

מגילת אסתר

עם ביאור
נזר הקודש
על פי פרד"ס התורה

כולל הלכות
מוסר והנהגה

חובר ונערך בס"ד ע"י

זמיר כהן

שנת תשע"ד לפ"ק

©

כל הזכויות שמורות

התוכן:

ה	מבוא
	הלכות חודש אדר ופורים
ט	זכר למחצית השקל
י	תענית אסתר
יא	ימי חג הפורים
יג	ארבע המצוות בחג הפורים
יג	מקרא מגילה
טז	משלוח מנות
יז	מתנות לאביונים
יח	משתה ויום טוב
יט	על הניסים
כ	עשיית מלאכה בפורים
כא	מגילת אסתר עם פירוש "נזר הקודש"
	נספח: "אמת מארץ תצמח" -
ס	שושן הבירה ומעשה המגילה עולים מתוך החפירות בפרס
קכד	העתיקה

היטיבה ה' לטובים

תודה וברכה
ליקר והנעלה
איש החסד ורב הפעלים
רודף צדקה וחסד בכל לב

ה"ה **ניסן חקשורי** הי"ו

יהי רצון שה' יתברך ימלא כל משאלות לבו
לטובה ולברכה, מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא,
ויזכה שבכל אשר יפנה ישכיל ויצליח ברוחניות
ובגשמיות,
מתוך בריאות איתנה ורוב נחת לאורך ימים ושנות חיים

אמן

"אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה"

מזכרת נצח

לעילוי נשמת רעייתו הנכבדה
אצילת הנפש וטובת הלב
הגב' **לואיז חקשורי** ז"ל

נלב"ע י"ג אדר תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

מגילת אסתר

מבוא

יום הכּפּוּרִים - כּפּוּרִים

בכל חג מחגי התורה נדרשים אנו להקדיש את מחצית היום ללימוד תורה ואת חציו האחר לאכילה ושתיה. כמבואר בגמרא (פסחים סח, ע"ב): "כתוב אחד אומר 'עצרת לה' אלהיך', וכתוב אחד אומר 'עצרת תהיה לכם'. רבי אליעזר סבר: או כולו לה' או כולו לכם. ורבי יהושע סבר: חלקהו, חציו לה' וחציו לכם". ונפסקה הלכה כרבי יהושע כמבואר בשלחן ערוך (סי' תקכט ס"א) "מצות יום טוב לחלקו, חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתיה".

והנה יום הכפּוּרִים אינו יום של עצב כתשעה באב, אלא יום שמח שבו מתכפרים עוונותיהם של ישראל. וכבר אמר רבן שמעון בן גמליאל: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפּוּרִים" (תענית כו, ע"ב). ומעתה יש לתמוה היכן ה'חציו לכם' של מועד זה?

וכתב בקונטרס באר אליהו על מגילת אסתר בשם הגר"א, שהחציו לכם של יום כפּוּרִים הוא ביום פורים, שמעלת שניהם שווה, כנודע. לפי שאת אותה קרבת ה' שניתן להשיג ביום הכפּוּרִים על ידי הצום והתשובה, ניתן להשיג ביום פורים על ידי האכילה והשתיה. והביאור בזה נראה, לפי שבכל השנה נוטה עובד ה' להתבונן בחסרונותיו, להאשים את עצמו בהם, ולהרהר בכאב עד כמה רחוק הוא מה' יתברך, ועלול הוא מתוך כך להתעלם מכל המעלות שכן הצליח להשיג ואף אינו מודע למצבו האמיתי בפנימיותו, עד כמה הוא משתוקק ונכסף לבורא עולם. אבל בפורים שבו קיבלו ישראל את התורה מאהבה, ישנה מציאות סגולית בעצמו של יום מה שאין בכל השנה, שעל ידי האכילה והשתיה והביסוסם ביין מתגלה פנימיותו הטהורה של היהודי, והנה הוא מדבר מתוך שכרותו דברי געגועים וצמא עצום לה' ולתורתו הקדושה. וכפי שידוע בעולם הישיבות שרבים זכו לקפיצת מדרגה רוחנית דווקא ביום חג הפורים.

נמצא שמה שמשיגים בכפורים מתוך עבודת היראה, משיגים בפורים מתוך עבודת האהבה. ושניהם יחד מביאים את האדם לשלימות הראויה. כפורים הוא בבחינת ה'חציו לה' ופורים בבחינת ה'חציו לכם', ושניהם יחד - אחד.

גם מצד מהות היום, יום הכפורים הוא בבחינת הגבורה והדין, ויום פורים בבחינת החסד והרחמים, ושניהם יחד יוצרים את סוד האיזון השלם שבמידת 'תפארת'.

ואף על פי ששני ימים גדולים אלה אינם סמוכים זה לזה בסדר הזמנים, קשורים ומחברים הם בשורשם מצד מהותם הפנימית. יסוד הדבר מבואר בתיקוני הזוהר (תיקון כא, דף נו ע"ב) "פורים אתקריאת על שם יום הכפורים, דעתידין לאתענגין ביה ולשנויי מעיני לעונג". כלומר שלעתיד לבוא כאשר יתבטל היצר הרע מן העולם, לא יהיו יותר עונות שיצטרכו לצום עבורם, ואז יהיה יום הכפורים יום של עונג ללא צום ועינוי. כלומר שיתעלו במדרגתם ביום זה מתוך עונג, ולא מתוך עינוי. ויום פורים בזמן הזה נקרא על שם יום כפורים, כדברי תיקוני הזוהר, משום שהוא **כבר עתה מעיין יום זה שלעתיד לבוא**. וממילא ניתן להשיג את מעלות יום הכפורים העתידי והמושלם **כבר עכשיו, ביום הפורים!**

ואף על פי שמשמעות שמו של יום הכפורים מורה שהוא הוא הדומה לפורים, יש לבאר בכונת תיקוני הזוהר ששמו של כפורים נקרא עתה על דרך הרמז על שם העתיד. שאז, בהיותו **יום הכפורים המושלם**, יהיה הוא **כמו פורים של היום**. והדברים נפלאים למתבונן.

□□□

לפיכך יום כפורים ויום פורים זהים גם באופי עבודת היום. בשניהם עוסקת עבודתו הרוחנית של היהודי ב'עבר', בניגוד לכל השנה כולה. בכל ימי השנה עיקר העבודה הוא להתבונן ב'עתיד', מה עוד אוכל להשיג במדרגות הרוחניות: אלמד תורה, אתחזק ביראת שמים, במצוות, בתפילה, ואתקן את מידותי. אולם **ביום כפורים** מתבונן היהודי בעבר, בעבירות שנכשל בהן **בעבר**, וגם **ביום פורים** מתבונן הוא בעבר - **במצוות** שזכה לקיים עד כה. כפורים - יום של **חרטה** הוא על העבר, ופורים יום של **שמחה** על העבר. והו סוד השמחה בחג הפורים על ידי שתיה דווקא, כדי לסלק את מעטפת תחושת הריחוק מה' יתברך אשר מלווה את האדם כל השנה עת דורש הוא מעצמו (ובצדק) יותר ויותר, מתבונן בפגמיו כדי לתקנם, ומרגיש שאיננו במדרגה ששואף להגיע אליה. ובפורים העבודה היא לגלות את נקודת האמת הפנימית שבו עד כמה קרוב הוא לה', וליהנות דווקא ממה שזכה להשיג.

משל לעשיר גדול שבכל השנה טרוד הוא בהשגחה על פועליו ובניהול ספרי חשבונותיו. בעת הצורך נוזף הוא בפועל שהתירשל במלאכתו ולעיתים כועס גם על עצמו על שלא השקיע נכון יותר ועל שאיחר לקום בבקר ולא הגיע בזמן לעבודתו. אולם שני ימים בשנה מקדיש הוא בדרך קבע לסיכום רמת עושרו. יום אחד מוקדש לבירור כל ההפסדים שהפסיד בהשקעות כושלות, הוא בודק היכן שגה, ומתוך צערו על טעויותיו בוחן הוא דרכים כיצד לא למעוד שוב לבל ישל. ואילו יום אחר בשנה מוקדש דרך קבע לכניסה לגנזי אוצרותיו, ליהנות משפע הממון, היהלומים ואבני החן שזכה להם, והם קניינו ממש. זהו יום חג הפורים. ואכן עובד ה', המתבונן בשפע אוצרות המצוות שזכה להן, והדרגות הרוחניות הנפלאות שהגיע אליהן במשך השנים, צריך להתמלא שמחת גיל.

המחשה נפלאה על אודות השמחה האדירה שצריכה ללוות אותנו אפילו על קיום מצוה אחת, כתב בספר מערכי לב: "אם האדם היה מכיר ערכה של מצוה אחת, היה מבין להתמלא בשמחה תמידית. שהרי 'כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא' (סנהדרין לו ע"א). וזאת משום שאותו ניצול עתיד לשמור אפילו שבת אחת, או לקיים מצוה אחת. מכאן שערכה של מצוה היא כעולם מלא. אם נתבונן נמצא כמה 'עולמות מלאים' יש לו לכל אחד ואחד! ממרן ראש הישיבה הגאון רבי ברוך בער שמעתי: "אם אדם היה מבין מה שהוא אומר בברכת 'שלא עשני גוי', היה מתחיל לרקוד: 'רבנו של עולם, מה שהנני, הנני, אבל גוי, אינני!'"

שהרי בכל מצוה אשר האדם זוכה לרכוש לעצמו לחיי הנצח, ובכל מדרגה רוחנית שזוכה להעפיל אליה, כבר יש בה לבדה קנין עצום שצריך להביאו לשמחה רבה ללא גבול. זוהי עבודת חג הפורים להעריך את שפע הטוב שהשגנו ולשמוח בו, ומתוך כך לצאת במרץ לימים הבאים של השנה לרכוש עוד ועוד. שכן העובד את המלך מתוך שמחה ולא מתוך אילוץ ועצב, זוכה לחביבות יתירה אצל המלך, ומקבל ממנו גם מה שמן הדין לא מגיע לו. וזהו סוד מצוות חג הפורים שכל הפושט יד נותנין לו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד). מצווה זו המוטלת עלינו למטה, משקפת את הנהגת היום אצל מלכו של עולם למעלה.

עיקרו של חיבור זה נכתב בס"ד בלילי ימי הפורים של שנת תשע"ג, לאחר שברבות השנים התבררו בהארת פני ה' כמה עניינים בפסוקי המגילה, ונפשי אמרה כי אך עוול הוא להסתיר את הדברים ולא לשמח אחרים, במה שגם הם מתקשים וביאור מבקשים. ולפיכך חשתי ולא התמהמהתי לאחוז בעט סופרים ולהעלותם על הכתב, וגם לרבות מפי סופרים

וספרים. ואם עוד יהודי ימצא בהם מנוחה וחיזוק, והיה זה שכרנו להגדיל תורה ולהאדירה, לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו.

בעת ההכנה לדפוס נוספו נופך ודברים כדרכה של תורה, וכן חלק ההלכה, דלא המדרש עיקר אלא המעשה. ועוד נוסף בסוף הספר נספח בענין ממצאי התקופה המאירים זוויות שונות מאותם הימים.

ולפי ש"אסתר ברוח הקודש נאמרה" (מגילה ז ע"א), קראתי שם הביאור הקט הלזה על שם הכתוב "וַיִּתֶּן אֶת נֵזֶר הַקִּדְּשׁ" (שמות כט, ו), שכן הוא כעיטור ותכשיט סביב פסוקי המגילה הקדושה, וגם כי שמי בקרבנו במילת 'נזר'. ואף גם זאת שעיקרו עוסק בעצות והדרכה למבקש האמת כיצד יזכה להתעטר בנזר הקדושה ובכתרה של תורה, עת צועד הוא במעלה המסילה העולה בית אל. שכן יסודות נפלאים ונכבדים בדרכי ההנהגה והמוסר ובכל ענייני עבודת ה' טמונים בפסוקי המגילה הקדושה, ומורים לכל בר ישראל הנה זו הדרך ללכת בה, בבחינת צאי לך בעקבי הצאן, למען יזכה לחיות חיים נכונים וטובים בעולם הזה, ויזכה לטוב הצפון לצדיקים בעולם הבא, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו.

התודה והברכה להרה"ג הרב אברהם אוהיון שליט"א על טרחתו ועמלו למען הוצאת הספר לאור במראה נכון ובטוב טעם ודעת. יה"ר שיתברך ממקור הברכות בשפע רב וכל מילי דמיטב, ועוד יפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה בבריאות איתנה ומתוך סייעתא דשמיא מרובה, עד כי יבוא ינון בב"א.

ובטרם צאתי את הקודש הנני להודות ולברך את נוות ביתי ועזרתי בחיים מב"ת, על כל עמלה בענייני הבית ובגידול וחינוך הילדים אשר חנן ה' אותנו, ומסירותה הרבה למען הכלל והפרט, יאר ה' פניו אליה וישם לה שלום, ותתברך בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ונזכה יחדיו לראות את כל בנינו לימודי ה', גדולים בתורה וביראה ובמדות טובות לגאון ולתפארת, ולא תמוש התורה מפנינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם, אמן.

ועיני לשמיא נטלית בתפילה ובתחינה לפני שוכן מעונה, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתני בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ונזכה לחזות בשוב ה' לציון ברחמים, יראו עינינו וישמח לבנו, ויקויים הכתוב כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, במהרה בימינו אמן.

הכו"ח בברכת כהנים באהבה

ט"ז בטבת תשע"ד לפ"ק

זמיר כהן

הלכות חודש אדר וחג הפורים

זכר למחצית השקל

- א. כשהיה בית המקדש קיים, היו מכריזים בתחילת חודש אדר בכל מקומות ישראל כי הגיע הזמן לתת את תרומת מחצית השקל לבית המקדש (מסכת שקלים פ"א מ"א). כספי תרומה זו היו משמשים החל מא' בניסן לקניית קורבנות שהוקרבו בבית המקדש (ראש השנה כט ע"ב).
- כיום, שאין לנו בית המקדש, נוהגים לתת מעות לצרכי צדקה זכר לתרומת מחצית השקל (שלחן ערוך סי' תרצד ס"א בהרמ"א). והעדיף ביותר לנתינה זו הוא בית מדרש שלומדים בו תורה כגון ישיבה או כולל אברכים, שהרי מקום זה הוא מקדש מעט לתפילה ולתורה (חזון עובדיה פורים עמ' קה). אבל רשאים לתת את כספי זכר למחצית השקל לכל מטרת צדקה (כף החיים סי' תרצד אות כא. חזון עובדיה שם הערה טז).
- ב. שיעור מחצית השקל שהיו נותנים למקדש הוא מטבע שמשקלו תשעה גרם כסף. וגם כיום ראוי לכתחילה לתת לצדקה שווי משקל כסף זה, לפי מחיר הכסף הגולמי. ולפי שמחיר הכסף משתנה מפעם לפעם, יש לברר את המחיר הנכון לאותו זמן (חזון עובדיה פורים עמ' קב).
- והרמ"א (סי' תרצד ס"א) כתב שנהגו במקומו לתת שלש מחציות של המטבע המצוי באותה מדינה. ולפי זה די לתת שלש מטבעות של חצי שקל המצוי כיום. ויש שנותנים רק מחצית אחת מהמטבע המצויה באותה מדינה. ולמעשה, הכל לפי יכולתו הכלכלית של האדם. וכל המוסיף מוסיפים לו מן השמים. ולכל הפחות ראוי להשתדל לתת עבורו ועבור רעייתו כמחיר מטבע כסף מחצית השקל של זמן בית המקדש, ועבור ילדיו יתן כדברי הרמ"א. ומי שמצבו הכלכלי דחוק ביותר, די שיתן מטבע של חצי שקל המצוי כיום (כף החיים תרצד אות כ).
- ג. יש אומרים שרק מגיל עשרים שנה ומעלה צריך לתת זכר למחצית השקל. ויש אומרים שכל מי שהוא מעל גיל בר או בת מצוה, יתן זכר למחצית השקל. ונכון להחמיר כדעה זו. אמנם טוב לתת עבור כל ילד מילדיו, אפילו הם קטנים שלא הגיעו לגיל מצוות (חזון עובדיה פורים עמ' קד-קד).

ד. זמן מתן זכר למחצית השקל הוא מראש חודש אדר ועד סוף החודש. ולכתחילה יתן לפני שתגיע שבת זכור (מסכת סופרים פכ"א ה"ד). ואם לא נתן לפני שבת זכור, יתן ביום צום תענית אסתר לפני תפילת מנחה (וכמש"כ הרמ"א בהגהה שם וכף החיים אות כה בשם הרש"ש), כדי לחבר את הצדקה לצום ולתפילה, ולהוריד בכך שפע ברכה לעצמו ולכלל ישראל. ואם לא נתן לפני תפילת מנחה, יתן לפני מקרא מגילה. וכמו שאמרו (במגילה יג ע"ב) גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו (ועיין בחזון עובדיה פורים עמ' קא אות ו).

תענית אסתר

א. ביום י"ג באדר מתענים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים. לא אוכלים ולא שותים, אבל מותרים ברחיצה ובשאר דברים האסורים ביום הכיפורים ובתשעה באב. ומעוברת או מניקה, פטורה מהצום. וכן חולה, אף על פי שאין בו סכנה פטור מהצום (שו"ע סי' תרפו ס"ב). גם חתן וכלה בתוך שבעת הימים אינם צמים. וכן שלשת בעלי שמחת ברית המילה, שהם אבי הבן והסנדק והמוהל. וכל אלו אף אם רצו אינם רשאים לצום בתענית אסתר (חזון עובדיה פורים עמ' מב-מג). ומי שאינו חולה, אלא רק חש כאבים המקשים עליו לצום ומעדיף שלא לצום, רשאי לאכול ולשתות, אבל צריך תשלומין לתענית על ידי שיצום ביום אחר (שו"ע סי' תרפו ס"ב ברמ"א).

ב. סיבת התענית, לפי שביום זה ביקש המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים על פי הגורל שהפיל, ועל ידי הצום שצמו שלשה ימים מתוך תשובה ותפילה, התבטלה הגזרה, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, והרגו היהודים את רשעי הגויים שונאי ישראל. ואף שהצום היה בחודש ניסן שבשנה הקודמת (ככתוב במגילת אסתר פרק ג, יב; פרק ד, טז), קבעו את הצום לדורות ביום י"ג באדר, לפי שהוא יום הנס אשר בו התקיימה הישועה שבאה על ידי הצום. למען נזכור תמיד כי גורלם של ישראל תלוי במעשיהם, בתורה ובמצוות ומעשים טובים, וכי בכוח התשובה לבטל כל גזרה (עי' טור ובית יוסף ס"ס תרפו ובשו"ע שם שיש שנהגו מטעם זה לצום שלשה ימים זכר לתענית אסתר. וע"ע בבית יוסף סי' תכט דהיינו בה"ב לאחר פורים). ויש שכתבו שלפי שישראל צמו ביום י"ג באדר בו הרגו באויביהם, למען יושיעם ה' ולא ייגזקו מהם בעת מאבקם עמהם, לפיכך תיקנו לצום ביום זה בכל שנה ושנה (טור סי' תרפו). ומכל מקום אינו צום חמור כשאר ארבע צומות שנתקנו על חורבן בית המקדש וגלות עם ישראל, כמבואר בסעיף א.

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש יא

ג. בתפילת מנחה, אם יש בבית הכנסת ששה צמים, מוציאים ספר תורה וקוראים ויחל משה כבשאר הצומות (חזון עובדיה פורים עמ' מד). ולא יעלה לתורה אלא רק מי שצם. ואפילו כהן או לוי לא יעלו לתורה אם אינם צמים. ואם אין בבית הכנסת כהן שצם, יצא הכהן מבית הכנסת ויעלו שלשה ישראלים (שו"ע סי' תקסו ס"ז).

ימי חג הפורים

א. שונה הוא חג הפורים מכל חגי השנה, שזמנו אינו זהה בכל המקומות. אלא, ערים שהיו מוקפות חומה בזמן כיבוש הארץ על ידי יהושע בן נון, קוראים את המגילה בט"ו באדר. ואילו ערים שלא היו מוקפות חומה באותה העת, קוראים את המגילה בי"ד באדר.

ומדוע שונה חג זה משאר חגים? לפי שיום ההודיה לה' יתברך בשנה שבה התרחש הנס, לא היה זהה בכל המקומות. שהרי ברוב מדינות המלך הרגו היהודים בשונאיהם בי"ג באדר, ועשו יום משתה להודות על הנס למחרת ביום י"ד באדר. אבל בשושן הבירה נענה המלך אחשורוש לבקשת אסתר לתת ליהודים יום נוסף להרוג בשונאיהם, ועשו כן גם ביום י"ד, וערכו סעודת הודיה ביום ט"ו באדר. ולפיכך תקנו שיום ההודיה לדורות יהיה בשני ימים שונים (מגילת אסתר ט, טו-יט).

אמנם לכאורה היה ראוי לקבוע שבשושן ובכל הערים הדומות לה בהיותן מוקפות חומה כמותה*, יחוגו את חג הפורים ביום ט"ו באדר, ובשאר המקומות בי"ד באדר. אלא שאם כן תהיינה הערים שבחוץ לארץ הדומות לשושן, חשובות יותר מערי

* שהנה שרצו רבותינו ז"ל לפרסם את הנס בתוך נס, שמלבד עצם הפיכת הגזרה לטובה בכל המקומות, בשושן הבירה שהיתה מעוזם של המן ובניו ויועציו וכל אנשיהם, קיבלו היהודים יום נוסף להרוג בשונאיהם. וזאת כדי שיספיקו להשיג את כולם, וגם כדי שילכדו את כל אותם שונאי ישראל שהסתתרו ביום י"ג באדר בהיותם מודעים למשמעות היום עבורם, ויצאו ממחבואם ביום י"ד, מבלי שיידעו כי הנה קיבלו היהודים יום נוסף להשמידם. ולפיכך ביקשו חכמי אותו הדור לקבוע שאמנם כל הערים יחוגו את חג הפורים ביום י"ד, אבל בשושן הבירה יחוגו את פורים ביום ט"ו באדר. ואם כדי לפרסם את הנס יש להוסיף ערים, היה ראוי שכל עיר הדומה לשושן תחוג בט"ו. אבל העבירו את הכבוד לארץ ישראל כדאיתא בירושלמי מגילה (פ"א ה"א): "כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים, ותלו אותה מימות יהושע בן נון". ואפשר שבחרו בדמיון החומה דווקא, משתי סיבות. האחת טבעית, לפי שהנס היה מיוחד לעיר שושן הבירה, ובחרו במה שמייחד עיר מערים אחרות. והשנייה רוחנית, להזכיר לדורות עולם כי ה' יתברך שומר על בניו כחומה בצורה ומושיעם בעת צרה, ככתוב "וְאֶנִּי אֶהְיֶה לָהֶם נֶאֱמָר ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב" (זכריה ב, ט). ועי' בגמ' מגילה ב ע"ב ובחי' הרמב"ן מגילה ב ע"א.

יב נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש

ארץ ישראל, אשר היתה חרבה באותה העת. שהן יקראו בט"ו ובארץ ישראל יקראו בי"ד. לפיכך תיקנו לכבוד ארץ ישראל שכל עיר שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון, יקראו בט"ו (ירושלמי מגילה פ"א ה"א). אמנם בשושן קוראים בט"ו בכל אופן, מפני שבה נעשה הנס (מגילה ב ע"ב).

ב. לפיכך, בירושלים ובכל עיר שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קוראים את המגילה בט"ו לחודש אדר. וכן בכפרים הנראים מאותה העיר, כגון הכפרים שבראש ההר ונמצאים בתוך שיעור מיל מהבית האחרון (שיעור מיל: כ-960 מטר), או שסמוכים לעיר גם אם אינם נראים, כגון הכפרים שבעמק ונמצאים בתוך עיבורה של עיר (כאשה מעוברת. שהכפר נמצא בתוך שבעים אמה מהעיר ונראה כתופח ממנה), קוראים בהם בט"ו באדר (חזון עובדיה פורים עמ' קי. ועי' שו"ע סי' תרפח ס"ב ובב"י שם). ובשאר הערים והעיירות והכפרים קוראים בי"ד באדר.

ובערים שיש בהן ספק אם היו מוקפות חומה בימות יהושע בן נון, כגון באר שבע, יפו, עכו, צפת, לוד, חיפה, שהן ערים עתיקות, קוראים בהם בי"ד ובט"ו. בי"ד עם ברכה ובט"ו בלי ברכה. וכעין המובא בגמרא שחזקיה קרא בטבריה בי"ד ובט"ו, מפני שהיא בספק אם יש לה דין מוקפת חומה. גם בחברון נהגו לקרוא בי"ד ובט"ו. ובבני ברק טוב לקרוא גם בט"ו, לפי שהיא סמוכה ברצף בתים ליפו (חזון עובדיה פורים עמ' קיא-קיב).

ג. בשנה שיש בה שני אדרים, חג הפורים חל באדר שני, לפי שהוא חודש אדר העיקרי שבשנה, והראשון אינו אלא תוספת לחודשי השנה (משנה מגילה פ"א מ"ד).

ד. אין קוראים את המגילה בשבת. לפיכך, ט"ו באדר שחל להיות בשבת, מתחלקים ששת ענייני הפורים בכרכים המוקפים חומה, כגון ירושלים, לשלשה ימים. והוא הנקרא פורים משולש. ביום שישי קוראים את המגילה ונותנים מתנות לאביונים. ביום שבת קוראים פרשת 'ויבוא עמלק' ואומרים 'ועל הניסים', וטוב להוסיף מנה מיוחדת בסעודת השבת ולשתות יין לזכר הנס. וביום ראשון מקיימים מצוות משלוח מנות וסעודת פורים. אבל יום י"ד באדר לעולם אינו חל ביום שבת (שו"ע סי' תרפח ס"ו ובמשנב"ר שם).

ה. בן עיר שקרא את המגילה בי"ד בעירו, ונסע לירושלים בליל ט"ו באחת השעות שקודם עלות השחר, הרי זה מתחייב שוב בכל מצוות הפורים לחזור ולקיימם בירושלים. ואם הגיע לירושלים לאחר שעלה השחר של יום ט"ו, לא חלו עליו מצוות הפורים, ולכתחילה לא יעלה לתורה שם בקריאת 'ויבוא עמלק'. ורק אם

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש יג

קראו לו בשמו, יעלה (חזון עובדיה פורים עמ' קטו. ועי' אור לציון ח"א סי' מו, ותורת המועדים עמ' רלט).

ו. בן עיר שחיוב קריאתו בי"ד, ונאנס ולא קרא בי"ד, קורא בט"ו בלא ברכה (שו"ע סי' תרפח ס"ו ומשנב"ר שם).

ארבע המצוות בחג הפורים

ארבע מצוות מיוחדות תיקנו חכמים לקיימן ביום חג הפורים: מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, משתה ויום טוב. (ובפתיחת כולן באות מ' נרמז ענין נכבד. עיין להלן בביאור המגילה פרק ט, יט).
וקוראים בתורה פרשת 'ויבוא עמלק', ומוסיפים בתפילה ובברכת המזון אמירת 'ועל הנסים'.
ונבאר פרטי דיניהם:

מקרא מגילה

א. תקנת נביאים היא לקרוא את המגילה בליל פורים ולחזור לקוראה ביום (מגילה ד ע"א. שו"ע סי' תרפז ס"א). והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים (שו"ע סי' תרפט ס"א). ואפילו כהנים בעבודתם בזמן בית המקדש השני היו מבטלים עבודתם ובאים לשמוע מקרא מגילה, וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה (מגילה ג ע"א. שו"ע סי' תרפז ס"ב). ומחנכים את הקטנים לקרותה (שו"ע סי' תרפט ס"א). אבל קטנים ביותר שמפריעים לציבור לשמוע מקרא מגילה ולצאת ידי חובה כראוי, אין להביאם לבית הכנסת (משנב"ר שם ס"ק יז).

ב. כל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום (שו"ע סי' תרפז ס"א).
ג. קודם קריאתה בלילה מברך שלש ברכות. ואלו הן: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו, וציונו על מקרא מגילה. ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה (מגילה כא ע"ב. שו"ע סי' תרצב ס"א). וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו ומנהג בני אשכנז לברך אף ביום (שו"ע שם).

ד. ולאחר הקריאה מברך: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה ה' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם, האל המושיע (גמ' ושו"ע שם).

ה. לאחר הברכה האחרונה, נוהגים להכריז בקול רם שלש פעמים: "ארור המן! ברוך מרדכי! ארורה זרש! ברוכה אסתר! ארורים הרשעים שונאי ה'! ברוכים כל הצדיקים אוהבי ה'! וגם חרבונה זכור לטוב" (עי' מסכת סופרים פי"ד ה"ג. שו"ע סי' תרצ ט"ז. חזון עובדיה פורים עמ' צד). ואין הכוונה בזה לחרבונה עצמו שהיה מאוהבי המן, אלא לאלוהו הנביא זכור לטוב שהחליף את דמותו לדמותו של חרבונה ונכנס ובא לפני המלך אחשורוש, ועל ידי דבריו למלך נתלה המן. כמובא במדרש (אסתר רבה י, ט) על הפסוק וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי בְּבֵיתָ: "ושמע המן הדבר הזה, ונפל פניו. מה עשה אליהו זכור לטוב? נדמה לחרבונה, ואמר לו: אדוני המלך, גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה קמשים אמה. דאמר רבי פנחס, צריך לומר חרבונה זכור לטוב".

ו. ברכה אחרונה שלאחר המגילה אינה אלא מנהג. לפיכך אין מברכים אותה אלא בציבור שיש בו עשרה. אבל הקורא ביחיד, אינו מברך את הברכה האחרונה (שו"ע סי' תרצב ס"א בהגהה). ואם קורא בפני עשר נשים, רשאי לברך. (חזון עובדיה פורים עמ' צא).

ז. צריך לקרוא את המגילה מתוך מגילה כשרה הכתובה בדיו על קלף (שו"ע סי' תרצא ס"א). והשומע ממי שקורא מתוך מגילה כשרה והתכוון השומע לצאת ידי חובה והמשמיע התכוון להוציא את השומע, הרי זה יצא ידי חובתו (שו"ע סי' תרצג ס"ג).

ח. אבל הקורא את רוב המגילה על פה, או שקרא את רובה מתוך מגילה פסולה כגון מגילה הכתובה על גבי נייר, לא יצא ידי חובתו. אבל מיעוטה יצא ידי חובה. לפיכך, האוחז מגילת נייר בידו ושומע ממי שקורא מתוך מגילה כשרה, ומחמת רעש וכדומה לא שמע מילה או פסוק, יזדרז לקרוא מתוך מגילת הנייר שבידו עד שיגיע למקום שנמצא השליח ציבור והרי זה יצא ידי חובתו (משנב"ר סי' תרצ ס"ק יט).

ט. וחובה קדושה מוטלת על גבאי בתי הכנסת שלא לאפשר לציבור ולילדים להרעיש בעת הקריאה באופן שיגרום להפסד מילים. וכשמכים ומרעישים בעת אמירת שם המן, יזהר שליח הציבור לוודא שכל הציבור שמע את המילה 'המן'. ואם בכל זאת יש יחיד שלא שמע, יאמר אותו יחיד בפיו את המילים שלא שמען ויוצא ידי חובה כמבואר בסעיף הקודם. ומנהגנו שלא להרעיש בעת אמירת המן אלא רק בפעם הראשונה שמוזכר במגילה ובפעם האחרונה (בא"ח פר' תצוה ס"י). וכשאומרים לאחר הקריאה ארור המן, ארורה זרש, יכו וירעישו כרצונם.

י. המתנמנם בעת קריאת המגילה, אם הוא עצמו קורא, יצא ידי חובתו. לפי שבכל

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש טו

פעם שהתעורר המשיך מהמקום שפסק (משנה מגילה פ"ב מ"ב. שו"ע סי' תרצ ט"ב). אבל אם שומע את המגילה מאחר שקוראה, לא יצא ידי חובתו, לפי שלא שמע את כולה (שו"ע שם). וצריך לחזור ולקרוא על הסדר מהפסוק שהתנמנמ בו או לשמוע מאחר. (ועיין בחזון עובדיה פורים עמ' פג אות סב).

יא. אסור לדבר בעת קריאת המגילה עד לאחר הברכה האחרונה. ואם דיבר בעוד הקורא ממשיך בקריאת המגילה, לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולקרוא מאותו פסוק והלאה על פי המבואר בסעיף ח'.

יב. השומע קריאת המגילה משליח ציבור שקולו נשמע באמצעות רמקול משום גודלו של בית הכנסת, אם יושב במקום שגם בלי הרמקול היה שומע את שליח הציבור, יצא ידי חובה, שהרי גלי הקול היוצאים מגרונו של הקורא הגיעו לאזניו, והרמקול רק היטיב את השמיעה. אבל אם יושב במקום שללא מכשיר הרמקול לא היה שומע את הקריאה, לא יצא ידי חובתו. שהרי גלי קול הקורא לא נכנסו באוזניו, אלא גלי המכשיר. וקל וחומר שהשומע מקרא מגילה ברדיו וכדומה, לא יצא ידי חובה גם אם שמעו בשידור חי (חזון עובדיה פורים עמ' נו).

יג. צריך הקורא לקרוא את שמות עשרת בני המן ואת המילה 'עשרת' שאחריהם בנשימה אחת. כדי לפרסם שכולם נהרגו ונתלו כאחד (מגילה טו ע"ב. שו"ע סי' תרצ ט"ו).

יד. נוהגים שכל הקהל אומר יחדיו בקול רם ובשמחה רבה את ארבעת פסוקי הגאולה. והם: "אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה וְשְׁמוֹ מְרֹדֶכִי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי" (פרק ב, ה). "בְּלֵילָה הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִי נִקְרָאִים לְפָנָי הַמֶּלֶךְ" (פרק ו, א). "וּמְרֹדֶכִי יָצָא מִלְּפָנָי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטֶרֶת זָהָב גְּדוּלָה וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשַׁן צָהָלָה וְשָׁמְחָה" (פרק ח, טו). "לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשָׁמְחָה וְשׁוֹשַׁן וַיִּקְרָ" (פרק ח, טז). ובירושלים מוסיפים גם את הפסוק האחרון במגילה: "פִּי מְרֹדֶכִי הַיְהוּדִי" וכו' (חזון עובדיה פורים עמ' פד).

טו. יש נוהגים שכאשר אומר שליח הציבור את הפסוק: "לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וְלֶאֱבֹד" (פרק ח, יא), חוזר ואומר: "לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וְלֶאֱבֹד". וכן באמירת הפסוק: "וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפָנֵיהֶם" (פרק ט, ב), חוזר ואומר: "וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם". וטוב ונכון לעשות כן לפי שישנן שתי נוסחאות בזה. ואם לא עשה כן, יצא ידי חובה. אבל בפסוק: "וַיְהִי כְּאֶמְרָם אֲלֵיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם" (פרק ג,

טז נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש

ה, אין לכפול ולומר: "ויהי באמרם". לפי שהוא כתיב וקרי. כתוב 'באמרם' אבל קוראים 'באמרם' (חזון עובדיה פורים עמ' פז ובהערה ט).

טז. נוהגים שהקורא את המגילה קורא ופושט את כולה כאגרת טרם הקריאה, להדגיש ולפרסם את הנס, וכן על שם שנאמר במגילה: (פרק ט, כט) "ויתכתב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקים את אגרת הפורים הזאת השנית". וכשמסיים את הקריאה חוזר וכורכה כולה, ואחר כך מברך. לפי שאין כבוד המגילה שהיא מכתבי הקודש להישאר ללא גלילה לאחר שסיימו קריאתה עד לאחר הברכה. ומאחר שזהו כבודה, אין בזה הפסק (ועי' בחזון עובדיה פורים עמ' עד ובהערה מד).

יז. כשאומר בקריאת המגילה שקוראים ביום: "ל'יהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר", ימשמש בתפילין של יד ובתפילין של ראש וינשקם. לפי שבגזרת המן נכלל ביטול מצוות תפילין, ועתה נתבטלה הגזירה, וכמו שמובא בגמרא (מגילה טז ע"ב) "ויקר - אלו תפילין" (ועיין בביאורינו לפרק ח, טז). וכשאומר: "לקים את אגרת הפורים הזאת השנית" (פרק ט, כט), ינענע את המגילה (חזון עובדיה פורים עמ' קח).

יח. יש אומרים שאסור לאחוז בידיים בקלף המגילה עצמה, אלא רק על ידי מטפחת. ויש מתירים. וטוב להחמיר ליטול הידיים קודם שיאחז במגילה (חזון עובדיה פורים עמ' עו).

יט. מי שברך את כל הברכות וקרא את המגילה בציבור, ועתה קורא את המגילה לנשים בביתו, חוזר ומברך את כל הברכות, לרבות ברכת שהחיינו (חזון עובדיה פורים עמ' סה).

משלוח מנות

א. חייב כל אדם לשלוח ביום פורים שתי מנות של שני מיני מאכלים לחברו. שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו" (פרק ט, כב). ואשה תשלח לאשה (שו"ע ורמ"א סי' תרצה ס"ד). ואין הבדל בזה בין אם שולח לחברו העני או העשיר. לפי שעיקר ענין מצוה זו להרבות אהבה ואחווה בין ישראל. לפיכך, אם יש אדם שיש לו עמו מתיחות כל שהיא, ועל ידי המשלוח מנות יראה לו שכבר אין בלבו עליו, ואפשר שיפיג את המתח ותרבה האהבה והאחדות ביניהם, טוב לשלוח אליו מלאדם אחר. וכל המרבה לשלוח לרעים, הרי זה משובח (שם).

ב. ילד מגיל י"ג שנה ומעלה, וילדה מגיל י"ב שנה ומעלה, חייבים במצות משלוח מנות. וטוב לחנך למצוה זו גם קטנים שהגיעו לגיל חינוך (חזון עובדיה פורים עמ' קמא).

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש יז

- ג. מצוות משלוח מנות, ביום פורים ולא בליל פורים (שו"ע סי' תרצה ס"ד בגהה).
- ד. מהכתוב: "וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ", למדים שיש לשלוח לכל הפחות שתי מנות לאדם אחד (מגילה ז ע"א. שו"ע סי' תרצה ס"ד).
- ה. מנות אלו צריך שיהיו דברי מאכל. ויש אומרים שמשקה כגון יין אינו נחשב למנה, אלא דווקא דבר מאכל. וטוב לחוש לדבריהם (חזון עובדיה פורים עמ' קכד).
- ו. מאחר ויוצא ידי חובה במשלוח המנות הראשון ששולח, ראוי להדר בו באופן שיצא ידי חובה לפי כל השיטות. לפיכך טוב שיניח את שתי המנות בשני כלים נפרדים לפי שיש אומרים שאם מניח בכלי אחד, הכלי מצרפן והרי הן כמנה אחת. אמנם אפשר שמיני מאפה ומתיקה הארוזים באריות נפרדות נחשבים לכולי עלמא שתי מנות, אף שמונחות בכלי אחד. וטוב שיהיה במשלוח מנות זה גם דברי מאכל הראויים לסעודה כגון לחמניה נאה וקופסת טונה וכיוצא בזה, לפי שלאחד הטעמים תיקנו משלוח מנות כדי לאפשר קיום מצות סעודת פורים לעניים שאין להם, ובושים לקבל מתנות לאביונים, ומקבלים משלוח מנות דרך כבוד. ואילו במיני מתיקה יש אמנם קירוב דעת ומוסיפים אהבה ואחווה, אבל אינם ראויים לסעודה. ובהידור זה של משלוח מנות הראשון ששולח יהדר שלא לסמוך על יין כמנה אחת משתי המנות. ועוד יהדר לשולחו על ידי שליח לצאת ידי חובה לדעת הסוברים ש'משלוח' מנות משמעו דוקא על ידי שליח. ואחר כך יתן בעצמו משלוח מנות אחר על ידי עצמו, משום מצוה בו יותר מבשלוחו. ואין צריך שיהיו במשלוח השני כל ההידורים האמורים. וכמו שהארכנו בכל זה בשו"ת נזר כהן (ח"א סי' לז). עיי"ש. ומ"מ כבר נתבאר שכל האמור אינו אלא להידור מצוה שראוי להדר במשלוח המנות הראשון ששולח ובו יוצא ידי חובת המצוה, וכדרכם של ישראל שמחבבים המצוות ומהדרים בהם.
- ז. יוצא אדם במשלוח מנות ששולח לרבו (וגם מקיים בכך מצות עשה דכבוד התורה), וכן רב לתלמידו, בן לאביו, ואב לבנו. (חזון עובדיה פורים עמ' קלה).
- ח. עני שאין לו לתת לאחרים, מחליף עם חברו. זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים מצות: "וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ" (מגילה ז ע"א. שו"ע סי' תרצה ס"ד).

מתנות לאביונים

- א. מצוה לחלק מתנות לעניים ביום הפורים, בממון או במאכל, אבל לא בכלים ובגדים (חזון עובדיה פורים עמ' קסו). וצריך לתת לשני עניים, מתנה אחת לכל אחד. שנאמר:

יה נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש

"ומתנות לאביונים" (פרק ט, כב). שתי מתנות לשני עניים (מגילה ז ע"א. שו"ע סי' תרצד ס"א).

ב. אף על פי שמעיקר הדין די במתן פרוטה לכל עני, טוב ונכון לתת איש כפי כוחו כאשר חננו ה', ולפחות יתן לכל עני מחיר פת בנפח שלש ביצים (162 סמ"ק. והוא כגודל פיתה המצויה כיום בארץ ישראל. ועי' בחזון עובדיה פורים עמ' קסו. ויתבאר אי"ה באורך במקום אחר). וכתב הרמב"ם (הלכות מגילה ב, יז): "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפוארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האומללים האלו, דומה לשכינה. שנאמר: 'לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב נְדַפְאִים' (ישעיהו נז, טו)".

ג. הנותן שתי מתנות לאיש ואשתו אביונים, או לאב ולבנו אביונים, יצא ידי חובת מתנות לאביונים. אבל הנותן שתי מתנות לאביון אחד, לא יצא ידי חובה (חזון עובדיה פורים עמ' קסז).

ד. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, חייב במצות מתנות לאביונים. ושני אביונים שזה נתן לזה פרוטה, וחזר חברו ונתן לו פרוטה, קיימו שניהם מצוות מתנות לאביונים (חזון עובדיה פורים עמ' קסח).

ה. אין מדקדקין במעות פורים לבדוק את המבקש אם אמנם עני ואביון הוא, אלא כל הפושט ידו ליטול, נותנין לו (שו"ע סי' תרצד ס"ג). ומה שנהגו איזה ילדים לפנות לעוברים ושבים או לנקוש על הדלתות ולבקש מעות פורים, הוא מנהג מגונה המרגיל את הילדים לעזות פנים ולקבל גם כשאינם צריכים, ויש לבטלו.

ו. האביון רשאי להשתמש בממון שקיבל במתנות לאביונים לכל צורך מצרכי בני ביתו, ואינו חייב להשתמש בו לסעודת פורים דווקא. (חזון עובדיה פורים עמ' קעב).

ז. מצוות מתנות לאביונים, ביום פורים ולא בליל פורים (כף החיים סי' תרצה אות ג).

משתה ויום טוב

א. מצוה לערוך סעודה ביום חג הפורים. שנאמר: "לְעֵשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה" (פרק ט, כב). וסעודת פורים שעשאה בליל פורים, לא יצא ידי חובתו (מגילה ז ע"ב. שו"ע סי' תרצה ס"א).

ב. כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר, ויערוך סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ויש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים, אלא רק בבשר בהמה. וטוב לחוש

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש יט

- לדבריהם. ולכתחילה צריך לאכול לחם. (חזון עובדיה פורים עמ' קעג).
- ג. לכתחילה ראוי לנהוג כדברי הרש"ש לקיים מצוות סעודת פורים בשעות הבוקר (כף החיים סי' תרצה אות כג). ויסעד לאחר שקיים מצוות מקרא מגילה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים (חזון עובדיה פורים עמ' קלה). אבל מעיקר הדין רשאי לקיים מצוות סעודת פורים בכל שעות היום.
- ד. נכון ללמוד תורה שעה אחת קודם הסעודה או בתוך הסעודה. ככתוב: "לְיְהוּדִים הִיְתָה אֹרְחָה וְשִׁמְחָה" (פרק ח, טז), ואמרו בגמרא: "אורה - זו תורה" (מגילה טז ע"ב). לפי שהמן כלל בגורתו שלא יעסקו בתורה, וכשהתבטלה הגזרה חזרו וקיבלו את התורה באהבה וברצון (שבת פח ע"א). וירבו במהלך הסעודה בשירות ותשבחות לה' יתברך על כל הטוב אשר גמלנו (חזון עובדיה פורים עמ' קפא).
- ד. שיעור שתיית יין בפורים מבואר בגמרא: "אמר רבא חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז, ע"א). אמנם כמה דעות נאמרו בביאור הדברים. הרמב"ם (הלכות מגילה, ב, טו) כתב "כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר ויירדם בשכרות". וכוננתו לומר שעל ידי שיירדם - בודאי לא יידע מתוך שינה מי ארור ומי ברוך. ובהגהות מיימוניות שם כתב בשם הראב"ה שדברי הגמרא: "מחייב איניש לבסומי בפוריא", הוא רק למצוה בעלמא ולא לעכב. כלומר שאינו חיוב ממש. ורבנו אהרן מלוניל כתב בספר ארחות חיים (מגילה ופורים אות לח) שאין לפרש את דברי הגמרא כפשוטם, מפני שהשכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו כי הוא מביא לדברים גרועים, אלא כוונת הגמרא שצריך לשנות מעט יותר מהרגלו, ועל ידי כך יהיה שמח וישמח את האביונים ויתן להם משלו וידבר על לבם. וכן כתב בספר הכל בו (סי' מה). והנימוקי יוסף בביאורו למסכת מגילה כתב על דברי הגמרא שם שאין הכוונה להשתגע ולהתהולל, "ולא תיקנו אלא למימר מילי דבדיחותא, עד דסברי אינשי דלא ידע". כלומר שעל ידי שישתה תהיה דעתו מבוסמת ושמחה, ומתוך כך יאמר מילי דבדיחותא באופן שייראה לאנשים כאילו אינו יודע להבדיל בין ארור המן לברוך מרדכי. ועוד יש שביארו שלבסומי אינו שכרות ממש, אלא שדעתו שמחה עליו מתוך היין, ושיעור הביסום עד שלא יהיה מרוכז ולא יידע לערוך את חישוב הגימטריה של 'ארור המן' מול 'ברוך מרדכי'.
- אמנם פשוט הגמרא משמע שיתבסם וישתכר עד שלא יידע לומר מתוך מחשבה מהירה מי ארור ומי ברוך, עד שיתרכו ויתבונן בדבר. וכן כתב בספר סדר היום (סדר

פורים עמ' רמ) שלפי רוב הפוסקים הסבר דברי הגמרא הוא כפשטם, שיש להשתכר ממש. וכן משמע דעת מרן השולחן ערוך (סי' תרצה ס"ב) שהעתיק את לשון הגמרא "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ומשמע שביאר את הדברים כפשטם. והרמ"א בהגה הוסיף: "ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים". ולענין מעשה, הכל תלוי באדם, אם שכרותו תביאהו לעליה בעבודת ה', יקיים ההלכה כפשטה. ואם אינו בר הכי, יעשה כדעת הרמב"ם. ועיין עוד במה שהארכנו בזה להלן פרק ט, יט.

ועל הניסים

א. תיקנו לומר 'ועל הניסים' בתפילה ובברכת המזון, להודות לה' יתברך בברכת ההודאה שבתפילה ובברכת ההודאה שבברכת המזון, על הנס ההצלה בפורים". לפיכך כשמסיים "מודים אנחנו לך" וכו' עד "כי מעולם קיוונו לך", ממשיך ואומר: "ועל הניסים ועל הפורקן וכו'". ובברכת המזון, לאחר שאומר "נודה לך ה' אלוקינו" וכו' עד: "ועל חיים ומזון שאתה זן ומפרנס אותנו", ממשיך ואומר: "ועל הניסים ועל הפורקן וכו'". (ואומר: 'ועל' הניסים, בתוספת ו', וכמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ח סי' יא אות כ).

ב. אם שכח לומר 'ועל הניסים' בתפילה או בברכת המזון, ונזכר קודם שאמר: "ברוך אתה ה'", חוזר ואומר: 'ועל הניסים' וכו' וממשיך משם על הסדר. אבל אם אמר: "ברוך אתה ה'", אינו חוזר. רק שבסוף 'אלוקי נצור' יאמר: "מודים אנחנו לך על הניסים ועל הפורקן" וכו', עד: "ונודה לשמך הגדול סלה". וימשיך: "יהיו לרצון אמרי פי" וכו'. ובברכת המזון יכלול זה ב'הרחמן', ויאמר: "הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר" וכו', (חזון עובדיה פורים עמ' צט ועמ' קפב).

ג. אם התחיל סעודתו ביום פורים ונמשכה הסעודה ללילה, אף על פי יאמר 'ועל הניסים' בברכת המזון (שו"ע סי' תרצה ס"ג). אבל אם התפלל ערבית לפני שבירך ברכת המזון, לא יאמר 'ועל הניסים' בברכת המזון (חזון עובדיה פורים עמ' קפג).

עשיית מלאכה בפורים

א. מעיקר הדין מותר לעשות מלאכה ולעסוק בצרכי פרנסתו ביום פורים. ואע"פ כן אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו

נזר הלכות חודש אדר וחג הפורים הקודש כא

רואה סימן ברכה לעולם. ובמקום שנהגו איסור בעשיית מלאכה ביום פורים, אסורים במלאכה (שו"ע סי' תרצו ס"א). וכן המנהג כיום בכל המקומות. אבל בליל פורים, מותר (חזון עובדיה פורים עמ' קצה).

ב. אולם זהו דוקא בעשיית מלאכה לפרנסתו, אבל מקח וממכר של מסחר, מותר. ומכל מקום טוב להחמיר גם בזה, אלא אם כן צריך לכך לצורך סעודת פורים לעשותה ברווח. ואם אין לו מה יאכל, מותר אפילו במלאכה. (חזון עובדיה פורים עמ' קצה).

ג. כל דבר שמותר לעשות בחול המועד, כגון מלאכת דבר האבד או צרכי רבים וכדומה, מותר לעשותו גם בפורים. וכן מותר להסתפר ולהתגלח לצורך היום, וכן מותר לעשות מלאכה גמורה כגון תפירה ותלישה מהמחובר אם היא נדרשת ליום פורים, ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים (חזון עובדיה פורים עמ' קצו).

מגילת אסתר

המגילה נקראת "מגילת אסתר" על שם אסתר המלכה ולא על שם מרדכי הצדיק, אף על פי שהוא הוביל את הפעולה להצלת ישראל, וגם תחילת התקומה היתה על ידו כאשר מנע את הריגת אחשוורוש על ידי בגתן ותרש. וזאת לפי שאסתר המלכה היא זו שיזמה את הצום והתשובה שלשה ימים, לילה ויום. והרי רק דבר זה הביא להצלת ישראל, בעוד שכל שאר הפעולות היו אמצעים טכניים אשר ללא התשובה שעשו ישראל, לא היה יוצא מהם שום תועלת. לפיכך נקראה המגילה על שמה, למען נזכור לדורות עולם בכל צרה וצוקה כי לא בַּחֵיל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחֵי אֱמֶר ה' צָבָאוֹת (זכריה ד, ו).

וברובד הרמז, נקראה המגילה "מגילת אסתר" לרמז שכל מהות ותכלית חג הפורים הוא 'גילוי ההסתר'. למען נזכור שעל אף שלא היה בחג זה שום נס גלוי כקריעת ים סוף וכיוצא בו, והיו עלולים ישראל לפרש את השתלשלות המאורעות שהובילו להצלתם כצירוף מקרים מפליא, בכל זאת, ידעו בברור כי אין מקריות בעולם, וייחסו זאת לתיקון המעשים ולתפילה ולתשובה שעשו בשלושת ימי הצום. ובכך גילו את יד ה' המכוונת מתוך הסתר את כל ההתרחשויות בעולם. וכאשר גילו את ההסתר הרוחני שבעולם הזה, קיבלו על עצמם מחדש באהבה וברצון את התורה שקבלו בהר סיני בכפייה מסויימת. שהרי כאשר ראו את המעמד הניסי הגדול בעת מתן תורה, לא היה בידם לסרב לנוכח מחזה אדיר כזה וכמעט שהיו ללא בחירה באותה שעה. ואילו עתה, כאשר היה בידם לפרש את כל ההשתלשלות הניסית בדרך של מקריות, ובכל זאת קיבלו עליהם עול מלכות שמים וקבעו את היום כיום של הודאה לה' מידי שנה, הרי שקיבלו עליהם בכך את התורה והמצוות מתוך הכרה מלאה ובחירה עצמית. וזהו ביאור דברי הגמרא (שבת פח ע"א) על הכתוב: "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זְרָעָם" (אסתר ט, כז) - "קיימו [אישרו עתה] מה שקיבלו [עליהם בכפייה ניסית במעמד הר סיני]."

תרגום מגילת א, א אסתר כג

א וְהָיָה בַיּוֹמֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ, א א וְהָיָה בַיּוֹמֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֵׁרוּשׁ דְּבִימוּהִי בְּמִילַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהֵנָא רַבָּא, וְהָיָה בְּמִילָא עַד שְׁנַת

תַּרְתִּין לְדַרְיוֹשׁ, בְּגִין עֲטִיתָא דְּוִשְׁתִּי חִיבְתָא, בְּרַתִּיהָ דְּאֵוִיל מְרוּדְדָּה בַּר נְבוּכַדְנֶצַּר. וְעַל דְּלֹא שִׁבְקַת לְמַבְנֵי יַת בֵּית מוֹקְדָּשָׁא, אֲתַגְזֹר עֲלֶיהָ לְאַתְקַמְלָא עֲרִיטְלָתָא, וְאוּף אִיהוּ, עַל דְּצִיַּת לְעִיטָא, אֲתַקְצְרוּ יוֹמוֹהִי, וְאַתְפְּלִיג מַלְכוּתִיהָ, דְּמִן קְדַמַּת דְּנָא הָוִין כָּל עַמְמֵינָא אוּמֵינָא וְלִשְׁנֵינָא וְאַיְפְּרִכֵינָא כְּבִישׁוֹן תַּחֲוֹת יְדוּי, וְכַעַן לֹא אֲשַׁתְּעַבְּרוּ לִיהָ מִן בְּגַלְל חֲכִי, וּבְתַר כְּדוּ אֲתַגְלִי קְדָם יְיָ דְּעִתִּידָא וְשְׁתִּי לְאַתְקַמְלָא, וְעִתִּיד הוּא לְמַסַּב יַת אֲסֶתֶר, דְּהִיא מְבַנַּת שְׁרָה דְּחַיִּית מֵאַה וְעִשְׂרִין וְשֶׁבַע שְׁנִין, אֲתַיְהַבַּת לִיהָ אַרְבָּא וּמֶלֶךְ מִן הַנְּדִיא רַבָּא וְעַד כּוּשׁ, דְּמִן מְדִינְתָא דְּהַנְּדִיא רַבָּא וְעַד מְעַרְבָא כּוּשׁ מֵאַה וְעִשְׂרִין וְשֶׁבַע פִּילְכִין, תּוֹסַפְתָּא חֲמִשָּׁה כְּתִיב בְּהוֹן יְיָהִי, לִישְׁנָא דוּי, וְאִילוּ אִינוּן, יְיָהִי בַיּוֹמֵי אַמְרָפֶל, דְּאַתְפְּנִשׁוּ מַלְכִין, וְלֹא הָוּה רִיבָא וְחֲרָבָא בְּעַלְמָא עַד דְּאַתָּא אַמְרָפֶל, יְיָהִי בַיּוֹמֵי שְׁפוּט הַשּׁוֹפְטִים, וְכָל וְיָ הָוּה בַּיּוֹמִיהוֹן, וּמִן וְיָ הָוּה,

רש"י

(א) ויהי בימי אחשורוש. מלך פרס היה סופו: המלך. שמלך מעצמו ולא היה מזרע שמלך ממת כורש לסוף שנעים שנה של גלות צנל: המלוכה: מהדו ועד כוש וגו'. המולך על מאה הוא אחשורוש. הוא צרשעו מחלמו ועד ועשרים ושנע מדינות כמו שמולך מהדו ועד כוש

א וְהָיָה בַיּוֹמֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֵׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוּ וְעַד כּוּשׁ: הַדְּגִשָּׁה זֶה שְׁבַמִּילִים הוּא אַחֲשֵׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ וְכוּ' בֵּאֵה לּוֹמֵר כִּי לֹא הִיָּה זֶה אַחֲשֵׁרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שְׁמֶלֶךְ עַל מְדִינָה אַחַת בְּלַבַּד שְׁשֵׁמָה מְדִי, אֲלֵא זֶהוּ אַחֲשֵׁרוּשׁ הַשֵּׁנִי שְׁמֶלֶךְ עַל מֵאָה עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע מְדִינּוֹת, מֵהוּדוּ וְעַד כּוּשׁ. וְהוּדַגְשׁ עֲנִין זֶה מִשׁוּם חֲשִׁיבוּתוֹ לְהַבְנִת מִשְׁקַל גְּזִירַתוֹ שֶׁל הַמֶּן לְהַשְׁמִיד לְהַרוּג וְלֵאבֹד אֶת כָּל הַיְהוּדִים הַמְּפּוֹזְרִים בְּכָל הַמְּדִינּוֹת.

אחשורוש הראשון מלך מדי, היה אביו של דריוש המדי, וכשמלך דריוש לאחר מות אביו, לקח לחתן את כורש מלך פרס, בהבטיחו לו שלאחר מותו ימלוך גם על מדי. באמצעות הצבאות של שתי הממלכות כבשו שני המלכים יחדיו את בבל בתקופת מלכותו של בלשאצר (כמסופר בדניאל פרק ה'), ובכך הרחיבו את שלטונם על כל המדינות הרבות שהיו כפופות לבבל מאז מלכות נבוכדנצר. לאחר מות דריוש המדי נותר חתנו כורש הפרסי מלך יחיד על פרס ומדי ושאר המדינות, וכשמת כורש, מלך אחריו אחשורוש השני, הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש. אדם זה לא היה יורש העצר המועמד למלוכה, אלא בן דריוש המדי וגיסו של כורש הפרסי. אלא ששילם שוחד ועלה למלוכה, ואימץ לעצמו את שם אביו של דריוש (עי' בפירוש האבן עזרא לדניאל פרק ו, א. ובביאור הגר"א כאן).

שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: ב בַּיָּמִים
הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ עַל כִּסֵּא
מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה: ג בַּשָּׁנָה
שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל-שָׂרָיו
וְעַבְדָּיו חֵיל פָּרֶס וּמְדֵי הַפְּרָתָּיִם וְשָׂרֵי
הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: ד בְּהִרְאֹתוֹ אֶת-עֲשָׂר
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת-יָקָר תַּפְאֲרַת
גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם:

מטול דהנה כפנא בארשא,
דכתיב ויהי רעב בארץ.
יהי בימי אחז, וי הנה
ביומי, ומן וי הנה דכתיב
עלה רצין מלך ארם,
מה כתיב בתריה, נעלה
ביהודה ונקיצנה, מכאן
אתה למד פולחון דכתיב
יהי בימי, לישנא דני,
דהנה מן יומי עלמא, מן
שנין קדמיא, כד הוּ עקן
אתיין על בית ישראל,
הון מצלן קדם אבוהון

דבשמיא ועני יתחון, דכתיב ויהי עד לא יקרון אנא עני, עד לא ימללון אנא אשמעי:
ב ביומיא האנון כד בעא מלכא אחשורוש למיתב על פורסי מלכותא דשלמה, דאשתבא
מן ירושלם על ידוהי דשישק מלכא דמצרים, וממצרים אשתבא על ידו דסנחריב, ומן ידו
דסנחריב אשתבא על ידו דחזקיה ותב לירושלם, ותוב מן ירושלם אשתבא על ידו דפרעה
חגיירא מלכא דמצרים, וממצרים אשתבא על ידו דנבוכדנצר ונחת לכבל. וכד ערא פורש
ית מדרא דכבל אחתיה לעילם, ובתר כן מלך אחשורוש, ובעא למיתב עלוהי ולא הנה
יכיל, ושדר ואייתי ארדיכלין מן אלכסנדריא למעבד פותיה ולא יכילו, ועבדו אוחרן ארע
מיניה, ואתעסקו ביה תרין שנין, ובשתא תליתאה דמלכותיה יתיב עילויה ההוא פורסי
מלכותיה דעבדו ליה ארדיכלין בשושן בירנתא: ג בשתא דתלת למלכותיה דאחשורוש
עבד משקיא, ומטול מה עבד משקיא, אית דאמרין דמרדין עלוהי אפרכיא, ואזל וכבשנון,
ובתר דאכבשינון אתא ועבד משקיא. ואית דאמר, יומא דאיך הנה ליה, ושדר אנרתא
לכולהון מדינתא למיתי למעבד קדמוי חדותא, שלח וזמן כל רברבני מדינתא דיתון ויחדון
עמיה, ואתו קדמוי מאה ועסרין ושבע מלכין, מן מאה ועסרין ושבע מדינן. וכולהון קמירי
תני פרישיהון, והון סמיכין ליה על גני מילתא, ואכלין וחדייין קדם מלכא, והון פרתונאי
ורברבני מדינתא קדמוי, ומן רברבני ישראל הוּ תמן, מטול דהון תמן מאני בית מקדשא,
הון ככין ומספדן תמן: ד ובתר דאכלו ושתו ואתפנקו, אחזי להון ית עתריה די ישתאר
בידיה מן פורש מדרא, ואוף פורש אשבח ההוא עתרא, בצדאותיה דכבל חפר בספר פרת,

רש"י

שעומדים זה אלל זה וכן (מלכיס א ד) כי הוא
רודה ככל עצר הנהר מתפסח ועד עזה שהיה
רודה ככל עצר הנהר כמו שהוא רודה מתפסח
עד עזה: (ב) בשבת המלך אחשורוש וגו'.
כשנתקיים המלכות צידו ורבותינו פירשוהו
צעניין אחר צמסכת מגילה: (ג) הפרתמים.
שלטונים כלשון פרס: (ד) ימים רבים. עשה
להם משמה:

תרגום

מגילת א, ה אסתר כה

וַאֲשַׁכַּח תִּמְנֵן שִׁית מָאָה וְתִמְנֵן אַחֲמִיתִין דְּנַחֲשָׂא, מְלִיזִין דְּהַב טַב יוֹחֲרִין וּבּוֹרְלִין וְסַנְדְּלִין, וּבְהֵהוּא עֲתִירָא תְּקַרַּף וְקָרִיָּה יוֹמִין סְנִיאִין, וּמִשְׁתִּיא לְרַבְרַבְנֵי מָאָה וְתִמְנֵן יוֹמִין:

ה וּבְמִלּוֹאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעַם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבִּיָּרָה לְמַגְדּוֹל וְעַד־קַטָּן מִשְׁתָּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצֹר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ:

ה וּבְאֲשַׁלְמוֹת יוֹמֵי מִשְׁתִּיא הָאֵלִין עֲבַד מִלְכָּא לְכָל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּאֲשַׁתְּכַחוּ חִיבִיא בְּשׁוֹשַׁן בִּירְנָתָא, דְּאֲתִמְנִיאֵו עִם עַרְלֵאִין דִּירֵי אַרְעָא, לְמַן רַבָּא וְעַד וְעִירָא, מִשְׁתִּיא שִׁבְעָא יוֹמִין, בְּדֶרֶת גִּנַּתָּא גּוֹאֵה דְּמִלְכָּא, דְּהוֹת נְצִיבָא אִילָנִין עֲבָדִין פִּירִין וּבוֹסְמִנִין, כְּבִישֵׁן עַד פְּלִגְוִתְהוֹן דְּהַב טַב, וְשִׁלְמוֹ בְּאֲשַׁלְמוֹת אֶבֶן טַבָּא, וּמִטְלִילִין עֲלוּיְהוֹן, בְּרַם מְרַדְכֵי צְדִיקָא וְסִיעֲתִיהָ לָא הָווּ תִּמְנֵן.

רש"י

(ה) גנת. מקום זלעוני ירקות: ביתן. נטוע צאילנות:

נזר הקודש

ה וּבְמִלּוֹאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם: כידוע, כלל הוא במגילה: בכל מקום שמוזכר שמו של המלך אחשוורוש, כוונת הפסוק היא רק אליו. אבל כאשר כתוב 'המלך' או 'למלך' מבלי להזכיר את אחשוורוש, אמנם ברובד הפשט הכוונה למלך אחשוורוש, אולם ברובדים העמוקים יותר כוונת הכתוב למלכו של עולם. כמבואר במדרש (אסתר רבה פרשה ג, י): "כל מקום שנאמר במגילה זו 'למלך אחשוורוש', במלך אחשוורוש הכתוב מדבר. וכל מקום שנאמר 'למלך' סתם, משמש קודש וחול".

ובאן שנאמר במגילה בענין המשתה "עשה המלך", מרמז הכתוב שמאתו יתברך היתה זאת שיערך משתה, כדי להעמיד בנסיון את ישראל, אם ישתתפו בו ככל הגויים וכשלו שם בחטאים שונים, או יימנעו מללכת ויקנו את עולמם. לפי שהנה מתקרב זמן גאולתם במלאת שבעים שנה לגלות שגלו, אך עדין לא היו ראויים לגאולה לפי שלא היו מתוקנים במעשיהם וגם השתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. ולפיכך העמידם בניסיון המשתה, שאם יימנעו מלהשתתף במשתה משום נאמנותם לתורה, ייגאלו מצרות הגלות ויעלו לארץ ישראל ללא סבל וייסורים. שכן בהימנעותם מללכת למשתה ההוללות על אף הוראת המלך אחשוורוש, יוכיחו שעשו תשובה על מעשיהם, וגם יתקנו בכך את אשר שמעו להוראת המלך נבוכדנצר להשתחוו לצלם.

ו חור ברפס ותכלת אחוז בחבלי-
 בויז וארגמן על-גלילי כסף ועמודי
 שש מטות זהב וכסף על רצפת
 בהט-ושש ודר וסחרת: ו והשקות
 בכלי זהב וכלים מפלים שונים
 ויין מלכות רב פיר המלך:

דמילתין, דמתתן על דרגשין דנקלטיהון דההב טב וברעיהון דכסף, שרין על סטיו פביש
 קרוסמליגין ומרמין, ודורא דרפבי ימא רבא, ואטונין מצירין מקפין להון חזור חזור:
 ו ופקיד לאשקאה ותהון במני דהבא דבית מקדשא, דאייתי נבוכדנצר רשיעא מן ירושלם,
 ומנא אוחרנתיא דהו ליה למלכא אחשוורוש תמן, הו מחלפין דמותיהון הי פאבר, ומן
 קדם מני בית מקדשא אישתניאו, והו שתן חמר עסיס דיאי למשתי מלכא, דסגי ריחיה
 ובסיס טעמיה, ולא בחסרנא, אלהן פמיסת ידא דמלכא:

רש"י

(ו) חור ברפס ותכלת. מיני צגדים לצעונים פירס להס למנעות: אחוז בחבלי בויז וארגמן. מרוקמים צפילי צון וארגמן אותן פרס להס על גלילי כסף ועל עמודי שש: מטות זהב וכסף. ערך לשצ עליהם לסעודה: על רצפת. קרקעות של צהט ושש וגו' מיני אצנים

טוצות פירשו רצמינו, ולפי משמעות המקרא כך שמש: (ז) והשקות בכלי זהב. כמו ולהשקות: שונים. משונים זה מזה וכן ודמיהם שונות, ורצמינו דרשו מה שדרשו: ויין מלכות רב. הרצה, ורצמינו אמרו שהסקה אותם כל אחד ואחד יין שהוא זקן ממנו:

נזר הקודש

אך כשלא עמדו בניסיון, הראו בזה שנשארו במרדם ואיך ייגאלו? לפיכך היה הכרח להעמיד עליהם את המן, וזה הכריחם בגזרתו לעשות תשובה, ונגאלו.

ומכאן למדו רבותינו ז"ל (סנהדרין צז ע"ב) את דרך ההנהגה העליונה באשר עתיד להיות בגאולת אחרית הימים. שכמו שמגלות בית ראשון היה בידם לצאת לגאולה מבלי לסבול את הפחד הנורא שנפל עליהם בעת גזרת המן, אילו היו עושים תשובה על העבר ונמנעים ממשתה אחשוורוש, כך תהיה האפשרות נתונה ביד ישראל להיגאל מגלות זו האחרונה, ללא סבל וייסורים. הנה דבריהם: "רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה — נגאלין, ואם לאו — אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאלין? אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו

תרגום

מגילת א, ח-ט אפטר כז

ח וְשָׁקוּתָא בְּהַלְבָּתָא מְנַהֵג
נוֹפֵא, וְלִית דְּאֵנִים. אַרוּם בֵּן
שֵׁם טַעַם מְלָפָא עַל כָּל
דְּאֵתְמַנָּא אִפִּיטְרוּפּוּס עַל
בִּיתְיָהּ, לְמַעַבְד בְּרַעוּת
נְבָרָא בְּרִי יִשְׂרָאֵל, וְכַרְעוּת
נְבָר מִן כָּל אוֹמְא וְלִישָׁן:
ט אוּף וְשָׁתִי מְלָבָתָא רְשִׁיעָתָא עֲבָדָה מְשָׁתָא נְשִׂיא, בְּבִית מְלִכּוּתָא, אַתְר קִיטוּן בֵּית דְמוּף

רש"י

(ח) בדת. לפי שיש סעודות שכופין את המסובין לשמות כלי גדול ויש שאינו יכול לשמותו כי אם נקושי אזל כאן אין אונס: יסד. לשון יסוד כלומר

כן מקן ולוה: על כל רב ביתו. על כל שרי הסעודה שר האופים ושר הטנמים ושר המשקים: לעשות כרצון איש ואיש. לכל אחד רצונו:

נזר הקודש

קשות כהמן, וישראל עושיין תשובה ומחזירן למוטב". נמצא שאין אנו נגאלין אלא בתשובה. רק שהבחירה נתונה בידינו אם לעשות תשובה מאהבה ושמחה, או על ידי מלך שגזרותיו קשות כהמן ח"ו.

ח **כִּי בֵּן יִסְד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ:** מרמוז על החוק שיסד מלכו של עולם בטבע הבריאה, שתמיד יהיה ביד האדם לעמוד בכל נסיון שבא עליו, להשליט את היצר הטוב ולהתגבר על היצר הרע, שכל תכליתו להחטיא את האדם. וזהו "כי כן יסד המלך על כל רב ביתו", כלומר על כל שר ביתו, הלא הם היצר הטוב מכאן, והיצר הרע מכאן, "לעשות כרצון איש ואיש", לעשות כהחלטתו של כל אדם, שאם בוחר בטוב לא יכפהו היצר לבחור ברע על ידי שיעמידהו בניסיון שהוא מעבר לכחותיו. ככתוב על היצר הרע: 'לִפְתָּח חֲטָאת רִבְּץ, וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ'. אבל — 'וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ' (בראשית ד, ז).

ל **לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ:** לפי פשט הדברים, כל שרי המלך הממונים על המשתה קיבלו הוראה שלא להכריח ולא להפציר באיש לאכול ולשתות יותר מכפי שבוחר בעצמו. וזהו 'כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ' — המסובים במשתה. אולם בגמרא (מגילה יב, ע"א) מבואר: "לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ, אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן". והדבר קשה, הלא אם יחוייבו המסובים לאכול ולשתות במשתה כפי רצון מרדכי והמן, הדבר סותר את תחילת הוראת המלך שהשתיה כדת אין אונס.

כח מגילת א, י אסתר תרגום

לְמַלְכֵךְ אַחְשֵׁרוּשׁ: י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דִּי לְמַלְכָּא אַחְשֵׁרוּשׁ:
י וּמַרְדֵּכִי צְדִיקָא עֲלֵי קְדָם
כְּטוֹב לִב־הַמֶּלֶךְ בֵּינָן אָמַר לְמַהוּמָן
דְּמִשְׁתֵּיא עַד יוֹמָא
שְׁבִיעָא, דִּי הוּא שְׁבִיעָא, לְחַמָּא לָא אֲכַל וּמוּזֵי לָא שְׁתָּא, וּבִיוֹמָא שְׁבִיעָא דְהוּהוּ שְׁבִיעָא עֲלֵת
קַבְלֵתִּיהּ וְקַבְלֵת סִנְהֵדְרִין קְדָם יְיָ, וְכֹד שְׁפַר לְבָא דְמַלְכָּא בְּחַמְרָא גְרִי בֵּיהּ יְיָ מַלְאָכָא

רש"י

(י) ביום השביעי. רצונו אמרו שנת היא:

• נזר הקודש •

אולם כוונת רבותינו ז"ל לומר שכותבי המגילה רמזו בלשונם הנפלאה כי בהוראת המלך לעשות כרצון איש ואיש מהמסובים במשתה, נכלל הדבר שבכך נעשה ממילא גם רצונם של מרדכי והמן. לפי ששניהם רצו שכל אחד מהאורחים לא יאכל יותר מרצונו עקב הפצרה וכפייה לאכול ולשתות עוד ועוד. רק שסיבותיהם היו שונות. המן בגלל קמצנותו וצרות עינו, ומרדכי כדי שלא יוסיפו להיכשל בריבוי עוונות בסעודתו של אחשורוש.

י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לִב הַמֶּלֶךְ בֵּינָן: היה זה יום הכיפורים שחל בשבת. שכן המשתה לשורי המדינות התחיל בא' בניסן ונמשך מאה ושמונים יום, כלומר ששה חודשים. ומאחר והיו חודשים אלו חודש אחד מלא וחודש אחד חסר, היו אלה שלושה חודשים של שלושים יום, ושלושה חודשים של עשרים ותשעה יום. נמצא שהמסיבה הסתיימה בג' בתשרי. ואז עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן משתה שבעה ימים, כדי להפיס את דעת המון העם שבשושן, שלא יזעמו על בזבזנות המלך במשתה הארוך לכל שריו ועבדיו על חשבון משלם המיסים. נמצא שהיום השביעי היה יום הכיפורים. וחל באותה שנה בשבת. כנרמז בכתוב 'ביום השביעי' סתם, ולא נאמר 'ביום השביעי למשתה'. ואף שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש בחטא, ביום השביעי למשתה הוא יום הכיפורים החלה התנוצצות תשובה בלבם בהיזכרם בגדולת היום, ומיד הוכן מלמעלה הפתח לגאולה, על ידי שנגזר שתיהרג ושתי המלכה בו ביום למען יתפנה מקומה להמלכת אסתר, כדי שאם יעשו תשובה מלאה ינצלו על ידי המלכה היהודיה. [ועיין בפירוש מגילת אסתר לרבי אליעזר מגרמיזא בעל הרוקח, שעל אף שהשתתפו בסעודה ונכשלו באיסורי תאוות, נזהרו בשבת ולא ישבו בחצר גינת הביתן כדי שלא להיכשל במלאכת תולש. והגר"י אייבשיץ כתב בספר יערות דבש שלא נהנו מסעודתו של אותו רשע אלא רק ששה ימים מתוך שבעת ימי המשתה, אבל ח"ו לישראל קדושים שיאכלו ביום כיפור. ויש חולקים].

תרגום מגילת א, י אסתר כט

דְּשִׁישָׁתָא, לְעַרְבֵּלָא בְּזִתָּא חֲרִבּוֹנָא בְּנִתָּא וְאַבְנֵתָא
 מִשְׁתַּהוּן. בְּכֵן אָמַר לְמַהוּמָן זִתְר וְכַרְפִּס שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים
 בְּזִתָּא חֲרִבּוֹנָא בְּנִתָּא וְאַבְנֵתָא זִתְר וְכַרְפִּס,
 מְהוּמָן, דְּמַתְּמִי עַל מְהוּמָתָא, בְּזִתָּא, בּוּז

בִּיתָא, חֲרִבּוֹנָא, אַחַר בֵּיהּ, בְּנִתָּא וְאַבְנֵתָא, עֲתִיד מְרִי עֲלֵמָא לְעַסְפָּא יַתְהוּן כְּנָבֵר דְּעַצֵּר
 עֲנָבוּי בְּעַצְרָתָא תְּרִין זִמְנִין, וְעֲתִיד לְצַדִּיקוּתְהוּן וְלִשְׁפָאוּתְהוּן לְהִנִּי שְׁבַעַת רַפְנִיָּא, דְּשִׁמְשִׁין
 בְּאֵלִין שְׁבַעַת יוֹמִין קָדָם אִפִּי מְלָכָא אַחֲשׁוּרוּשׁ:

• ~~~~~ • נזר הקודש ~~~~~ •

והוא יתברך גדול העצה ורב העלילה, ומהלכיו חשבון בתוך חשבון. שמשום שושתי היתה מענה את בנות ישראל ומבזה אותן בשבתות, נגזר עליה שתיהרג דווקא בשבת. נמצא שנהרגה מצד הדין ולא בשביל גאולת ישראל. אלא שמתוך כך סיבב הקב"ה את הדבר שאופן הגאולה העתידה יהיה דווקא על ידי המלכת מלכה יהודיה במקום ושתי, על אף שהרבה דרכים למקום לגאול את ישראל. ובנוסף, ניתנה בכך אפשרות לאסתר שהיתה מבית שאול המלך לתקן את אשר פגם שאול כשלא מחה את זכר עמלק כדבר ה', כמבואר להלן על הכתוב "וּמְלִכּוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה". ומי יודע עוד כמה חשבונות נסתרים היו בענין זה, וכמה חשבונות יש אצל הקב"ה בכל תהליך המתרחש בעולמנו. ומתוך כך בכל מאורע שקורה עמנו או בעולם ונראה תמוה, ירכיז כל אדם ראשו בענוה לפני מי שאמר והיה העולם, אשר עיניו פקוחות על דרכי בני האדם, צדקתו כהררי אל, ומשפטיו תהום רבה. אל אמונה ואין עוול, צדיק וישר הוא.

כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בִּיּוֹן: לא לחינם נאמר 'כטוב' לב המלך, בכ' הדמיון, ולא נאמר 'בטוב' לב המלך, שביאורו בעת טוב לב המלך. לפי שאדם הריק משמחה אמיתית, כגון אחשורוש, היין רק מכניסו לדמיון של שמחה. ולכן כתוב כטוב לב המלך שהרי לא זכה לשמחה אמיתית. אבל המלא בתוכן רוחני אמיתי של תורה ומצוות, עד שלבו עולז בקרבו מהמעלות הרוחניות שהשיג, כאשר שותה יין המשמח לבב אנוש, לבו טוב ביין באמת, ושמחת אמת פורצת ממנו. כמבואר במדרש: (אסתר רבה פרשה ג, יא) "אמר רבי יצחק עובדי כוכבים אין להם טובה דכתיב: (קהלת ח, יג) 'טוֹב לֹא יְהִיָּה לְרָשָׁע'. איתבוזן והכתיב [הקשו לו והרי כתוב] 'כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בִּיּוֹן'? אמר להם: 'בטוב לב המלך' אין כתיב כאן, אלא 'כטוב לב המלך' — טובה ואינה טובה. אבל

יֵא לְהַבִּיֵא אֶת־וְשֵׁתִי הַמְּלֻכָּה לְפָנַי
הַמְּלֶךְ בְּכֹתֵר מְלָכוֹת לְהִרְאוֹת הָעַמִּים
וְהַשָּׂרִים אֶת־יְפִיָּהּ כִּי־טוֹבַת מְרֵאָה
הִיא: יב וְתַמְאֵן הַמְּלֻכָּה וְשֵׁתִי לְבֹא
בְּדַבַּר הַמְּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים
וַיִּקְצֹף הַמְּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בַּעֲרָה בּוֹ:
יג וַיֹּאמֶר הַמְּלֶךְ לְחַכְמֵי־יָדָעִי הָעֵתִים
כִּי־בֵן דְּבַר הַמְּלֶךְ לְפָנַי כָּל־יָדָעִי דָּת

בבלילא דמלכותא, לאחזאה לעממא ורברבנא ארום שפירת חייו היא: יב וסריבת
מלכתא ושתי למיעל בגזרת מימר מלכא, דאתפקדת ביד רברבנא, ורגזו מלכא לחדא,
וחמתיה רתחת ביה: יג ואמר מלכא לחכימיא בני דיששקר, דחכימין מנדעא בעידנא
וומנא בספר אורייתא, וחושבן עלמא, ארום היכדין יאה למחוי מתמלל פתגם מלכא קדם

רש"י

(יב) ותמאן המלכה ושתי. רזמינו אמרו ערומה נשצת: ויקצף. ששלחה לו דברי גנאי:
לפי שפרחה זה זרעם כדי שתמאן ותהרג (יג) כי בן דבר המלך. כי כן מנהג המלך
לפי שהיתה מפשטת צנות ישראל ערומות כלל משפט לשום את הדבר לפני כל יודעי
ועושה צון מלאכה נצצת נגזר עליה שמפסט

נזר הקודש

טובתן של ישראל טובה שלימה. שנאמר: (מלכים א' ח, טו) 'וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֹחִים
וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה'." וזוהי אחת ההטעיות הגדולות שהיצר הרע
מטעה את האדם, על ידי שמחליף לו את ההגדרות הנכונות של המידות הטובות
והרעות, כאילו הוללות היא שמחה, וכובד ראש, הראוי להתכוננות בתכלית החיים,
הנו עצבות. בעוד שבאמת אין כל סתירה בין כובד ראש לבין שמחת אמת. לפי שאין
השמחה הפנימית ועילוזה הלב חייבים לזעוק בראש כל חוצות כאיסטירא בלגינא
שקיש קיש קריא (בבא מציעא פה ע"ב), אלא לבו מתרוגן בקרבו והוא מהלך בפנים
מאירות מתוך כובד ראש והתייחסות בעלת משקל לחיים. ועיין עוד להלן (פרק ט,
ט) בביאור הכתוב: "שְׂמֹחָה וּמְשֻׁתָּה וַיּוֹם טוֹב".

וְדִין: יד וְהִקְרַב אֵלָיו כְּרִשְׁנָא שְׁתֵּר
 אֲדַמְתָּא תְּרִישׁ מָרְס מְרִסְנָא מְמוּכָן
 שְׁבַעַת שְׁרֵי פָרְס וּמְדֵי רֵאִי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ
 הַיְשָׁבִים רֵאשְׁנָה בְּמַלְכוּת: טו כָּדַת
 מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּמַלְכָּה וְשִׁתִּי עַל אֲשֶׁר
 לֹא־עָשִׂיתָ אֶת־מֵאֲמַר הַמֶּלֶךְ
 אַחְשׁוּרוּשׁ בְּיַד הַפְּרִיסִים: טז וַיֹּאמֶר
 מוּמְכָן (מְמוּכָן) לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׂרִים לֹא
 עַל־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֹתָה וְשִׁתִּי הַמַּלְכָּה
 כִּי עַל־כָּל־הַשְּׂרִים וְעַל־כָּל־הַעַמִּים
 אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוּשׁ:
 יז כִּי־יֵצֵא דְבַר־הַמַּלְכָּה עַל־כָּל־
 הַנְּשִׁים לְהַבְּזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעִנְיֵיהֶן
 בְּאִמְנָם הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוּשׁ אָמַר
 לְהַבִּיא אֶת־וְשִׁתִּי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא־

כל חפים ונדעי אוריתא
 ודינא: יד וקרבו אליו
 ויששכר למידן ית דינא
 החוא, פרס עלו קדם יג וכן
 אמרו, רבון דעלמא, ערפל
 ית משתהון, והווי דכיר ית
 צדיקא דקריבו קדמו
 בבית מקדשא, אמרין בני
 שנא, ותרין בני יונה
 שפנינו, על מדבחה
 אדמתא, על ידא דכהנא
 רבא דהוה לביש חושנא,
 די ביה פרום ימא, ורופי
 כהנא הוו מרסן ובהשן ית
 דמא, ומסדרין קדמו לחם
 אפיא, ככן אסתהר מלפא
 ותב ושאל עמיתא
 לרבבנני דקריבין לותיה,
 ואליו שמתהוון, כרשנא,
 שת, אדמתא, תרשיש,
 מרס, מרסנא, ממוכן,
 שבעא רבבני פרסאי
 ומדאי, חוי אפי מלפא,
 דיתבין בדרנא קדמאה

דבכורסי מלכותא, טו פאוריתא, מה לאתעבדא ממלכתא ושתי, בגין די לא עבדת ית מימר
 מלפא אחשורוש דגור עלה ביד רבבנניא: טז ואמר ממוכן, הוא המן, פר בריה דאנג רשיעא,
 קדם מלפא ורבבנניא, לא על עלוי דמלפא בלחודוי סרחת ושתי מלפאתא, ארום עלוי כל
 רבבנניא ועלוי כל עממיא, די בכל פלכיא די שליט בהון מלפא אחשורוש: יז ארום יפוק
 פתגם גזירת מלפאתא על כל נשיא, לאתלגלגנא מריהון קדמיהון, במללותהון קדא עם
 חבדתא, פרם בקושטא מלפא אחשורוש אמר לאיתאה ית ושתי מלפאתא קדמוי, וקא עלת:

רש"י

(יד) והקרבו אליו. לערוך דערו לפניהם אלו הם כרשנא שתר וגו': (טו) כדת מזה לעשות. מוסב על ויאמר המלך לחכמים: (טז) עותה. לשון עון: (יז) כי יצא דבר המלכה על כל הנשים. זה שבזמה את המלך על כל הנשים להבזות אף הן על ויאמר המלך לחכמים: (טז) עותה. לשון עון: את צעליהם:

בָּאָהָ: יְהוָה וְהַיּוֹם הַזֶּה תֵּאֲמַרְנָה שְׂרוֹת
 פָּרֶס-וּמְדֵי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-דְּבַר
 הַמֶּלֶךְ לְכָל שְׂרֵי הַמְּלָךְ וּבְדֵי בְזִיוֹן
 וְקִצְףָּ: יט אִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא
 דְּבַר-מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וַיִּכְתַּב בְּדַתִּי
 פָּרֶס-וּמְדֵי וְלֹא יַעֲבוֹר אֲשֶׁר לֹא-תָבוֹא
 וְשִׁתִּי לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ אַחֲשׂוֹרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ
 יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה:
 לֹא תַעֲוֹל וְשִׁתִּי קָדָם מֶלֶכָא, וּמִן בְּתֵר דְתִיתִי קָדָם מֶלֶכָא, יִגְזֹר מֶלֶכָא וְנַעֲדֵי ית רִישָׁה,
 וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן מֶלֶכָא לְחִבְרֵתָהּ דְשִׁפְרָא מְנָה,

רש"י

(יה) תאמרנה שרות פרס ומדי. לכל שרי המלך את הדבר הזה והרי זה מקרא קצר: וכדי בזיון. ויש דגזר הזה הרצה ציון וקצף: (יט) דבר מלכות. גזרת מלכות של נקמה שגוה להורגה: ויכתב בדתי פרס ומדי. נספרי חוק ומנהג המלכות: ולא יעבור. חוק זה מציניסה שיהא זה חוק ודת לכל הצוה את צעלה: אשר לא תבוא ושתי. ולכן נהרגה:

נזר הקודש

יט ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה: ה'מלך' הוא מלכו של עולם, הקובע מי ישפל ומי ירום. ונרמז בלשון הכתוב שהוא אשר יקבע מי תהיה המלכה הבאה. ובעומק הדבר עומדים חז"ל במדרש על נפלאות דיוק הניסוח התורני, אשר מסרים נכבדים ולימוד חשבונות שמים מסתתרים מאחריו. הגה לשונם (אסתר רבה פרשה ד, ט): "בלשון שניטלה מלכות מזקנה [מסב אסתר, הוא שאול המלך] שאמר לו שמואל (שמואל א' טו, כח) 'קָרַע ה' אֶת מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעֲלֵיךְ הַיּוֹם וּנְתַנָּה לְרַעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּנִּי', בו בלשון חזרה לו המלכות. הדא הוא דכתיב 'וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ [הוא מלכו של עולם] לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה'."

וביאור הדבר הוא, שהנה המלכות ניטלה משאול המלך בגלל שלא עמד בניסיון למחות את זכר עמלק, והשאיר בחיים את אגג מלך עמלק. לפיכך הועבר ניסיון מחיית זכר עמלק למי שיצאה מחלציו, אסתר המלכה, האם תיחלץ חושים להילחם בהמן בן המדתא האגגי, שהיה מזרעו של אגג מלך עמלק, או תישאר ספונה

תרגום

מגילת א, כ-כא אסתר לג

כ וַיִּשְׁמַע פִּתְּנָם גִּזְרֵת
מֶלֶכָּא דִּי יַעֲבִיד מְלָכוּתֵיהָ,
אָרוּם גִּזְרֵתָא רָבָא הִיא,
וּמִן בְּתֵר בֵּן כָּל נְשִׂיאַ
יְתָנִין רְבוּ וַיִּקְרַ לְמַרְיָהוּן,
לְמִן רָבָא וְעַד זְעִירָא,
כֹּא וַיִּשְׁפֹּר פִּתְּנָמָא קָדָם
מֶלֶכָּא וַרְבֵּרְבָנָיָא, וַעֲבַד
מֶלֶכָּא כְּפִתְנָם מְמוּכָן.

כ וַיִּשְׁמַע פִּתְּנָם גִּזְרֵת
מֶלֶכָּא דִּי יַעֲבִיד מְלָכוּתֵיהָ,
אָרוּם גִּזְרֵתָא רָבָא הִיא,
וּמִן בְּתֵר בֵּן כָּל נְשִׂיאַ
יְתָנִין רְבוּ וַיִּקְרַ לְמַרְיָהוּן,
לְמִן רָבָא וְעַד זְעִירָא,
כֹּא וַיִּשְׁפֹּר פִּתְּנָמָא קָדָם
מֶלֶכָּא וַרְבֵּרְבָנָיָא, וַעֲבַד
מֶלֶכָּא כְּפִתְנָם מְמוּכָן.

נזר הקודש

בחדר מלכותה ותניח לו. וזהו שרמז לה מרדכי בדבריו ברוח הקודש: "ומי יודע אם לעת פזאת הגעת למלכות" (פרק ד, יד), לתקן את פגם זקנך, שאול. (שאול היה בן קיש משבט בנימין. ומרדכי היה בן יאיר בן שמעי בן קיש משבט בנימין, ואסתר שהיתה בת דודו, היתה מזרע שאול). ונרמזו הדבר בכתיבת העברת המלוכה אליה במגילה, בנוסח הדומה לגזירה הכתובה בשמואל. לומר שכך יהיה, כדי לתת אפשרות לזרע שאול המלך לתקן את הדבר אשר נכשל בו. וזה עוד פרט ממערכת פרטי חשבונות שמים בהריגת ושתי משום שחטאה כלפי בנות ישראל, והקדמת תרופה למכת המן, על ידי העלאת אסתר למלכות כדי שתהיה מזומנת להצילם אם יחזרו בתשובה.

ועל פי מדרש זה כתב המגיד מדובנא ליישב את הקושיה וכי כיצד יכול היה המן להבטיח לאחשוורוש שהמלכה הבאה תהיה טובה מושתית, עד כדי שאמר 'ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה', הלא יתכן שהיא תהיה גרועה ממנה בהתנהגותה?

אולם בדברי שמואל הנביא לשאול המלך: "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך", אמר לו שמואל לשאול שרעך יהיה בודאי טוב וזהיר בענין זה שנכשלת, משום שילמד 'ממך' שלא להיכשל, שהרי הודחת ממלכותך. וזהו 'לרעה הטוב' — ממך. הוא ילמד להיות טוב בזה.

ומלמד המדרש שכך גם יש להבין כיצד שכנע המן את אחשוורוש להרוג את ושתי, בטענה כי מי שתקבל את מלכותה תהיה בודאי מתוקנת וטובה מושתית שסירבה לעשות את רצון המלך, משום שהיא תלמד 'ממנה'. כלומר מהעונש שקיבלה זו. וזהו שכתוב 'ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה' — ממנה.

כב וַיִּשְׁלַח סָפְרִים אֶל-כָּל-מְדִינֹת
הַמְּלֶכֶךְ אֶל-מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ
וְאֶל-עַם וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ לְהִיזֹת כָּל-אִישׁ
שָׂרָר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כְּלָשׁוֹן עַמּוֹ:

ב א אחר הדברים האלה פֶּשֶׁךְ חֶמֶת
הַמְּלֶכֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ זָכַר אֶת-וְשֵׁתִי
וְאֵת אֲשֶׁר-עָשִׂתָה וְאֵת אֲשֶׁר-נִגְזַר
עָלַיָּהּ: ב וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי-הַמְּלֶכֶךְ מְשָׁרְתָיו
יִבְקְשׁוּ לַמְּלֶכֶךְ נְעָרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת
מִרְאֵה: ג וַיִּפְקֹד הַמְּלֶכֶךְ פְּקִידִים בְּכָל-
מְדִינֹת מַלְכוּתוֹ וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-
נַעֲרֵה־בְּתוּלָה טוֹבֹת מִרְאֵה אֶל-שׁוֹשַׁן
הַבִּירָה אֶל-בֵּית הַנְּשִׁים אֶל-יַד הַגָּא
סָרִיס הַמְּלֶכֶךְ שֹׁמֵר הַנְּשִׁים וְנָתַן
תְּמָרוּקִיהֶן: ד וְהַנְּעָרָה אֲשֶׁר תִּיטָב

כב ושלח פימקין, כתיבון
וחתימון בעזקתיה, לכל
פלכי מלכא, לפלך ופלך
כמכתב רושמייה, ולות
עמא ועמא כממלל לישניה,
קרי וכן אמר, אתון עמיא
אומיא ולישניא, די דירין
בכל ממשלתי, אנדדרו
למחוי כל גבר מסרבן על
אתתיה וכפי לה למחוי
ממללא בלישן גברא
וכממלל עמיה: א פתר
פתגמיא האלין פד (פחא)
[פניא] ואשתדך מרנית
ממרייה, וכד נח תקוף
רוגזיה דמלכא אחשורוש,
שרי למדבר ית ושתי.
מתיבן רברבניו וכן אמרין,
הלא את הוא דתיבת עליה
דין דקטול, על מה דעבדת.
אמר להון מלכא, אנא לא
גזרית למקטלה, אלהן די
תעול קדמי ולא עלת,
ופקדית למעדי מנה
מלכותא. אמרו ליה, לא

הכי, אלהן דין דקטול גזרת עליה, בעמית שבע רברבניא. מן יד תקוף רוגזיה וגזרי למחוי
צליבן שבגא רברבניא על צליבא: ב ואמרו עולמי דמלכא, משומשנוי, יבעון לצרוך מלכא
עלמן בתולתן שפירן דחיוו, ג וימני מלכא אפיטרופין בכל פלכי מלכותיה, ויבגשון ית כל
עולימתא בתולתא שפירת חוו לשושן בירנתא לבית נשיא, די תמן דימוסן (ובגאון)
ויבגאון, די תמן מתמני הגא רב סריס דמלכא נטר נשיא, ויתגזר למחוי יחב סמתר
משחהון: ד ועולימתא די תשפר קדם מלכא, תעול למחסן מלכותא חלה ושתי. ושפר פתגמא

רש"י

(כב) ומדבר כלשון עמו. כופה את אשמו
ללמד את לשונו אם היא צמ לשון אחר:
(א) זכר את ושתי. את יפיה ונענצ: (ג) ויפקד
המלך פקידים. לפי שכל פקיד ופקיד ידועות
לו נשים היפות שצמדינתו: תמרוקיהן. הן
דברים המצמחין כמו ומורק ושוטף, שמן
ערב ומיני סמנים וצממים המטהרין ומעדנין
את הבשר:

תרגום

מגילת

ב, ה-ו

אסתר

לה

קָרָם מִלְכָּא, וְעַבְדֵי הַכִּי: הַגִּבֵּר חֲסִידָא וּמוֹדָה וּמַצְלִי קָרָם אֱלֹהָא עַל עַמִּיהָ הָיָה בְּשׁוֹשָׁן בִּירְנַתָּא, וּשְׁמִיהָ מְרַדְכֵי, אֶתְקַרֵי, עַל דְּהָיָה מִתִּיל לְמִירָא דְכִיָּא, בַּר יָאִיר בַּר שְׁמַעֵי בַר גִּרְא בַר קִישׁ, גִּבְרָא דְכֶּן שְׂבַט

בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּלֹךְ תַּחַת וְשְׁתֵּי וַיֵּטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ בֵּן: הַ אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה וְשֵׁמוֹ מְרַדְכֵי בֶן יָאִיר בֶּן-שְׁמַעִי בֶּן-קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: וְ אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם

בְּנִימִין. הוּא שְׁמַעִי דְאֶקְל יַת דָּוִד, וּבָעָא יוֹאֵב לְמַקְטִילֵיהּ וְלֹא שְׁבָקִיהּ, עַל דְּאֶסְתֵּר כָּל בֵּיה בְּרוּחַ נְבוּאָה וְחֵמָא דְאַטְמוּסֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר לְמִפְקַּ מְנִיָּה, וְכַדוּ פֶּסֶק שְׁמַעִי מִלְּמִילַד פֶּקֶד דָּוִד לְשַׁלְמוֹה בְּרִיָּה לְמַקְטֵל יְתִיָּה: וְ דִי אֶזְל בְּגִלוּתָא מִן יְרוּשָׁלַם עִם גִּלוּתָא דִי אַגְלִיאַת עִם יְכַנְיָה

רש"י

(ה) איש יהודי. על שגלה עם גלות יהודה כל אומן ואפילו משצט אחר הס: איש ימיני. מננימן היה כן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים צין הגוים פשוטו, ורצונו דרשו מה שדרשו:

נזר הקודש

ה אִישׁ יְהוּדִי: במדרש מובא "למה נקרא שמו 'יהודי' [שם המשייכו לכאורה לשבט יהודה], והלא 'ימיני' [משבט בנימין] הוא? לפי שייחד [מרדכי את] שמו של הקב"ה כנגד כל באי עולם. הדא הוא דכתיב 'לא יכרע ולא ישתחוה' וכי קנתרן היה ועובר על גזירת המלך? אלא כשציווה אחשוורוש להשתחוות להמן, חקק עבודת כוכבים על לבו ונתכוון כדי שישתחוו לעבודת כוכבים. וכשהיה רואה המן שאין מרדכי משתחוה לו, נתמלא חימה. ומרדכי אומר לו, יש אדון המתגאה על כל גאים, היאך אני מניחו ואשתחוה לעבודת כוכבים? ולפי שייחד שמו של הקב"ה נקרא יהודי. לומר, יהודי — יחידי" (אסתר רבה פרשה ו, ב).

ומבואר במדרש שמרדכי נקרא 'יהודי' לא על שם שבט 'יהודה', אלא המילה 'יהודי' דומה למילה 'יחידי', שכן האות ה' והאות ח' קרובות זו לזו בצורתן ובאופן הגייתן, שתיהן ממוצא אחד ומתחלפות זו בזו. וכמו שדרשו רבותינו ז"ל על הכתוב להלן (ד, ה) וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהֶתֶךְ, "התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך, שכל דברי מלכות נחתכין על פיו". [מגילה טו ע"א. וכן בירושלמי שבת פ"ז ה"ב לא מתמנעין רבנן לדרוש בין ה' לח', ובגמרא ברכות לה ע"א נדרש הפסוק קָדַשׁ הַלְוִיִּם (ויקרא יט, כד) במשמעות חילול]. ומכל מקום נקרא 'יהודי' ולא 'יחידי', לרמז בשמו את שם ה', אותו ייחד כנגד כל באי עולם.

עם־הגִּלָּה אֲשֶׁר הִגְלִיתָהּ עִם יְכַנִּיחָהּ
מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָהּ נְבוּכַדְנֶצַּר
מֶלֶךְ בָּבֶל: ז וַיְהִי אֲמֵן אֶת־הַדָּפָה הִיא
אֶסְתֵּר בַּת־דָּדָיו כִּי אֵין לָהּ אָב וְאָם

מֶלֶךְ לְמִידָר בְּשׁוֹשׁן בִּירְנַתָּא, ז וְהוּהוּ מְרַבֵּי יַת הַדָּפָה, הִיא אֶסְתֵּר בַּרְת אַחְבוּי. וְאִמַּי הוּוּ
קָרִין לָהּ הַדָּפָה? עַל דִּי הָוֵה צְדָקְתָּא, וְצְדִיקָא דְמַתִּילוּ לְאֶסְתֵּר. אֶסְתֵּר הוּוּ קָרִין לָהּ עַל דִּי הָוֵה
צְנִיעָא בְּבֵיתָא דְמְרַדְכֵי שְׁבַעִין וְחַמֶּשׁ שָׁנִין, וְלֹא הָוֵה אִפִּי גַבְרָא, אֲלֵהֵן אִפִּי מְרַדְכֵי דְאֶתְעֵבִידָא
לָהּ לְתוֹרְבִינָא, אַרוּם לִית לָהּ אָבָא וְאִמָּא, וְעוֹלָמְתָּא שְׁפִירַת רִיוּ וְשְׁפִירַת חִיוּ, וּבְעֵינֵין דְּמִית

רש"י

(ז) לו לבת. רצונו פירושו לציט לאשה:

• נזר הקודש •

ומכאן, שאף אנו נקראים 'יהודים' רק משום שאנו מייחדים את שמו של הקב"ה כנגד כל באי עולם. וראויים אנו לכך רק כאשר אנו מוכיחים במעשינו את ייחודו יתברך בעולם. שאם לא כן, רק בני שבט יהודה נקראים בשם 'יהודים'. (ואפשר שזוהי הסיבה הטמונה בעומק נפש הכופרים המכנים עצמם רק 'ישראלים', ואינם חפצים להיקרא בשם 'יהודים').

ולפי פשטם של דברים, כשעלו שבטי ישראל ממצרים והתנחלו בארצם על פי חלוקת הנחלות לשבטים, נקראו 'בני ישראל' על שם שהיו השבטים בני יעקב אבינו, ששמו הוחלף ל'ישראל'. אבל כשגלו לבבל ונתערבבו השבטים זה בזה, בחרו כולם להיקרא בשם 'יהודים', לכבוד שבט המלוכה — שבט 'יהודה', לזכור כי עם מלוכה הם, ועוד יבוא היום בו ישובו לתפארתם.

ז וַיְהִי אֲמֵן אֶת־הַדָּפָה הִיא אֶסְתֵּר: מפשט הלשון משמע ששמה המקורי הוא הדסה, ורק לאחר שהוכתרה למלכה נקראה אסתר. ובגמרא (מגילה יג, ע"א) ישנן שתי דעות באשר למקור השם אסתר שניתן לה לאחר המלכתה, האם לקוח הוא מעברית מעברית או מפרסית: 'תניא, ר' יהודה אומר: הדסה שמה. ולמה נקרא שמה אסתר? על שם שהיתה מסתרת דבריה. שנאמר (להלן ב, כ) 'אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה'. ורבי נחמיה אומר, לפי שהיו אומות העולם קורין אותה בשם אסתהר נירה

אבוהא אשתארת במעין דאמה, וכד ולידת יתה מיתא אמה, ונסבה מרדכי ליה בביתיה, ויהוה קרי לה ברת: ה ויהוה כד אשתמע פתגם פרזו מלפא וגזרתיה, ובאתפנשות עולימן סניאן לשושן בירנתא ליד הגי, ואדברת אסתר באונסא, ואתעלת לבית מלפא, לידא דהגי נטיר נשיא, ט ושפרת עולמא בעינוי, ואטענת חסדא קדמוי, ופקיד לאתבהלא ית

והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ח ויהי בהשמע דבר המלך ודתו ובהקבץ נערות רבות אל שושן הבירה אל-יד הגי ותלקח אסתר אל בית המלך אל-יד הגי שמר הנשים: ט ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את המרוקיה ואת מנותה לתת לה ואת שבע הנערות

סמך רבותהא, וית מתנתהא, המניכין ולבושי מלכותא לטהוי יחיבין לה, וית שבע עולמא לשמשותא שבע יומא דשבתא, חולתא, הות משמשא קדמא בחד בשבתא. רוקעיתא, בתרין בשבתא. גנוניתא, בתלת בשבתא. נהוריתא, בארבע בשבתא. רוחשיתא, בחמש בשבתא. חורפיתא, בשתא בשבתא. רגועיתא, ביומא דשבתא. כולחן צדיקתא, וחזין למתן לה טיבלא ומשתיא על ידיהן מן ביתא דמלכותא. ושני יתה וית

רש"י

(ט) ויבהל את תמרוקיה. זלזל וממהר בשלה עושין לכולן וכצמינו דרשו מה שדרשו: וישנה משל כולן: הראיות לתת לה. לשמה וכן שניה אומה:

נזר הקודש

(בפרסית קדומה), יפה כלבנה. רש"י". מבואר שלכל הדעות שמה המקורי היה הדסה אלא שלפירוש הראשון מקור שמה אסתר הוא בעברית ולפירוש השני בפרסית. אמנם אפשר שאסתר הוא לשון הסתרה גם בפרסית, ונקראה כך בבית המלכות לאחר שראו שמסתירה את מוצאה. וכן משמע קצת מהאות א' שבשם אסתר במקום האות ה' שבמילה הסתר. גם מלשון הכתוב בדברי אחשוורוש 'מה לך אסתר המלכה' (להלן ה, ג), משמע שכן היה שמה בפי המלך אחשוורוש, והיאך אפשר שיקרא לה בשם על פי הלשון העברית. ודוחק לומר שמה היה אחר בפי אחשוורוש, ובמגילה נכתב שמה העברי שנקראה בו בין היהודים לאחר שעלתה למלכות. ומכל מקום, המבקש לקרוא לבתו על שם צדקת זו יקרא לה הדסה.

הַרְאִיזוֹת לְתֵת-לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנֶה
 וְאֶת-נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב בַּיִת הַנְּשִׁים:
 , לֹא-הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת-עַמָּהּ וְאֶת-
 מוֹלְדוֹתֶיהָ כִּי מֶרְדֵּכַי צָוָה עָלֶיהָ אֲשֶׁר
 לֹא-תִגִּיד: ^י וּבְכָל-יּוֹם וַיּוֹם מֶרְדֵּכַי
 מִתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי חֶצֶר בֵּית-הַנְּשִׁים לְדַעַת
 אֶת-שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמָה-יַעֲשֶׂה בָּהּ:
 יב וּבַהֲגִיעַ תֵּרֵץ נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל-
 הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ מִקִּץ הַיּוֹת לָהּ כִּדְת
 הַנְּשִׁים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלֹאוּ
 יָמֵי מְרוּקִיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשִׁמּוֹן
 הַמֶּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים
 וּבִתְמֻרוֹקֵי הַנְּשִׁים: ^{יג} וּבָזָה הַנַּעֲרָה
 בָּאָה אֶל-הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תֵּאמַר
 יִנָּתֵן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ מִבֵּית הַנְּשִׁים עַד-

עולמקא, לאמבא להון
 ולפנקותהון בבית נשיא,
 , לא חותא אסתר ית עמה
 ותלדותה, מטול מרדכי
 פקדה דלא תחוי, ומטול
 מה פקדה דלא תחוי? מטול
 דחשב בלביה מרדכי,
 ושתי דעבדת יקרא לנפשה
 ולא צבית ליחי למחמי
 שופרא למלכא ולשלימיא,
 דן יתה דיניו בישין וקטיל
 יתה, ולמה לא חוואת
 אסתר עמה דתלדותה?
 דלמא רגיו עלה מלכא
 וקטיל לה, ומשיצי עמא די
 היא מניה, לבן פקיד יתה
 דלא תחוי עמה ותלדותה,
 יא ובכל יומא ויומא מרדכי
 הוה מצלי, ואזל קדם דרתא
 די בבית נשיא, למידע ית
 שלמא דאסתר, ומה
 אתעבד בה: יב וכד מטא
 סדור עולמקא ועולמקא
 למיעל קדם מלכא

אחשורוש, מסוף דיהוי לה פחלבת נשיא דמתנין בתפנוקיהון תרי עשר ירחי שתא, ארום פדין
 שלמין יומי סמתוריהון, שתא ירחין (במכסת) ובסמכתו ונאנפקיגון, דמנתר ית סערא ומפנק
 ית בסרא, ושתא ירחין בבוסמא ובסמתורי נשיא: יג ובהדין זמן, בתר דשלמין תרי עשר
 ירחי שתא, עולמקא עילא לות מלכא, ית כל רב וסרכן די צביא למימור, מן יד יתייב לה

רש"י

(י) אשר לא תגיד. כדי שיאמרו שהיא ממשפחה
 צויה וישלחיה שם ידעו שהיא ממשפחת שאול
 המלך היו מחזיקים בה: (יא) ומה יעשה בה.
 זה אחד משני דליקים שניתן להם רמו ישועה
 דוד ומרדכי דוד שנאמר (שמואל א יז) גם
 את הארי גם הדוב הכה עזדך אמר לא צא

לידי דצר זה אלא לסמוך עליו להלחם עם זה
 וכן מרדכי אמר לא אירע לנדקת זו שחלקת
 למשכב ערל אלא שעמידה לקום להושיע לישראל
 לפיכך היה מחזר לדעת מה יהא צקופה:
 (יב) תר. זמן: (יג) כל אשר תאמר. כל שמוך
 ומיני זמר:

למי על עמה מבית נשיא עד בית מלכא: יד בעדן רמשא הנת עילא לשמושיה ית מלכא, ובעדן אפרא הנת תיבא לבית נשיא, תניין, לידא דשעשגו רבא דמלכא נטיר מטרוניתא, ומפאן ואילך לא תיעול תוב לות מלכא, ארום אלתן ההיא דיתרעי בה מלכא, וקרי לה בשמא מפרש וכתוב: טו וכד מטא סידור אסתר ברת אביחיל אחבוי דמרדכי, די נסבה ליה לברת, למיעל לות מלכא, לא תבעת צרוך לכל מדעם, ארום אלתן ית מן דימר הני רבא די למלכא נטר נשיא. והות אסתר טענית מיבו ומשכחא רחמין בעיני פל חזקה: טז ואדברת אסתר לות מלכא אחשורוש לאתתא, ואעל יתה לבית אדרון בית מלכותיה, בירחא עשיראה הוא ירחא דמבת בשתא שביעתא למלכותיה,

בית המלך: יד בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגו סרים המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם הפין בה המלך ונקראה בשם: טו ובהגיע תר-אסתר בת-אביחיל דד מרדכי אשר לקח-לו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הני סרים-המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני פל-ראיה: טז ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא-חדש טבת בשנת-שבע למלכותו: יז ויאהב המלך את-אסתר מכל הנשים ותשא-חן וחסד לפניו מכל-הבתולות וישם פת-מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי: יח ויעש המלך

יז ורחם מלכא ית אסתר מכל נשיא דהוו מתנסבן, ואטענת רחמין ומיבו קדמוי מכל בתולתא, ושוי מניבא דדחבא על רישה, וטרד מן קומון בית דמכיה ית איקונין דושתי, ואוקים תמן ית איקונין דאסתר, ואותיב יתה על פורסי תנין, ואמליך יתה חלף ושתי: יח ועבד מלכא משתאי רבא לכל רברבניו ועבדוי, ודוח קרי ליה משתאי דאסתר, ודנית

רש"י

(יד) אל בית הנשים שני. השני: (טו) בחדש העשירי. עת לנה שהגוף נהנה מן הגוף זימן הק"צה אותו עת לניה כדי לתצנה עליו: (יז) מכל הנשים. הצעולות שאף נשים הצעולות קנן: (יח) והנחה למדינות עשה. לכבודה הניח להם מן המס שעליהם: ויתן משאת. שלח

מ מגילת ב, יט-כ אסתר תרגום

מִשְׁתָּה גְדוֹל לְכָל-שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֵת
מִשְׁתָּה אֶסְתֵּר וְהִנָּחָה לְמַדְיָנוֹת עֲשֵׂה
וַיִּתֵּן מִשָּׂאת פֶּיֶד הַמֶּלֶךְ: יט וּבַהֲקִבֵץ
בְּתוֹלוֹת שְׁנִית וּמְרַדְכֵי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר-
הַמֶּלֶךְ: כ אֵין אֶסְתֵּר מְגַדַּת מוֹלְדָתָהּ

שְׂבוּק כְּרָנָא לְפִלְכֵיָא עֲבָד,
וַיְהִיב לִיה מִתְּנֵן וְחוֹלֵק
בְּמִסַּת יָדָא דְּמִלְכָּא:
יט וּבְאִתְּפִנְשׁוֹת בְּתוֹלְתָא
זְמַנָּא תְּנִינָא, וּמְרַדְכֵי מְצִלֵי,
וְאִזֵּל וַיִּתִּיב בְּתַרְע מִלְכָּא:
כ וּמִסַּת וַיּוֹמָא וַיִּמְנָא

רש"י

דורנות להס והכל כדי לפתומה אולי תגיד מולדתה, ואף על פי כן: (כ) אין אסתר מגדת מולדתה.
לפי שמרדכי יושב בשער המלך המזוזה והמרמזה על כך:

נזר הקודש

יט וּבַהֲקִבֵץ בְּתוֹלוֹת שְׁנִית וּמְרַדְכֵי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: מקראות סתומים אלה אין להם הבנה ללא דברי חז"ל. לשם מה קיבץ בתולות שנית לאחר שכבר נשא את אסתר? ומה הקשר בין קיבוץ הבתולות לבין ישיבת מרדכי בשער המלך והסתרת שם עמה של אסתר? והרי זה לימוד לכל פסוקי התנ"ך שנכתבו כפי החכמה העליונה במילים מקוצרות, וביאורם ניתן בתורה שבעל פה. הנה לשון הגמרא (מגילה יג, ע"א) בביאור המקראות כאן: "וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתָּה גְדוֹל, עֲבָד מִשְׁתִּיא [עשה משתה לכבוד אסתר] - ולא גליא ליה [ולא גילתה את עמה ומולדתה]. דלי כרגא [פרסם כי לכבוד אסתר הוא מפחית את המס. וזהו שכתוב: וְהִנָּחָה לְמַדְיָנוֹת עֲשֵׂה] - ולא גליא ליה. שדר פרדישני [שלח לשרים מתנות בשמה. וזהו שכתוב וַיִּתֵּן מִשָּׂאת פֶּיֶד הַמֶּלֶךְ] - ולא גליא ליה. ובהקבץ בתולות שנית, אזיל שקל עצה ממרדכי [הלך וביקש עצה ממרדכי מה אעשה כדי שתגלה לי. ולא ידע שמרדכי הורה לה לנהוג כן, כדי שאחשורוש לא יידע שהיא נסיכה יהודיה מזרע מלך ישראל שאול בן קיש, שאם יידע - לא יגרשנה לעולם, כמבואר להלן]. אמר [לו מרדכי]: אין אשה מתקנאה אלא בדרך חבירתה [ולכן תאיים עליה שאם לא תגלה מאיזה עם היא, אתה תיקח אשה אחרת. וכשלא שמעה לו הורה לקבץ בתולות שנית] - ואפילו הכי לא גליא ליה, דכתיב אֵין אֶסְתֵּר מְגַדַּת מוֹלְדָתָהּ". ולפיכך נאמר וּמְרַדְכֵי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ - אין אֶסְתֵּר מְגַדַּת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עֲמָהּ. שהיה בא ויושב מידי יום בשער המלך, ועוסק שם בתורה. וכשהיתה אסתר נכנסת ויוצאת בשער היה מרמז לה שלא תגלה מאיזה עם היא, לחזקה שתעמוד בכך על אף הפצרות ולחצי המלך.

כ אֵין אֶסְתֵּר מְגַדַּת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עֲמָהּ כְּאִשְׁר צָוָה עֲלֶיהָ מְרַדְכֵי: הטעם שציווה

תרגום מגילת ב, כא אסתר מא

תְּרַאֲסֵג (בְּזִמְנָא תְּרַא) הָיָה שָׁאֵל לָהּ מַלְכָּא, מֵאִדָּן אֹמְרָא אֵת, וְלֹא הָיָה אֶסְתֵּר מְחֻיָּא וְלִדְוִתָּהּ וְיַת עֲמָה, כְּמָא דְפִקִּיד עֲלֵהּ מְרַדְכֵי. וְיַת מֵאֲמֵר מְרַדְכֵי הָיָה אֶסְתֵּר עֲבַדְתָּ, שְׂבִיָּא וּמוֹעֲדֵיָא הָיָה נְטֵרְתָּ, בְּיוֹמֵי רִיחֻקָּהּ הָיָה מְזַדְהָרָא,

וְאֶת־עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר צִוְּהָ עָלֶיהָ מְרַדְכֵי וְאֶת־מֵאֲמֵר מְרַדְכֵי אֶסְתֵּר עֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְּאֲמִנָּה אֵתוֹ: כֹּא בְּיָמִים הָהֵם וּמְרַדְכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר־הַמֶּלֶךְ קִצְפָּה בְּגִתָּן וְתֵרֶשׁ שְׁנֵי־סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׂוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרֶשׁ:

תְּבִשְׁלִיזִין וְתִמְרָא דְעַמְּמִין נֹכְרֵאִין לֹא הָיָה טַעְמָא, וְכָל פְּקוּדֵיָא דְאֶתְחִיבִין בְּהוֹן נְשִׂיא דְבֵית יִשְׂרָאֵל הָיָה נְטֵרָא עַל פּוּם מְרַדְכֵי, הֵיכְמָא דְהָיָה נְטֵרְתָּ כַּד הָיָה מְתַרְבֵּיָא עֲמִיָּה: כֹּא בְּיוֹמֵיָא הָאֵנוּן, וּמְרַדְכֵי יִתִּיב בְּסַנְהֶדְרִין דְתַקִּינָתָּ לֵיהּ אֶסְתֵּר בְּתַרְע מַלְכָּא, וְכַד חִזּוּ תְּרִין רַבְרַבְנֵיָא כְּדִין, כְּנִסּוּ וְקִצְפּוּ וְאֲמֵרוּ דִּין לְדִין, הֲלֹא מִלְכְּתָא בְּפִתְנָם מַלְכָּא בְּעִיָּא לְסַלְקָא יָתָן, וְלֹאֲקֻמָּא יַת מְרַדְכֵי, לֵית רְבוּתָא לְסַלְקָא תְּרִין קְלוּסְנִתְרִין וְלֹאֲקֻמָּא חַד. כְּכִין אֶתְיַעֲטוּ בְּלִישְׁנָהוֹן בְּגִתָּן וְתֵרֶשׁ טְרַסְאֵי, תְּרִין רַבְרַבְנֵי מַלְכָּא מְנַטְרֵי פְּלִטְרָא, וְאֲמֵרוּ לְאֲשְׁקָחָה סְמָא דְמוֹתָא

רש"י

(כא) לשלח יד. להשקותו סס המות:

• נזר הקודש •

עליה שלא תגלה מאיזו מולדת ומאיזה עם היא, לפי שאחשוורוש לא היה מועמד למלוכה, אלא תפס את המלוכה מעצמו, כמבואר בגמרא (מגילה יא, ע"א) על הכתוב הוא אַחֲשֻׁרֶשׁ הַמֶּלֶךְ, "אמר רב, שמלך מעצמו". וכדי לחזק את מעמדו, נשא לאשה את הנסיכה ושתי, נכדת נבוכדנצר מלך בבל, לפי שהיתה מזרע מלכות בבל. ולאחר שהרג אותה בזעמו הצטער על אובדנה בגלל שעם הריגתה איבד גם את הקשר שהיה לו למושלת מלוכה חשובה זו. ומאחר וכל שאיפת אסתר היתה לצאת מארמון המלך הגוי, ככתוב: "וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ", שעל כורחה נלקחה לשם, לפיכך אמר מרדכי לאסתר, הלא אינך רוצה להיות בביתו של המלך הנכרי הזה, ואם ישמע שאת יהודייה מארץ ישראל, ישאלך מאיזה שבט ומאיזו משפחה את. וכשישמע שאת נסיכה מבית שאול המלך, לעולם לא ירצה לשולחך ולהחליפך באחרת. לפיכך – אין אֶסְתֵּר מְגַדֶּת מוֹלְדָתָהּ וְאֶת עַמָּהּ.

כא וּמְרַדְכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קִצְפָּה בְּגִתָּן וְתֵרֶשׁ: היה צריך לומר קצפו בגתן ותרש, שהרי שניהם קצפו על אחשוורוש ולכן ביקשו להורגו. אלא מאחר והיו בדעה

מב מגילת ב, כב אסתר תרגום

כב וַיִּוָדַע הַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי וַיִּגֵּד לְאַסְתֵּר
הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם
דְּמִטוּל לְאַסְתֵּר מַלְכַּתָּא,
וּלְאִוְשִׁיטָא יָדָא בְּמַלְכָּא
אַחַשְׁרוּזִשׁ לְמַקְטְלִיָּה
בְּסִיפָא בְּבֵית דְּמוּכְיָה:
כב וַאֲשֶׁת־מוֹדַע פִּתְגָמָא לְמַרְדֳּכָי, עַל דְּהוּה חֲפִים לְמַלְכָּא בְּשִׁבְעִין לִישְׁנֵי, וַחֲוֵי לְאַסְתֵּר

רש"י

(כב) ויודע הדבר למרדכי. שהיו מספרים מרדכי מכיר נשנעים לשונות שהיה מיושני דנריהם לפניו זלשון טרסי ואין יודעים שהיה לשכת הגזית:

נזר הקודש

אחת מוחלטת כנגד המלך ללא שום חילוקי דעות ביניהם, הרי שמן ההיבט הרוחני והאמיתי נחשבו שניהם אדם אחד בענין זה. והמקרא מדבר לפי האמת העליונה, ולא לפי הנראה לנו לעין שהם שני בני אדם נפרדים. וכן מצינו, להבדיל, בענין עם ישראל בזמן יציאת מצרים שהיו שש מאות אלף גברים מלבד נשים וילדים, ונאמר בהם וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר (שמות יט, ב). לפי שהיו כאיש אחד בלב אחד. וכן מצינו שנאמר בשלמה המלך נָשְׂיוּ הָטוּ אֶת לְבָבוֹ (מלכים א' יא, יד), על אף שהיה צדיק ובעל רוח הקודש. שלפי שלא מיחה בהן, נחשב כאילו חטא ונכשל הוא בעצמו, כמבואר בגמרא (שבת נו ע"ב). וכן בדברי המשנה: "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים" (שבת נד ע"ב). כי אף על פי ששל שכנתו היתה, נקראה הפרה על שמו, לפי שלא מחה, כמבואר שם בגמרא. וכהנה רבות.

והוא יסוד גדול לדעת את שפתה האמיתית של התורה, שאינה כשפת אדם מן השורה, אלא נכתבה כפי המציאות האמיתית על פי המבט העליון של בורא העולם, אשר הוא הקובע כיצד המציאות קיימת באמת.

כב וַיִּוָדַע הַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי: כיצד העזו לשוחח ביניהם כאשר יושב שם מרדכי ושומע את דבריהם? בגמרא (מגילה יג, ע"ב) מבואר כי "בגתן ותרש שני טרסיים הוו [עם קטן ומבודד ששפתם לא היתה ידועה בעולם], והיו מספרין בלשון טורסי ואומרים: 'מיום שבאת זו [אסתר לארמון המלוכה] לא ראינו שינה בעינינו, בא ונטיל ארס בספל כדי שימות'. והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה, והיה יודע בשבעים לשון". ראו הם ישיש יהודי ובזו לו בלבם: "מה כבר יכול להבין יהודי זקן?" ולא ידעו כי מלומד הוא מהם פי כמה וכמה עד אין קץ.

תרגום **מגילת** ב, כג **אסתר** מג

מִלְּקָתָא, וְאִמְרַת אֶסְתֵּר
לְמִלְּקָא, וְאִתְּבַתִּיב עַל שׁוּם
מִרְדֵּכָי: כִּנּוּ וְאִתְּבַע פִּתְגָמָא
וְאִשְׁתַּבַּח קְשׁוּמָא, וְאַצְמְלִיבוּ
תְרוּיָהוֹן עַל קִיסָא,
וְאִתְּבַתִּיב בְּסִפְרָא דְכַרְנַיָא, דְּמִתְקַרֵי תְדִירָא קְדָם מְלָכָא:

רש"י

(כג) ויכתב בספר דברי הימים. הטונה שעשה מרדכי למלך:

נזר הקודש

ובמוהם אז, כך גם בזמננו אנו, ישנם הרואים יהודי בעל חזות תורנית וכזים לו בלבם: מה הוא מבין בענייני היום יום? ואינם יודעים כי 'הפוך בה והפוך בה דכולא בה' (אבות ה, כב). הלומד תורה נעשה חכם ונבון בכל שטחי החיים וחרף בכל מילי דעלמא, כנודע לכל מכריו.

וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמִרְדֵּכָי וַיִּגֵּד לְאַסְתֵּר הַמְּלֻכָּה: אִף שֶׁהִיא אַחְשׁוּרוּשׁ מֶלֶךְ רִשְׁעִי וְשׁוֹנֵא יִשְׂרָאֵל, וְכַפִּי שְׂמוּכָח מִתְּשׁוּבָתוֹ לְהֵמָּן: "הַפֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעֵם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ", וְכַמְּבֹאֵר בְּגִמְרָא (מְגִילָה י"ד ע"א) בְּעֵינֵי מֶשֶׁל הַתַּל וְהַחֲרִיץ נִ"מֶשֶׁל דַּאֲחִשׁוּרוּשׁ וְהֵמָּן לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה? לְשׁנֵי בְּנֵי אָדָם, לְאֶחָד הֵיךְ לֹא תֵל בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, וְלְאֶחָד הֵיךְ לֹא חֲרִיץ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ. בְּעַל חֲרִיץ אָמַר מִי יֵתֵן לִי תֵל זֶה בְּדַמִּים. בְּעַל הַתַּל אָמַר מִי יֵתֵן לִי חֲרִיץ זֶה בְּדַמִּים. לִימִים נִזְדוּוּגוּ זֶה אֶצֶל זֶה, אָמַר לֹא בְּעַל חֲרִיץ לְבַעַל הַתַּל מְכֹר לִי תֵילֵךְ. אָמַר לֹא טוֹל אוֹתָהּ בַּחֲנָם, וְהַלּוּאִי"ן, בְּכָל זֹאת הַזְדַּרְזוּת מִרְדֵּכָי לְהַצִּילוֹ. לְפִי שֶׁאֵם הַמֶּלֶךְ הִיא נִהַרְגָה וְהִיתָה מִהַפְּכָה בְּשִׁלְטוֹן, גַּם הַמַּלְכָּה אֶסְתֵּר הִיתָה נִהַרְגָה עַל יְדֵי הַמּוֹרְדִים.

ושוב ראיתי בתרגום שכתב על הפסוק וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בְּמִלְּךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ: "ואמרו לאשקאה סמא דמותא לאסתר מלכתא, ולאושטיא ידא במלכא אחשורוש, למקטליה בסיפא בבית דמוכיה". ומבואר שמרדכי שמע את בגתן ותרש אומרים במפורש כי בדעתם להשקות סם המוות לאסתר המלכה, ולשלוח ידם במלך אחשורוש להורגו כחבר בבית משכבו. וכדי להציל את אסתר סיפר לה מרדכי את אשר שמע, כדי שתספר למלך. והיא, שאמרה בשם מרדכי ולא לקחה שום כבוד לעצמה, הביאה בכך גאולה לעולם, כיסוד המבואר במשנה (אבות ו, ו) ובגמרא (מגילה

טז ע"א).

מד מגילת ג, א אסתר תרגום

ג א אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ
אֶחְשׂוּרוֹשׁ אֶת־הַמֶּן בֶּן־הַמְּדָתָא
הָאֲנָנִי וַיִּנְשְׂאֵהוּ וַיִּשֶׂם אֶת־פְּסָאוֹ מֵעַל

מוקדשך, והא כען רבי מלכא אחשורוש ית המן בר המדנתא די מורעית אנג בר עמלק רשיעא, ומניה רב על פולא, ותקין ית פורסיה מעלוי כל רברבניא די עמיה. עני מרי עלמא, עד כדו לא אשתמודע בעלמא, פסיקו מני עד די יתרברב וישתמודע לכל עממיא, ומן ברת

רש"י

(א) אחר הדברים האלה. שנראת רפואה זו המן. שהק"צה צורא רפואה למכתן של ישראל להיות למשועה לישראל: גדל המלך וגו' את קודם שיצא המכה עליהם:

נזר הקודש

א אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: בגמרא (מגילה יג, ע"ב) מובא: "אחר הדברים האלה, מאי אחר? אמר רבא: אחר שברא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה. דאמר ריש לקיש: אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה. שנאמר: 'פְּרָפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל, וַיִּגְלֶה עֲוֹן אֲפְרַיִם' (הושע ז, א). אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה. שנאמר: 'וַיִּגְנֹף ה' אֶת מִצְרַיִם נֶגְף וַיִּרְפּוּא' (ישעיהו יט כב)".

נמצאנו למדים יסוד גדול בטבע הבריאה, על פי ההשגחה העליונה. פעמים שמציאות עכשווית מתרחשת בגלל אירוע עתידי שאין לו כעת שום סימן במציאות, והכל נעשה בהשגחה ממעל, לטובה. ומכאן, שבעת מצוקה וסבל, אל לו לאדם ליפול ברוחו ולומר אפסה כל תקווה. אלא יידע שהתרופה למכה לא רק שעתידיה להתרחש, אלא היא מתרחשת ברגעים אלה ממש, בעת שהמכה מכאיבה. ויותר מכך, עוד קודם שבאה המכה, כבר התחילה המציאות להשתנות ולהכשיר את הקרקע לעתיד, כדי שהתרופה תהיה מוכנה בבוא העת. והיהודי לא נותר לו אלא לפעול על פי המוטל עליו, הן בהשתדלות הטבעית הסבירה על פי הנדרש לפעול ולעשות, והן בהשתדלות הרוחנית על ידי תשובה, תפילה וצדקה. וכמו שמצאנו בהנהגת אסתר, שמצד אחד, בקשה ממרדכי להכריז ימי צום ולעורר את העם לתשובה — משום הנכון והנדרש לעשות מהצד הרוחני, ומצד שני, לבשה בגדי מלכות למצוא חן בעיני המלך — מצד ההשתדלות הטבעית.

תרגום מגילת ג, ב אסתר מה

כָּל־הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אֵתוּ: ב וְכָל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן כִּי־בֶן צִוָּה־לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמְרַדְּכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: בן אתפרע מניה על כל עקתין די יעביר איהו ואבהתוי לעמא בית ישראל, ב וכל עבדי מלכא די בתרע בית מלכא נחנין לאנדרטא די הקים בהדיה, וסגדין ליה להמן, ארום בן פקיד עלוהי מלכא. ומרדכי לא הנה נחין לאנדרטא, ולא הנה סגיד להמן, על די הנה ליה עבד פלה, ואזבן ליה בטולמא דלחם,

רש"י

(ב) ברעים ומשתחוים. שעשה עלמנו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:

נזר הקודש

ב ברעים ומשתחוים להמן כי בן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: יש להבין מדוע פתח הפסוק בלשון הווה "כרעים ומשתחוים להמן", וסיים בלשון עתיד "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". והלא לפי תחילת הפסוק היה צריך לומר ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה.

אמנם הביאור לפי פשט הדברים, שבא הכתוב להדגיש שמרדכי לא ניסה להסתיר את כוונתו על ידי שפנה הצידה כאילו לא ראה שהמן עובר, כדי שיחשבו שרק ברגע זה אין הוא כורע ומשתחוה מחוסר שימת לב להמן אבל בעתיד כשיראה אותו הוא כן יכרע וישתחוה, אלא היה מביט בהמן לעיני כל עבדי המלך כדי שיידע המן ויידעו כולם כי הוא אכן ראה אותו, ובכל זאת נשאר עומד זקוף. ובכך הראה להמן ולכל עבדי המלך באופן ברור כי לא רק שאיננו כורע ומשתחוה עכשיו בדרך מקרה משום שלא ראהו, אלא הדבר נעשה בכוונה, וממילא גם בעתיד הוא לא יכרע ולא ישתחוה. וזהו שכתוב 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה'.

וביתר עומק. בלשון העתיד שבמילים אלה, מבואר מהו סוד כוחו של מרדכי היהודי שעמד בגבורה מידי יום ביומו בנסיון הקשה שחזר על עצמו, ולא השתחוה להמן. וזאת על אף הלחץ הרב שהופעל עליו הן מצד עבדי המלך שהתריסו כנגדו כי הוא עובר על מצות המלך, והיה חשש סביר שיספרו להמן או אפילו למלך ויסכנו את חייו, והן מצד אחיו היהודים שטענו כי הוא מגזים בהתגרותו בהמן וכן לא ייעשה. ומתוך כך נלמד אנו מכאן מוסר השכל לעצמנו, כיצד להתמודד ולעמוד בנסיון קשה שאיננו חד פעמי אלא חוזר על עצמו שוב ושוב.

מו מוגילת ג, ג-ד אפטר תרגום

ג וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמַרְדְּכָי מַדּוּעַ אַתָּה עוֹזֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ: ד וַיְהִי כֹאמֵרם (פְּאֶמְרָם):
ג וַאֲמָרוּ עֲבָדֵי מֶלֶכָא דִּי בְּתַרְע פְּלִטְרִין דְּמֶלְכָא לְמַרְדְּכָי מַדּוּעַ אַתָּה עֵבֵר יַת תַּפְקִידְתָּא דְּמֶלְכָא:
ד וְהָיָה בְּמַלְלוֹתֶיהוֹן לְוַתִּיהָ יוֹמָא וַיּוֹמָא וְלֹא קִבֵּל מִנְהוֹן, וְהוּיָאוּ לְהַמְוֵן, לְמַחְזֵי הִיתְקַמּוּן פְּתַנְמֵי מַרְדְּכָי כֹּל קִבִּיל פְּתַנְמֵי

רש"י

(ד) היעמדו דברי מרדכי. האומר שלא ישתמוה עולמית כי הוא יהודי והזהר על ע"א:

נזר הקודש

כאשר מרדכי בחן את המתרחש והגיע למסקנה כי על פי ההלכה אסור להשתחוות להמן עקב פסלון העבודה זרה התלוי לו על צווארו, קבע את הדבר בדעתו באופן ברור והחליט כי 'יהיה אשר יהיה, הוא לעולם לא ישתחוה להמן!' ומכאן והלאה לא נכנס כלל לדון עם עצמו או עם היצר הרע, אם בכל זאת יש להשתחוות להמן.

החלטה גמורה וברורה כזו מראש, כי הוא לא יכרע ולא ישתחוה, היא שעמדה לו שלא יפול בעת נסיון. רבותינו ז"ל המשילו את היצר הרע לכלב המגרד בציפורניו בדלת כדי להיכנס, רק פתח בעל הבית חרך צר כדי לדוחפו, כבר הכניס הכלב רגל אחת פנימה. פתח בעל הבית פתח רחב יותר כדי להוציא את הרגל שהוכנסה, הכניס הוא כבר את רגלו השנייה. פתח בעל הבית את הדלת כדי לסלקו, וכבר הכלב כולו נמצא בתוך הבית. הטעות היתה בעצם ההתייחסות לרעשים שהשמיע הכלב, במקום להחליט באופן ברור שאין להתייחס אליו כלל עד שיתייאש וילך לדרכו. וכך גם בענין היצר הרע, בכל עת נסיון, כאשר גומר האדם בדעתו מראש כי הענין אינו עומד כלל לדיון ולמשא ומתן, אלא ברור לו כי מה שיעשה הוא רק על פי רצון ה', הרי אדם זה מנצח את יצרו הרע ומפילו חלל.

ובן עינינו רואות, שכאשר יהודי מתעורר לחזור בתשובה וגומר בדעתו כי יהיה אשר יהיה, הוא לעולם לא יעשן ח"ו בשבת, הרי יהודי זה מתגבר ביתר קלות במהלך השבת על תאוותו, עד שאיננו חש התמודדות בענין זה עם יצרו הרע. אבל אם אומר אשתדל או אנסה ולא מחליט באופן ברור שנושא זה איננו נושא לדיון, הרי שמתקשה הוא מאד להתמודד ופעמים שנופל בחטא רח"ל.

לפיכך שינה הכתוב מלשון ההווה שבתחילת הפסוק, ואמר כי אמנם פל עבדי המלך

תרגום מנגילת ג, ה אפתר מז

דְּהָמֹן, אָרוּם חָנוּי לְהוֹן דִּי לְהָמֹן לָא הָוָה סְנִיר עַל דְּהָוָה עֲבָדִיהָ דְאֶזְרָבָן לִיהָ בְּמִוּלְמַת לְחָם, וְלֹא־נִדְרָטָא דִּי חָקִים בְּחֵרִיהָ לָא הָוָה גְּחִין עַל דְּהָוָה יְהוּדִי, וְיְהוּדָאֵי לָא פְּלַחִין וְלָא גְּחִינִין לִיהָ: הַ וַחֲזָא הָמֹן אָרוּם לִית מְרַדְּכֵי גְחִין

אֶלְיוּ יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּידוּ לְהָמֹן לְרֹאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ דְּבִרְי מְרַדְּכֵי כִּי־הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר־הוּא יְהוּדִי: הַ וַיִּרְא

• ~~~~~ • נזר הקודש ~~~~~ •

אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמֹן פִּי כֵן צָוָה לוֹ הַמֶּלֶךְ, אֲבָל וּמְרַדְּכֵי — גַּמֵּר בַּדַּעַתוֹ מֵרֵאשִׁי כִּי הוּא לַעֲוֹלָם — לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. וְעַל יַדֵּי כַךְ הַצְּלִיחַ.

וּבַסֵּפֶר "קוֹל אֱלִיהוּ" בִּיאַר שֶׁבִשְׁעַת הַהוֹרָה הַמֶּלֶךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְהָמֹן, צִוּוּהָ שְׂכוּלָם יִהְיוּ חַיִּיבִים בַּכֶּךְ מִלְּבַד מְרַדְּכֵי שֶׁהוּא לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב: "פִּי כֵן צָוָה לוֹ הַמֶּלֶךְ: וּמְרַדְּכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה."

וַיּוֹבִנוּ דְּבִרְיוֹ עַל פִּי יִסוּד גְּדוֹל וְנִכְבָּד, שֶׁאִין שִׁפְתָּא כְּתַבִּי הַקּוּדֵשׁ כְּשִׁפְתָּא אָדָם מִן הַשּׁוּרָה. שֶׁהִנֵּה בַּמְקוֹמוֹת רַבִּים בַּתּוֹרָה, בַּמְקוֹם לְכַתּוּב פַּעֲמִיִּים אֶת אֹתָהּ הָאוֹת, אוֹ אֶת אֹתָהּ מִיֵּלָה, אוֹ אֶת אֹתוֹ מִשְׁפֵּט, נִכְתַּבְתָּ הָאוֹת אוֹ הַמִּילָה אוֹ הַמִּשְׁפָּט פַּעַם אַחַת בַּלְבָּד, אֲבָל הַפְּסוּק נִקְרָא כִּאִילוֹ הַדְּבַר נִכְתַּב פַּעֲמִיִּים. גַּם כַּמְחוּבֵר לְכַתּוּב לִפְנֵינוּ וְגַם כַּמְחוּבֵר לְכַתּוּב אַחֲרָיו. כַּגּוֹן: צִמְד הַמִּילִים "בְּלִילָה הוּא", מוֹפִיעַ בְּאַרְבַּעַה מְקוֹמוֹת בַּתְּנ"ךְ: "וַתִּשְׁקִינָן אֶת אֲבִיהֶן יִזְן בְּלִילָה הוּא" (בְּרַאשִׁית יט, לג), "וַתֵּאֱמֶר אֵלַי תְּבוּאָה, כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנֵי. וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָה הוּא" (בְּרַאשִׁית ל, טז), "וַיִּקֶּם בְּלִילָה הוּא" (בְּרַאשִׁית לב, כג), "וַיְדַוֵּד נָס וַיִּמְלֹט בְּלִילָה הוּא" (שְׁמוּאֵל א' יט, י). בְּכָל הַפְּסוּקִים הַלְלוּ חַשׁ הַקּוּרָא שֶׁלֹּא בְּנוּחַ מַחְסְרוֹן הָאוֹת ה' הִרְאֵשׁוּנָה בַּמִּילָה "הֵהוּא". אוֹלָם אִילוֹ יִידַע שֶׁבִשְׁפַת הַתּוֹרָה הָאוֹת ה' שֶׁבַּמִּילָה הַקּוּדֵשׁ מִשְׁמַשֶּׁת גַּם בְּרֵאשִׁי הַמִּילָה הַבְּאֵה, תְּנוּחַ דַּעַתוֹ. וְכֵן הַכְּתוּב: "וַיִּנְעַלְם דְּבַר" (וִיקְרָא ד, יג), נִדְרַשׁ בַּגְּמֵרָא (הוֹרִיּוֹת ד, ע"א) כְּמוֹ "נַעֲלָם מִדְּבַר". וְכֵן "הִשְׁמָרוּ לְכֶם עֲלוֹת בְּהָר" (שְׁמוֹת יט, יב), בִּיאֹרוֹ כְּמוֹ "מַעֲלוֹת בְּהָר".

וּבְמֹנוֹ אוֹת שֶׁבְּסוּף מִיֵּלָה, כַּךְ אוֹת הַמוֹפִיעָה בְּרֵאשִׁי מִיֵּלָה יִכּוּלָה לְשַׁמֵּשׁ כְּאוֹת כְּפוּלָה, וּמִשְׁמַשֶּׁת גַּם כְּאוֹת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַמִּילָה שֶׁלִּפְנֵיהָ. כַּגּוֹן בַּפְּסוּק שֶׁבַּתְּהִלִּים: (קָה), מ) "שְׁאַל וַיִּבָּא שְׁלוֹ, וְלָחֶם שְׂמִים יִשְׁבִּיעֶם". הַכְּתוּב בַּפְּשׁוּט מַעֲוֹרֵר תְּמִיהָה: "שְׁאַל" וַיִּבָּא שְׁלוֹ? וְהֵלֵא יִשְׂרָאֵל הֵם שֶׁשְׁאַלוּ, וְלֹא ה' אֲשֶׁר הִבִּיא לָהֶם אֶת הַשְּׁלוֹ וְהַשְּׁבִיעֶם בְּמֵן? אֵלֵא הָאוֹת ו' שֶׁבַּתְּחִילַת הַמִּילָה הַבְּאֵה מִשְׁמַשֶּׁת גַּם בְּסוּף הַמִּילָה שֶׁלִּפְנֵיהָ. וְכִאִילוֹ כְּתוּב: "שְׁאַלוּ, וַיִּבָּא שְׁלוֹ".

הַמֶּן כִּי־אֵין מְרַדְכֵי פִרְעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לֹו וַיִּמְלֵא הַמֶּן חֲמָה: וַיִּבֹז בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמְרַדְכֵי לְבַדּוֹ כִּי־הִגִּידוּ לֹו אֶת־עַם בְּלַחֲדוּחֵי, אַרוּם חֲוִיאוּ לֵיהּ דְּמְרַדְכֵי אֶתִי מִן יַעֲקֹב, דְּשָׁקֵל מִן עֶשְׂו אֲבֵא דְאֲבוּי דְהַמֶּן יַת לְאֲנַדְרָטָא, וְלֹא הִנֵּה סְגִיד לֵיהּ, וְאֶתְמַלֵּי הַמֶּן עֲלוּי דְמְרַדְכֵי רַתְחָא: וַיְהִנֶה חוּדְ קְדָמוּי לְאוּשְׁטָא יְדוּי לְמַקְטוּל יַת מְרַדְכֵי

• נזר הקודש •

יסוד זה בשפת התורה לא רק מיקל על הבנת הכתוב, אלא מיישב כאמור, קושיות בכמה וכמה מקומות. הנה דוגמא נוספת: הנביא ירמיה (כט, ז) מורה לגולי בבל בשם ה': "וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה, וְהִתְפַּלְלוּ בְעֵדָה אֵל ה', כִּי בְשְׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לְכֶם שְׁלוֹם." הרד"ק בביאורו שם מקשה וכי יש להתפלל על שלום העיר בכל משום שבשלומה יהיה לנו שלום? והלא דווקא כשהוחרבה בבל על ידי פרס ומדי, רק אז נבנה בית שני והוטב ליהודים? אולם במדרש (תנחומא ויגש, י) מסבירים חז"ל כי כוונת ההוראה כאן היא להתפלל בעד ירושלים ממנה הוגלו, ולא בעד בבל אליה הוגלו. ביאור זה לכאורה עומד בניגוד לפשט הפסוק. אולם לאור האמור מואר הפסוק באור יקרות. האות מ' שבסוף המילה "אתכם" משמשת גם בתחילת המילה הבאה. וכאילו כתוב: "אשר הגלית אתכם משמה"!

ולא רק אות, אלא אפילו מילים ומשפטים נקראים עם הכתוב לפניהם וגם עם הכתוב לאחריהם. כגון הפסוק: "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּן עֶשְׂו" (שמות לט, לב), והוא כאומר: "ויעשו בני ישראל, ככל אשר צוה ה' את משה. ככל אשר צוה ה' את משה — כן עשו".

ובך גם בפסוק שלפנינו כאן, המילים "כִּי כֵן צִוָּה לֹו הַמֶּלֶךְ" נקראות פעמיים: "וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בָּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ פָּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהַמֶּן כִּי כֵן צִוָּה לֹו הַמֶּלֶךְ" שציווה להשתחוות להמן. אבל רק עליהם ציווה ולא על מרדכי, "כִּי כֵן צִוָּה לֹו הַמֶּלֶךְ: וּמְרַדְכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה!". שהמלך ציווה כי מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה להמן. ולפי שהכתוב מתייחס לעת ציווי המלך על העתיד, ולא על העת שבה השתחוו בפועל עבדי המלך, לפיכך נכתב בלשון עתיד, "וּמְרַדְכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה!".

ו כִּי הִגִּידוּ לֹו אֶת עַם מְרַדְכֵי: הדבר תמוה, וכי אם אדם אחד עבר על דברי המלך בניזה את המן, כל עמו יהיה נידון להשמדה?

תרגום מנגילת ג, ו אפטר מט

בְּכוֹרֵתָא וְיֵת בְּרֵכְתָא, מְרַדְכֵי וַיִּבְקֶשׂ הַמֶּזֶן לְהַשְׁמִיד אֶת-פְּלִ-
וִיהוּדָאֵי אֵינּוֹן עָמָא וְיַהוּדָאֵי וְיַהוּדָאֵי וְיַהוּדָאֵי וְיַהוּדָאֵי וְיַהוּדָאֵי
דְּמְרַדְכֵי, וּבְעָא הַמֶּזֶן לְשִׁיזְאָה יֵת כָּל יְהוּדָאֵי, דִּי בְּכַל מְלָכּוֹת אַחְשׁוּרוּשׁ, עָמָא דְּמְרַדְכֵי,

• ~~~~~ • נזר הקודש ~~~~~ •

אולם כאשר הגידו עבדי המלך להמן את עם מרדכי, הבין המן כי לא מדובר במרד של אזרח אחד כנגדו, אלא על כף המאזניים עומד כעת למבחן המאבק עתיק היומין בין זרע ישראל לזרע עמלק, בשאלה מי ינהיג את העולם. האם כוחות הקדושה שעם ישראל מייצג, או כוחות הסטרא אחרא שעמלק, נכדו של עשו, מייצג. ומעתה, אי רצון מרדכי להשתחוות לפניו הוא רק ביטוי קטן למאבק הגדול, ולכן ביקש המן להשמיד את כל היהודים שבכל מדינות מלכות אחשוורוש, ולהכריע בכך את המערכה.

שהנה, שורש מלחמת עמלק בישראל לאורך כל ההיסטוריה, החל כאשר עשו מכר את מעמדו הרם כבכור הממשיך את שושלת הנהגת העולם של אברהם ויצחק, לאחיו הצעיר, יעקב.

על פי האמת והנכון, היה יעקב צריך להיולד הראשון, לפי ששורשו הרוחני הוא בסטרא דקדושה שהוא מקור האמת והטוב והשמחה, ולכן היה סמוך לפתח היציאה לאוויר העולם, ואילו שורשו של עשו הוא בסטרא אחרא שהוא מקור השקר והרע והעצבות, ולכן היה מרוחק יותר. אלא שעשו ששורשו בשקר, דחק ועקף את יעקב ויצא ראשון שלא כדין, כדי שיהיה הבכור ובכך לקחת את הגדולה והכבוד לעצמו. ואילו יעקב, שאיננו איש מלחמות, יצא כאשר ידו רק אווזת בעקב עשו, בכעין מחאה על שלקח ממנו את הבכורה שלא כדין. ובהשגחה ממעל נקרא יעקב על שם כך, לפי שימשיך לעקוב אחרי עשו כל השנים, כדי למצוא שעת כושר להשיב לעצמו את אבדתו.

והנה הגיעה ההזדמנות כאשר חזר עשו מן השדה והוא עייף, ויעקב קנה ממנו את הבכורה בנוזל עדשים. בכך חזרה אליו המלוכה, ונעשה ראוי לקבל את ברכת אברהם ויצחק לשמש כממשיכם בבחינת יורש העצר, ולהיות מייסד השושלת של עם ישראל.

ועדיין קיווה עשו, שבעת מעמד ההכתרה, כאשר יצחק ימנה את ממשיך השושלת באמצעות הברכות, יצליח הוא לקבל את הברכות ברמאות, על ידי שלא יגלה

• נזר הקודש •

לאביו כי כבר אינו הבכור. אבל יעקב בא בעצת אמו רבקה וקיבל בפועל את הברכות, ונעשה הוא ממשיכם של האבות הקדושים וכפי האמת שהיתה אמורה להיות מתחילה ועד סוף.

אלא שעשו אשר כולו שקר, וכך גם זרעו עמלק וכל צאצאיהם, המשיכו וממשיכים לשנוא את יעקב על לא עוול בכפו.

ומכל מקום, מאחר ועשו כאב את הפסד ברכות אביו וזעק בכאבו זעקה גדולה ומרה, ככתוב: "פֶּשַׁמֶּעַ עֲשׂוֹ אֶת דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּזְעַק צְעָקָה גְדֹלָה וּמְרָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם אֲנִי אָבִי" (בראשית כז, לד), והשיבו אביו: "וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֶד [תוכל להתלונן שלא מגיעות לו הברכות כי איננו הולך בדרך ה'] וּפְרַקְתָּ עָלָי מֵעַל צְוֹאֲרֹךְ" (בראשית כז, מ), קיבל בשכר זעקתו, שנגזר על זרע יעקב שאם חלילה לא ילכו בדרך ה', ויהיו דומים לעשו במעשיהם, יהיו מסורים בידו ויגרום להם לצעוק צעקה גדולה ומרה, עד שישובו בתשובה. וזהו שנאמר במרדכי: "וַיִּזְעַק זְעָקָה גְדֹלָה וּמְרָה" (להלן ד, א), בגלל גזרת המן העמלקי (עיין בראשית רבה פרשה סז, ד).

לפיכך כאשר הגידו להמן את עם מרדכי, מיד הבין כי אין כאן רק התנגדות של אדם אחד למעמדו הרם אצל המלך, זהו אלא ביטוי קטן למאבק הגדול בהנהגת העולם שבין כוחות הקדושה שעם ישראל מייצג, לבין כוחות הסטרא אחרא שעמלק מייצג, ולכן ביקש מיד להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי.

□□□

והנה בתרגום שני על המגילה כתוב על הפסוק "וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמַרְדֳּכָי מִדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ" (ג, ג), כי עבדי המלך אמרו למרדכי "מדוע אינך כורע לפני המן? וכי לא כרע אביך יעקב לפני עשו אחיו שהוא אביו של המן?" אמר להם: "אני מזרעו של בנימין. וכאשר כרע יעקב לפני עשו, בנימין עדיין לא נולד ולא השתחוה לפני איש".

ביאור עומק הויכוח בין עבדי המלך לבין מרדכי הוא, כי הם טענו שלאחר השתחוה יעקב לעשו, על אף שכבר קנה את הבכורה מעשו וקיבל את הברכות מאביו יצחק, איבד את מעמדו כבכור. שהרי הודה כי מחזיר הוא את המלכות לעשו. ואם כן גם אתה ככל ישראל חייב להיות כפוף להמן האגגי שהוא מזרע עמלק, נכד עשו, ועליך להשתחוות לפניו כעבד לפני אדונו. ועל כך השיב

תרגום ז בְּיָרְחָא קְדָמָאָה, דְּהוּא יָרַח נִיסָן, בְּשַׁתָּא תְּרֵינֵי עֶשְׂרֵי לְמַלְכָּא אַחְשָׁרוּשׁ, אִפְּל פּוּרָא, הוּא עֲדָבָא, קְדָם הַמֶּן, מִן יוֹמָא לְיוֹמָא, הַמֶּן מִיּוֹם לְיוֹם וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי הוּא-חֲדָשׁ	מגילת ג, ז	אפתר נא
---	----------------------	-------------------

רש"י

(ז) הפיל פור. הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומנהו הפור הוא גורל הפיל הגורל נאזיה מדש ומקרא קצר הוא: הוא הגורל. הכתוב מפרש ילליח: מיום ליום. נאזיה יום נחדש שילליח:

• ~~~~~ • **נזר הקודש** ~~~~~ •

מרדכי אני מזרעו של בנימין. וכאשר כרע יעקב לפני עשו, בנימין עדיין לא נולד ולא השתחוה לפני איש. ולכן אף על פי שיעקב ובניו השתחוו לעשו, אין בכך משום השבת המלוכה לעשו, שהרי אחד משושלת המלוכה לא השתחוה ולא הודה בכך, ובוזה הציל את מעמד הבכורה של כל ישראל. ועל פי זה יובן המדרש המובא בילקוט ראובני פרשת וישלח (דף קלט ע"ב) שכאשר השתחוה יעקב לעשו עדיין לא נולד בנימין ולא השתחוה עם שאר בניו, כי אילו השתחוה גם בנימין עמהם, לא היה תקומה ח"ו לישראל.

ועוד יובן מדוע הראשון שנמשח למלך בישראל היה שאול בן קיש משבט בנימין דווקא (שמואל א', י, כא). לפי שבזכות בנימין נשארה הבכורה ביד עם ישראל. ורק לאחר שנכשל שאול במחיית זרע עמלק, הועברה המלוכה לשבט יהודה, לדוד ולזרעו עד עולם.

ז בְּשַׁנַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְמַלְכָּא אַחְשָׁרוּשׁ הַפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לְפָנַי הַמֶּן: מאז חטאו ישראל במשחה בשנת שלש למלכות אחשורוש, ועד שהגזרה ירדה לעולם בשנת שתים עשרה למלכות אחשורוש, חלפו תשע שנים. במשך כל השנים הללו פעלה בעולם הנהגת 'ארך אפים', להמתין להם לישראל, אולי יתעוררו ויעשו תשובה מעצמם מבלי שיצטרכו לסבל הנורא שבא עליהם בגזרת המן.

ואמרו רבותינו ז"ל שהדורון ששלח יעקב לעשו כאשר התכוון למפגש המסוכן עמו (בראשית לב טו-טז), שימש את עשו במשך תשע שנים. ולכן המקטרג מצד עשו לא יכול היה לקטרג על ישראל במשך כל אותן תשע השנים, ורק בסופן היה בכוח מידת הדין להוריד את הגזירה הקשה לעולם על ידי המן.

נב מגילת ג, ח אסתר תרגום

אָדָר: ה וַיֹּאמֶר הָמֶן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
יִשְׁנֹו עִם־אֶחָד מִפּוֹר וּמִפֹּרֵד בֵּין
הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹות מְלֻכּוֹתֶיךָ וְדַתִּיהֶם
שְׁנוֹת מִכָּל־עַם וְאֶת־דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם
וּמִן יִרְחָא לְיִרְחָא תְרֵי עֶסְר
דְּהוּא גֵרַח אָדָר: ה וַאֲמַר
הָמֶן לְמֶלֶכָא אַחֲשֵׁרוּשׁ,
אִתִּי עָמָא דְדָא מְבַדֵּר
וּמְתַפְרֵשׁ בֵּינִי עִמָּיָא
וְאִימָיָא וְלִישְׁנָיָא, וּמִקְצַת
מְנַהוּן דִּירִין בְּכָל פְּלֵבִי
מְלֻכּוֹתָא, וּגְזֵרַת אִוְרִיתְהוֹן שְׁנִין מִכָּל עָמָא,
לְחַמְנָא וְתַבְשִׁילָנָא לִיתְהוֹן טַעְמִין, חַמְרָנָא
לִיתְהוֹן שְׁתֵּן, יוֹמֵי גְנוּסָיָא דִּי לָנָא לִיתְהוֹן גְּטָרִין,
וְנִימוּסָנָא לֹא מְקַיִמִין, וְיַת גְּזֵרַת דִּינֵי

רש"י

(ח) ואת דתי המלך. למת מס לעצודת המלך: אין שוה. אין חשש כלומר אין צלע:

נזר הקודש

הרי לנו עד כמה אין מקריות בעולם, אלא כל פרט ופרט ממעשי האדם נשמר אצל הקב"ה לדורות עולם, ומחושב בחשבון העליון לפעול את פעולתו בעת שמידת הדין מתוחה. שהרי בעיני הקב"ה אלף שנים כיום אתמול כי יעבור, ורק אצלנו חולף הזמן והשכחה קיימת והאמת נעדרת. לא כן אצל מי שאמר והיה העולם, אשר לא איש יל ויכזב וכן אדם ויתנתחם (במדבר כג, יט), הצור תמים פעלו פי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא (דברים לב, ד).

ח וַיֹּאמֶר הָמֶן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ יִשְׁנֹו עִם אֶחָד: בגמרא (מגילה יג, ע"ב) מובא שכאשר אמר המן לאחשורוש בוא ונאבד ח"ו את ישראל, אמר לו אחשורוש ירא אני מאלוהיהם שלא יעשה לי כשם שעשה למלכים שקדמוני (להצר לישראל), וסופם היה לאבדון. אמר לו 'ישננו' מן המצוות, ומעתה אל לך לחשוש מהם.

ובמד"ש (אסתר רבה פרשה ז, יב) מובא: וַיֹּאמֶר הָמֶן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ יִשְׁנֹו עִם אֶחָד - "אותו שנאמר בו 'ה' אָחָד' (דברים ו, ד), ישן לו מעמו". כלומר, ישראל עתה בהסתר פנים, כאילו ישן הוא אביהם שבשמים ואינו משגיח עליהם. שזה גרם לזה.

ולפי רובד זה שבפרד"ס התורה, יתבאר המשך הכתוב בדברי המן לאחשורוש: "נאָת דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלְמֶלֶךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם", שהסביר לו מה הטעם שישן הקב"ה כביכול מעמו, משום ש'את דתי המלך', מלכו של עולם, 'אינם עושים'. וממילא 'למלך', למלכו של עולם, 'אין שוה להניחם'. ואם כן הבה ננצל שעת כושר זו לאבדם.

תרגום **מגילת ג, ט אסתר נג**

מִלְכָּא לִיתִיהוּן עֲבָדִין, וְלִמְלָכָא לִית לִיה טִימִי מְנַהוּן, וּמַחַּ הַנְּאָה אִית לִיה בְּהוּן אִין וְשִׁבְקִינִין עַל אִפִּי אֲרַעָא: ט אִין עַל מְלָכָא שְׁפַר יִכְתָּב בְּתָבָא לְאוּבְדָא וְתַהוּן, וְעֵשְׂרֵת אֲלָפִין בְּכַרְיִן דְּכַפָּר

עֲשִׂים וְלִמְלָךְ אִין-שׁוּה לְהַנְיָהֶם: ט אִם-
עַל-הַמְּלָךְ טוֹב יִכְתָּב לְאַבְדָּם וְעֵשְׂרֵת

רש"י

(ט) יכתב לאבדם. יכמז ספרים לשלוח לשרי המדינות לאנדס:

נזר הקודש

וחרו לנו שהמן ידע מה שלצערנו רבים בזמננו אינם יודעים, ששמירת עם ישראל תלויה אך ורק בלימוד התורה ובקיום מצוותיה. ולכן, כדי להשאיר את ישראל במצבם הרוחני הירוד ועל ידי כך יוכל להשמיד את גופם ח"ו, גזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה, ולא ישמרו ימים טובים, ולא ימולו את בניהם, ולא יניחו תפילין. כמוכח בדברי הגמרא (מגילה טז, ע"ב) על הפסוק "לַיהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וְיָקָר", אמר רב יהודה, אורה – זו תורה, שמחה – זה יום טוב, ששון – זו מילה, ויקר – אלו תפילין. וכמו שמתבאר שם מדברי רש"י שיחד עם ביטול גזרת המן לאבד את היהודים, התבטלו גם גזרותיו על דתם.

והנה, במדרש רבה (אסתר פרשה ז, יח) מובא שהגזירה נגזרה למעלה משום שנכשלו בנכריות בסעודת אחשורוש: "אמר המן לאחשורוש, אלוהיהם של אלו שונא זימה וכו' ועשה להם משתה וגזר עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם שנאמר 'לְעֵשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ'. כיון שראה מרדכי כך, עמד והכריז עליהם ואמר להם, לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש. שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטגוריה, כדי שיהא פתחון פה למידת הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה. ולא שמעו לדברי מרדכי, והלכו כולם לבית המשתה. אמר רבי ישמעאל, שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו. מיד עמד שטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו, רבונו של עולם, עד מתי תדבק באומה זו שהם מפרישין לבבם ואמונתם ממך. אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך וכו'. באותה שעה אמר הקב"ה למה לי אומה שבשבילה הרביתי אותותי ומופתים לכל הקמים עליהם לרעה? אשביתה מאנוש זכרם. מיד אמר הקב"ה לשטן הבא לי מגילה ואכתוב עליה כלייה".

אֲלֹפִים כְּבֹר־פֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל־יְדֵי עֵשִׂי
הַמְּלָאכָה לְהֵבִיא אֶל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ:
אֲתִקּוּל עַל יְדוֹי עֲבָדֵי
עֲבִידָתָא לְמִיתֵי לְבֵית גִּנְזוּי
דְּמֶלְכָא, וּמִן זִכִּיל מְנֵי שְׁתִּין
רַבָּן דְּסַלְקֵן אֶבְהֵתְהוֹן מִן

• נזר הקודש •

ובגמרא (מגילה יב, ע"א) מובאות שתי דעות למה נגזרה גזרת ההשמדה הקשה על ישראל, האם משום שנהנו מסעודתו של אחשורוש, או משום שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר. וברש"י על המגילה (אסתר ד, א) מבואר ששתי הסיבות אמת. שכתב על הפסוק ומְרַדְכֵי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה: "בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש". וכמו שפירש הפני יהושע על הגמרא (מגילה י, ע"ב) "דהא והא גרמו. דעל ידי שנהנו מסעודתו של אותו רשע, מצא בעל חוב מקום לגבות חובו, לפקוד עליהם עוון הצלם שהיה בימי נבוכדנצר. ועד עכשיו לא נתמלא סאתם".

נמצא שהסתר הפנים שבאותה העת, היה מצד קטרוג ועונש, שמשום שחטאו, הסתיר הקב"ה פניו כאילו ישן הוא ואינו משגיח על ישראל, וכך התאפשר להמן לגזור את גזרתו. ומאידך, בשער הכוונות מבואר שלפני כל גאולה ועלייה לארץ ישראל חייבת להיות נסירה בעולמות העליונים כדי שיעמדו העולמות זה מול זה פנים בפנים, ותתרחש הגאולה. ולצורך נסירה זו, חייב שיהיה מצב של 'דורמיטא', שהוא מעין מצב של שינה כביכול למעלה, ואז מתרחשת הנסירה לטובתם של ישראל. וזרש והמן רצו לנצל זמן זה של שינה, וכמו שאמר לאחשורוש "יִשְׁנֹו עִם אֶחָד — ישן הוא אלוהיהם", כדי לאבד ח"ו את ישראל. נמצא שמצב השינה נעשה לטובתם של ישראל. וכפי שהרחבנו בדבר במקום אחר (עיין להלן פרק ו, יג).

והדברים נראים כסותרים זה את זה, האם ההסתר פנים שבבחינת "ישן הוא אלוהיהם" היה משום חטא וגזרה, או שהיה לטובה ולתועלת בהיותו תהליך הכרחי לגאולה, ללא שום צד של חטא בעם ישראל.

אולם למדים אנו מכאן עד כמה הקב"ה אוהב את ישראל וחפץ בטובתם, והוא יסוד גדול בדרכי ההנהגה העליונה. שאפילו כאשר יודעים אנו היטב שהדינים הקשים כאן בעולם הזה נועדו לטובתנו כדי לכפר על חטאינו, האמת היא שהטוב האמיתי שעושה ה' עמנו בכך הוא גבוה מעל גבוה מכפי שאנו סבורים. שהנה מצב

הדורמיטא היה מתרחש בכל מקרה, לטובתם של ישראל, אלא שהדבר היה נסתר מעיניהם של המן ואשתו ולא היו מעלים בדעתם לנסות לפגוע בעם ישראל. אבל מאחר וחסאו ישראל בעולם הזה, נעשה בחינת הדורמיטא לא רק בעולמות הגבוהים שאין לאסטרוולוגים ולחרטומים שום גישה אליהם ואינם יודעים מה מתרחש שם, אלא גם בעולם העשיה הנמוך, שמשם נחצבו נפשות הגויים, נעשה הדבר באופן שיורגש הסתר פנים מישראל. ולכן הצליחו המן וזרש אשתו לראות ולדעת כי הנה ישראל עתה אינם מושגחים כבדרך כלל, וביקשו לנצל שעה זו. וזהו שאמר המן לאחשורוש: "ישנו – ישן הוא אלוהיהם".

נמצא ששורש סיבת ההסתר פנים למטה בעולם הזה, הוא דווקא הטוב העליון בעת הדורמיטא לצורך הנסירה ההכרחית לפני הגאולה. אלא שללא הדורמיטא למעלה היתה הנהגת ארך אפיים ממשיכה לפעול בעולם בחסד ה' עלינו, ללא יכולת המן וזרש לגזור גזירה על ישראל, כפי שפעלה הנהגה זו תשע שנים מאז המשתה ועד גזרת המן. ומאידך, ללא גזרת המן, לא היו עושים תשובה ולא היו יכולים להיגאל. נמצא שתחילה איפשרה הדורמיטא למעלה את הסתר הפנים למטה, הסתר הפנים הוביל לגזירה שעוררה לתשובה, וכששבו בתשובה – הסתלק הסתר הפנים והתאפשרה גאולתם לאחר הנסירה שבאה בסוף הדורמיטא. ונמצא שהכל הוא טוב אחד שלם למען ישראל.

ובאמת שכך יהיה גם לעתיד לבוא בגאולת אחרית הימים. שכל זמן שלא מגיע התאריך האחרון לגאולה שבבחינת "בְּעֵתָהּ" (ישעיהו ס, כב. ועיין סנהדרין צח ע"א), ממשיכה הנהגת ארך אפיים לפעול בעולם, למען לא יכלו ח"ו האומות את ישראל. ואם במרוצת השנים מתעוררים ישראל מאליהם לתשובה ונגאלים, בבחינת "אַחֲשִׁינָהּ" (שם), הרי זהו הטוב ביותר. אבל אם מגיע התאריך הסופי שבבחינת "בְּעֵתָהּ", ועדיין לא עשו תשובה, נעשית דורמיטא למעלה לצורך הגאולה, ונעשה הסתר פנים גם למטה. וזהו סוד דברי רבי יהושע "אם אין עושין תשובה – אין נגאלין? אלא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב" (סנהדרין צו ע"ב). כן נלענ"ד.

וברברי שער הכוונות הללו, מבואר סוד הענין שבכל פעם שעם ישראל ביקש לעלות לארצו, בא עמלק, שהוא נציג הסטרא אחרא בעולם, להילחם בישראל.

י וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת־טִבְעָתוֹ מֵעַל יָדוֹ שְׁעִבְדָּהוּן דְּמִצְרָאִי:
 וַיִּתְּנָהּ לְהֵמָּן בֶּן־הַמְּדֵתָא הָאֲנָנִי צִרְרִי וְאַעֲדִי מַלְכָּא יִתְּ
 גוֹשְׁפִנְקִיָּה מֵעֲלוֹי יְדִיָּהּ, מַעֲלוֹי יְדִיָּהּ,

רש"י

(י) ויסר המלך את טבעתו. הוא מתן כל דבר גדול שיטאלו מאת המלך להיות מי שהטבעת צידו שלט בכל דבר המלך:

נזר הקודש

הפעם הראשונה היתה כאשר יצאו ישראל ממצרים והיו בדרכם לארץ — וַיִּבְא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיָדִים (שמות יז, ח). ועל אף שלא עשו לו מאומה וגם נפל פחדם על כל העמים לאחר ניסי מצרים, יזם עמלק לבוא ולהילחם בישראל מבלי לחשוש על עצמו. לפי שבזמן הדורמיטא שהיתה לטובת ישראל — כדי שתהא נסירה למעלה וגאולה למטה, נעשה הסתר פנים מישראל בעולם הזה, בגלל שרפו ידיהם של ישראל מן התורה באותה שעה. וממילא היה ביכולת עמלק לבוא כנגדם. ועל ידי שבשעה שהרים משה את ידיו בעת המלחמה הסתכלו ישראל כלפי מעלה ושעבדו את לבם לאביהם שבשמים, נגאלו מצרת עמלק ונצחוהו.

ובעתיד, חזר הדבר על עצמו. לאחר שנכנסו ישראל לארץ ובנו את בית המקדש, חרב המקדש בעוונות הדור וגלו ישראל לבבל. וכאשר נסתיימו שבעים שנות הגלות שנגזרו עליהם מראש והגיע זמן גאולתם, נעשתה הדורמיטא למעלה לצורך הגאולה והסתר פנים למטה עקב חטאיהם, ובא המן בן המדתא, שהיה מזרע אגג מלך עמלק, וביקש לכלות את זרע ישראל.

והנה לאחר ששבו לארץ ישראל ובנו את בית המקדש השני ושוב גלו ממנה עקב חטאיהם, כאשר ביקשו לחזור לארץ ישראל, עמד עליהם עמלק העכשווי הוא היטלר שר"י וחבר מרעיו הגרמנים. וכידוע שמקובל מהגר"א שזרע עמלק הגיע לגרמניה והתערבב בהם. (ונרמז הדבר במסכת מגילה דף ו ע"א, על הפסוק "אַל תִּתֵּן ה' מְאֹוֹי רָשָׁע, וְזָמְמוּ אֶל תְּפִיָּק" (תהלים קמ, ט: "אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו. וְזָמְמוּ אֶל תְּפִיָּק — זו גרממיה של רומי". ויש גורסים 'גרמניה' של רומי. ושניהם לדבר אחד התכוונו). אלא שלגודל האסון לא התעוררו לתשובה מחמת נגעי ההשכלה וההתבוללות באירופה, וכמעט שעלה ביד זרע עמלק לבצע בכל עם ישראל את שזמם לעשות ח"ו, אילולי התפילה והתשובה בארץ ישראל ובשאר מקומות

תרגום

מגילת ג, יא-יב אסתר נז

וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא לְהֵמָּן בֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵמָּן הַכֹּסֶף
דְּמוֹרָעִית אֲנִי, מְעִיקָא דִּיהוּדָאִי: יָא וְאָמַר מֶלֶכָא
לְהֵמָּן, כִּסְפָא יְהֵא מְתִיבָב
לָךְ, וְעָמָא יְהוּזִן מְסִירִין
בִּידָךְ, לְמַעַבְדַּ מַּה דְיוֹטִיב
קְדָמָךְ: יב וַאֲתִקְרִיאוּ
לְבָלְרִין דְּמֶלֶכָא בִּנְרָחָא קְדָמָהּ, בְּתַלְתַּת עֶסְרֵי יוֹמִין בֵּיהּ, וְאֲתַכְתִּיב כָּכֵל דִּי פְקֹד הֵמָּן לְוַת

• נזר הקודש •

כנודע. ואם נשכיל אנו לתקן את מעשינו מבעוד מועד, ללכת בדרך ה' על ידי עסק התורה ושמירת מצוותיה, נזכה מתוך כך לגאולה שלימה באהבה וברחמים, מבלי שנצטרך ח"ו למלך שגזרותיו קשות כהמן.

יָא וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵמָּן הַכֹּסֶף נָתַן לָךְ: כתבו התוספות במסכת מגילה (יג ע"ב ד"ה הכסף), 'הכסף' בגימטריה 'העץ'. ששניהם מספרם מאה ששים וחמש. ורמז לו שיתלה עליו.

ולפי האמור במדרש שבכל מקום בו כתוב 'המלך' ללא מילת אחשוורוש מרמז הוא למלכו של עולם, יש לבאר שכאשר המלך אחשוורוש אמר למטה להמן: 'הכסף נתון לך', הכריז כנגדו המלך העליון למעלה ואמר להמן: 'העץ נתון לך'. רצונך להרוג את בני על ידי שוחד הכסף? הנה תקבל בתמורה את העץ בגובה חמישים אמה להיתלות עליו. 'לך' בגימטריה חמישים. 'העץ' נתון — 'לך', בגובה חמישים.

ובזה יתיישבו היטב דברי התוספות. שלכאורה קשה, הלא אחשוורוש דיבר בפרסית ואיך אמרו שנרמזה בדבריו הגימטריה של המילה 'הכסף' בעברית? אמנם אפשר שגם בפרסית מספרם שווה. אבל להאמור יבואר שעומק כוונת התוספות למלך העליון כי הוא אשר רמז לו שיתלה עליו, על ידי ששם בפיו של אחשוורוש את המילים "הכסף נתון לך" שביאורן "העץ נתון לך". שכן דיבורו של אחשוורוש בפרסית אינו אלא תרגום של המילים המקוריות בעברית, השפה האלוקית שבה ברא ה' יתברך את העולם.

וזהו סוד הכתוב: "יֹושֵׁב בְּשָׂמַיִם יִשְׁחַק" (תהלים ב, ד). שהנה 'צחוק' שייך רק בבני אדם ואינו קיים בבעלי חיים, לפי שהוא ענין ששורשו אלוקי, אשר האדם קיבלו רק משום היותו נברא בצלם אלוקים. בדומה לכח הדיבור, שהוא עניין אלוקי.

כְּכֹל־אֲשֶׁר־צִוָּה הַמֶּלֶךְ אֶל־אֲחֵשְׁדֶּרְפָּנִי־
הַמֶּלֶךְ וְאֶל־הַפַּחֲזֹת אֲשֶׁר־עַל־מְדִינָה
וּמְדִינָה וְאֶל־שָׂרֵי עַם וְעַם מְדִינָה
וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלִשְׁוֹנוֹ בְּשֵׁם
הַמֶּלֶךְ אֲחֲשֹׁרֶשׁ נִכְתָּב וְנִחְתָּם
בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ: יג וְנִשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד
הָרָצִים אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־
הַיְהוּדִים מִנְּעַר וְעַד־זָקֵן טָף וְנָשִׁים

אסטרטילוסים מלכא ולות
הפרכין דמתמנן ארכונין
על כל פלכיא ופלכיא, ולות
רברבני עמא ועמא, פלכיא
ופלכיא פרושם כתבהון,
ועמא ועמא כממלל
לישניה, בשום מלכא
אחשורוש פתיב ומפרש,
ומתחתם בנושפנקא
דמלכא: יג ולשדרא פמקין
בידא דריהטונין לכל פלכי
מלכא, לשיצאה ולקמלא
ולחובדא ית כל יהודאי, מן

רש"י

(יג) ונשלוח ספרים. ויהיו נשלחים ספרים איש"טרא טרמי"ש זלע"ז והוא מגזרת (שופטים
אחדש שנים עשר. ציוס י"ג לאותו מדש שהוא
יא) אם נלחום נלחם (שמואל א, א, ב) הנגלה
נגליתי (הושע י) נדמה נדמה: בשלושה עשר
לחדש שנים עשר. ציוס י"ג לאותו מדש שהוא
י"ג לחדשי השנה:

נזר הקודש

ועומק הדבר הוא, לפי שהצחוק מגיע כאשר מהלך צפוי משתנה לפתע לכיוון בלתי צפוי, וזה הגורם לאדם לפרוץ בצחוק. הצחוק האנושי אינו אלא מעין משל והשתקפות של ענין הצחוק העליון האמור בפסוק "יושב בשמים ישחק", אשר הוא ביטוי למהלך אלוקי המתרחש בעולמנו על פי עומק החכמה העליונה, בניגוד גמור למה שהיה צפוי להתרחש על פי המבט האנושי המצומצם. כגון, כאשר פרעה מצווה "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ" (שמות א, כב) משום שחפץ להיפטר ממושיען של ישראל, איננו מעלה בדעתנו לרגע שדווקא הוראה זו תסובב שמה רבנו יגדל בארמונו, והוא גם ישלם לאמו על הנקתו. וכפי שאכץ אירע לאחר שמה הושם בתיבה ביאור עקב הגזרה, וכת פרעה שילמה ליוכבד אמו שתניקהו, וגידלה אותו בארמון אביה. פרעה מדבר בעולם הזה, ולמעלה — "יושב בשמים ישחק".

ובך גם כאן, המן מפרק את רעפי תקרת ביתו הגדול, מחלץ משם את הקורה המרכזית שאורכה חמישים אמה, ומוסיף לשלם לפועלים כדי שיעמידו את העץ בככר העיר. ואין הוא מעלה כלל בדעתו שטרחתו הרבה להכין את העץ הגבוה, נועדה לתלייתו עליו. או אז — "יושב בשמים ישחק".

תרגום

מגילת

ד, יד-א

אסתר

נט

עולמא ועד סבא, ספליא ונשיא פיומא קדא, בתלת עשר יומין לגרח תרי עשר הוא ירחא באדר, ושלליון לעדאה, יד דימנמא דכתבא למחוי מתיהיבא בכל גזרתיה בכל פלכא ופלכא, מפרסם לכל עממא, למחויחון ומינין ליומא קדין: טו ריהוסנין נפקו וריזין בפתימא דמלכא, וגזרתא אתיהיבת בשושן בירנתא, ומלכא והמן הוו יתבין למשתי חמרא, ומרתא דשושן מתערבלא בחדות עממין נוכראין ובקל בכיתא

ביום אחד בשלושה עשר לחודש שנים-עשר הוא-חודש אדר ושללם לבזו: יד פתשגן הכתב להנתן דת בכל-מדינה ומדינה גלוי לכל-העמים להיות עתדים ליום הנה: טו הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה:

ד א ומרדכי ידע את-כל-אשר נעשה ויקרע מרדכי את-בגדיו וילבש שק

דעמא בית ישראל א ומרדכי ידע, על ידא דאליהו בהנא רבא, ית כל מה דאתעבר בשמי מרומא, ומה דאתחבו עמא בית ישראל לשת יצאה מגו עלמא, והיכמא דאתבתיב ואתחתיב להובדיותהון מן עלוי ארעא, היכדין אתבתיב ואתחתיב בשמי מרומא, על עיסק דאתהניאו מן סעודתיה דאחשורוש רשיעא, ברם חותמא הנה חתיים מן טינא, ושדר מרי עלמא ית אליהו

רשי"י

(יד) פתשגן. לשון ארמי ספור הכתב דרישממ"נט זלעו: להנתן דת. ליווי הכתב שהיה אומר להנמן חוק גזרת המלך: גלוי לכל העמים. דער זה: (טו) והדת נתנה בשושן. מקום שהיה המלך שם ניתן החוק זו ציוס להיות עמידים ליום י"ג למדש אדר לכך: והעיר שושן נבוכה. היהודים שצה: (א) ומרדכי ידע. זעל החלוס אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתמו לזלם צימי נצודננר ושנהנו מסעודת אחשורוש:

נזר הקודש

ועל העתיד לבוא נאמר: "אז ימלא שחוק פיננו" (תהלים קכו, ב). יהיה זה כאשר נראה בחוש את התפנית המופלאה, כי עם שיצא מאבות ואמהות שהיו עקרים ללא סיכוי ללדת כלל, הנה מולך הוא על כל העולם בראשות המלך המשיח, מתענג על ה' ונהנה מזיו שכינתו, ומלמד את כל בני האדם שבעולם מהי דרך האמת, "אז ימלא שחוק פיננו".

וַאֲפֹר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זַעֲקָה
גְּדוֹלָה וּמְרָה: ב וַיָּבֹא עַד לְפָנַי שְׁעַר-
הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל-שְׁעַר הַמֶּלֶךְ
בְּלְבוּשׁ שָׂק: ג וּבְכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה
מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר-הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מוֹנֵעַ
אֲבָל גְּדוֹל לִיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִסְפָּד
שָׂק וַאֲפֹר יֵצַע לְרַבִּים: ד וּתְבוֹאִינָה
(וְתְבוֹאָנָה) נְעוּרוֹת אֶסְתֵּר וְסָרִיסָיָהּ
וַיִּגִּדּוּ לָהּ וְתַתְּחַלְחַל הַמֶּלֶכָה מֵאִד
וְתִשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת-מֶרְדֳּכָי
וְלַהֲסִיר שָׂקוֹ מֵעַלָיו וְלֹא קָבַל:
ה וּתִקְרָא אֶסְתֵּר לְהַתִּיב מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ

כִּהְיָא רַבָּא לְחַוָּאָה לְמֶרְדֳּכָי,
דִּיקוּם וַיֵּצֵא קָדָם מְרִי עֲלֵמָא
עַל עֲמִיחָ. וְכַד יָדַע מֶרְדֳּכָי
בְּזַע יַת לְבוּשׁוֹי, וְאַלְבִּישׁ
לְבוּשָׂא דְשָׂק עַל בְּסָרְיָה,
וְשׁוּי קִיטְמָא עַל רִישִׁיהָ,
וְקָבַל קַבְלָתָא רַבָּתָא, וּבְכָא
בְּמַרְיוֹת נַפְשָׂא בְּקַל עֲצָב:
ב וְאַתָּא עַד קָדָם תִּרְע
פְּלִטְרָא דְמֶלֶכָא, אַרוּם לִית
רְשׁוֹ לְגַבְר לְמִיעַל לְתִרְע
פְּלִטְרָא דְמֶלֶכָא כַּד לְבִישׁ
לְבוּשָׂא דְשָׂק: ג וּבְכָל פְּלָכָא
וּפְלָכָא וּבְכָל קְרִיָא וְקְרִיָא,
אַתְר דְּפִתְגָם מֶלֶכָא וּגְזִירַת
דִּינָיָה מְטִי, אֲבָלָא רַבָּא
לִיהוּדָאֵי וְצוּמָא וּבְכוּתָא
וּמִסְפָּדָא, וְלְבוּשׁ שָׂק
וְקִטְמָא הִוָּה מִתְשָׂם עֲלוּי

צְדִיקָיָא סְגִיָּאִין: ד וְעֲלֵן עוֹלִימָן דְּאֶסְתֵּר וּרְבִנְהָא וְחַוָּאֵי לָהּ, וְאַזְדַּעְזַעַת מִלְּבָתָא לְחַדָּא,
וְשִׁדְרַת לְבוּשֵׁי מַלְכוּתָא לְמַלְבִּישׁ יַת מֶרְדֳּכָי, וְלְמַעֲרֵי יַת שְׂקִיָּה מֵעֲלוּיָהּ וְלֹא קָבַל: ה וְקִרְאֵת
אֶסְתֵּר לְדִנְיָאֵל, דְּמִתְקַרֵּי הַתֵּךְ, דִּי עַל מִימַר פּוּמְיָה מִתְחַתְּבֵן פִּתְגָמֵי מַלְכוּתָא, וּפְקַדַת לִיָּה

רש"י

(ב) כי אין לבוא. אין דרך ארץ לזוה אל שער כשהשלוחים נושאי הספרים עוזרים שם נתנה המלך צלזוש שק: (ג) דבר המלך ודתו.

נזר הקודש

ג וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מוֹנֵעַ אֲבָל גְּדוֹל לִיהוּדִים וְצוּם
וּבְכִי וּמִסְפָּד שָׂק וַאֲפֹר יֵצַע לְרַבִּים: דְּבַר 'הַמֶּלֶךְ' הוּא דְבַר מַלְכוּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמִּמֶּנּוּ
בָּאָה גִזְרָה זֹאת. לְלַמְדָנוּ שֶׁכָּל גִּזְרָה קִשָּׁה בְּעוֹלָם הַבָּאָה מִצַּד מַלְכֵי הַגּוֹיִים, לֹא מִיִּתּוֹ שֶׁל
דְּבַר אִינָה גִזְרָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם. שֶׁהִרִי מִשְׁעָה שֶׁהַתְּמַנָּה אָדָם זֶה לְשִׁרְרָה
וְלַמְּלָכוּת אֵין לוֹ בַחִירָה בַּהֲנַחְגַּת הַצִּיּוּר, אֲלֹא רַק בַּחִיּוֹ הַפְּרִטִיִּים. כַּכְּתוּב "פְּלָגִי מִיָּם
לְבַ מֶלֶךְ בְּיַד ה', עַל כֹּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנֶנּוּ" (משלי כא, א). לְפִיכֵךְ לֹא נִכּוֹן לוֹמַר כִּי בְּכָל
מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר 'אַחַשְׁוֵרוּשׁ' מוֹנֵעַ אֲבָל גְּדוֹל לִיהוּדִים, אֲלֹא מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר 'הַמֶּלֶךְ'
- מַלְכוּתוֹ שֶׁל עוֹלָם, מוֹנֵעַ.

אֲשֶׁר הָעַמִּיד לִפְנֵיהָ וַתְּצַוְהוּ עַל־
 מְרַדְּכֵי לְדַעַת מַה־זֶּה וְעַל־מַה־זֶּה:
 וַיֵּצֵא הַתָּךְ אֶל־מְרַדְּכֵי אֶל־רְחוֹב
 הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ: ז וַיִּגְדֹּר־
 לוֹ מְרַדְּכֵי אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרְהוּ וְאֵת
 פְּרִשְׁתֵי הַפָּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּן לְשָׁקוֹל
 עַל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוֹדִיִּים (בִּיהוֹדִים)
 לְאַבְרָם: ה וְאֵת־פֶּת־שַׁנָּן פֶּת־הַדָּת
 אֲשֶׁר־נָתַן בְּשׁוֹשָׁן לְהַשְׁמִידֵם נָתַן לוֹ
 לְהַרְאוֹת אֶת־אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ
 וּלְעֲוֹנוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ
 לְהַתְּחַנֵּן־לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל־עַמּוּהָ:
 ט וַיָּבֹא הַתָּךְ וַיִּגְדֹּר לְאַסְתֵּר אֵת דְּבָרֵי
 מְרַדְּכֵי: י וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהַתָּךְ
 וַתְּצַוְהוּ אֶל־מְרַדְּכֵי: יא כָּל־עַבְדֵי
 הַמֶּלֶךְ וְעַם־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יִדְעִים אֲשֶׁר
 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר־יָבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ

על מרדכי, למדע מה דין קל
 בכותא די הוא פכי ועל מה
 דין לא קבל לבושי מלכותא
 דשדרת ליה: ו ונפק התך
 למללא לות מרדכי,
 לפתאח דקרתא די לקדם
 תרע פלמרין דמלכא: ז ותוי
 ליה מרדכי ית כל די
 ערעיה, על עיסק דלא סגיד
 להמן, ולא נתן לאנדרטיה,
 וית דררא דמזון כסף עסר
 אלפינ כפרין די אמר המן
 למתקל על ידיהון דנבאין
 דממנן על בית גנזי מלכא,
 בגין יהודאי להובדותהון:
 ה וית דיטנמא כתב גזירתא
 דאתיהיב בשושן
 לשציותהון יתב ליה,
 לאתואה ית אסתר, ולהואה
 לה מה דחשיב המן רשיעא
 על עמא דיהודאי, ולפקדא
 עלה למיעל לות מלכא
 לפייסא ליה, ולמבעי רחמין
 על עמא: ט ועל התך, ותוי
 לאסתר ית פתגמי מרדכי:

י ואמרת אסתר להתך למיזל ולמללא למרדכי, ופקידת ליה על עיסק מרדכי, דלא יגרי עם
 המן מצותא, ארום דבבו דביני ועקב ועשו הנה גטר ליה: יא ושויאת אסתר מלין בפום התך,
 ואמרת ליה, כדנא תימר למרדכי, הלא המן רשיעא גור על מימר אחשוורוש, דלא למיעל לות
 מלכא לדרתא גואה בלא רשו, וכען כל עבדי מלכא ועמין דדירין בפלכי מלכא ידעין, די

רש"י

(ז) פרשת הכסף. פירוש הכסף:

• נזר הקודש •

ט ויבוא התך ויגד לאסתר: ובהמשך (פסוק יב) נאמר: 'ויגידו' למרדכי את
 דברי אסתר. אבל התך לא חזר להשיבו דבר. והסיבה מבוארת בתרגום שם,
 שכאשר ראה המן הרשע את התך, ששמו דניאל, נכנס לארמון ויוצא אל מרדכי

אֶל-הַחַצֵּר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא-יִקְרָא
 אַחַת דָּתוֹ לְהַמִּית לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט-
 לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת-שַׂרְבִיט הַזָּהָב וְחִיָּה וְאֲנִי
 לֹא נִקְרָאתִי לָבוֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ זֶה
 שְׁלוֹשִׁים יוֹם: יב וַיִּגִּידוּ לְמַרְדֳּכָי אֶת
 דְּבָרֵי אֶסְתֵּר: יג וַיֹּאמֶר מָרְדֳּכָי לְהַשִּׁיב
 אֶל-אֶסְתֵּר אֶל-תְּדַמֵּי בְּנַפְשֶׁךָ לְהַמְלִיט
 בֵּית-הַמֶּלֶךְ מִכָּל-הַיְּהוּדִים: יד כִּי אִם-
 הִחַרְשׁ תַּחֲרִישִׁי בַּעֲת הַזֹּאת רוּחַ
 וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אֲחֵר
 לְמִיכָאֵל וְלִגְבְּרִיאֵל לְאֶתְבָּא לֹת אֶסְתֵּר, בְּדָנָא תַמְרוּן לֵה, לֹא תַחֲשִׁיבֵי בְּנַפְשֵׁיכֵי לְמַחֲדָּ
 לְאֶשְׁתִּיזְבָּא בְּבֵית מַלְכָּא מִן כָּל יְהוּדָאֵי, יד אַרוּם אִם מִשְׁתַּק שְׂתוּקֵי בַעֲדִנָּא הַדָּא, וְלֹא תַפְגִּיעֵי
 עַל יְהוּדָאֵי, רוּחָא וְשׁוֹבוּתָא יָקוּם לַיְּהוּדָאֵי מִן אֲתֵר אוּחְרָן, בְּגִין זְכוּת אֲבָהַת עַלְמָא, וְיִשׁוּבֵי
 אֶסְתֵּר: יג וַיֹּאמֶר מָרְדֳּכָי

רש"י

(יג) אל תדמי בנפשך. אל תחשצי כמו (צמדצר
 לג) והיה כאשר דמימי, אל תדמי בנפשך אל תהי
 סזורה להמלט ציוס ההריגה צצית המלך שאין
 את רוחה לסכן עצמך עכשיו על הספק לזא אל
 המלך שלא צרעות: (יד) ומי יודע אם לעת

בזאת הגעת. ומי יודע אם יחפון ציך המלך
 לשנה הצאה שהוא זמן ההריגה: לעת בזאת.
 שהוא היה עומד צניסן וזמן ההריגה צאלר לשנה
 הצאה: הגעת למלכות. אם תגיע לגדולה שאת
 צה עכשיו:

נזר הקודש

בשליחות אסתר, הרגו. ובאו מיכאל וגבריאל המלאכים, והגידו למרדכי את דברי אסתר. ולפיכך נאמר 'ויגידו' לשון רבים.

יא אַחַת דָּתוֹ לְהַמִּית: לפי שהיו המלכים העריצים חוששים מהתנקשות בחייהם, היו פוקדים על שומרי ראשם להרוג מיד את כל מי שנכנס ללא רשות, ואפילו יהיה זה אחד מבני משפחת המלוכה. וכפי שאכן קרה בעבר, שבני המלך סנחריב, אדרמלך ושראצר, הרגו את אביהם כדי לרשת את כסאו. באותה תקופה גם בקשה לפגישה ולשיחה לא היתה מקובלת, לפי שרק אם המלך היה רוצה לשוחח עם מישהו היה הוא מזמינו אליו. ולכן לא מצאה אסתר שום דרך להיכנס אל המלך מבלי שתסכן את חייה.

תרגום **מגילת** ד, טו **אסתר** פג

וְתִהְיוּן מְרִי עֲלֵמָא מִן יַד
בְּעֵלֵי דְבַבְיָהוֹן, וְאַתְּ
וּנְיִסְתָּ בֵּית אֲבָהֶיךָ
תּוֹבְדִין עַל חַיָּא הוֹבְתָא,
וּמִן הוּא חֲכִימָא דִּי יִנְרַע אִין לְשִׁמְא דְאַתְיָא בְּעִדְנָא הָרָא, אַתְּ מְטִיָא לְמַחְסֵן מְלָכוּתָא:
טו וְאַמְרַת אֶסְתֵּר לְמִיכָאֵל וְנַבְרִיאֵל לְאַתְבָּא לְוַת מְרַדְכִי,

• ~~~~~ • **נזר הקודש** ~~~~~ •

יְד וְאַתְּ וּבֵית אָבִיךָ תֵּאבְדוּ: יש להבין, אם היא תיענש ותאבד בגלל שלא תתאמץ להציל את עם ישראל, בית אביה מה חטא? ומה פשר האבדון שיהיה לשובלת בית אביה בדורות הקודמים אשר מרדכי מזהירה עליו, וכי כיצד יאבדו?

אוֹלָם מאחר ואסתר היתה מזרע שאול המלך שנלחם בעמלק מבלי להשמידו כליל כהוראת ה', והשאיר את אגג מלך עמלק חי לילה אחד, עד ששמואל הנביא הרגו למחרת, ובאותו הלילה שנשאר בחיים התעברה ממנו אשה ונמשך זרע עמלק בעולם עד שנולד המן בן המדתא האגגי. נמצא אם כן, שביד אסתר ניתנה עתה היכולת לתקן את החטא שבית אביה נושא עמו במשך הדורות, אם תאזור חיל ותכה את המן ובניו. ועל כן אמר לה שאם היא לא תסכן את עצמה ותיכנס אל המלך, רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר. שהרי לא יטוש ה' עמו. אבל את ובית אביך תחמיצו את ההזדמנות לתקן את פגם שאול המלך. וזהו שאמר לה: "ומי יִדְעַ אִם לְעֵת פְּזֹאת הַגְּעֵתָ לְמַלְכוּת".

וְהִנֵּה אסתר היתה בוכה במסתרים, למה סבתי, שרה אמנו, נלקחה למלך מצרים לילה אחד ומיד הוכה המלך בנגעים קשים עד ששחררה למחרת. ואני מתייסרת שנים רבות אצל מלך פרס אליו נלקחתי בעל כרחי, ותפילתי לצאת מכאן אינה נענית. אבל כאשר חלפו חמש שנים מאז נלקחה למלך בשנת שבע למלכות אחשורוש, ועד שהמן גזר את גזרתו בשנת שתים עשרה למלכות אחשורוש, ראתה אסתר כי הנה ניתנה לה אפשרות לתקן את פגם בית אביה וכפי שאמר לה מרדכי, ורק אז הבינה את תכלית הגעתה למיצר זה, לחיות ולסבול אצל אחשורוש.

וּמִכַּאֲן מוסר השכל לאדם, בהיותו שרוי במצוקה, וזועק ומתפלל ולא נענה, יזכור יסוד גדול זה. ויידע כי בודאי ישנה סיבה שורשית לתהליך שעובר כעת, וללא ספק בסופו של דבר יתברר לו היטב, בעודו חי בחיי העולם הזה או רק כשיגיע לעולם הבא, כי באמת הכל היה לטובה.

אֶסְתֵּר לְהַשִּׁיב אֶל־מַרְדֳּכָי: טו לֵךְ פְּנוּם
אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן
טו אֲזַיֵּל פְּנוּם ית כָּל יְהוּדָאִי
דִּי אֲשַׁתְּכֹחוּן בְּשׁוֹשָׁן, וְצוּמוּ
עָלַי לָא תִּיכְלוּן וְלֹא תִשְׁתּוּן

רש"י

(טו) אשר לא בדת. שאין דת ליכנס אשר לא
יקרא, ומ"א אשר לא כדת שעד עתה צאונס
ועכשיו צלנן: וכאשר אבדתי אבדתי.
וכאשר התחלתי לילך לאצוד אלך ואמות, ומ"א
כאשר אצדתי מצית אצא אצוד ממך שמעכשיו
שאני צלנן נצעלת לגוי אני אסורה לך:

נזר הקודש

טו לֵךְ פְּנוּם: בפשטות נראה שהכינוס אינו אלא כהכשר מצוה, להתאסף כדי לעשות תשובה ולהתפלל יחדיו, אולם באמת היה זה חלק בלתי נפרד מהתיקון שהיה עליהם לתקן את עצמם כדי לזכות לגאולה. שהנה בדברי קטרוגו אמר המן: "יִשְׁנֹו עִם אָחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים". דהיינו שהסיבה שאין עליהם שמירה, משום שאינם מאוחדים. לפי שהיה מבין הוא ואשתו זרש בדרכי ההנהגה העליונה, כמבואר בדברי האר"י ז"ל בשער הכוונות. ואע"פ שההסתר פנים היה בגלל שהשתחויו לצלם בימי נבוכדנצר ונהנו מסעודתו של אחשורוש, בכל זאת לא הייתה מידת הדין יכולה לפגוע בהם אילו היו מאוחדים, כמבואר בדברי חז"ל (מסכת דרך ארץ ז, לז) על הפסוק "חִבּוּר עֲצָבִים אָפְרִים הַנֶּח לו" (הושע ד, יז): "שאפילו בשעה שישראל עובדין עבודה זרה ויש שלום ביניהם, אומר הקדוש ברוך הוא אין רצוני ליגע בהן".

ולבן ביקשה אסתר ממרדכי לתקן זאת על ידי כינוס כל היהודים יחדיו, ולא הסתפקה בכך שיגזור צום ותשובה ויצווה שיעשה כן כל אדם בביתו. נמצא שעצם פעולת 'לֵךְ פְּנוּם' היא חלק מתיקון העם לקראת ישועתם, ולא רק כהכשר מצוה.

אֶת כָּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן: אסתר נקטה בדבריה את אותו נוסח המופיע בתחילת המגילה (א, ה) בענין חטאם של ישראל: "וּבְמִלּוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטָן מִשְׁתָּה שְׁבַעַת יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ". לרמז שעליהם לצום כעת, כדי לתקן את אשר חטאו אז. אלא ששם כתוב 'העם' הנמצאים בשושן, לרמז שרק המון העם התפתה להגיע למשתה, אלה אותם יהודים הרדודים והרפויים ביראת שמים, אבל לא כל היהודים. ואילו כאן ביקשה 'לֵךְ פְּנוּם אֶת כָּל הַיְהוּדִים' הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן". גם הנכבדים במעלתם הרוחנית וגם אלו הרפויים, לפי שבעת צרה כולם מתאחדים לבטל את הגזרה. ובאמת היה נכון לכאורה להורות כן לכל עם ישראל שבכל המדינות, אלא שלא

תרגום

מגילת

ד, טז

אפתר

פה

וְצוּמוֹ עָלַי וְאֶל-תֹּאכְלוּ וְאֶל-תִּשְׁתּוּ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם גַּם-אֲנִי וְנִעַרְתִּי
אֲצוּם בֵּן וּבִכֵּן אָבוֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
לֹא-כָרַת וְכֹאֲשֶׁר אָבְרָתִי אָבְרָתִי:

תִּלְתָּא יוֹמִין, וְצַלוּ קְדָם קָרִי
עֲלָמָא בְּלִילָיָא וּבִימְמָא,
וְאוּף אָנָּא וְעוֹלָמְתִּי נְעוּם
הִיבְדִין. וּבְתֵר בֵּן אִיעוּל
לְוַת מַלְכָּא דְלֵא קְדִינָא,
וְהִיבְמָא דְהוּבְדִית מִן בֵּית
נְשִׂי וְאוּדְבְרִית מִנְךָ

בְּאוּנְסָא, קְדִין אוּבְד מִן חַיִּי עֲלָמָא קְדִין, בְּנִין פּוֹרְקֵן עֲמָא בֵּית גִּי, רָאֵל:

נזר הקודש

רצתה לעכב את הצום והתשובה עד שתגיע ההודעה לכל ישראל. ובפרט שיעקר הגזרה באה על כלל ישראל בגלל חטא העם הנמצאים בשושן, והם בעיקר היו הצריכים לתקן.

ולפיכך בשני המקומות לא נאמר 'שבשושן', אלא 'הנמצאים בשושן'. לפי ששושן היתה עיר של פאר חומרי מלאה ביצרים ותאוות, ואמרה למרדכי לך כנוס את כל היהודים השקועים בשושן ושכחו את תפארת מעלתם הרוחנית כיהודים שבאו מירושלים עיר הקודש. וכך גם יתבאר לעיל: "עֲשֵׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן וְכוּ' מִשְׁתָּה שְׁבַעַת יָמִים".

וְאֶל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם: בגמרא (מגילה יב, ע"א) מובא: "שאלו תלמידי רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם. אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם: אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו. אמרו לו: אמור אתה. אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם (בימי נבוכדנצר. רש"י)". ונמצאנו למדים מכאן דין ערבות כלל ישראל, שכולם ערבים זה לזה בפועל ממש עד כדי סיכון כל עם ישראל בגלל חטאי חלק מהעם. שהרי גם לפי תשובת תלמידי רבי שמעון וגם לפי תשובת רבי שמעון, רק חלק מישראל חטאו, אבל הגזרה היתה על כל העם. וכנודע בדרכי ההנהגה העליונה שבכל דבר שמקלקלים, בו צריכים לתקן. ולפיכך, על ידי שצמו ולא אכלו שלושה ימים לילה ויום, תיקנו מה שאכלו ונהנו מסעודתו של אותו רשע. ועל ידי שמרדכי לא השתחוה להמן שתלה על עצמו צלם של עבודה זרה, תוקן מה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר.

ומכאן שערכות ישראל זה לזה היא גם לטובה. שהרי גזרת המן להשמיד להרוג ולאבד, היתה על כל המאה עשרים ושבע מדינות בגלל משתה אחשורוש

בו מגילת ה, יז-א אסתר תרגום

יז וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוְתָהּ
עָלָיו אֶסְתֵּר:
ה א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר
מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית-הַמֶּלֶךְ

רש"י
(יז) ויעבר מרדכי. על דת להמענות צי"ט (א) מלכות. נגדי מלכות ורצונו אמרו
ראשון של פסמ ששהעני י"ד נניסן וט"ו וט"ז שלנשמה רומ הקדש כמו דאת אמר (דברי הימים
שחרי ציוס י"ג נכתבו הספרים: א, יב) ורות לנשה את עמשי:

נזר הקודש

וצלם נבוכדנאצר. ומה ביטל את הגזרה מעל כולם? מסירות הנפש של מרדכי הצדיק לבדו, וצום ותפילה ותשובה של יהודי שושן בלבד. הרי לנו שאפילו אם חלק מישראל עושים תשובה שלימה, מבטלים הם בכך גזירות קשות מעל כלל ישראל.

א וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת: לכאורה חסרה מילה בפסוק, שהיה לו לומר ותלבש אסתר 'בגדי' מלכות. ומבאר הגמרא (מגילה טו, ע"א) שבעומק הדבר כוונת הכתוב ללמד שזכתה באותו היום ללבוש רוחני: "מלמד שלבשתה רוח הקודש. כתיב הכא וַתִּלְבַּשׁ וכתוב התם (דברי הימים א' יב, יט) 'וְרוּחַ [הקודש] לְבָשָׁה אֶת עַמְשִׁי". וכן הוא בזהר הקדוש (פרשת שלח, קסט, ב) "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, אתלבשת בהוא דיוקנא דההוא עלמא. מלכות, דא רוחא דקודשא. דהא מלכות שמיא נשיב רוחא מההוא רוחא דאוורא דההוא עלמא, ואתלבשא ביה אסתר" [תרגום: התלבשה באותו דיוקן של אותו עולם. מלכות, זוהי רוח הקודש. שהרי מלכות השמים השיבה רוח מאותו רוח האוויר של אותו עולם, והתלבשה בו אסתר].

כלומר, עד עכשיו היתה אסתר טובה וצדיקה כהרבה מבנות ישראל. אבל עתה, בשעת ההכנות לכניסתה לפני המלך, עלתה לראשונה בחייה למדרגה רוחנית נשגבה עד כדי ששרתה עליה רוח הקודש.

וזכתה לכך על ידי שבחרה באותם הימים לעמוד בנסיון גדול, לסכן את חייה, והיתה מוכנה למסור את נפשה למען כלל ישראל מתוך התבטלות לדעת תורה של מרדכי הצדיק שהיה גדול הדור ומחברי הסנהדרין, ואמר לה להיכנס אל המלך על אף שהיתה עלולה ביותר להיהרג.

וְשָׂרָת עָלָה רוּחַ קוֹדֵשׁ, וְקָמָה וְצָלְיָאת בְּדַרְת דְּבֵית מַלְכָּא נְנָאָה, דְּמִתְבְּנִי לְקַבֵּל בֵּית מַלְכָּא דִּי בִירוּשָׁלַם, וּמַלְכָּא הוּוּהוּ יְתִיב עַל פּוּרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ בְּבֵית מַלְכוּתָא, וּמִסְתַּכֵּל כָּל קַבֵּל תִּרְע בֵּיתָא. עָנַת אֶסְתֵּר וְכֵן אָמְרַת, רַבּוֹן דְּעֵלְמָא, לֹא תִמְסַרְנִי בְּיַד עֶרְלָא הַדִּין,

הַפְּנִימִית נִכַּח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נִכַּח פֶּתַח הַבַּיִת: בַּיְהוּי כְּרָאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר נִשְׁאַה הֵן בְּעֵינָיו וַיֹּשִׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת־שַׂרְבִיט הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב

וְלֹא תַעֲבֹד רַעוּת הַמֶּן רְשִׁיעָא מְנִי, הִיכְמָא דִּי עֶבֶד מִן וְשִׁתִּי דְשֵׁם מַעֲם עַל מַלְכָּא, וּפְקִיד לְמַקְמָלָהּ, בְּגִין דְּהוּוּ צְבִי לְמִיסְבָּה יַת בְּרַתֵּיהּ, וְכֵד אֶתְבְּנָשׁוּ עוֹלָמְתָן לִידוּי דְהַגִּי, הוּוּת תַּמְנִן בְּרַתֵּיהּ דְהַמֶּן, וְהוּוּת צְבִי מִן שְׂמִינָא דְכָל יוֹמָא וַיּוֹמָא הוּוּת מְקַלְקְלָא בְּרִיעָא עֲצוּצָא וּבְמוֹי דְרַגְלָן, וּפּוּמָה הוּוּהוּ סְרִי לְהַדָּא, וְאַפִּיקוּ יְתָהּ בְּבַחֲלוֹ, וּמִינָהּ אֶסְתֵּרְקָה עַלִּי הַדָּא לְהַתְנַסְבָּא לִיהּ, וּבְעֵן שׁוּי יְתִי לְרַחֲמִין בְּעֵינָיו דְלֹא יִקְמְלִינִי, דִּיעֲבִיד צְבוּתִי וּבְעוּתִי דִּי אֲנָא בְּעִיָּא מְנִיָּה, וְאוּף אֲנִית בְּרַחֲמֵךְ סְגִיָּאִין חוּס עַל עַמְךָ, וְלֹא תִמְסַר בְּנִי דִיעֲקֹב בִּידוּי דְהַמֶּן בַּר הַמְּדַתָּא בַר עֲדָא בַר בּוֹנָאי בַר אֶפְלִיטוּס בַר דְּיוֹסוּס בַר פִּירוּס בַר הַמְּדִן בַר תְּלִיזִן בַר אֶתְנִיסוּמוּס בַר חֶרוּם בַר חֶרוּם בַר שֹׁנֵר בַר נָנֵר בַר פֶּרְמִשְׁתָּא בַר וַיְזוּתָא בַר אֲנָג בַר סוּמְקָר בַר עֲמֶלְק בַר אֶלִּיפַז בַר עִשׂוֹ רְשִׁיעָא: בַּ וְהוּוּהוּ בַד חוּזָא מַלְכָּא יַת אֶסְתֵּר מַלְכֶתָא קְיָמָא בַד נְסִיסָא בְּדַרְתָּא, וְתַרְתִּין עֵינָהּ זִלְגָן דְּמַעִין, וּמִסְתַּכֵּלָא כְּלָפֵי שְׂמִינָא, מִן יַד אֶשְׁעִינַת רַחֲמִין בְּעֵינָיו, וְאוֹשִׁיט מַלְכָּא לְאֶסְתֵּר יַת תַּגְרָא דְדַהֲבָא דְהוּוּהוּ נִקְטָא בִּידֵיהּ, וּקְרִיבַת אֶסְתֵּר וּמָסַת לִידָא, וְאַחֲדַת בְּרִיעָא

נזר הקודש

ועוד, שבזכות שיזמה את ימי הצום והתפילה, התעוררו כלל ישראל לתשובה שלימה. וגם היא עצמה התקדשה והזדככה בשלושת ימים אלו בעת ההכנות למסור את נפשה למען כלל ישראל, ביודעה שיתכן כי אלו הם ימיה האחרונים.

ומאז לא פסקה ממנה רוח הקודש, עד אשר זכתה לכתוב ברוח קודשה יחד עם מרדכי היהודי את כל המגילה בנוסח מיוחד, שיש בו סודות נשגבים המגלים את אשר התרחש בעולמות העליונים וגם את אשר עתיד להתרחש בעולם.

נמצאנו למדים מכאן מוסר השכל נפלא: פעמים ניצב יהודי בפני נסיון גדול, ומרגיש שקשה לו מאד לעמוד בו. באותה שעה דן הוא עם עצמו אם יתאמץ ויתגבר או חלילה ייכנע ויכשל, ואינו יודע שעל ידי העמידה בנסיון זה יזכה להשגות גבוהות אשר מעולם לא העלה בדעתו כי יוכל להשיגן, כאסתר בשעתה.

אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשָּׁרְבִיט: ג וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְכָּא, לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה-לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בְּקִשְׁתֶּךָ עַד-חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנְתֶּן לָךְ: ד וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב

מוֹקֵדֶשָׁא דְאִיחוּ קָאם בְּתַחוּם פְּלִגּוּת מַלְכוּתִי לֹא אַתָּן לִיךְ, דְּהַכְרִין קְנִימִת בְּשַׁבּוּעָה לְגִשְׁם עֲרֵבָאָה וְסַנְבַלְט חוּרְוֹנָאָה וְטוּבִיָּה עֲבָדָא עֲמוּנָאָה, דְּלֹא לְמִשְׁבַּק לְמַבְנֵי יְתִיָּה, דְּדַחַל אֲנָא מִן יְהוּדָאִי, דְּלִמָּא יִמְרְדוּן בִּי, הֲדָא בְּעוּתָא לֹא אֲעַבְד לִיךְ, מַלְתָּא אַחֲרִיתִי דִּי אַנְתָּ בְּעִיא מְנִי, אֲנִזֹּר וַתַּעֲבַד בְּבַחֲלוּ, וְרַעוּתִיךְ אַתִּיבָּה לִיךְ: ד וַאֲמַרְתָּ אֶסְתֵּר, אִין עַל מַלְכָּא שְׁפִיר, יְתִי

רש"י

(ג) עד חצי המלכות. דבר שהוא צאמנע וצמני המלכות הוא צית המקדש שהתחילו לצנותו צימי כורש וחזר צו ולזה לצטל המלאכה ואחשורוש שעמד אחריו גם הוא ציטל המלאכה ופשוטו של מקרא אף אם תשאלו ממני חצי המלכות אתן לך: (ד) יבוא המלך והמן. רצונו אמרו טעמים הרבה נדבר מה ראתה אסתר שזימנה את המן כדי לקנאו צמלך וצשרים שהמלך יחשוב שהוא חשוק אליה ויהרגנו ועוד טעמים רבים: אל המשתה. כל סעודה נקראת על שם היין שהוא עיקר:

נזר הקודש

ד אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יְבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן: בגמרא (מגילה טו, ע"ב) השיבו רבותינו ז"ל כמה תשובות על השאלה: מה ראתה אסתר שזימנה את המן למשתה, ולא אמרה למלך מיד מה בקשתה? ובפרט תמוהה דחייתה את שעת הכושר לבקש על עמה, שהרי המלך היה עלול להתקרר ולא לחזור על המילים המחייבות "מה בְּקִשְׁתֶּךָ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנְתֶּן לָךְ!".

לאחר כמה וכמה טעמים שפירטו התנאים והאמוראים שם לסיבת הזימון למשתה (והם: "פחים טמנה לו", "אם רעב שונאך האכילהו לחם" (משלי כה, כא), "כדי שלא יטול עצה וימרוד", "כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית", "כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים", "כדי שיהא מצוי לה בכל עת", "אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס", "אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא", "מלך הפכפכן היה", "לפני שבר גאון" (משלי טז, יח), אמר רבן גמליאל "עדיין צריכין אנו למודעי. דתניא, רבי אליעזר המודעי אומר: קנאתו במלך, קנאתו בשרים".

בלומר, היא ידעה שאם תאמר מיד כי המן, אהובו של המלך, מבקש להורגה, ישיב המלך "הלא את עמי כאן בארמון, ואיש לא יפגע בך. רק עמך ייהרג".

ולכן ביקשה לגרום למלך לקנא בהמן ולחשוד בו ובה שמבקשים הם לבצע מהפכה בשלטון, כדי שהמן יירש את המלוכה. וכך תגרום לו לשנוא את המן. ומספרת הגמרא שכאשר פגש רבה בר אבוה את אליהו הנביא שאל אותו "כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי? (כאיזו דעה ראתה אסתר ועשתה כך?) — "אמר ליה, ככולהו תנאי וככולהו אמוראי". כלומר שחשבה על כל הסיבות שאמרו התנאים והאמוראים, וכולם אמת.

עוד מובא שם בגמרא "בְּלִילָהּ הָהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, אמר רבי תנחום: נדדה שנת מלכו של עולם [על דרך המשל, ככתוב "וַיִּקֶץ פְּלִשְׁתִּים ה' תהלים עח, סה]. ורבנן אמרי: נדרו עליונים [מלאכים], נדרו תחתונים [אחשוורוש]. שהיו מטרידים אותו בשנתו בגלל סבלם של ישראל. רבא אמר: [נדרה] שנת המלך אחשוורוש ממש. נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר: מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה [נפל לו דבר בדעתו, אמר: מהו הדבר שהזמינה אסתר את המן? אולי עצה נטלו שניהם עליו, על אחשוורוש, להורגו]. הדר אמר: אי הכי לא הוה גברא דרחים לי, דהוה מודע לי? [חזר ואמר: אם כך, לא היה אדם שאוהב אותי אשר היה מודיע לי זאת?] הדר אמר: דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה, משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי. [חזר ואמר: אולי יש אדם שעשה לי טובה ולא פרעתיו, ומשום כך נמנעים אנשים ולא מגלים לי, מיד — ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים [כדי לבדוק אם יש אדם כזה]."

לפי דברי הגמרא כאן, מובן היטב מהלך הפלתו של המן: בשעה שאמרה אסתר למלך "יבוא המלך והמן היום אל המשתה", ושם אומר את בקשתי, נצבט לכו של אחשוורוש: "לשם מה היא זקוקה להמן? והלא אני המלך, ואם יש לה בקשה כה חשובה עד שסיכנה את חייה בעבורה, רק אני הוא הקובע ולא המן!" אבל הבלוג ואמר: "מָהְרוּ אֶת הַמֶּן לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר". אך כאשר אמרה במשתה הראשון "יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם, ומחר אעשה פדבר המלך", נדהם המלך מהזמנה כפולה ומוזרה זו עד ששנתו נדדה עליו בלילה, שמא באמת רוצים אסתר והמן להתנקש בחייו. לפיכך ביקש לדעת אם יש אדם שהצילו ממות ולא קיבל שכר. אך כאשר שמע שמרדכי הצילו ולא קיבל על כך מאומה, דאג שמא יש ממש בחשד שחושד באסתר והמן, אלא שכל מכריו נמנעים מלספר לו על כך, משום שנוכחו לראות כי מלך זה שוכח את מציליו ואינו גומל להם טובה. וכששמע שהמן עומד בחצר, הורה להכניסו ומיד פנה אליו ושאלו: "מה לעשות פאיש אשר המלך

• נזר הקודש •

חֲפִץ בִּיקְרוֹ? אחשורוש שאל את המן שאלה זו לא משום שלא היו לו רעיונות משלו כיצד להיטיב למי שהוא חפץ ביקרו, אלא משום שידע היטב שהמן יחשוב כי הכוונה אליו, וביקש לדעת האם באמת יש תכניות בלבו לרשת את כסא מלכותו. ואכן תשובת המן היתה: "אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֲפִץ בִּיקְרוֹ, יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבוֹשׁ בוֹ הַמֶּלֶךְ, וְסוּס אֲשֶׁר רֹכֵב עָלָיו הַמֶּלֶךְ, וְאֲשֶׁר נִתֵּן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֵאשׁוֹ, וְנִתּוֹן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ מְשָׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרִתָּמִים, וְהַלְבִּישׁוּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֲפִץ בִּיקְרוֹ וְהַרְפִּיכֵהוּ עַל הַסּוּס בְּרִחוּב הָעֵיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כְּכֹה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֲפִץ בִּיקְרוֹ". באותה שעה אמר אחשורוש בלבו: אם עד עתה היה לי ספק אם אדם זה מבקש להורגני ולרשת את כסאי, הרי עתה נראה בבירור כי לכך הוא שואף. הנה ראה מה הוא מבקש! ללבוש את בגדי מלכותי ולרכב על סוסי. לכן ציווה מיד: "מִהָרָ קַח אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה כֵן לְמַרְדְּכֵי הַיְהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֶל תִּפְּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ!".

ללא הגילוי שגילו לנו חז"ל אודות הרהורי המלך על מיטתו, קשה מאד להבין מדוע המלך בחר באהובו הנערץ כדי לתת שכר למרדכי על שהצילו בעבר. והלא היו לו שרים רבים, ומדוע להשפיל את מי שציווה עליו שכולם ישתחוו לו? אולם לאור דברי הגמרא הדברים מאירים. כך ביקש המלך להרוויח שני עניינים יחד: גם להשפיל לעין כל את מי שחושב לרשת את כסאו, וגם להכריז כלפי כל אנשי החצר כי מי שמציל את המלך, עולה לגדולה.

במשתה השני, כאשר המלך שאל את אסתר מה בקשתה, הוא הופתע מאוד לשמוע את תשובתה במילים: "תִּנְתֵּן לִי נַפְשִׁי בְּשִׂאלָתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי, כִּי נִמְפָּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבְּדוֹ". הלא עד עתה חשבתי כי אסתר והמן מבקשים יחד להורגני, אבל כעת אסתר אומרת שגם אותה רוצים להרוג! "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרוּשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה: מִי הוּא זֶה וְאֵי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלֹאוֹ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן? וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הֵמָּן הָרַע הַזֶּה!" אם כן, אומר המלך, לא לחינם חשדתי בהמן, הנה גם המלכה אומרת שהאדם הזה רוצה להורגה! ואין הוא חש שבעצם אסתר הכינה את כל זאת.

המלך יוצא בזעם אל גינת הביתן, וכשחוזר רואה הוא את המן נופל על המיטה אשר אסתר עליה [היתה זו מיטת הסבה קטנה שהיתה מקובלת בזמנם בעת משתאות]. כתוב: "והמן נפל" וקוראים "וְהָמָן נָפַל". ולכאורה מאחר וכל הסיפור שקודם לכן

תרגום מנגילת ה, ה אפתר עא

מֶלֶךָ וְהָמֶן יוֹמָא בִּין יְבוּא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם אֶל-הַמִּשְׁתָּה
לְשִׁירוּתָא הַעֲבָדַת לְבוּן: אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי לּוֹ: ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֲרוּ
ה וַאֲמַר מֶלֶךָ, אוֹחִיאֵנִי ית

• נזר הקודש •

כתוב בלשון עבר, וְהָמֶן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ וכו', היינו צריכים לקרוא נפל בלשון עבר, וכפי שכתוב? אלא נרמז כאן שהיה נופל שוב ושוב, מנסה להתרומם ובא גבריא אל המלאך ומפילו, כדי לגרום למלך לזעום יותר. "ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית? הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפזו. ויאמר חרבונה אַחַד מִן הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדְּכָי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עָמַד בְּבֵית הָמֶן גְּבִיהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה!"

חרבונה האמיתי, ידיד המן, היה באותה שעה בביתו. אבל בא אליהו הנביא בדמותו של חרבונה, כדי לסיים את המלאכה, והדגיש: גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדְּכָי 'אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ'. המלך שומע ולא מאמין למשמע אוזניו: תחילה סבור הייתי שאותי הוא רוצה להרוג, כעת שמעתי מהמלכה שגם אותה הוא מבקש להרוג, והנה נכנס חרבונה ומספר שגם את מי שדיבר עלי טוב בעבר והצילני, הוא רוצה להרוג! אם כן אין מעתה שום ספק שמורד במלכות הוא: "ויאמר המלך תְּלַהּוּ עָלָיו! וַיִּתְּלוּ אֶת הָמֶן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדְּכָי".

כך, כאשר עם ישראל שב בתשובה טהורה במשך שלושה ימים בלבד, התבטלה מיד הגזירה העליונה שהיתה תלויה ועומדת בשמים במשך שנים רבות וכמעט שהתקיימה. ומשנתבטלה הגזירה למעלה, כל שליחי ה' הנדרשים לזרז את תהליך הגאולה נקבצו ובאו על ידי עילת העילות וסיבת הסיבות, עד שהתבטלה הגזירה גם למטה, ונגאלו ישראל מצרת המן.

יְבוּא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתָּה: דבריהם של צדיקים שקולים ומדודים. דיבורם נראה דברי חולין שנאמרו לפי צורך הענין, אבל כוונתם לשמים. הנה כאן בפשט מילותיה הזמינה אסתר הצדקת את אחשורוש למשתה, אבל בלבה כיוונה במילים אלה לתפילה למלכו של עולם, שיבוא אל המשתה וישרה שכינתו עליה, למען תצליח להתגבר על המן ולהפר את עצתו.

ורמזה את הדבר ברוח קודשה בעת כתיבת המגילה במילים 'יְבוּא הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן הַיּוֹם', בשני דרכים. האחד, שכתבה 'המלך' ולא 'המלך אחשורוש'. לרמז על מלכו

אֶת־הַמֶּן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֶסְתֵּר
וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־
עָשְׂתָה אֶסְתֵּר: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר
בְּמִשְׁתֶּה הַיַּיִן מַה־שָּׁאֲלָתְךָ וַיִּנָּתֶן לָךְ
וּמַה־בִּקְשָׁתְךָ עַד־חֲצֵי הַמַּלְכוּת
וַתַּעַשׂ: ז וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שָׂאֲלָתִי
וּבִקְשָׁתִי: ה אִם־מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֵי
הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת־
שָׂאֲלָתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בִּקְשָׁתִי יָבֹא
הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה
לָהֶם וּמַחֵר אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרֵי הַמֶּלֶךְ:

המן, למעפד ית פתגם
גזירת אסתר. ועל מלכא
והמן למשתיה די עבדת
אסתר: ו ואמר מלכא
לאסתר במשתיה דחמרא,
מה שאלתך אסתר
מלכתא, ומה בעותיד,
אפילו אין אנת בעיא עד
פלגות מלכותי תתעבד
בעותיד, לחוד למבני בית
מוקדשא דאיהו קאים
בתחום פלגות מלכותי, לא
אתן לך, דהכדון קומית
בשבועה לגשם ערבא
וסבלט חורבא וטוביה
עבדא עמונא, דלא
למשבק למבני יתיה,
דלמא ימרון בי יהודאי:

ז ואתיבת אסתר ואמריה, לית אנת בעיא פלגות מלכותא בשאלתי, ולא בגין בית מוקדשא
בבעותי: ה אין אשכחית רחמין בעיני מלכא, ואין על מלכא ישפר, למתן ית שאלתי
ולמעפד ית פעותי, ויעול מלכא והמן למשתיה די אעבד לחון ברמשא, ולמחר אנת עבדא
כפתגם גזירת מלכא:

רשי

(ח) ומחר אעשה כדבר המלך. מה שנקסת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ואת מולדתי:

נזר הקודש

של עולם. ועוד, שם הוי"ה מופיע בראשי התיבות של המילים: 'יבוא המלך והמן
היום' (ואפשר שגם בשפה הפרסית שבה דיברה עם המלך מתחברות ראשי התיבות של מילים
אלה לשם ה'). לפי שבדבריה אלה למלך אחשורוש רצתה שהוא יבין כי כוונתה
להזמין, אבל באמת כיוונה את דבריה לשמים. לבקש שתהיה השראת שכינה באותו
מעמד, כדי שתצליח לנצח את ראש כוחות הסטרא אחרא בעולם בעת ההיא, הלא
הוא המן העמלקי, ולהפך את מחשבתו. שהרי מלחמה לה' בעמלק מדור דור, והיא
כעת שליחת ה' יתברך למחות את זכר עמלק. ואם כן, מן הראוי שישרה שכינתו
עליה בעת המשתה, עת המלחמה עם עמלק.

תרגום

מגילת ה, ט-י אפסתר עג

ט וַיִּפֶּק הַמֶּן מִלֵּוֹת מִלְכָּא בְּיוֹמָא הַהוּא חֲרִי וּבְדַח לְפָא, וְכַד הָוּא הַמֶּן יַת מְרַדְכִי וַיַּת טַפְלֵיָא דְעַסְיָקוֹן בְּפִתְנָמִי אֹרִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין דְעֵבְרַת לְהוֹן אֶסְתֵּר בְּתַרְע מִלְכָּא,

וּמְרַדְכִי לֹא קָם מִן קַדָּם אֲנִדְרַטְיָה, וְלֹא רַתַּת מְנִיָּה, אֲלֵהֶן פְּשִׁט יַת רַגְלֵיהּ יְמִינֵיהּ, וְאַחֲוֵי לִיָּה שְׂטֵר וּבִינְתָא דְאֹדְרָן לִיָּה בְּטוֹלְמָא דְלַחֶם, דְּמִפְתָּכָא בְּאַסְטְרָקְלִילִיָּה כָּל קַבֵּל אֲרַכּוּבְתִיָּה. מִן יַד תְּקִיף רוּגְזֵיהּ, וְאַתְמַלִּי הַמֶּן עֲלוֹי מְרַדְכִי רוּתְחָא: י וְאֹדְרֵי הַמֶּן וְעַל לְבֵיתִיָּה, וְשָׁדֵר וּקְרָא יַת

רש"י

(י) ויתאפק. נחמוק לעמוד על כעסו כי היה ירא להנקס צלא רשות, וימאפק, אישט"ניר צלע"ז:

נזר הקודש

ט וְכִרְאוֹת הַמֶּן אֶת מְרַדְכִי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הַמֶּן עַל מְרַדְכִי חֲמָה. וַיִּתְאַפֵּק הַמֶּן וַיָּבֹא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח אֶת אֲהֲבָיו וְאֶת זְרַשׁ אִשְׁתּוֹ: כְּתַב רַבְּנוּ יוֹסֵף חַיִּים בְּסַפְרוֹ קֶרֶן יִשׁוּעָה, כִּי כַעַת זַעַם הַמֶּן עַל מְרַדְכִי יוֹתֵר מִבְּעֵבֶר, לְפִי שַׁעַד עֵתָה הִיָּה מְרַדְכִי רַק לֹא כוֹרַע וְלֹא מִשְׁתַּחֲוִוֶּה לְהַמֶּן כְּכַתוּב לְעִיל (פֶּרֶק ג', ה), אֲבָל הִיָּה קָם מִלְּפָנָיו דֶּרֶךְ כְּבוֹד. אֲבָל כַּעַת, לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה הַרְאִשׁוֹן, רָאָה הַמֶּן שֶׁמְרַדְכִי "לֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ", וְזֶה הִבִּיאוּ לְטִירוֹף הַדַּעַת.

ויש לבאר בזה, שבתחילה מרדכי נזהר רק שלא להשתחוות להמן, משום צלם העבודה זרה שהיה תלוי על צווארו, כדי שלא ייראה משתחוה לעבודה זרה. אבל עם זאת נזהר שלא להתגרות בהמן, כאזהרת חז"ל (ברכות ז, ע"ב) "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו". ולכן היה קם לפניו דרך כבוד, למען יראה שאינו מתכוון להשפילו אלא שאינו רשאי להשתחוות אליו. אבל כעת כשראה מרדכי שישראל עשו תשובה בשלושת ימי המשתה, וכבר התחילה הארת פני ה' אל עם ישראל כאשר אסתר נשאה חן לפני המלך בשעה שנכנסה לפניו ללא רשות, ידע שבהתבטל כוחו הרוחני של המן, הרי הוא כקליפת השום וכאילו כבר עבר ובטל מן העולם. ולכן לא חשש עתה להתגרות בו על ידי שלא קם ולא זע ממנו.

אמנם לפי פשטם של דברים, מרדכי לא שינה מהנהגתו. אלא שלאחר שהמן הוזמן למשתה עם אסתר, עלתה גאוותו יותר מבעבר. לפי שזו הייתה פסגת המדרגה שאדם מן השורה יכול להשתוות למדרגת המלך. וכפי שעולה מדבריו לזרש אשתו

עד מגילת ה, יא-יג אסתר

תרגום

וַיְבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּבֵּא אֶת־
אֹהֲבָיו וְאֶת־זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: יֵי וַיְסַפֵּר לָהֶם
הַמֶּן אֶת־כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּנָיו וְאֵת
כָּל־אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ
עַל־הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר
הַמֶּן אֶף לֹא־הִבִּיֵּאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה
כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמַחֵר אֲנִי קָרוּא־לָהּ
עִם־הַמֶּלֶךְ: יג וְכָל־זֶה אֵינְנוֹ שׁוֹה לִי

רחימוי ונת זרש רשיעתא
אנתתייה, ברת תתני פחת
עבר נהרא: יא ואשתעי
להון המן ית יקר עתרייה,
והיך אתמני עם דוכסי
מלכא, וחיך רהטין קרמוי
סגיאות בנוי, דסכומוהון
מאתן ותמניא, בר מן
עסרתי אוהרנין דאנון
פולמרכין על פלכיא, ובר
מן שמישי דהוא ספרניא
דמלכא, ונת מה די רבי
יתייה מלכא, ונת דוקפיה
עלוי כל רברבנוי ועבדוי
דמלכא: יב ואמר המן, פרם

לא הנעלת אסתר מלכתא עם מלכא למשתיא די עבדת אלהן יתי, ואוף עדן מחר אנא
מוזמן לותיה למסעוד עם מלכא: יג וכל דא ליתיה טימי לותי, בכל עדן די אנא חזוי ונת מרדכי

רש"י

(יג) איננו שוה לי. איני חש לכל הכבוד אשר לי: שמכר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו
בכל עת וגוי. אמרו רבותינו שהיה מראה לו שטר ראשי גייסות מרדכי והמן צמלחמה אחת:

נזר הקודש

ולכל אוהביו, שלאחר שסיפר להם את כבוד עושרו ורוב בניו ואת כל אשר
גדלו המלך, סיים בפסגת מעלתו ואמר: "אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך
אל המשתה אשר עשתה פי אם אותי!". וכגודל גאוות האדם כן גודל עלבונו.
ולפיכך מעתה לא יכול היה לשאת את זלזול מרדכי בו וביקש להתנקם מיד
במרדכי.

יג וְכָל זֶה אֵינְנוֹ שׁוֹה לִי: הרי לנו דוגמא לסבלו המר של אדם החי על פי הנחיית
יצרו הרע אשר מלמדו לרדוף אחר תאוות העולם הזה ללא שובעה. הנה יש לו
הכל: כבוד, עושר, בנים רבים נושאי משרות בכירות, שררה על מאה עשרים ושבע
מדינות, וכבוד וגדולה שכמעט משתוות למלך עצמו, והוא מודע לכל זאת היטב,
ובכל זאת מכריז בכנות: הכל לא שווה לי! למה? כי אדם אחד לא משתחוה... זה
ההבדל בין צדיק לרשע. 'צדיק אכל לשבע נפשו, וּבָטֵן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר' (משלי יג, כה).

תרגום

מגילת ה' יד אפתר עה

יְהוּדָאָה דְיָתִיב בְּסִנְהֶדְרִין
עִם עוֹלִימָא, בְּתַרְע פִּלְטְרִין
דְּמִלְפָּא: יָד וְאַמְרַת לִיה זָרֵשׁ
אַנְתְּתִיה וְכָל רְחִימוֹי, אִין
שְׁפִיר בְּעִינְךָ נִימַר קְדָמְךָ
מִלְתָּא חֲדָא מַח דְּנַעֲבִיד לִיה לְמַרְדְּכִי יְהוּדָאָה; אִם הוּא חַד מִן צְדִיקַיָּא דְאַתְּבְּרִיאוּ בְּעִלְמָא:
אִין בְּחֶרְבָּא נְקֻטֹּל יְתִיה, כְּבַר תְּחַפּוּךָ חֶרְבָּא וְתַתְרַמִּי עֲלֵנָא. הֵב יְתִיה לְרַגְוּמָנָא, כְּבַר רְגֻמִיה
דוֹר גְּלִית פִּלְשְׁתִּמָּאָה. וְאִם בְּתַרְא דְנַחֲשָׂא נְרַמִּי יְתִיה, כְּבַר בּוֹעִיה מְנַשָּׂה וּנְפִק מְנִיה. זְרוּק

נזר הקודש

יד "וְתֹאמַר לוֹ זָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְכָל אַהֲבָיו יַעֲשׂוּ עִין גְּבַהַּ חֲמֻשִׁים אִמָּה: עֵנִין הַעֵץ
וגובהו על פי הסוד. הנה להלן, בביאור הכתוב אם מזרע היהודים מרדכי וכו'
(פרק ו, יג), הבאנו את דברי האר"י ז"ל בשער הכוונות (דרושי חג הפורים דרוש א')
בהרחבה. וכתב שם בתוך דבריו: "וענין אותה ההארה [של ההשגחה על ישראל], היתה
ענין מרדכי הצדיק, כמו שנבאר [בפסוק] 'וְכִרְאוֹת הַמֶּן אֶת מְרַדְּכִי', [שראה] שעל ידו
היתה הארה והשגחה על ישראל. בזמן ההוא נתייעץ עם זרש אשתו ושלוש מאות
שישים וחמישה יועציו, ואמרו רבותינו ז"ל כי זרש אשתו היתה מכשפה גדולה
ועצתה שקולה מכל שלוש מאות שישים וחמישה יועציו, ועלתה עצתם להרוג את
מרדכי ולתלותו על העץ, הוא זנבו של נחש, המשך רגל הקוף, כמבואר אצלנו
וכנזכר בזהר שיר השירים, ודי בזה. ואם חס ושלום ככה יעלה בידו, יוכל אחר כך
לאבד את שונאיהם של ישראל".

ומבואר בזה שלא לחינם בחרו המן וזרש ויועציהם לתלות את מרדכי על העץ ולא
להמיתו במיתה אחרת. לפי שכל פרט הקיים בעולם הזה מייצג עניין רוחני
אחר לפי שורשו העליון, וממילא טמונה בו משמעות רוחנית שבכוחה להשפיע על
המצואות בעולמנו.

והנה האות ק' דומה בצורתה לאות ה', אלא שרגלה יורדת מטה. לפי שבעוד שהאות
ה' מייצגת את שם השם, מקור הטוב והעונג האמיתי, האות ק' אשר נהגית
קוף (ולא קוף כמקובל לומר בטעות), כאותו בעל חיים חקיין, מייצגת מצידה השלילי
את כוחות הסטרא אחרא המנסה לחקות את כוחות הקדושה. שכשם שהקוף דומה
בצורתו לאדם ומחקה את האדם, אך באמת אינו אלא חיה, כך היצר הרע מנסה
להטעות את האדם כאילו הטוב והעונג האלוקי נמצאים אצלו, אך באמת אינו אלא
ממיט סבל וייסורים על השומע לו והולך אחריו.

גְּבוּהַ חַמְשִׁים אַמָּה וּבִבְקָר אָמַר לְמַלְךְ וַיִּתְּלוּ אֶת־מַרְדֵּכִי עָלָיו וּבְאֲעִם־
 יְתִיהָ לִימָה רַבָּא, כְּבַר בְּזַעֲוִינָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעִבְרוּ
 בְּגִוְיָהָ. טָמוֹן יְתִיהָ לְגוֹ אַתּוֹן
 נִרְאָ יְקוּדָתָא, כְּבַר דְּעִקְרוּי

חַנְּנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה וּנְפֻקוּ מִן גְּוִיָּה. יְתַרְמִי לְגוֹב אַרְיוּתָא, כְּבַר לֹא חֲבִילוּ אַרְיוּתָא בְּדִנְיָאֵל.
 כִּד חַי נְתַרְמִי יְתִיהָ קְדָם כְּלָבִין, כְּבַר אֶסְתֵּרְתָּם פּוּם כְּלָבִין בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 לְמַדְבְּרָא נְגִלִי יְתִיהָ, כְּבַר בְּמַדְבְּרָא נְפִישׁוּ וּסְגִיָּאוּ. מַדָּה עוֹד קְטָלָא נְקַטוּל יְתִיהָ, וְהִידָא מִיתָא
 תַּתְּעַבְדָּ לִיהָ. נְרַמִי יְתִיהָ לְבֵית אֲסִירִי, כְּבַר מִן בֵּית אֲסִירִי אֲמַלִּיכוּ לְיוֹסֵף. סְפִינָא נְתַרְמִי עַל
 צְוֹאֲרִיָּה, כְּבַר הוּדָה אַתְּהַפְכַת סְפִינָא מֵעֲלוּי דְּיַצְחָק. עֵינֵיהָ נְעוּר וּנְשָׁבוּק יְתִיהָ, יְקַטֵּל בְּנָא בְּמָא
 דְּקַטֵּל שְׁמִשׁוֹן. פּוּרְעֻנְוִתִיָּה דְּנִבְרָא הֲדִין לֹא יִדְעִינָן מַדָּה נְעִבִיד. אֲלָא צְלִיבָא רַבָּא אַתְּעַבְדָּ לִיהָ,
 וְעַל בְּבָא דְּבִיִּתִיָּה דְּמִיָּה וְשִׁתְּפִיד. קוּמְתִיָּה תַתְּרַמִי עַל צְלִיבָא, וְיַחְזוּן יְתִיהָ כֹּל יְהוּדָאִי וְכֹל
 חֲבֵרוּי וְרַחֲמִיּוּ. שְׁמִנָא וְאַרְעָא כְּהָדָא צִיתִין עַל צְלִיבָא דְּאַתְקִין הָמָן לְמַרְדֵּכִי. תְּהוּ לְצַפְרָא
 וְעוֹל קְדָם מַלְכָּא, וְשִׂאֵל מְנִיָּה עַל צְלִיבָא הֲדִין. בְּשַׁעֲתָא הָהִיא לֹא שְׁלַח מְנוּי וְלֹא שָׁכַב הָמָן
 בַּר הַמְּדֵרְתָא, עַד דְּאֹל וְאִיתִי יַת נְגַרְיָא יַת קוּצְאִי, נְגַרְיָא דְּעַבְדִּין צְלִיבָא, וְקוּצְאִי דְּמַתְקִינָן
 סְפִין דְּפַרְזֵל. וּבְנוּי דְּהָמָן דְּיַצִּין וְהֲדִין, וּנְרַשׁ אַתְּתָה מְנַנְנָא בְּכַנְרִין עִם הָמָן רְשִׁיעָא. וְאַמְרָ,
 אֲנִרְא לְנַגְרִי אֲנָא יְהָב, וְלְקוּצְאִי אֲנָא מְתַקֵּן שִׁירוּתָא, עַל צְלִיבָא הֲדִין. בְּשַׁעֲתָא קָם הָמָן
 רְשִׁיעָא לְמַנְסִיָּא צְלִיבָא בְּקוּמְתִיָּה, נְפַקַת בַּת קַל מְשֻׁמִי מְרוּמָא וְאַמְרַת לִיהָ, יְאִי הָמָן
 רְשִׁיעָא, וְלֵךְ שְׁפַר בַּר הַמְּדֵרְתָא. וְשִׁפְר פְּתַנְמָא קְדָם הָמָן וְעַבְד צְלִיבָא לְגַרְמִיָּה. דְּתוּה מִן יוּמָא
 דְּזַמְנַת אֶסְתֵּר יַת הָמָן לְשִׁירוּתָא אַתְּעָקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרִין דִּין לְדִין, הֲדִין מְסַנְיִין בְּכָל יוּמָא
 וְיוּמָא דְּתַבְעֵי אֶסְתֵּר מִן מַלְכָּא דְּנִקְטָלִיָּה, וְהִיא מְזַמְנָא לִיהָ לְשִׁירוּתָא. בְּהָא שַׁעֲתָא שְׁפַכּוּ
 דְּבֵית יַעֲקֹב פּוּלְחוֹן לְבַהוֹן וְאַתְרַחֲצֵוּ עַל אַבּוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא. וְכֵן אֲמַרִין קְדָמוּי, עֲנִי יְתָן, עֲנִי
 כֹּל מְעִיקְיָא, הִיךְ דְּתִלִּין עֲנִי עַבְדֵי לְמַרְיָהוֹן, וְהִיךְ עֲנִי אֶמְתָּא לְרַבּוּתָהּ, כְּדִין תִּלִּין עֲנִינָא

נזר הקודש

והוא סוד הכתוב "רַגְלֵיהָ יִרְדוֹת מִנֹּת" (משלי ה, ה). רוב האותיות הן אמצעיות, יש
 אות שעולה מעלה — היא האות ל', ויש אות שיוורדת מטה — היא האות ק'.
 וירידה זו שבאות ק' היא בצורת זנב הנחש שבבחינת הנחש הקדמוני, הוא היצר
 הרע שהסית את אדם הראשון לאכול מהעץ להשביע תאוותו, והביא מיתה לעולם.
 (ועיין עוד במה שכתבנו בזה בספר הצופן על סוד האותיות, בפרק האות ק').

ולפיכך בחרו המן וזרש אשתו וכל יועציו להמית את מרדכי הצדיק דווקא על עץ
 גבוה, "הוא זנבו של נחש, המשך רגל הקוף", בהיותו מייצג בצורתו את
 כוחות הסטרא אחרא, ובכך יסתייעו מהס"מ להפיק את זממם. ואמרו שיהיה גבוה
 חמישים אמה בדווקא, כי המן ועשרת בניו כוללים כל עשר קליפין החיצוניים
 כמבואר בזוהר המובא בדברי האר"י ז"ל שם, והם כנגד עשר ספירות דקדושה אשר

הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמְּשֻׁתָּה שְׂמַח וַיֵּיטֵב הַדְּבַר
לְפָנָי הַמֶּן וַיַּעַשׂ הָעֵץ:

ו א בַּלַּיְלָה הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ

עָלָה עַד עֵדֶן דְּתַתְּגָלִי
וְתַפְרוֹק יִתְנָא, דְּהָא סְנָאָה
וּבְעַל דְּבָבָא מְנַדֵּף וְאָמַר,
מִן אֵינִין יְהוּדָאִי. בְּכֵן שָׁמַע
בְּקַל צְלוֹתְהוֹן וַעֲבַד
בְּעוֹתְהוֹן בֵּיהּ בַּלַּיְלָא,

מְטוּל דִּי בְּכַל זְמַנָּא דִּי פִרְקֵי וַתְּהוֹן מִן בְּעַלֵי דְבַבִּיהוֹן בַּלַּיְלָא פְּרִיק וַתְּהוֹן, מִפְּרַעַה וּמִסְנַחֲרִיב
מִן כָּל דְּקָמוּ עֲלֵיהוֹן: א בֵּיהּ בַּלַּיְלָא הַהוּא נִדְרָה שִׁינְתָּא דְּמִלְכָּא. בֵּיהּ בַּלַּיְלָא הַהוּא נִפְק
פּוֹרְקָנָא לִיהוּדָאִי. בֵּיהּ בַּלַּיְלָא אֲדַבְּרַת שְׂרָה לְבֵיתֶיהָ דְּאֲבִימֶלֶךְ. בֵּיהּ בַּלַּיְלָא אֲתַקְּמָלוּ כָּל
בּוֹכְרֵי דְּמַעְרָאִי. בֵּיהּ בַּלַּיְלָא הַהוּא אֲתַגְּלִין נְבוּזַן לְנַבִּיאָן וְחַלְמִין לְחַלְמֵי חַזְוִיא. בֵּיהּ
בַּלַּיְלָא הַהוּא אֲתַרְגִּישׁ עֲלֵמָא כּוּלִיָּהּ, מְדִינָן וְכָל דִּירְהוֹן, אֲבַלְא רַבָּא בְּכָל בְּרַמְיָא מִסְפָּדָא
וַיִּלְלָא בְּכָל מְדִינָתָא, עוֹלְמִין אֲסִירִין בְּסַקִּין, סְבִין וְסָבִין שְׁקָפִין עַל לַבְּהוֹן, וְכוּלוּן צְוָחִין בְּמַרְר
וּבְקָל רַב מְלִלִין וְאָמְרִין, וַי דְּחִינָן עָקָא עַל עָקָא וְתַרְיָרָא עַל תַּבִּירָא, וּמַתְּבַרְנָא קַדְמָאָה לָא
אֲתַסְיָן, וּמַתְּנָא לָא אֲתִיָּהִיבַת אֲסוּר, וּמַמְדוּנָא לָא אֲתַנְחַמְנָא, וְכִיבֵי לְבַנָּא לָא עָבְרוּ מִנְּנָא,
דְּקָרִית אֲבַתְּנָא רְטִישָׁא עַל אַרְעָא, וּמַקְדָּשָׁא סְנַר סְנָאָה, וְעוֹרְתָנָא דְּשִׁישׁוּ בְּעַלֵי דְּבַבְנָא,
וּפְרַעַה וּמַעְרָאִי לָא עָצוּ עֲלָנָא כְּהָדָא עֲצָתָא, וּמַלְכֵי עַמְמִיָּא לָא חֲשִׁיבוּ עֲלָנָא כְּמַחְשַׁבְתָּא
הָדָא, לְמַהוּ עֲתִידִין לְיוּמָא הַרְדִּין לְשַׁצִּיּוֹתְנָא מֵעַל אֲפִי אַרְעָא, גְּלִי רוּזִין גְּלָא לִיהּ רִזָּא דְּנָא
לְמַרְדֵּכִי דִּי גִזְרַת מוֹתְנָא אֲתַגְּזַרַת עַל דְּבֵית יִשְׂרָאֵל, וְאוּרָף לְעַבְדִּין וּלְאֲמָהֶן לָא זַבִּינוּ יִתְנָא.
בֵּיהּ בַּלַּיְלָא הַהוּא נִדְרָה שְׁנַתִּיהָ דְּקוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא מְמַרוּמָא, וְאִין לָא כְּתִיב הַרְדִּין קָרָא לָא
הוּת אֲפֻשֶׁר לְמִימְרִיהָ, דְּכְתִיב עוֹרָה לְמַה תִּישָׁן יְיָ, חֶסֶד וְשָׁלוֹם לִית קְדָמוּי שְׁנָה, אֲלָא כַּד חֲסִין
בֵּית יִשְׂרָאֵל עָבַד גְּרַמִּיָּה דְּכּוֹת דְּמִידָה, בְּרַם כַּד עָבְדִּין רְעוּתִיהָ לָא נְאִים וְלָא דְּמִידָה גִּטְר
יִשְׂרָאֵל. בֵּיהּ בַּלַּיְלָא הַהוּא נִדְרָה שְׁנַתִּיהָ דְּמַרְדֵּכִי צַדִּיקָא, דְּהוּהָ שְׁחִיד וְלָא שְׁכִיב, וְהוּהָ שְׁכִיב

רש"י

(א) נדרה שנת המלך. נס היה, ויש אומרים
שם את לבו על שזמנה אסתר את המן שמה נתנה
עיניה זו ויהרגהו: להביא את ספר
הזכרונות. דרך המלכים כששנתם נודת אומרים
לפניהם משלים ושיחות עד ששנתם חוזרת עליהם,
ורצותינו אמרו מתוך שנתם לבו על המן ואסתר
אמר אי אפשר שלא ידע אדם ענתם שהוא אוהבי
ויגלה לי ומזר ואמר שמה עשה לי אדם טובה ולא
גמלתי ואין חוששין עוד לי, לפיכך ויאמר להביא
את ספר הזכרונות:

נזר הקודש

בכל אחת מחמש גבורות, ובסך הכל חמישים. והיו בטוחים שבכך תעלה עצתם.
אבל כשעשו ישראל תשובה התהפך הכל עליהם, ושלטו חמישים אורות הקדושה
וחמישים שערי טהרה שנטהרו בהם ישראל בחמישים הקליפין החיצונים ובחמישים
שערי טומאת הסטרא אחרא, וכשכילו אותם ואבדום בעולמות העליונים, נתלו כאן,
בעולם הזה, המן ועשרת בניו על העץ (ועיין בתרגום פסוק יד).

וַיֹּאמֶר לְהַבִּיא אֶת־סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת
 דְּבַרֵי הַיָּמִים וַיְהִי נִקְרָאִים לְפָנַי הַמֶּלֶךְ:
 ב וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מֶרְדֵּכַי עַל־
 הָרָא, וְאִין אֶת קִמְתָא מִן

קדם המן רשיעא וְכַרְעָת וְסַגְדָתָא לִיה, לֹא אֶתְתַּעֲלָא כָּל עֲקָתָא הָרָא. מִתִּיב מֶרְדֵּכַי וְאָמַר
 לֹזַן, לְבוּשָׁא דִיהוּה לְבַשׁ הַמֶּן רְשִׁיעָא צִיּוּרִין עֲלוּי תַרְוִין עֲלִמִין, חַד מִן קְדָמוּי וְחַד מִן בְּתַרוּי,
 וְאִין קָמִית וְסַגְדִית לִיה אֲשֶׁתְּפַחִית דְּאֶפְלַח לְמַעֲוֹתָא, וְאַתּוּן יִדְעִין מִן דְּפִלַח לְמַעֲוֹתָא יֵאבֵד
 מִן עֲלִמָא הָרִין, וּמְטַרְד מִן עֲלִמָא דְאַתִּי. וְשִׁתְקוּן מְנִיָּה כּוּלוּן. בֵּיה בְּלִילִיא נְדַת שִׁנְתָא דְהַמֶּן
 רְשִׁיעָא, דְהוּה שְׁהִיד וְלֹא שְׂכִיב וְהוּה שְׂכִיב וְלֹא דְמִיָּה, מַחֲמַת דְהוּה מִתְקַן יַת צְלִיבָא לְמַצְלַב
 יַת מֶרְדֵּכַי עֲלוּי, וְלֹא הוּה יִדַע דִּי לְנַפְשִׁיהָ הוּה מִתְקַן יְתִיָּה. בֵּיה בְּלִילִיא הָהוּא נְדַת שִׁנְתָא
 דְאַסְתֵּר צְדִיקָתָא דְהוּת עֲבַדַת לְהַמָּא לְאַעֲלָא יַת הַמֶּן בְּשִׁירוּתָא עִם מַלְכָּא אַחְשׁוּרוּשׁ. בֵּיה
 בְּלִילִיא הָהוּא נְדַת שְׁנִתְיָה דְמַלְכָּא אַחְשׁוּרוּשׁ מְפָשָׂא, דְהוּה שְׁהִיד וְלֹא שְׂכִיב, וְהוּה שְׂכִיב
 וְלֹא דְמִיָּה, דִּי נִקְטָ יְתִיָּה רִוְחָא דְנִקְטָא לְמַלְכִי, וְתַבִּסַת יְתִיָּה כּוּלִי לִילִיא, עֲנִי וְכֵן אָמַר לְכָל
 רַבְרַבְנֵינוּי, מַה דְאַכְלִית לֹא הִנְאָה לִי וּמַה דְשִׁתִּית לֹא אֶתְקַבַּל עֲלִי, שְׂמִיָּא רַעֲמִין עֲלִי, וְשְׂמִי
 שְׂמִיָּא מְרִימִין בְּקַלְיָהוֹן, הִידָא מִתְנַן אֲמִרִית לְמַשְׁבַּק לְמִדִּינְתָא וְלֹא שְׂבָקִית לֹזַן, אוּ אֲסַתֵּר
 וְהַמֶּן מְכֻוֹן לְמַקְטֵל יְתִי, דְלֹא אַעֲלַת אֲסַתֵּר לְשִׁירוּתָא עִמִּי אֲלֹא הַמֶּן בְּלַחְדוּי. בֵּיה בְּלִילִיא
 הָהוּא עַל דְכָרִן אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב קָדָם אַבְרָהָם וְנִדְדָּר יַת שִׁנְתָא מְנִיָּה כּוּלִי לִילִיא, עַד
 הוּא מִיכָאֵל רַב הִילָא דִישְׂרָאֵל, וַיְתִיב בְּרִישִׁיָּה דְמַלְכָּא וְנִדְדָּר יַת שִׁנְתָא מְנִיָּה כּוּלִי לִילִיא, עַד
 דִּי אָמַר לְאַעֲלָא קְדָמוּי יַת סֵפֶר דְכַרְנִיָּא מְלִי דִיוֹמָא, וְהוּן קָרִין בֵּיה קָדָם מַלְכָּא, עַבְדֵי דִינִיָּהוֹן
 דְמַלְכִי קְדָמִאי דְהוּן מִן קְדָמוּי, וַיְתִיב לְעִיל מִן עֲנִיָּו דְמַלְכָּא, וְהוּה מְסַתְּפַל מַלְכָּא וְחֻזִי כְּדָמוּת
 גִּבֵּר עֲנִי וְאָמַר לִיה לְמַלְכָּא, הַמֶּן בְּעִי דְנִקְטֵלְךָ וְנִמְלִיךְ יְתִיָּה חֲלוּפְךָ, וְהָא מְקַדִּים בְּצַפְרָא וּבְעִי
 לְמַשְׁאֵל מְנַךְ גִּבְרָא דְפִרְקֵךְ מִן מוּתָא וּבְעִי לְמַקְטִלִיָּה, אֲלֹא אָמַר לִיה לְהַמֶּן, מַה לְמַעֲבַד
 לְגִבְרָא דְמַלְכָּא צְבִי בִיקְרִיָּה, וְתַחֲזִי דְלֹא שְׂאֵל מְנַךְ אֲלֹא לְבוּשִׁין דְמַלְכָּא, וְכַתְרָא דְמַלְכוּתָא,
 וְסוּסִיָּא דִי רַכִּיב עֲלוּי מַלְכָּא: ב וְאַשְׁתַּכַּח כְּתוּב בְּסִפְרָא, דִּי חֻזִי מֶרְדֵּכַי עַל בְּגַתְנָא וְתַרְשׁ,

• נזר הקודש •

ב וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מֶרְדֵּכַי עַל בְּגַתְנָא וְתַרְשׁ: וְאָף עַל פִּי שְׁלַמְעֵלָה נֹאמַר
 שְׁשֵׁמֶם הִיָּה בַּגְתָּן וְתַרְשׁ, בְּסִפְרֵי הַזְכָּרוֹנוֹת נִמְצָא כְּתוּב בַּגְתָּא וְתַרְשׁ. לְפִי שְׁסוּפְרֵי
 אַחְשׁוּרוּשׁ אֲשֶׁר כָּתְבוּ אֶת סֵפֶר הַזְכָּרוֹנוֹת הָיוּ בְּנֵי הַמֶּן, שְׁמֵשִׁי וְסַפְרִי (כַּמְבוּאָר בְּפִרְקֵי
 דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק מ"ט), וּבִיקְשׁוּ לְהַקְטִין בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ אֶת מַעֲשֵׂהוּ הַגְּדוֹל שֶׁל מֶרְדֵּכַי
 שֶׁהֲצִילוּ מִמוּת כֹּאשֶׁר גִּילָה לוֹ אֶת אֲשֶׁר זָמְמוּ בַּגְתָּן וְתַרְשׁ לְהוֹרְגוֹ, וְלִכְּן כָּתְבוּ בְּסִפְרֵי
 הַזְכָּרוֹנוֹת: 'בַּגְתָּן אוֹ תַרְשׁ', כִּאִילוֹ סִפְקָ הִיָּה בְּדַבְרֵי מִי בִיקֵשׁ לְהַרוֹג אֶת הַמֶּלֶךְ, וּמַחֲמַת
 הַסִּפְקָ נִתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ. וְכֵן יִקְטַן הַסּוּד שֶׁחֲשַׁף מֶרְדֵּכַי, שֶׁכִּאִילוֹ הִיָּה רַק גִּילוּי עַל
 דְּבַר הַתְּקוּמָמוֹת וְעַל רְצוֹן לְהַתְּנַקֵּשׁ בַּחַיִּי הַמֶּלֶךְ, לֹלֵא פִרְטִים בְּרוּרִים. אֲבָל כֹּאשֶׁר

בַּגְתָּנָא וְתִרְשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמְּלֶךְ
 מִשְׁמָרֵי הַסֶּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד
 בַּמְּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ: ג וַיֹּאמֶר הַמְּלֶךְ מַה־
 נַעֲשֶׂה יָקָר וְגִדּוּלָה לְמַרְדְּכָי עַל־זֶה
 וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלֶךְ מִשְׂרָתָיו לֹא־
 נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר: ד וַיֹּאמֶר הַמְּלֶךְ מִי
 בַּחֲצֵר וְהֵמֶן בָּא לְחַצֵּר בֵּית־הַמְּלֶךְ
 הַחֵיצוֹנָה לֵאמֹר לְמַלְךְ לְתִלּוֹת אֶת־

תריין רפני מלכא די נטרי
 פלטריין, די בעו לאושטא
 ידא לקטלא ית מלכא
 אחשורוש בבית דמכיה:
 ג ואמר מלכא, מה אתעביד
 יקרא ורביתא למרדכי על
 דין. ואמרו עולימי מלכא
 משומשנו, לא אתעביד עד
 כדון עמיה שום מרעם,
 ד ואמר מלכא, מן נברא
 דקאם בדרתא. והמן על
 לדרתא די בבית מלכא

• נזר הקודש •

פתחו את ספר הזכרונות, 'וימצא כתוב' – כעין מציאה, שאינה צפויה. שהנה
 בהשגחה ממעל נמצאה המילה 'או' כתובה באופן שהאות א' סמוכה למילה בגתן,
 והאות ו' למילה תרש. וכך נמצא כתוב בגתנא ותרש. ואל תתמה על הדבר שהמילה
 בגתן כתובה בנו"ן זקופה ובגתנא כתוב באות כפופה. לפי שספר הזכרונות היה כתוב
 בפרסית, והמילה 'או' שבשפה זו התפצלה מבלי שישנו הבדל בצורת האות
 האחרונה של 'בגתן'.

ד וְהֵמֶן בָּא לְחַצֵּר בֵּית הַמְּלֶךְ הַחֵיצוֹנָה לֵאמֹר לְמַלְךְ לְתִלּוֹת אֶת מַרְדְּכָי עַל הָעֵץ
 אֲשֶׁר הִכִּין לוֹ: גרמז בזה שהכין את העץ לעצמו. ולכן לא כתוב רק 'והמן בא
 וכו' לאמר למלך לתלות את מרדכי'. אלא 'והמן בא וכו' לאמר למלך לתלות את
 מרדכי על העץ אשר הכין לו', להמן המוזכר בתחילת הפסוק.

והנה בגמרא (חולין קלט, ע"ב) אמרו רבותינו ז"ל: "המן מן התורה מנין? 'המן העץ'
 (בראשית ג, יא)". שאלה זו דורשת הסבר. הלא המן היה לאחר מתן תורה ומפני
 מה יופיע בתורה?

אולם הביאור בזה, שהנה "הקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זוהר תרומה קסא
 ע"א). כלומר, כל פרט שקיים בעולם החומרי, קיים אך ורק משום שהוא
 מופיע בתורה. כגון, הסיבה שיש בעולם בשר וחלב, היא הוראת התורה שלא לבשל
 יחדי בשר ששורשו ב'גבורה', בחלב ששורשו ב'חסד'. בישול כזה גורם לנזק
 בעולמות הרוחניים העליונים. ולפי ששניהם מופיעים בתורה משום שורשם הרוחני,

פ מגילת ו, ה-ו אסתר תרגום

מְרַדְּכִי עַל-הָעֵץ אֲשֶׁר-הֵכִין לוֹ: בְּרִיתָא, לְמִימְרֵי לְמַלְכָּא
ה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הַמֶּנֶן לְמַצְלַב וְתֵי מְרַדְּכִי עַל קִיסָא
עֹמֵד בַּחֲצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא: הַמֶּנֶן לִיהָ: הַ וַיֹּאמְרוּ עוֹלִימִי
ו וַיָּבֹא הַמֶּנֶן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה- מְלָכָא לְוִתִּיהָ, הָא הַמֶּנֶן קָאם
בְּדֶרְתָּא. וַאֲמַר מְלָכָא, יַעוּל: בְּדֶרְתָּא. וַאֲמַר לִיהָ מְלָכָא,
וַיַּעַל הַמֶּנֶן. וַאֲמַר לִיהָ מְלָכָא,

נזר הקודש

נבראה המציאות החומרית בהתאם, כדי שהאדם יוכל לעמוד בנסיון ולתקן את הבריאה על ידי אי בישולם יחדיו. וכך גם לגבי כל פרט ופרט הקיים בעולם. נמצא שכל אדם ואדם וכל פרט ופרט הקיימים בעולם, חייבים להופיע בתורה. משום שאם לא היו בתורה, לא יתכן שהיו נמצאים במציאות עולמנו. בדיוק כשם שכאשר רואים דלת או חלון בבניין הנבנה, מובן מיד שהם קיימים שם רק מפני שהם כתובים ומשורטטים בתכנית האדריכלית של הבניין. לפיכך שאלו רבותינו ז"ל: "המן מן התורה מנין?" כלומר היכן מופיע בתורה שמו ומה שיעלה בסופו.

ואין לשאול אם כל אדם וגורלו מופיע בתורה, היכן כוח הבחירה שבידו? שכן כל אדם נרמז בתורה בשני מסלולים. האחד טוב הכולל שפע ברכה וטובה, והשני רע הכולל סבל וצער ואבדן. והוא - בבחירתו בטוב או ברע - קובע איזה מסלול יהיה זה שיתקיים ויתגשם אצלו. ובמקום אחר הארכנו בזה.

אמנם בתשובת רבותינו ז"ל שהמן נרמז בכתוב 'המן העץ', בוודאי שאין כוונתם לומר רק שישנה בתורה מילה הדומה להמן, אלא ישנו קשר ענייני בין פרשת האכילה מעץ הדעת לפרשת תליית המן על העץ שהכין למרדכי.

עיקרו של דבר לפי פשט הדברים, שהנה אדם הראשון אכל מהעץ נגד ציווי ה', ושמע לעצת חוה אשתו לאכול מעץ הדעת רק מתוך רצון להרוויח מעלה לעצמו, כדברי הנחש בפיתויו שאם תאכלו מהעץ, "וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּתְּם פְּאֵלֵהִים יִדְעִי טוֹב וְרָע" (בראשית ג, ה). ומה עלה בסופו? במקום להועיל לעצמו על ידי העץ, גרם לו העץ למות, הוא וזרעו אחריו.

והמן לא למד מוסר ממעשה זה, אלא אף הוא שמע לעצת אשתו לתלות את מרדכי על העץ, מתוך רצון להרוויח כבוד וגדולה לעצמו. ומה עלה בסופו? שאותו העץ שביקש ליהנות ממנו, גרם לו שיהרג. שהרי ללא דברי חרבונה למלך: "גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּנֶן לְמְרַדְּכִי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית הַמֶּנֶן גְּבַהַּ חֲמִשִּׁים

לַעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ
 וַיֹּאמֶר הָמֶן בְּלִבּוֹ לְמִי יִחַפֵּץ הַמֶּלֶךְ
 לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי: ז וַיֹּאמֶר הָמֶן
 אֶל־הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ
 בִּיקְרוֹ: ח יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר
 לְבָשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו
 הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן בְּתֵר מַלְכוּת
 בְּרֵאשׁוֹ: ט וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־
 יַד־אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרִתָּמִים

מה חזי לאתעבדא לגבר די
 מלכא צבי ביקרייה. וחשיב
 המן בלביה ואמר, מאן
 יצבי מלכא למעבד יקרא
 ותיר מני: ז ואמר המן לנת
 מלכא, גבר די מלכא צבי
 ביקרייה: ח ישים מלכא
 טעם, ניתון לבוש ארנונא
 די לבישו ביה ית מלכא
 ביומא די על למלכותא,
 וסוסא די רכב עלוי מלכא
 ביומא דעל למלכותא, ודי
 אתיהב בלילא דמלכותא
 ברישיה: ט ויהא מתייהב

לבוש ארנונא וסוסא על ידא דגברא רבא מרבבוי דמלכא אסטרטיגין, וילבשו תורבני
 מלכא ית גברא דמלכא צבי ביקרייה, ונרפבינוהי עלוי סוסא בפתאה דקריתא, ויקלסון קדמוי,

רש"י

(ט) ונתן הלבוש והסוס על יד איש. ואת הכתר לא הזכיר שראה עינו של מלך רעה על שאמר
 שימנו הכתר נראש אדם:

נזר הקודש

אָמַה, לא היה המלך מצווה בכעסו: "תִּלְהוּ עָלָיו". ואפשר שהיה מתפייס אתו
 לבסוף. ובנוסף, נהרג ונתלה הוא עצמו על אותו העץ, וגם זרעו נהרג עקב כך.

והוא יסוד מוסד ללמוד את דרכי היצר, שמפתה את האדם שכאילו על ידי שלא
 ישמע להוראות היוצר בתורתו, ייהנה יותר בעולם הזה. ובאמת המציאות
 בעולם מוכיחה כי כל דבר שהאדם התפתה בו ליצרו, פרץ את גבולות התורה, ונהנה
 ממנו באיסור, אותו ענין עצמו מתהפך עליו לרעה בשלב מסויים בחייו, ודווקא ממנו
 הוא סובל. לפי שכמין מנגנון הרס פנימי הטביע הקב"ה בהנאות העולם, שכל זמן
 שהאדם נהנה מהם לפי הוראות ה"יצרן", מנגנון זה מושבת, והרי הוא מפיק מאותו
 מעשה שעושה בהיתר את מירב התועלת וההנאה. אבל כשפורץ את הגבול ומנסה
 ליהנות ממנו באיסור, מופעל עליו אותו מנגנון הרס עצמי. ומעתה, לא רק שהיכולת
 ליהנות מאותו סוג של הנאה מתבטלת אצלו, הוא גם סובל כל ימי חייו באותו ענין
 שכה רצה ליהנות ממנו, עד שיעשה תשובה שלימה וייטהר מחטאו.

והִלְבִּישׁוּ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ הַפֶּיַן
 בִּיקְרוּ וְהִרְפִּיבוּהוּ עַל־הַסּוּס בְּרִחוּב
 הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ
 אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ הַפֶּיַן בִּיקְרוּ: י וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ לְהִמָּן מָה־רַק אֶת־הַלְּבוּשׁ
 וְאֶת־הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה־כֵן
 לְמָרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
 אֶל־תִּפְּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
 יא וַיִּקַּח הִמָּן אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס
 וַיִּלְבֹּשׂ אֶת־מָרְדֳּכָי וַיְרַפִּיבוּהוּ בְּרִחוּב
 הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ
 אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ הַפֶּיַן בִּיקְרוּ: יב וַיֵּשֶׁב
 מָרְדֳּכָי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהִמָּן נִדְחָף
 אֶל־בֵּיתוֹ אֲבֵל וְחַפּוּי רֹאשׁ: יג וַיִּסְפַּר
 הִמָּן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֲהָבָיו אֶת

כִּדְנָא יתְעַבֵּיד לְגַבְרָא
 דְּמִלְכָא עֲבִי בִיקְרִיָה, י וְאָמַר
 מִלְכָא לְהִמָּן אוּחִי סַב ית
 לְבוּשׁ אַרְגָּמָנָא וְיַת סוּסָא
 כַּמָּא דִּי מְלִילְתָא, וְעַבְדֵּי כֵן
 לְמָרְדֳּכָי יְהוּדָאָה, אָמַר לִיה
 הִמָּן, לְאִידִין מָרְדֳּכָי אַתִּיב
 לִיה מִלְכָא, לְמָרְדֳּכָי
 יְהוּדָאָה, אָמַר לִיה הִמָּן,
 סְגִי אִין מָרְדֳּכָי יְהוּדָאִי אִית
 בְּשׁוּשַׁן, אַתִּיב לִיה מִלְכָא,
 לְהַחֲוֹא דְסַבְרַת אֶסְתֵּר לִיה
 סְנַהֲדְרִין בְּתַרְע פִּלְטְרִין
 דְּמִלְכָא, אָמַר לִיה הִמָּן,
 כִּכְעוּ מִנֶּךָ, קַמּוּל יְתִי וְלֹא
 תִגְזֹר עָלַי כַּפְתָּגְמָא חַדִּין,
 אָמַר לִיה מִלְכָא, אוּחִי וְלֹא
 תִמְנַע מִדְּעַם מִן כָּל מַה
 דְּמִלִּילְתָא: יא וְדַבֵּר הִמָּן ית
 לְבוּשׁ אַרְגָּמָנָא וְיַת סוּסָא,
 וְאִלְבִּישׁ ית מָרְדֳּכָי,
 וְאַרְפִּיבֵינִיה בְּפִתְיָאָה
 דְּקִרְתָּא, וְקַלַּם קְדָמוּי, כִּדִּין
 יתְעַבְדֵּי לְגַבְרָא דִּי מִלְכָא

עֲבִי בִיקְרִיָה: יב וְתַב מָרְדֳּכָי לְסְנַהֲדְרִין דִּי בְּתַרְע פִּלְטְרִין דְּמִלְכָא, וְאִשְׁלַח ית לְבוּשׁ אַרְגָּמָנָא
 מְעֻלָּזָה, וְלִבְשׁ סָקָא וַיְתִיב עַל קַמּוּמָא, וְהוּחַ מוֹדָה וּמְצַלִּי עַד רַמְשָׁא. וְהִמָּן אֶתְבַּחַל וְאָזַל
 לְבֵיתִיהָ אֲבֵל עַל בְּרַתִּיהָ, וּמִתְעַטֵּף עַל רִישִׁיהָ פְּאַבְלָא, עַל בְּרַתִּיהָ וְכַסּוּפִיהָ: יג וְאִשְׁתַּעֵי הִמָּן
 לְזֶרֶשׁ אִנְתֵּתִיהָ וְלְכָל רַחֲיוּמֵי ית כָּל דִּי אַרְעִיָה. וְאָמְרוּ לִיה חַפּוּי וְזֶרֶשׁ אִנְתֵּתִיהָ, אִין מוֹרְעָא
 דְּצִדִּיקָא מָרְדֳּכָי דְשָׁרִית לְמִיפֵל קְדָמוּי הִיכְמָא דִּי גִפְלוּ מִלְכָּא קָדָם אֲבָרְהָם בְּמִישַׁר חַקְלִיא,

רש"י

(יב) וישב מרדכי. לשקו ולמענימו: אבל
 וחפוי ראש. רצומו פירשו הדגל צמסכת
 מגילה: (יג) אשר החלות לנפל וגו'. אמרה
 אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר כשהם יורדים
 יורדים עד לעפר ושהם עולים עולים עד לחקיע
 ועד הכוכבים:

תרגום

מגילת

ו, יד

אסתר

פג

כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרְשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנַפְל לְפָנָיו לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־נִפּוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו: יד עוֹדֶם מְרַדְּבִים אֲבִימֶלֶךְ קָדָם יִצְחָק, וְיִשְׁקֹב נִצַּח מִלְּאֲכָא, וְעַל יְדוּי דְמִשְׁחָ וְאַהֲרִן מְבָעוּ פְרַעָה וְכַל מִשְׁרִיטִיהָ בְּיָמָא דְסוּף, וְכַל מְלָכִיא וְשִׁלְטוֹנֵיאָ דְאַבְאִישׁוּ לְחוּן מְסַר יְתָחוּן אֵלְהָחוּן בִּידִיחוּן, וְאַף אַנְתָּ לֹא תִיכּוֹל לְאַבְאֲשָׂא לִיהָ, אַרוּם מְפַל תִּפּוֹל קְדָמוּי, יד עוֹד פְּעֵן אֵינּוֹן מְמַלְלִין עֲמִיה וְרַבְנֵי מְלָכָא מְטוּ, וְאוּחוּ לְהִנְעֵלָא יְתָ הָמָן לְמִשְׁתַּיָּא דְעֵבְרַת אֶסְתֵּר:

נזר הקודש

יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרְשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנַפְל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נִפּוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו: מילות ייאוש אלה אין להן שום הסבר ללא דברי תורת הסוד. שהרי דרכו של עולם שכאשר ראש משפחה חוזר לביתו מעבודתו ומספר שהושפל שם, מעודדים אותו אשתו ואוהביו שאך מקרה הוא שקרה, ועוד עתיד הוא לעלות ולהצליח. וכאן אמרו לו שייפול על אף מעמדו הרם. ועוד, מה ביאור הלשון שנקטו 'אם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרַדְּכִי', והלא דבר ברור הוא, ועל כן ביקשו להורגו.

אולם דברים אלה ועוד רבים אחרים במגילה ובמדרשי חז"ל, יובנו על פי דברי האר"י ז"ל בשער הכוונות (דרושי חג הפורים, דרוש א') בביאור סוד חג הפורים. ואף שדבריו נכתבו ליודעי ח"ן, נביא את דבריו עקב חשיבותם, בתוספת ביאור בסוגריים להבנת עיקר העניין:

"ענין ימי הפורים והמגילה ומרדכי ומעוֹת מְגַבֶּת פורים והשמחה והמשתה: הנה נתבאר אצלנו בדרושי נוקבא דזעיר אנפין וענין מיעוט הירח, כי בכל הזמן של הגלות עומדין 'זעיר אנפין' ו'נוקביה' [כינויים של שני עולמות רוחניים עליונים, שהם בבחינת 'נותן' ו'מקבל', אשר מצבם משפיע על המתרחש בעולמינו] אחור באחור כל ימי החול, לולי בשעות התפלה ובשבתות וכיוצא בזה, כמו שנתבאר שם. והנה כאשר רוצין לחזור פנים בפנים [כדי שכאן בעולמינו תתרחש גאולת ישראל וחזרתם לארץ ישראל] צריך שתקדים בחינת הפלת הדורמיטא [מעין שינה] על זעיר אנפין, כדי שתיעשה הנסירה ותוכל הנוקביה דזעיר אנפין לחזור עמו אנפין באנפין כנזכר בדרושי ראש השנה. ולהיות כי ענין מרדכי ואסתר היה בסוף השבעים שנה של גלות בבל כנודע, לכן כבר אז בימיהם התחיל ענין תיקון זעיר אנפין ונוקביה כדי לחזור אנפין באנפין,

• נזר הקודש •

ויגאלו ישראל. וענין התחלה זו הוא ענין הדורמיטא שנעשית אז בימיהם. וזהו סוד הצרה העצומה שהיתה אז לישראל אשר עליה נאמר: 'וְהָיָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלְאָת עָלָיו' (בראשית טו, יב). ואמרו רבותינו ז"ל: 'חשיכה — זו גלות מדי שהחשיכה עיניהם של ישראל'. (בראשית רבה פרשה מד, יז).

ועניינו הוא, לפי שאז היה זעיר אנפין ישן בסוד הדורמיטא, ונודע כי המן הרשע היה אסטרוולוגוס [אסטרוולוג. מבין בחכמת הכוכבים] גדול כנודע בענין 'הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחודש לחודש' [מכאן שהיה נוקט בשיטות גורל ומזל, ושמח כשנפל הגורל על חודש אדר שבו נפטר משה רבנו]. ובפרט במה שכתוב בזוהר כי הוא ועשרת בניו כוללים כל עשר קליפין החיצונים [שהם בקליפת עמלק ושרו שהוא הס"מ, כנגד עשר ספירות הקדושה]. וידע בחכמתו ענין מיעוט השגחתו יתברך על ישראל בימים ההם, להיותו בבחינת השינה. ולכן חשב ועלה בלבו כי הזמן מוכן לאבד שונאיהם של ישראל. וזהו סוד ענין ויכוח המן עם אחשוורוש אם יעלה בידם עצה זו, והשיב לו המן 'יִשְׁנֶנּוּ עִם אֶחָד', ודרשו רז"ל 'ישן הוא האלוה שלהם', והבן זה. [ואף שהמן הנכרי שיש לו רק נפש, אין לו שייכות ונגיעה כלל מעל עולם העשיה שהוא מקור הנפש, וממילא אין לו יכולת לדעת את המתרחש בעולמות שלמעלה ממקורו, מכל מקום ראה את המתרחש בעולם העשיה כתוצאה מההשתלשלות העליונה שבסוד הדורמיטא. אלא שאם ישראל לא היו חוטאים, היתה עליהם שמירה מן הדין והאמת גם בעת הדורמיטא, בזכות תורתם ומעשי מצוותיהם, ולא היה המן מנסה לפגוע בהם. ומאידך, אילולי הדורמיטא, היתה הנהגת ארך אפים פועלת להגן עליהם מצד החסד, שלא יהיו בהסתר פנים. אבל כיון שראה את הסתר הפנים בעולם העשיה התחתון, שנעשה בגלל חטאם של ישראל שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ועדיין לא עשו תשובה, ידע מתוך כך כי הנהגת ארך אפיים שפעלה תשע שנים מאז המשתה חדלה באותו זמן. ונמצא שבאותה שעה לא פעלו להגן על ישראל, לא שמירה מצד הדין, ולא שמירה מצד החסד העליון. מן הדין לא היתה עליהם שמירה — לפי שחטאו, ומן החסד — משום הדורמיטא. וכמו שביארנו במקום אחר]. ולהיות כי ענין הדורמיטא ההיא היא לטובתן של ישראל כדי שתינסר הנקבה מאחורוי, ויחזרו פנים בפנים, ויגאלו ישראל ויבנה בית המקדש, לכן נתיעצו שניהם כי בזמן ההוא שהאלוה שלהם ישן, יקדימו הם לאבד ולהשמיד שונאיהם של ישראל כדי שלא ישארו אפילו מתי מעט שיהיו ראויין לגאולה ועל ידי כן לא יבנה בית המקדש. ונודעה עצת המן ושמשי ספרא

תרגום

מגילת ז, א-ב אסתר פה

א ועל מלכא והמן למשתי עם אסתר מלכתא: ב ואמר מלכא לאסתר אוף ביומא עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר:

ז א ויבא המלך והמן לשות עם אסתר המלכה: ב ויאמר

נזר הקודש

בנו [סופר המלך בנו של המן] וכתביהם אל אחשוורוש הנקרא ארתחשסתא בספר עזרא, עד שביטלו בנין בית המקדש בראותם כי הגיע זמנו להבנות, ודי בזה.

והנה גם בזמן הדורמיטא אין הנקבה ישינה, כי אז מסתלקין המוחין מן זעיר אנפין וכו', ובהכרח יש אז הארה והשגחה על ישראל מצידה. וענין אותה ההארה היתה ענין מרדכי הצדיק כמו שנבאר [בפסוק] 'וכראות המן את מרדכי' — שעל ידו היתה הארה והשגחה על ישראל, בזמן ההוא נתייעץ עם זרש אשתו ושלוש מאות שישים וחמישה יועציו. ואמרו רבותינו ז"ל כי זרש אשתו היתה מכשפה גדולה ועצתה שקולה מכל שלוש מאות שישים וחמישה יועציו. ועלתה עצתם להרוג את מרדכי ולתלותו על העץ, הוא זנבו של נחש, המשך רגל הקוף, כמבואר אצלנו וכנזכר בזוהר שיר השירים, ודי בזה. ואם חס ושלום ככה יעלה בידו, יוכל אחר כך לאבד את שונאיהם של ישראל. ואז השי"ת ברחמיו האיר הארת הנוקבא העליונה, והיא גדולת מרדכי ואסתר, ועל ידם נושעו ישראל מן הצרה הגדולה ההיא". עד כאן דבריו, עיין שם המשך ביאור הענין על פי הסוד.

ומעתה מובן שכאשר בא המן בלילה לבקש מאחשוורוש רשות לתלות את מרדכי, לא ידע כי באותה שעה כבר נדדה והסתלקה שינת המלך, מלכו של עולם. וביאור 'נדדה' כאדם שנודד והולך למקום אחר. לפי שעל ידי התשובה והצום בשלושת הימים שהסתיימו באותו היום, הלא הוא יום המשתה הראשון שבערבו הכין המן את העץ, נדדה והסתלקה השינה והסתר הפנים העליון. ומעתה שוב חזרה הנהגת 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' (תהלים קכא, ד).

וממילא התהפך הדבר, שהמן בא לבקש מאחשוורוש רשות לתלות את מרדכי, ויצא עם הוראה להלביש את מרדכי בבגדי מלכות ולהרכיבו על סוס המלך וללכת לפניו כעבד משרת ולהכריז 'פכה יעשה לאיש, אשר המלך' — הוא מלכו של

הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה
הַיּוֹן מִה־שְׂאֵלְתָךְ אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה
וְתַנְתֵּן לָךְ וּמִה־בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצֵי
הַמַּלְכוּת וְתַעֲשֶׂ: ג וְתַעֲן אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה
וְתֹאמֶר אִם־מְצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ
וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב תַּנְתֵּן־לִי נַפְשִׁי
בְּשִׂאֵלְתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי: ה כִּי נִמְכְּרָנוּ
אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד וְאֵלֹו
לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכְּרָנוּ הַחַרְשָׁתִי כִּי
אֵין הַצֵּר שׁוּהַ בְּזֹק הַמֶּלֶךְ: ה וַיֹּאמֶר

תַּנְתֵּן לָךְ בְּמִשְׁתֵּה דַחְמָרָא,
מִה שְׂאֵלְתָךְ אֶסְתֵּר מֶלֶכָתָא
וְיַתִּיב לִיךְ, וּמִה בְּעוֹתֶיךָ
אֶפִּילוּ עַד פְּלָגוֹת מַלְכוּתָא
אֲתַנְתֵּי לִיךְ, לְחוֹד לְמַבְנֵי
בֵּית מוֹקְדָשָׁא דְקָאִים
בְּפְלָגוֹת תַּחוּם מַלְכוּתִי לֹא
אֲתֵן לִיךְ, דְּהִיכְרִין קְיָמִית
בְּשַׁבּוּעָה לְנִשְׁם וּלְטוֹבִיָּה
וּלְסַנְבַּלְט, בְּרַם אוֹרְכִי עַד
דִּירְבִּי דְרוּשׁ בְּרִידָה, וְיַחֲסֵן
מַלְכוּתָא וְתַתְּעַבְד: ג וּזְקַפְת
אֶסְתֵּר יַת עֵינָהָ כַּלְפִּי
שְׂמִיא, וְאַתִּיבַת אֶסְתֵּר
מֶלֶכָתָא וְאַמְרַת, אֵין
אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ
מֶלְכָא דְמָא, וְאֵין קְדָם

מֶלְכָא דְאַרְעָא שְׁפִיר, תַּתִּיב לִי שְׁזוּב נַפְשִׁי מִן יְדוּי דְסַנְאָה בְּשִׂאֵלְתִי, וּפּוֹרְקֵן עַמִּי מִן יְדוּי
דְבַעַל דְּכַבִּיָּה בְּעוֹתֵי: ד אַרוֹם אוֹדְבְּנָא מִן אֲנָא וְעַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְאַשְׁתַּצָּאָה לְאַתְקַמְלָא
וְלַהּוֹבְדָא, וְאַלּוּלִי לְעַבְדִּין וְלְאַמְהֵן אוֹדְבְּנָא שְׁתַּקִּית, אַרוֹם לִית מְעִיקָא טִימִין וְרוּחָא
בְּאוּוֹנִיקָא דְמֶלְכָא: ה וַאֲמַר מֶלְכָא אַחְשׁוּרוּשׁ וַאֲמַר לְאַסְתֵּר מֶלְכָתָא, מִן הוּא דִין, וּבְאַיְדִין

רש"י

(ג) תנתן לי נפשי. שלא אהרג בשלשה עשר
באדר שגזרת גזירת הריגה על עמי ומולדתי:
ועמי. אינתן לי צדקשתי שלא יהרגו ואם תאמר
מה איכפת לך כי איככה אוכל וראיתי וגו':
(ד) כי אין הצר שוה בזוק המלך. איננו חושש
בזוק המלך שאילו רדף אחר הנאתך היה לו לומר

מכור אותם לעבדים ולשפחות וקבל הממון או
המי' אותם להיות לך לעבדים הם וזרעם:
(ה) ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר
המלכה. כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר צ'
פעמים אינו אלא למדרש ומדרשו של זה במלה
היה מדבר עמה על ידי שליח עכשיו שידע

נזר הקודש

עולם — 'חֲפֵץ בִּיקְרוֹ'. ולכן כשחזר לביתו ותמה בפני זרש אשתו וכל אוהביו כיצד
קרה הדבר, השיבוהו 'אם מְזַרַע הַיְהוּדִים מְרַדְּכִי' — מזרע העם שבשעה שעושה
תשובה, הריהו מחולל מיד שינוי בעולמות העליונים, 'אֲשֶׁר הַחִלּוֹת לְנַפֵּל לְפָנָיו לֹא
תוֹכַל לוֹ' — שהרי תחילת נפילתך מוכיחה שחדל הסתר הפנים מהם והחמצנו את
השעה, ואם כן ברור כשמש מעתה 'כִּי נָפוּל תָּפוּל לְפָנָיו!'. והדברים מאירים.

הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר
הַמֶּלֶכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵי-זֶה הוּא אֲשֶׁר-
מָלְאוּ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן: וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
אִישׁ עֵר וְאוֹיֵב הֵמֶן הָרַע הַזֶּה וְהֵמֶן
נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה: וְהַמֶּלֶךְ
קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל-גִּנַּת
הַיְבִיתָן וְהֵמֶן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל-נַפְשׁוֹ
מֵאַסְתֵּר הַמֶּלֶכָּה כִּי רָאָה כִּי-כִלְתָּהּ

אתר הוא, גברא חזיקא
והניבא ומורדא די
אמלכנייה לבניה למעבר
כדין: ו ואמרת ואסתרא,
גברא מעיקא ובעל דבבא
דבעא למקסלך ברמשא
בבית דמכה, ויוטא דינ
בעא למלבש אסמלא
דמלכותא, ולמרפב על
סוסא די לה, ולאחתיא
מניבא דדחבא על רישיה,
ולמורדא בך, ולמסב מנד
מלכותא, ואתתקפת

מלכה מן שמעא, ואתעביד ההוא יקרא למרדכי צדיקא אחוי דאבא, בר יאיר בר שמעי בר
שמירע בר בענה בר אלה בר מיכה בר מפיבושת בר יהונתן בר שאול מלכא, בר קיש בר
אביאל בר צור בר בכורת בר (אפיה) [אפיה] בר שחרים בר עזיה בר ששון בר מיכאל בר
אליאל בר עמיהוד בר שפטיה בר פנואל בר פיתח בר טלוף בר ירופעל בר ירוחם בר הנניא
בר זבדי בר אלפעל בר שמרי בר זבדיה בר רמות בר חשום בר שחורא בר עזא בר גוזא בר
גרא בר בנימין בר יעקב בר יחקק בר אברחם, גברא מעיקא ובעל דבבא המן ביש הדין
בעא למעלביה, והמן אשתעמים מן קדם מלכא ומלכתא: ו ומלכא זקף ית עינוי וחזא והא
עסרתה מלכאין דמין לעסרתה בני דהמן קטיעין אלניא די בננתא גואה, בכן קם ברתחיה

רש"י

שממשפחת מלכים היא דצר עמה הוא צענמו: (ז) כי כלתה. נגמרה הרעה והשנאה והנקמה:

נזר הקודש

ז כי ראה כי כלתה אליו הרעה: ראה כי כלתה אליו' סופי תיבות שם הוי"ה שלא
לפי הסדר. לפי שסופי התיבות מרמזים על הסוף, על אחרית הימים. וכפי משמעות
הפסוק כי כלתה אליו הרעה, לרמז שכך יהיה גם ככלות הכל בעתיד, בעת שיגיע
סוף זמנו של עמלק ותתקיים בו הבטחת ה' יתברך: "פי מחה אמהה את זכר עמלק
מתחת השמים" (שמות יז, יד). והסיבה למחיית זכרו: "כי יד על פס יה, מלחמה לה'
בעמלק מדר דר". נאמר 'כס' במקום 'כסא', 'יה' במקום 'הוי"ה'. לפי שאין כסאו,
דהיינו מלכותו, שלימה בעולם מצד ברואיו, לפי שיש מהם שעדיין אינם מכירים
במלכות ה', וזה כל זמן שעמלק ושרו הנקרא ס"מ שהוא היצר הרע (והוא השטן
הממונה על הקטרוג העליון לאחר שמחטיא את האדם, והוא מלאך המוות, הממונה על הסבל
והצרות בעולם להעניש את החוטא. כמבואר בגמרא בבא בתרא טז ע"א) קיימים בעולם,

אֱלֹוֹ הַרְעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: הַ וְהַמֶּלֶךְ שָׁבֹ
 מִגִּזְתֵּי הַבַּיִתָּן אֶל־בַּיִת מוֹשֶׁתָה הַלַּיִן
 וְהָמֶן נָפַל עַל־הַמָּטָה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר
 עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבוֹשׁ אֶת־
 הַמֶּלֶכֶה עִמִּי בַּבַּיִת הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי

לְבַיִת מוֹשֶׁתָיָה דְחַמְרָא, וְהָא גְבַר יֵאֵל מִלְּאָכָא דְחַף יַת הָמֶן בְּשֵׁי עָא, וְחַמְא מִלְּכָא וְהָמֶן גְּחִין
 עָלֵי דְרַגְשָׁא דִּי אֶסְתֵּר עָלֶיהָ, וְתַנּוּה מִלְּכָא וַאֲמַר, הָא בְּרַם בְּקוֹשְׁטָא לָא אֶתָּא הָמֶן אֶלְהִין
 לְמִשְׁכּוּב עִם מִלְּכָתָא כִּד אָנָּא שְׂרִי בְּבֵיתָא, כְּעֵן כָּל עַמְמִיָּא וְאוּמִיָּא וְלִישְׁנֵיָא דְאֵינוּ מַה אִית
 לְעוֹבְדָא בֵּיה. פְּתַנְמָא נִפְק מִפּוּמִיָּה דְמִלְּכָא וְאִפּוּי דְהָמֶן אֶתְחַפִּיאוּ בְּהֶתָּא:

רש"י

(ח) והמן נפל. המלאך דמפּו: על המטה אשר וכסף לצני המשמה: הגם לכבוש. לשון תימה הוא
 אסתר עליה. דרכן היה ליטש נסעודה על דן על לכנוס לחנוס צחוקה כמו (צמדנר לצ) ונכנסה
 גזי המטות כמו שאמר צראש הספר מטות זהב הארץ:

נזר הקודש

ומסיתים נגד קיום הוראות מלכו של עולם. וממילא גם 'שמו', דהיינו הורדת שפעו
 בסוד היחוד מכתר עליון לעולם ולישראל — שבבחינת אות ה' אחרונה, אינו שלם (עיינ
 פסיקתא רבתי פסקא יב. והוא שאנחנו מבקשים באמירת 'לשם יחוד', ליחדא אותיות י"ה בו"ה).

ולפיכך נרמז כאן שם הוי"ה שלם בסופי התיבות, אבל לא לפי הסדר. אלא התחיל
 בשם י"ה, שכבר היה נודע בעולם קודם מחיית עמלק, וכאשר תכלה אליו
 הרעה יצטרף ו"ה לאותיות י"ה ויהיה שם הוי"ה שלם. ומה שהתהפך סדר י"ה
 ל-ה"י, וסדר ו"ה ל-ה"ו, לרמז ששם י"ה שהוא במידת הדין, אשר פעל כנגד
 ישראל בסבל הגלות בגלל שרו של עמלק, הס"מ, שהסיתם להיכשל בעברות, יתהפך
 אז לפעול נגד עמלק ושרו. ככתוב: יְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הַר יְעֹשׂוּ,
 וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה (עובדיה א, כא). וממילא יתהפך גם ו"ה.

והנה, המילה 'רָאָה' שבפסוק 'כִּי רָאָה כִּי כָלְתָה אֱלֹוֹ הַרְעָה', עוסקת בהמן בעודו
 חי ורואה את מצבו. וכאשר יוצאת מילה זו מסדר המילים המצטרפות לשם
 הוי"ה שאינו כסדרו, ובמקומה מצטרפת המילה הבאה: 'כִּי כָלְתָה אֱלֹוֹ הַרְעָה',
 ובמקום 'רָאָה' באה לו, לעמלק, 'רעה', נעשה שם הוי"ה לפי סדר: 'כִּי כָלְתָה אֱלֹוֹ
 הַרְעָה'. לפי שכאשר תסתיים מחיית עמלק כשתכלה אליו הרעה, יחזור להיות שם
 הוי"ה שלם כסדרו.

תרגום **מגילת ז, ט אסתר פט**

ט וַיֹּאמֶר חֶרְבוֹנָה מִן הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הַמֶּן חָפוּ: ט וַיֹּאמֶר חֶרְבוֹנָה

רש"י

(ט) גם הנה העץ. גם רעה אחרת עשה שהכין העץ לתלות אוהצו של מלך שהזיל המלך מסס המות:

נזר הקודש

ט וַיֹּאמֶר חֶרְבוֹנָה: יש אומרים שהמנהג שנהגו רבים להתחפש בפורים לאחרים, הוא זכר למעשה זה שהיה הגורם הסופי לתליית המן, כאשר אליהו הנביא זכור לטוב התחפש לחרבונה האמיתי. וכפי שמובא במדרש הנודע (אסתר רבה י, ט) על הפסוק 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ: הֲגַם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עִמִּי בְּבַיִת?' "ושמע המן הדבר הזה, ונפלו פניו. מה עשה אליהו זכור לטוב? נדמה לחרבונה, ואמר לו: אדוני המלך, גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּן לְמַרְדְּכִי אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עִמָּד בְּבַיִת הַמֶּן גְּבַהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה. דאמר רבי פנחס, צריך לומר חרבונה זכור לטוב."

ומאחר שאלהיה האוהב התחפש לחרבונה האויב, נהגו להתחפש לדמויות אחרות ואפילו לשונאיהם של ישראל.

ועוד טעם למנהג התחפושות, שעל אסתר המלכה אומרת הגמרא (חולין קלט, ע"ב) "אסתר מן התורה מנין? וְאָנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתֵּיר (דברים לא, יח)". כלומר, אנכי אנהג בהסתר בזמן אסתר. שהסתיר פניו משמירתו על בניו ואיפשר להמן לגזור את הגזרה. ובנוסף, גם נס ההצלה של ישראל מגורת המן לא היה על ידי התגלות אלוקית ניסית כביציאת מצרים, אלא בדרך הסתר. ולכן שם ה' נעדר מהמגילה במפורש, אלא מופיע רק ברמז, וכדברי המדרש (אסתר רבה ג, י) שבכל מקום שנאמר המלך סתם זה הקב"ה. ולפיכך גם ישראל מסתתרים ביום זה מתחת מסכות זכר לנס המגילה, להודות לה' יתברך על שהסתיר פניו מאתנו כאילו אינו רואה בצרתנו ועוררנו בכך לתשובה, וגם את ישועתו הביא בדרך נסתרת ללא נס גלוי, ובכך הביאנו לקבל את התורה מתוך בחירה שכלית ולא מתוך כפיה ניסית.

ועוד, שהדסה היהודיה הצדיקה הסתירה את עמה ואת היותה נסיכה מזרע שאול המלך, והסתתרה תחת שם פרסי עד שהיו הכל סבורים כאילו היא גויה מן השוק. ועשתה כן מתוך תקוה שהמלך אחשוורוש יגרשנה מארמונו כשלא תגלה לו מי היא, וכך תשוב לעמה. ולפיכך גם ישראל מסתתרים ביום זה במראה אחר, לזכור כי כאסתר בשעתה, אף אנו מואסים בתפנוקי מלכי האומות, ומבקשים לחיות על פי הדרכת תורתנו הקדושה, בהיותנו בני אל חי, מלכו של עולם.

אָתָּר מִן־הַפְּרִיסִים לְפָנַי הַמֶּלֶךְ גַּם
הִנֵּה־הָעֵץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הַמֶּן לְמַרְדֵּכִי
אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עִמּוֹ בְּבֵית
הַמֶּן גְּבוּהַ חֲמִישִׁים אֲמָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
תֵּלְהוּ עֲלָיו: וַיִּתְּלוּ אֶת־הַמֶּן עַל־הָעֵץ
אֲשֶׁר־הֵכִין לְמַרְדֵּכִי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ
שָׁכְבָה:

י וְצָלְבוּ ית המן על קיסא די זמן למרדכי, ורתתא דמלכא אשתדרכת:

נזר הקודש

ועוד, שאף מרדכי החליף את מראהו לפי הענין והעת, תחילה יצא בבגדים קרועים ובלבוש שק ואפר, ולבסוף יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן. וזה הביא לזה. וכך כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר (אבות ד, ט). שזה מביא לזה.

ומכל מקום נמצא שכל עיקרי מהלך הנס במעשה המגילה היו דרך הסתר ושינוי מראה, והכל לתועלת. ומזה ילמד המתחפש בפורים, שיתחפש רק למה שיש בו תועלת, מבלי לעבור חלילה איסור כגון לא ילבש גבר שמלת אשה, או הטלת אימה על ילדים, וכל כיוצא בזה. ישמע חכם ויוסף לקח.

גם הנה העץ: המילה "הנה" מלמדת שהיה חרבונו מורה באצבע על העץ. לפי שהמן העמיד עץ גבוה חמישים אמה, ופירק את רעפי תקרת ביתו כדי להוציא משם קורת עץ באורך זה אשר גם היום קשה להשיג כמותו. ועשה המן כן כדי שיראו כולם את מרדכי מכל פינות העיר כשהוא תלוי (ועיין במה שכתבנו לעיל פרק ה, יד בביאור סיבת העץ וגובהו על פי הסוד). וממילא היה נראה העץ גם מחלון ארמונו של אחשוורוש. וכשאמר חרבונו את דבריו, הצביע על העץ להראותו לעיני אחשוורוש, כדי להגדיל את קצפו על המן.

י וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְבָה: חמת מלכו של עולם שככה, כשנתלה המן. לפי שכאשר מידת הדין מתחילה לפעול ברשעי האומות, כהבטחת הכתוב: 'אָשִׁיב נַקָּם לְצָרִי

ח א ביום ההוא נתן המלך אחשורוש
 לאסתר המלכה את בית המן אשר
 היהודיים (היהודים) ומרדכי בא לפני
 המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה:
 ב ויסר המלך את טבעתו אשר
 העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם
 אסתר את מרדכי על בית המן:
 ג ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך
 ותפל לפני רגליו ותבקד ותתחנן לו
 להעביר את רעת המן האנני ואת
 מחשבתו אשר חשב על היהודים:
 ד וישט המלך לאסתר את שרבת
 הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני

א ביום ההוא מסר מלך
 אחשורוש לאסתר מלכה
 את בית המן מעיק
 יהודאי, ונת אנשי ביתה,
 ונת כל סכרוי, ונת כל
 עתריה. ומרדכי על קדם
 מלך, ארום הויאת ליה
 אסתר מן הוא לה: ב ואעדי
 מלך את סטומתא
 דעזקתא די אעביר מהמן
 ויהבה למרדכי. ושויאת
 אסתר את מרדכי רב וסרן
 על גניסיה דהמן:
 ג ואוסיפת אסתר ומללת
 קדם מלך, ונפלת קדם
 רגליו ובכיאת ופניסת ליה,
 לבטלא את בישת המן דמן
 יחוס דאנג, ונת זמיוניה די
 חשיב על יהודאי:
 ד ואושיט מלך לאסתר את

תיגדא דדהבא, ואזרקפת אסתר וקמת קדם מלך:

רשי

(א) מה הוא לה: אין הוא קרוי לה: (ג) להעביר את רעת המן. שלא מתקיים עלמו הרעה:

נזר הקודש

ולמשנאי אשלם' (דברים לב, מא), משלח בהם הקב"ה את מכותיו וחרון אפו בוער
 בהם, ככתוב: 'ישלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים' (תהלים
 עח, מט). ומעתה אין בעירת מידת הדין פוסקת, אלא לאחר שנענשים כרשעתם. וכן
 יהיה באחרית הימים, ככתוב: "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מפצרה וכו', פורה
 דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי, ואדרכם באפי, וארמסם בחמתי, ויז נצחם על
 בגדי וכל מלבושי אגאלתי. כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה" (ישעיהו סג, א-ד). אף
 כאן במעשה המן, רק כשנתלה והתקיים בו משפט צדק על שההין לשלוח ידו בבני
 מלכו של עולם, 'חמת המלך' — זוהי מידת הדין שיצאה מלפניו כתבערת אש
 להעניש את המן — שפכה'.

ה ואמרת, אין על מלכא שפיר, ואין אשכחית רחמין קדמוהי, ומקין פתנקא קדם מלכא, ומכתא אגא קדמוי בעינוי, ופקיד מלכא וישים טעם למכתב למחוי תיבין פסקיא, ומיני דהמן בר המדקא דמן יהוס אגא, די כתב להובדא ית כל יהודאין, די בכל פלבי מלכא: ו ארום איכדין אכול לסודרא ולמחמי בבישתא די תונדן ית עמי, והיכדין אכול למתעדא ולמחמי בעידן דיובדון גניסת ילדותי: ו ואמר מלכא אחשורוש לאסתר מלכתא ולמךדי יהודאי, הא בית המן יהבית לאסתר, ויתיה אליבו על קיסא בגין די אושיט ידיה ביהודאי: ה ואתון סרדיבו כתובו בגין יהודאין פד שפיר

המלך: ה וְתֹאמֶר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם־מֵצֵאתִי חַן לְפָנָיו וְכִשֶׁר הַדָּבָר לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִכְתֹּב לְהָשִׁיב אֶת־הַסְּפָרִים מִחֲשֻׁבַּת הַמֶּן בֶּן־הַמְּדַתָּא הָאֲנִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבְרָא אֶת־הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: ו פִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּרָעָה אֲשֶׁר־יִמְצֵא אֶת־עַמִּי וְאֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּאַבְרָן מוֹלְדֵתִי: ו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרֶשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמַרְדֵּכֵי הַיְהוּדִי הִנֵּה בֵּית־הַמֶּן נְתַתִּי לְאַסְתֵּר וְאֵתוֹ תָּלוּ עַל־הָעֵץ עַל־אֲשֶׁר־שָׁלַח יָדוֹ בַּיְהוּדִים (בַּיְהוּדִים): ה וְאַתֶּם כְּתֹבוּ עַל־הַיְהוּדִים כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחַתְּמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ כִּי־כָתַב

רש"י

(ז) הגה בית המן וגו'. ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכס וכל מה שתאמרו יאמינו הכל שמאמי הוא לפיכך אין צריכין אמת להשיבם אלא כמצו ספרים אמרים כטוב בעיניכם: (ח) אין להשיב. אין נאה להשיבו ולעשות כמצ המלך ציוף:

נזר הקודש

ח פי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב: יש להבין, מאחר ואין להשיב את מה שנחתם, איך כתבו בכל זאת אגרות שניות שהפכו את הגזירות הראשונות מקצה לקצה? ונראה מלשון הפסוק, כי החוק בדתי פרס ומדי היה שכל כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעתו, אין להשיבו, כלומר לבטלו לחלוטין, אבל ניתן לערוך בו שינויי נוסח. והנה אסתר לא ביקשה וגם לא העלתה

תרגום מגילת ח, ט אפטר צג

בְּעִינְיֹכֹן, בְּשׁוּם מִימְרָא
דְּמַלְכָא, וּכְמִימוּ בְּעִזְקַתָּא
דְּסִיטוּמְתָא דְּמַלְכָא, אַרוּם
פְּמָקָא דְּמִתְקַתִּיב בְּשׁוּם
מִימְרָא דְּמַלְכָא, וּמְסַתְתֵּם
בְּעִזְקַתָּא דְּסִיטוּמְתָא דְּמַלְכָא לֹא יְתוּב רִיקְנִי: ט וְאַתְקְרִיאוּ לְבְלָרִין דְּמַלְכָא בְּעִדְנָא הֵהיא,

רש"י

(ט) ככתבה. נאומיות שלה: כלשנו. הוא הדיבור:

נזר הקודש

בדעתה שהיהודים יהרגו באויביהם, אלא רק ביקשה לבטל את גזרת המן. אולם כאשר אמר לה המלך שאי אפשר לבטל את אגרות המן שנחתמו בטבעתו, אבל אפשר לשלוח אגרות חדשות שבהן יופיע תיקון לאגרות הראשונות, הבינה מדבריו שנותן הסכמתו להפוך את המילים, באופן שבמקום מה שכתוב עתה כי ניתנה רשות לאויבי היהודים להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז, יהיה כתוב שניתנה רשות ליהודים להשמיד להרג ולאבד את כל אויבי היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ושללם לבוז. ובלבד שכל שאר הפרטים, עצם גזרת ההריגה והתאריך, יישארו כפי שהם. וזהו שאמר לה: 'ואתם פתבו על היהודים פטוב בעיניכם בשם המלך, וחתמו בטבעת המלך כי כתב וכו' אין להשיב'. וכך עשתה.

ועל פי זה יובן מדוע באגרות מרדכי היה כתוב שהיהודים יבזו את שלל אויביהם ככתוב בפסוק י"א, ואילו בפועל, כאשר הגיע אותו היום, היהודים רק הרגו באויביהם ובביזה לא שלחו את ידם ככתוב להלן (פרק ט, טז). הלא מאחר שלפי הענין לא היה נכון שישלחו היהודים את ידם בביזה, ומרדכי ידע זאת מראש, מדוע כתב באגרותיו "ושללם לבוז"? ולפי האמור הדבר מובן, שבאמת מרדכי לא יזם את ענין הביזה הכתוב באגרת, אלא השאיר את הכתוב באגרות הראשונות, ורק שינה את שמות המכים והמוכים. שבמקום יכו אויבי היהודים ביהודים, כתב שיכו היהודים באויבי היהודים. והיהודים מעצמם נזהרו לא לשלוח ידם בביזה על אף ההיתר שבאגרות המלך.

והנה בפסוק זה לא כתוב 'המלך אחשוורוש', אלא: 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב'. המלך סתם, ומרמז למלכו של עולם. לפי

שיש כאן לימוד גדול על פי עצת ה', כיצד לנצח במלחמת היצר. שהנה מתאונן היהודי, הלא על כרחי נכנסה נשמתו לתוך גוף חומרי, ועל כרחי נולדתי לעולם חומרי, ועל כרחי עלי להתמודד עם היצר הרע המסיתני להימשך אחר החומר, וכיצד אוכל לנצחו? אינני חפץ בכל זה!

ועל כך משיבו מלכו של עולם: כי כתב אשר נכתב בתורה בהוראת המלך כי העולם ייברא (שהלא התורה קדמה לעולם, כמובא בזוהר הקדוש פרשת תרומה דף קסא ע"א "דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא, אסתכל בה באורייתא וברא עלמא". ועיין בידיעה יסודית בזה בהקדמת הרמב"ן לפירושו לתורה), ונחתמה הגזירה בטבעת המלך על האדם, כי יולד לאותו עולם חומרי ויתמודד עם יצרי ותאוות העולם, זהו דבר שאי אפשר להשיב. שהרי כמו אב אוהב אשר כופה את בנו ללמוד למען טובתו של הבן עצמו, כך הקב"ה הוריד את הנשמה לעולם – לטובתה, למען תקבל שכר פעולתה.

אולם עם זאת נתן המלך עצה כיצד להתגבר על היצר הרע. וזה על ידי שימוש "באגרת המן" הוא רצון היצר הרע, ולהופכה לטובה. שהנה כל רצונו של היצר הרע, ששונאי ישראל, דהיינו תאוות החומר שבבחינת הנפש הבהמית, אשר הם אויבי הרוחניות, ישלטו ביהודים. אבל מלכו של עולם אומר לרוח ולנשמה, שהם בבחינת אסתר ומרדכי הצדיקים שבכל יהודי: 'וְאַתֶּם פְּתוּבוּ עַל הַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחַתְמוּ בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ'. כלומר תשתמשו בגזרה עצמה לטובת היהודים, באמצעות היפוך הדברים – שהרוח תשלוט בחומר.

שהנה עצם היות האדם בעולם החומרי, הוא דבר מוכרח על פי רצון המלך, וגזרה זו אין להשיב. אבל אתם תהפכו רק ענין זה, שהנשמה שבמוח והרוח שבלב, הם ישלטו בכל ענייני החומר שבבחינת הנפש הבהמית השוכנת בכבוד (הממונה על תאוות האדם). וכך הגוף ישתמש בבריאה וייהנה מכל הקיים בה רק על פי הוראות הבורא בתורתו. ובזה תנצחו את היצר הרע, ויתקיים בכם הכתוב: 'וְנִהְפֹךְ הוּא, אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיְהוּדִים הֵמָּה בְּשֹׁנְאֵיהֶם'.

שהרי שונאו הגדול של האדם הוא היצר הרע. וכבר אמר הלל הזקן כי יסוד כל התורה כולה הוא הכלל: "דעלך סני – לחברך לא תעביד" (שבת לא ע"א). מלבד פשט הדברים, ביארו עוד בדרך רמז: את מי ששנוא עליך, הוא היצר הרע, אל תעשה אותו, את היצר, לך לחבר.

לפיכך, כשיצרך אומר לך: "הלא לא תהנה אם לא תשמע לי לשקוע בחומריות", אתה

תרגום	מגילת	ח, י	אפתר	צה
<p>בְּנֵחִי תְלִימִי, הוּא יָרַח סִיּוֹן, בְּעֶסְרִין וּתְלָתָא יוֹמִין בֵּיהּ, וְאִיבְתִּיב בְּכָל דֵּי פְקִיד מְרַדְכֵי לְנֹת יְהוּדָאִין וּלְנֹת אַסְטְרָטִילוֹסִין וְהַפְּרִכִין, וְרַבְרַבִּין דְּמַתְמַנֵּן אַרְבִּינִין עַל פְּלִכְיָא, דְּמִן הִנְדְיָא רַבָּא וְעַד כּוּשׁ, לְמַאָה וְעֶסְרִין וְשִׁבְעֵי פְלִכִין, פְּלִכָא וּפְלִכָא כְּרוּשָׁם כְּתֻבָּהָא, וְעֵמָא וְעֵמָא כְּמַמְלַל לִישְׁנֵיהּ, וּלְנֹת יְהוּדָאִין כְּרוּשָׁם כְּתֻבֵיהוֹן וּכְמַמְלַל לִישְׁנֵיהוֹן, י וְאַפְתַּב בְּשׁוּם מִימְרָא דְּמִלְכָא אַחְשׁוּרוּשׁ, וְאַסְתַּתֵּם בְּעִזְקַת סְטוּמְתָא דְּמִלְכָא, וְשִׁלַּח פְּטָקִין בִּידָא דְּרַהֲטָנִין רַהֲטִי סִיסוֹן, וְרַכְבֵי רַכְסָא עֲרֻטוּלְיָנִי, רַכְמִין דְּאַתְנַטִּילוּ</p>	<p>הַשְּׁלִישִׁי הוּא-הַדָּשׁ סִיּוֹן בְּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכְתַּב כָּכָל-אֲשֶׁר-צִוָּה מְרַדְכֵי אֶל-הַיְהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהֵדוּ וְעַד-כּוּשׁ שִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כָּל־שָׁנָו וְאֶל-הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנָם: י וַיִּכְתַּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרֶשׁ וַיַּחֲתֵם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הַרְצִיִם</p>	רש"י	(י) ביד הרצים. רוכבי סוסים שזוה להם לרוץ: האחשתרנים. מין גמלים הממהרים לרוץ:	

~ נזר הקודש ~

תשיב לו "אתה שונאי ולא חברי! לכן לא אאמין לך! יודע אנכי שיותר אהנה אפילו בעולם הזה, וקל וחומר בעולם הבא, אם אשמע להוראות היוצר, ולא להוראותיך, היצר!". שהרי כל המסגרות שהתורה מעניקה ליהודי, ומדריכה אותו כיצד לחיות על פיהן, מובילות את האדם בדרך חיים סלולה וטובה, ומסייעות לו להחליף הנאות דמיוניות וזמניות שסופן סבל, בהנאות מאוזנות וקבועות, שמלוות את האדם לאורך כל ימי חייו, גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. וכפי שהרחבנו להוכיח ענין זה בספר "מפתחות לחיים" (פרק "חיפוש רוחני" והלאה). ובפרט אם עוסק הוא בתורה כראוי, אין לך אדם מאושר ורווי עונג יותר ממנו. וכמו שהתבטא הגרא"מ שך זצ"ל בפני תלמידיו, כאשר אחד מעשירי תבל תמך בעולם הישיבות בעת משבר והצילם מקריסה: "מקנא אני בעולם הבא של אותו עשיר, אבל הוא צריך לקנא בעולם הזה שלי...".

י וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הַרְצִיִם בְּסוּסִים רַכְבֵי הַרְקָשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים בְּנֵי הַרְמָכִים: לעיל, בפסוקים העוסקים בשליחת אגרות המן כתוב כי הוא ביקש מהמלך: "וַיִּשְׁלַח־

צו מגילת ה, יא-יב אסתר תרגום

בְּסוּסִים רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים
 בְּנֵי הַרְמְכִים: יֵא אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ
 לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וְעִיר לְהִקְהֵל
 וְלַעֲמֹד עַל-נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג
 וְלֹאֲבֹד אֶת-כָּל-הָיִל עִם וּמְדִינָה
 הַעָרִים אֲתֶם טָה וְנָשִׁים וְשָׁלָלָם לְבוּז:
 יב בַּיּוֹם אַחַד בְּכָל-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
 אֲחַשְׁרוּשׁ בְּשִׁלּוּשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ

רש"י

(יא) ושללם לבז. כאשר נכתב בראשונות והס צוה לא שלמו את ידם שהראו לכל שלא נעשה לשם ממון:

• נזר הקודש •

סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וְלֹאֲבֹד אֶת כָּל הַיְהוּדִים" (פרק ג, יג). ובקשתו התקיימה, ככתוב: "הָרָצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ" (פרק ג, טו). כלומר, יצאו רצים רגילים מבלי להשתמש במערך הסוסים ורכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים, המיועדים למשלוח הודעות דחופות בשעת חירום. ואילו בשליחת אגרות מרדכי כתוב: 'וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים, רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים, בְּנֵי הַרְמְכִים'. כלומר, ביד הָרָצִים באמצעות סוסים, שהם, הרצים הללו, רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים' — רוכבים על סוסי רכש מיוחדים ונדירים, שנרכשו במיוחד משום מהירות ריצתם. 'בְּנֵי הַרְמְכִים' — וכן יצאו אנשי הרמכים. האנשים המופקדים על הרמכים. 'רמך' מוזכר במשנה במסכת כלאים (ה, ה). והוא פרד שאמו סוטה ואביו חמור. והיו מאמנים אותם לרכיבה מהירה יחסית באזורים הרריים שסוסים מתקשים לדהור בהם. (הסימן לפרד שאמו סוטה ואביו חמור, הוא שאזניו קטנות. ופרד שאמו חמורה ואביו סוס, אזניו גדולות. כמובא בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג. ובגמרא מגילה יח ע"א אמר רבינא כי אין אנו יודעים את פירוש הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הַרְמְכִים. וכוונתו לביאור המילולי של המילה 'אחשתרנים'. אבל בני הרמכים ביאורו ידוע מהמשנה בכלאים, ורבינא נקט בדבריו את המשך הכתוב. ומכל מקום בודאי שהאחשתרנים אינם בניהם של הרמכים, אלא מילת 'האחשתרנים' מילה בפני עצמה היא, כמוכח מטעמי המקרא כאן (ועיין בפסוק יד). ועוד יש לבאר שכוונת רבינא גם למילה 'בְּנֵי', שאין ידוע לנו מי הם 'בני' הרמכים, ומדוע נקראו כן. והוא קצת דוחק, שהרי המילה 'בְּנֵי' משמשת בלשון שייכות. כגון בן מצוה. ועיין ברש"י כאן שפירש: 'האחשתרנים' - מין גמלים הממהרים לרוץ).

תרגום

מגילת ח, יג-טו אסתר צו

הוא ירחא דאדר: דיטנמא דכתבא לאתיהבא גזרת דינא בכל פלקא ופלקא בריר לכל עממא, דיהון יהודאין אטימוסין ליומא דדין, לאתפרע מפעלי דבביהון: יד רחטונין דרכיבין על רכסא ערטוליני, נפקו זריון וסחיפין בפתנמא דמלקא, וגזרת דינא אתיהיבת בשושן בירנתא: טו ומרדכי נפק מן גדרם

שנים-עשר הוא חדש אדר: יג פתשגן הפתב להנתן דת בכל-מדינה ומדינה נלוי לכל-העמים ולהיות היהודיים (היהודים) עתודים (עתידים) ליום הזה להנצחם מאיביהם: יד הרצים רכבי הרקש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה: טו ומרדכי יצא מלפני

מלקא בלבושא דמלכותא דתקלא, פד חדי ושפיר לפיה, ביקרא סגי וברבו יתירא, לביש לבושא דמלכותא מילא כרפסא ותקלתא, שיר בדחב טב דאופיר, ומקבעין ביה מרגלין

רש"י

(יג) פתשגן. אגרת מפורס: (יד) מבהלים. ממהרים אותם לעשות מהרה לפי שלא היה להם פנאי שהיה להם להקדים רצים הראשונים להעצרים: (טו) ותבריד בוי. מעטה צון טלית העשו להמעטף:

נזר הקודש

והסיבה שבשליחת האגרות על ידי המן לא נשלחו כל אלה, אלא רק רצים רגילים, משום שכל מטרת המן היתה לאבד את היהודים בתאריך שעלה בגורל, ולפיכך לא היה אכפת לו מתי יגיעו השליחים ליעדם, העיקר שבהגיע היום המיועד יתבצע זממו. ולפי שאחד עשר חודשים היה לפניו, מיום הפלת הפור וגזרת הגזרה ביי"ג בניסן, ועד י"ג באדר בשנה הבאה שהוא יום ביצוע הגזרה, לכן שלח רצים רגילים, מבלי להשתמש במערך הסוסים היקרים והרמכים המאומנים שנועדו להעברת הודעות דחופות בשעת חרום. אבל מרדכי הצדיק ביקש להרגיע בהקדם האפשרי את היהודים מפחדם, ולשמחם מהרה בכשורה הטובה שבטלה הגזירה, ואדרבה, ישלחו היהודים המה בשונאיהם. לפיכך הפעיל את סמכותו מתוקף מעמדו הרם, והשתמש בכל המערכות שבידן לזרז את הגעת השליחים לכל תפוצות ישראל.

טו ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות: יש להבין, מדוע בסיפור גדולת יוסף אצל מלך מצרים, מתארת התורה את מעמד הלבשתו בלבוש מיוחד, ככתוב: ויִסֶר פְּרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיַּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף, וַיִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ, וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צַנְאוֹרוֹ (בראשית מא, מב). ואילו אצל מרדכי לא נכתב שהמלך העניק לו את לבוש המלכות. וגם מה פשר כתיבת ענין זה בלשון יציאה מלפני המלך?

הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְאֲבָנֵי טָבַן, לָגוּ מִן סַרְבֵּלָא לְבִישׁ מִיְנֵקָא דְכְרוּם יָמָא

מֵעֲרָבָא, לָגוּ מְנִיָּה לְבוּשָׁא כְתוּנָא דְאַרְגָּוֹן דְעִירִין עָלֶיהָ פֶּל צִפְר גְּדַפָּא וְעוֹפֵי שְׂמִיָּא, וְהָוֹן דְמִיָּה דְכְתוּנָא אַרְבַּע מָאָה וְעֶסְרִין כְּפָרֵי דְדִהֲבָא. וְהִמְנִיָּא מְחִית בְּחַרְצִיָּה דִי מְקַבְּעִין בְּאַרְכּוּחֵי אֲבָנֵי בּוּרְלָא, מוֹקֵי פְרִתִיָּאִין רְמֵי בְּרַגְלֵיהָ מְחִתִּין בְּמוֹקְדוֹנֵין דְדִהֲבָא וּמְתַחַתְמִין בְּמַרְגָּדִין, וְסַפְסָרָא מְדָאָה תְּלֵי בְּחַרְצִיָּה, מְחִית בְּחֹלֶת חֹלֶת דְדִהֲבָא, וְצִיר עָלֶיהָ קְרִתָּא דִירוּשָׁלַם, וְעַל

• נזר הקודש •

אולם כשמדקדקים בהשתלשלות הדברים ובלשון המגילה, הדבר מובן.

בי"ג בניסן התפרסמה גזירת המן. ולמחרת, בי"ד בניסן, החלו שלושת ימי הצום שגזרו מרדכי ואסתר, וביום הרביעי נתלה המן. נמצא שהמן נתלה בעיצומו של חג הפסח. ובו ביום שנתלה, קיבלה אסתר את בית המן, ומרדכי הוכנס לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה. באותו מעמד קיבל מרדכי את טבעת החותם המלכותי שנלקח מהמן, כמסופר לעיל (פרק ח, ב). אולם רק כחודשיים לאחר מכן, בחודש סיון, התבטלה גזירת ההשמדה מעם ישראל (ראה פסוק ט). ורק עתה, לאחר ביטול הגזירה, כתוב: "וּמְרַדְכֵי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת".

לפי שאמנם בודאי יחד עם העברת הטבעת בחודש ניסן, קיבל מרדכי מיד גם לבוש מלכות. שהרי דבר ברור הוא ששום אדם לא יקבל את טבעת החותם המלכותי אילולי התמנה לשררה המקבילה למשנה למלך וגם קיבל בגדי פאר רשמיים כראוי לתפקידו הרם. אולם מרדכי לבש לבוש זה רק כבואו לפני המלך משום כבוד מלכות, ונזהר שלא לצאת בלבושו המלכותי לרחובה של עיר כל זמן שהגזירה לא התבטלה, כדי שיידעו כל היהודים כי עמהם הוא בצרתם. לבל תעלה חלילה מחשבה בלבם כי הנה מרדכי עלה לגדולה בבית המלך וניצל מהגזרה, ורק אנו שרויים בצרה. לפיכך התהלך ברחובות העיר בכגדיו הרגילים.

אבל עתה, לאחר שהרצים יצאו בדבר המלך עם אגרות ביטול הגזרה, והדת ניתנה בשושן הבירה שנהפוך הוא אשר ישלחו היהודים המה בשונאיהם, רק אז יצא מרדכי לרשות הרבים בלבוש מלכות, כדי לשמח בשמחה שלמה את אחיו היהודים, למען יראו בעיניהם כי הנה אור ה' זרח עליהם לשומרם ולהצילם מכל גזירה, ולהעלות לגדולה את הנאמן לה' ולתורתו. וזהו שנאמר בסמיכות דברים: "וְהִתְדַת [החוק המבשר שהתבטלה הגזירה] נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיֶרֶה — וּמְרַדְכֵי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר, וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוּלָּה, וְתַכְרִיף בּוּץ וְאַרְגָּמָן". ומעתה — "וְהָעִיר שׁוֹשַׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה".

וְעִטְרַת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ
וְאַרְגָּמָן וְהַעִיר שׁוֹשֵׁן צָהָלָה וְשִׁמְחָה:
יְדִיה דְסַפְסִירָא צִייר עֲלֶיהָ
גְּדָא דְמַחֲזוּזָא, חִידָא מְרָעָה
מְחִית בְּרִישֵׁיהָ דְצִייר
בְּצַבְעוֹנִין, וְעֵבִיד לְעִילָא

מְנִיחָא פְּלִילָא רַבָּא דְדַהֲבָא מוֹקְרוּנָא, וְלְעִילָא מִן פְּלִילָא טוֹטְפִין דְמַקְבְּעִין בְּדַהֲבָא, דִּירְעִין כָּל
עֲמִמָּא אומִיָּא וְלִישְׁנִיָּא דִּי הוּא מְרַדְכֵי יְהוּדֵי, לְמַקְנִמָּא קְרִיָּא דְכְּתִיב 'וַיַּחֲזִין כָּל עַמָּא דְאַרְעָא
אֲרוּם שָׂמָא דֵּי אֲתַקְרִי עֲלֶיהָ. וּבְמַפְקִיה מְרַדְכֵי מִן תְּרַעָא דְמַלְכָּא, שׁוֹקְנָא בְּאַסִּיָּא מְפִיכִין,
וְדַרְתָּא בְּאַרְגָּמָנָא, נְגִיד טוֹלָא בְּחַבְלֵי בּוּצָא. עוֹלָמִן מְחַתֵּן בְּרִישֵׁיהֶן פְּלִילִין וְכַהֲנִיָּא נְקֻטִין
בִּידֵיהוֹן חֲצוּצְרָתָא, וּמְכַרְזִין וְאַמְרִין, כָּל דְלָא יִתּוֹן לְשַׁלְמָא לְמְרַדְכֵי וְלְשַׁלְמָא לִיהוּדָאִי,
'הַדְמִין יִתְעַבְדּוּ וּבִיתֵיהָ נִגְלִי וְשִׁתְּנָה. וְעַסְרָא בְּנֵי הָמֵן סְבִירִין יְדִיהוֹן וְאַזְלִין (וְוַמְרִין) קָדָם
מְרַדְכֵי צְדִיקָא וְאַמְרִין (וּמְשַׁבְּחִין), לְמֵן דִּיהֵב אֲנָרָא לִיהוּדָאִי, וּמְשַׁלֵּם אֲנָרְהוֹן דְרִשִׁיעִיָּא
בְּרִישֵׁיהוֹן, וְהָדִין הָמֵן אֲבוּנָא טַפְשָׂא דְאַתְרַחֲזִין בְּעַתְרֵיהָ וְעַל יְקָרִיהָ, מְרַדְכֵי עֲנֹתָנָא תַּבְרַח
בְּצוּמָה וּבְצִלוֹתָהּ, וְאַסְתֵּר צְדִיקָתָא מְדִיקָא מִן חַרְבָּא, דְלִית אֲפִשֵׁר לְמַלְכָּתָא לְמַהֲלָבָא עִם
בְּנֵי נֶשֶׂא בְּשׁוֹקָא. חוֹר מְרַדְכֵי עֵינֹהֵי וְחֹזָא יְתָהּ, וְאָמַר לָהּ, 'בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֵא נִתְּנֵנוּ טְרַח
לְשִׁנְיָהֶם. מְתִיבָא אֲסֵתֵר וְאַמְרַת לִיהָ, 'עֲזְרֵי מַעִם יְיָ עוֹשֶׂה שְׁמוֹם וְאַרְץ'. סְנִיָּאִין מִבְּנֵי נֶשֶׂא

• ~~~~~ נזר הקודש ~~~~~ •

וּמְרַדְכֵי יִצְא מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוֹר וְעִטְרַת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ
בוּץ וְאַרְגָּמָן: כתב הגר"א בביאורו: "לבוש מלכות, פירוש טלית של מצוה. כמו
שכתב בזוהר: 'עטיפת דמלכותא'. תכלת, הוא תכלת שבציצית. וחור, הוא הלבן
שבציצית. ועטרת זהב גדולה, היא תפילין שבראש. ותכריך בוץ, הם הרצועות
שכורכין בהם. וארגמן, הם תפילה של יד. כי מתפילה של ראש לתפילה של יד ד'
דרגין". עד כאן. ובודאי אין כוונתו להוציא את המקרא מידי פשוטו. שהן זה ברור
שמרדכי קיבל את כל פרטי בגדי המלכות המנויים כאן מידי המלך אחשוורוש, אולם
מהכתוב 'וּמְרַדְכֵי יִצְא מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ' ולא כתוב: 'מלפני המלך אחשוורוש', מוכח
שיצא כן מלפני מלכו של עולם. והרי אצל הקב"ה אין בגדי הפאר ההבליים של
העולם הזה נחשבים למאומה, אלא רק הלבוש שיש לו משמעות רוחנית והשפעה
על כל העולמות.

וּמְרַדְכֵי שִׁלְבַשׁ עַל גּוֹפּוֹ גַם טְלִית וְגַם גְּלִימַת מַלְכוּת, וְהֵנִיחַ עַל רִאשׁוֹ גַם תְּפִילִין
וְגַם עֵטֶר זָהָב גְּדוֹלָה, לְעֵינֵי בֶשֶׂר וְדָם נִרְאִים הַלְבוּשׁ וְהַעֲטָרָה הַחֹמְרִיִּים
כְּנֹכַחֵם וְחֹשׁוּבֵם, אֲבָל בְּעֵינֵי ה' רַק אוֹתָם שֶׁהֵם בְּעֵלֵי מִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית, הַטְּלִית
וְהַתְּפִילִין, נֹחֲשָׁבִים כְּקִיּוּמִים. מִשַׁל לְאָדָם הָעוֹבֵר שִׁיקוֹף וְצִילוּם בְּמִכְשֵׁר סְרִיקָה.
הַמְבִיט בּוֹ מִן הַצַּד בְּעֵינֵי רְגִילוֹת, רֹאֵה אֶת בְּגָדוֹ הַחֲצוּצוֹנִיִּים, אֲבָל בְּצִילוּם עֲצָמוֹ

מִזְ לַיהוּדִים הַיְתֵה אֹרְחָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וְיִקְרָ: יז וּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל־
עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ
הָיוּ חֲדָיוֹן עַל מַפְלְתֵיהָ דְהַמֶּן
רְשִׁיעָא, וּמוֹדִין וּמְשַׁבְּחִין
עַל פּוֹרְקָנָא דְהוּה לִזְן
לַיהוּדָאִי, וּמְשַׁבְּחִין עַל
פּוֹרְקָנָא וְיִקְרָא דְהוּה לַיה

לְמַרְדֵּכִי צְדִיקָא בְּזַמְנָא תְּחִיא, דְּהִכֵּן כְּתִיב 'וּמְרַדְּכִי צְדִיקָא נִפְק מִן קְרָם מַלְכָּא בְּלִבּוּשָׁא
דְּמַלְכוּתָא תְּכַלָּא וּמִיָּלָא, וּכְלִיל דְּדִהָבָא רַבָּא, מְכַרִּיד בּוּצָא וְאַרְגָּוָנָא, וְקִרְתָּא דְשׁוּשַׁן צְהִלָּה
וְחֲדָיָא: מִזְ לַיהוּדָאִי הִנּוּת רְשׁוּתָא לְמַעַסְק בְּאוֹרְיָתָא, וְלְמִיטְר שְׁבִיָּא וּמוֹעֲדָיָא, וְלְמַגִּזְר עוֹרְלַת
בְּנִיהוּן, וְלְאַחַתָּא תְּפִילִין עַל יְדִיהוּן וְעַל רִישֵׁיהוּן: יז וּבְכָל פִּילְכָּא וּפִילְכָּא וּבְכָל קִרְוָא וּקִרְוָא,
אַתְר דִּי פְתָגָם מַלְכָּא וּגְזִירַת דִּינֵיהָ מְטִי, חֲדוּת וּבְרִיחַת לְבָא לַיהוּדָאִין, וּמְשַׁתְּיָא וְיוֹמָא טְבָא,

רש"י

(יז) מתידידים. מתגיירים:

נזר הקודש

אין הבגדים נחשבים ואינם נראים כלל, אלא רק העצמות והאברים שבפנימיותו הם הנחשבים לצורך הצילום ורק הם שקיימים בתמונת הצילום. כך להבדיל, המון העם המביט במרדכי מתפעל מבגדי המלכות שעליו ומעטרת הזהב הגדולה שעל ראשו, אבל כותבי המגילה כותבים את האמת הנעלמת מעיני בשר ודם, כי מרדכי יצא באותה שעה מלפני מלכו של עולם בטלית ותפילין, שהם המראה האמיתי שלו בעולם הרוחני, והם העיקר.

ונאמרו שני העניינים בפסוק אחד, החומרי בפשט והרוחני ברמז, לומר שקיבל שכרו בעולם הזה, זה כנגד זה. שלפי שקידש שם שמים במסירות נפשו מול המן, ולא בוש להראות בפרהסיה בהנהגתו ובלבושו כי הוא יהודי - קיבל את פירות מעשיו בפאר ומעמד המלכות בעולם הזה, מלבד הקרן הקיימת לו לעולם הבא.

מִזְ לַיהוּדִים הַיְתֵה אֹרְחָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וְיִקְרָ: בגמרא (מגילה טז, ע"ב) "אמר רב יהודה: אורה — זו תורה [שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה. רש"י], וכן הוא אומר: 'פִּי יַר מְצֹה וְתוֹרָה אֹר' (משלי ו, כג). שמחה - זה יום טוב, וכן הוא אומר 'וְשִׁמְחָתָּ בְּחִנְיָךְ' (דברים טז, יד). ששון — זו מילה, וכן הוא אומר: 'שֶׁשׁ אָנֹכִי עַל אִמְרַתְךָ' (תהלים קיט, קסב). [שניתנה במאמר ולא בדיבור: 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר' (בראשית יז, ט). רש"י]. ויקר - אלו תפלין, וכן הוא אומר 'וְרָאוּ פֶלַע עַמִּי הָאֲרָץ פִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וְיָרְאוּ מִמֶּךָ' (דברים כח, י). ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש".

תרגום מגילת ט, א אסתר קא

מִזְמַנֵּי שְׂמִינָה וְשִׁשּׁוֹן לַיהוּדִים מִשְׁתָּה
 וַיּוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ
 מִתִּיהָדִים כִּי־נִפְלַ פְּחַד־הַיְהוּדִים
 עֲלֵיהֶם:

וּסְנִיָּאִין מַעֲמָא דְאַרְעָא
 מִתְנַיִרִין, אַרוּם נִפְלַ פְּחַדָּא
 דִּיהוּדָאִי עֲלֵיהוֹן: א וּבְתַרֵּי
 עֶסֶר יָרְחִין הוּא יְרַח אָדָר,
 בְּתַלְתַּת עֶסֶר יוֹמִין בֵּיה,
 דְמִטָּא פְתָנָם מִלְכָּא וּגְזִירַת
 דִּינִיה לְאַתְעֵבְרָא, בְּיוֹמָא
 דְחֻשְׁבּוֹ פְעֻלֵי דְרַבִּין
 דִּיהוּדָאִין לְמִשְׁלוּט בְּהוֹן,
 וְאַתְחַפִּיד מִן שְׂמִיָּא בְּנִין
 זְכוּתָא דְאַבְהָתָא, דִּי
 יִשְׁלֹטוּן יְהוּדָאִין אִינוּן

ט א וּבְשָׁנִים עָשָׂר הָדָש הוּא־תְּחַדֵּשׁ אֶתְרָא
 בְּשָׁלוּשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ
 דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר
 שָׁבְרוּ אִיבֵי הַיְהוּדִים לְשָׁלוּט בָּהֶם

• ~~~~~ נזר הקודש ~~~~~ •

לְבָאוּרָה, יוֹתֵר פְּשוּט הִיָּה לְכַתּוּב: "לַיְהוּדִים הִיָּתָה תּוֹרָה, וַיּוֹם טוֹב, וּבְרִית מִלְּהָ,
 וְתַפְלִיץ". וְהֵינּוּ לְמַדִּים מִתּוֹךְ כַּךְ שְׁלֹאֲחַר שֶׁהֵמֵן אֶסֶר עֲלֵיהֶם בְּגִזְרַתוֹ
 לְקִיָּים אֶת כָּל אֱלֹהִים, יְכַלּוּ עֵתָהּ, עִם בִּיטוּל הַגְּזֵרָה, לְקִיָּימָם בְּפִרְהִסְיָה כְּרָאוּי. וּמִדּוּעַ
 נִקְטָו מִרְדְּכִי וְאַסְתֵּר מִלִּילִים נִרְדְּפוּת: 'אוֹרָה וְשְׂמִיָּה וְשִׁשּׁוֹן וְיִקְר'?

אוֹלָם כְּנוּדַע, דֶּרֶךְ כְּתָבֵי הַקּוּדֵשׁ הַכְּתוּבִים בְּנִבּוּאָה אוֹ בְּרוּחַ הַקּוּדֵשׁ, לְכַתּוּב אֶת
 הַמְצִיאוֹת עַל פִּי הָאֵמֶת הַמוֹחַלְטָת, בְּאַמְצַעוֹת הַגְּדֻרְתָּה כְּפִי שֶׁהִיא מֵהַיִּבֵּט
 הַרוּחָנִי, שֶׁהוּא הָאֵמִיתִי. וְהֵנָּה, כְּשִׁישְׂרָאֵל קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה בְּסִינִי, קִיבְלוּ מִבְּלֵי לְדַעַת
 מֵהַ כְּתוּב בֵּה, וּמִמִּילָא לֹא חֲשׂוּ אֶת הַטוֹב שְׁבָה. רַק הִבִּינוּ בְּשִׁכְלָם שְׁכֹאֲשֶׁר בּוֹרָא
 הָעוֹלָם נוֹתֵן סֵפֶר הַזֵּרָאוֹת, זֶה בּוּדָאִי טוֹב, וְלִכֵּן הַכְּרִיזוּ וְאַמְרוּ: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע" (שְׁמוֹת
 כד, ז). אֲבָל עֵתָהּ, בְּפוּרִים, קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ אֶהְבָּה נִפְלָאָה
 בְּהִיוֹתָם מוֹדְעִים לְטוֹב שְׁבָה. וְהִיָּתָה הַתּוֹרָה עֵתָהּ בְּעִינֵיהֶם כְּאוֹר מִמַּשׁ הַמְּאִיר אֶת
 חַיֵּיהֶם, כְּאַדָּם הַהוֹלֵךְ בְּמַעְרָה חֲשׁוּכָה וּמִגִּשְׁשׁ אֶת דְּרָכָה כִּשְׁהוּא דוֹאֵג מֵהַעֵתִיד, שְׁמָא
 יִמּוֹת כְּאֵן, וּלְפִתַּע מִבְּלִיחַ לְפָנָיו אוֹר הַפֶּתַח וְהוּא יוֹדַע: הֵנָּה נִיצְלַתִּי! אֲנִי יוֹצֵא לְחַיִּים!

כַּךְ רָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּחוּשׁ, כִּי לֹא הַתּוֹרָה יוֹרְדִים הֵם מִדְּחֵי אֶל דְּחֵי עַד שְׁאִין קִיוּם
 לְחַיֵּיהֶם, וְהֵם נִתּוֹנִים לְמִשְׁיִסָּה בִּיד אוֹיֵב. וְכִשְׁהָאֲדָם רוֹאָה אֶת הַמּוֹוֹת אֶל מוֹל עֵינָיו,
 חֲשׂוּ הוּא כִּי כָּל תְּאוּוֹת הָעוֹלָם הַבֵּל הַבָּלִים שֶׁל דְּמִיּוֹן מוֹחַלְטָה הֵמָּה. שְׁכִידוּעַ, בְּכַח
 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בַּיּוֹם הַמִּיתָה לְפַעוּל בְּנַפְשׁ לְהַכְנִיעַ אֶת הַיִּצֵּר הָרַע, מֵהַ שְׁכַל עֵינֵן אַחַר
 אִינוּ יוֹכֵל לְפַעוּל. כְּמִבּוּאֵר בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת ה' ע"א) עַל הַפְּסוּק "רְגִזּוּ וְאַל תִּחַטְּאוּ אֲמָרוּ

קב מגילת ט, ב-ג אסתר תרגום

וְנִהְפֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלַטוּ הַיְהוּדִים
הַמָּה בְּשֵׁנָאֵיהֶם: ב נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים
בְּעָרֵיהֶם בְּכָל-מְדִינֹת הַמְּלָךְ
אֲחֻשׁוּרוֹשׁ לְשֵׁלַח זֶר בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָם
וְאִישׁ לֹא-עָמַד לְפָנֵיהֶם כִּי-נָפַל פְּתָחָם
עַל-כָּל-הָעַמִּים: ג וְכָל-שָׂרֵי הַמְּדִינֹת

רש"י

(ג) ועשי המלאכה. אומם שהיו ממונים לעשות לרכי המלך:

• נזר הקודש •

בְּלִבְבְּכֶם עַל מְשֻׁפְּכֶם וְדַמּוּ סְלָה" (תהלים ד, ה): "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו, וְאַל תִּחַטְּאוּ. אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יעסוק בתורה, שנאמר: אִמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם. אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יקרא קריאת שמע, שנאמר: עַל מְשֻׁפְּכֶם. אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יזכור לו יום המיתה, שנאמר: וְדַמּוּ סְלָה".

ולפיכך עתה, לאחר שעשו תשובה, הרגישו בחוש כמה חסרה היתה להם התורה, ועד כמה כשקיבלוה מחדש, מאירה היא את עיניהם. בשעה זו, לא נקרא שמה 'תורה' כשמה הרגיל, אלא כהרגשתם בחוש כי זו 'אורה'! כמהותה הנכונה המבוארת בפסוק 'כִּי נֵר - מְצֹוֶה. וְתוֹרָה - אֹר' (משלי ו, כג). כי אף שבדרך כלל לא כל אדם זוכה לחוש את מהות התורה כאור ממש, אבל כעת כל ישראל חוו את מהותה בכל לבם ונפשם. ובשם זה, כפי שהיתה בעיניהם באותה שעה, נכתבה במגילה.

וביוצא בזה בענין יום טוב וברית מילה. לאחר שהזדככו בתשובה ובצום עקב גזרת המן, חשו היהודים ממש את ה'שמחה' שיש בשורשו הרוחני של ה'יום טוב', ואת ה'ששון' שיש בשורשה הרוחני של 'ברית המילה'. ובשמות אלה נכתבו במגילה. (ועיין בביאור הגר"א כאן על ההבדל שבין 'שמחה' ל'ששון', ששמחה הוא כשהולך לקראת השגת מבוקשו והוא שמח מהעתיד לבוא, וכשמוצא והחפץ בידו הרי הוא שש. עיין שם כל דבריו).

ובן לענין תפילין, כאשר ראו את מרדכי יוצא מלפני המלך בלבוש מלכות, ועם זאת גאה הוא ביהדותו, תפילין מונחות בראשו ובזרועו, עלה כבוד התפילין אצל העם והתייקר בעיניהם. ולכן באותה שעה השם הראוי לתפילין היה 'יקר'. ובשם זה נכתב במגילה.

וְעַבְדֵי עֲבִירְתָּא דִּי לְמַלְכָּא, מִמְּנֵן עֲלוּיְהוּן יַת יְהוּדָאִין, אַרום נִפְל פְּתָדָא דְמַרְדֵּכִי עֲלוּיְהוּן, ה אַרום אֲפּוֹטְרוֹפּוּס וְרַב וְסַרְגֵּן מַרְדֵּכִי בְּבֵית מַלְכָּא, וּמִטְבְּעִיה נִפְק בְּכַל פְּלִכְיָא, אַרום גְּבִרָא מַרְדֵּכִי רַב בֵּית אֲבָא לְמַלְכָּא, וְאוּל וּמִתְרַבְּרַב: ה וּמַחוּ יְהוּדָאִין בְּכַל בְּעָלֵי דְכַבְּיָהוּן מִחַת קְטִילַת סִיפָא, וְקְטִילַת גּוֹלְמִין גְּלַפִּין, וְהוּבַד נַפְשָׁתָא, וְעַבְדוּ בְּסַנְאִיְהוּן פְּרַעוּתְהוּן: וּ וְבִשׁוּשׁ בִּירְנַתָּא קְטִילוּ יְהוּדָאִין וְהוּבִידוּ חֲמִשׁ מָאָה גּוֹבְרִין, כּוּלְהוּן רּוּפִילִין מְדַבֵּית עֲמֻלְק: וְזִנַת פְּרִשְׁנֵדְתָּא יַת דְּלַפּוֹן יַת אֲסַפְתָּא: ה וְזִנַת פּוֹרְתָא יַת אֲדֻלְיָא יַת אַרְיֵדְתָּא,

~ נזר הקודש ~

ה וַיִּכְּפוּ הַיְהוּדִים כָּל אֲיִבֵיהֶם מִפֶּת חֶרֶב וְהָרַג וְאִכְדָּן וַיַּעֲשׂוּ בְּשֵׁנְאֵיהֶם פְּרָצוֹנִם: הַבְּדֵל רַב יֵשׁ בֵּין גְּזִירַת הַמֶּן עַל הַיְהוּדִים, לְבִין גְּזִירַת מַרְדֵּכִי עַל הַגּוֹיִים. הַיְהוּדוֹת לַעוֹלָם לֹא תִבְקַשׁ לַהֲרוֹג גּוֹי רַק מִשׁוּם שֶׁהוּא גּוֹי, כְּפִי שֶׁהַמֶּן בִּיקַשׁ לַהֲרוֹג אֶת עַם יִשְׂרָאֵל רַק מִשׁוּם הַיּוֹתֵם יְהוּדִים. וְאִפִּילוּ כַּאֲשֶׁר נִאֲלָצוּ מַרְדֵּכִי וְאַסְתֵּר לַהֲפוּךְ אֶת לַשׁוֹן הַגְּזִירָה בְּאִישׁוֹר הַמֶּלֶךְ כְּדִי לַהֲצִיל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל מִגְּזִירַת הַהִשְׁמָדָה, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל (פֶּרֶק ח, ח), לֹא בִיקְשׁוּ לַהֲרוֹג 'גּוֹיִים' סַתֵּם, אֲלֵא רַק אֶת אוֹיְבֵי הַיְהוּדִים - 'אֶת כָּל חַיִּל עַם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֲתֵם' (פֶּרֶק ח, יא). וְגַם עַם יִשְׂרָאֵל בְּכֻלּוֹתוֹ לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בַּהִיתֵר זֶה לְטִבּוּחַ בְּגוֹיִים, אֲלֵא 'נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רְעֻתָם' (פֶּרֶק ט, ב). שֶׁהִרִי "חִבִּיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם" (אֲבוֹת ג, יג) וְחֻלִּילָה לָנוּ לְשַׁפוֹךְ דָּם נִקִּים. אֲלֵא גִזְרוּ לַהֲרוֹג רַק אֶת שׁוֹנְאֵיהֶם הַיְדוּעִים בַּעֲרֵיהֶם כְּאֲנִטִישִׁמִּים אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשָׁם, אוֹתֵם וְאֵת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּם הַמְּחֻנְכִים עַל שֵׁנַת יִשְׂרָאֵל. וְכֵן דֵּיִיקוּ בַּהֲמִשָּׁךְ לַהֲדַגִּישׁ בְּכֻלּוֹ הַפְּסוּקִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הָרַגוּ אֶת הָעַמִּים אוֹ אֶת הַגּוֹיִים לֹא הִבְחִנָה, אֲלֵא: וַיִּכְּפוּ הַיְהוּדִים בְּכָל אֲיִבֵיהֶם וְכוּ' וַיַּעֲשׂוּ בְּשֵׁנְאֵיהֶם פְּרָצוֹנִם.

ט וַיֵּת פָּרְמִשְׁתָּא וַיֵּת אַרְיִסִי וַיֵּת אַרְיִדִי וַיֵּת וַיֵּת:	וַאֲתַּי	אִישׁ:
י עֲשֵׂרְתִי בְּנוֹי דְּהֶמֶן בְּר הַמְּדָהּא מְעִיקָא דִּיהוּדָאִין קְטִילוּ וּבְעֵדָאָה לֹא אוֹשִׁיטוּ יֵת יְדִיהוֹן, יֵא בְּיוֹמָא הַהוּא	וַאֲתַּי	פְּרִשְׁנֵהּתָא
יג עֲלֵא מְנַנְן קְטִילִין בְּשׁוּשַׁן בְּרִנְתָא קָדָם מְלָכָא, יב וְאָמַר מְלָכָא לְאַסְתֵּר מְלָכְתָּא, בְּשׁוּשַׁן בִּירְנֵתָא	וַאֲתַּי	דְּלָפוֹן
יד קְטִילוּ יְהוּדָאִין וְהוֹבְדוּ חֲמֵשׁ מֵאָה גּוֹבְרִיא רּוֹפִילִין דְּמוֹרְעִית עֲמֶלְקָ, וַיֵּת	וַאֲתַּי	אַסְפֵּתָא:
טז עֲשֵׂרְתִי בְּנוֹי דְּהֶמֶן, בְּמִשְׁאֵר פְּלָכִי מְלָכָא מַח עֲבָדוּ, וּמַח שְׂאֵלְתֵיךְ וְתִתִּיב לְךָ, וּמַח	וַאֲתַּי	פּוֹרְתָא
יז בְּעוֹתֵיךְ עוֹד וְתִתְעַבֵּד. (ת"א) יח וְאָמַר מְלָכָא לְאַסְתֵּר מְלָכְתָּא, בְּשׁוּשַׁן בִּירְנֵתָא	וַאֲתַּי	אַדְלִיא
יט קְטִילוּ יְהוּדָאִי וּגְמָרוּ חֲמֵשׁ מֵאָה גּוֹבְרִין, וַיֵּת עֲשֵׂרְתִי בְּנוֹי דְּהֶמֶן בְּשֵׂאֵר מְדִינַתִּי	וַאֲתַּי	אַרִיךְתָּא:
כ דְּמְלָכָא מַח עֲבָדוּ, וּמַח שְׂאֵלְתֵיךְ וְתִתִּיב לְךָ, וּמַח בְּעוֹתֵיךְ תּוֹב וְתִתְעַבִּיר):	וַאֲתַּי	פְּרִמִּשְׁתָּא
	עֲשֵׂרְתַּי	אַרְיִסִי
	עֲשֵׂרְתַּי	אַרְיִדִי
	עֲשֵׂרְתַּי	וַיֵּתָא:
	בְּנוֹי הֶמֶן בְּיַד הַמְּדָתָא עֵרַר הַיְהוּדָיִם הֲרָגוּ וּבְבִזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם:	בְּנוֹי הֶמֶן בְּיַד הַמְּדָתָא עֵרַר הַיְהוּדָיִם הֲרָגוּ וּבְבִזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם:
	יֵא בְּיוֹם הַהוּא בָּא מִסְפֵּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר	יֵא בְּיוֹם הַהוּא בָּא מִסְפֵּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר
	הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמְּלָכָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הֲרָגוּ הַיְהוּדָיִם וְאֵבֵד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֲשֵׂרְתַּי בְּנוֹי־הֶמֶן בְּשֵׂאֵר	הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמְּלָכָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הֲרָגוּ הַיְהוּדָיִם וְאֵבֵד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֲשֵׂרְתַּי בְּנוֹי־הֶמֶן בְּשֵׂאֵר

רש"י

(י) עשרת בני המן. ראיתי בסדר עולם אלו עשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים כמו שכתוב בספר עזרא (עזרא ד) וצמלכות אחשורוש צמחלת מלכותו כתבו שטנה על יצני יהודה וירושלם, ומה היא השטנה לצטל העולים מן הגולה צימי כורש שהתחילו לצנות את הצית והלשינו עליהם הכותים והמדילוס וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן דאג שלא יעסקו

תרגום

מגילת ט, יג אסתר קה

יג וְאָמַרְתְּ אֶסְתֵּר, אֵינִי עַל מַלְכָּא שְׂפִיר, וְתִיָּהֵב רְשׁוֹ אוֹף מָחַר לִיהוּדָאִין דִּי בְּשׁוּשַׁן לְמַעְבַּד יוֹמָא טָבָא וְחֲדָיָא כַּד חֲזִי לְמַעְבַּד עַל יוֹמָא דְּנִיֻּסָּא, וְיַת עֲסָרְתִּי בְּנֵי דְהֶמֶן וְיִדְבְּקוּן עַל

מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ מִה עֲשׂוֹ וּמִה־שְׂאֵלֹתֶיךָ וַיִּנְתֶּן לָךְ וּמִה־בְּקִשְׁתֶּךָ עוֹד וְתַעֲשֵׂ: יג וְתֹאמְרִי אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנְתֶּן גַּם־מָחָר לִיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־

רש"י

אומן שזירושלים צננין ושלמו צסם אמשוכוש לשכי שלא יתן המלך עין רכה צנמנון: (יג) ואת עזר הנכה לצנען: ובבזה לא שלחו את ידם. עשרת בני המן יתלו על העץ. אומן שנהרגו:

נזר הקודש

יג וְתֹאמְרִי אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנְתֶּן גַּם מָחָר וְכו' וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הֶמֶן וְתִלּוּ עַל הָעֵץ. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַעֲשׂוֹת כֵּן: לפי האמור במדרש (מדרש רבה, אסתר ג, י) שבכל מקום שנאמר במגילה 'המלך' סתם, הכוונה גם למלכו של עולם, יש להבין את פשר פניית אסתר כאן למלכו של עולם בבקשה להכות גם מחר את אויבי היהודים ולתלות את עשרת בני המן. אמנם לענין הבקשה להכות את אויבי היהודים, הדבר מובן, שהרי הרבה אויבים קמו על עם ישראל במרוצת השנים, ואסתר בתפילתה ביקשה עליהם שיוכו על ידי ישראל. אך האם יהיו בעתיד עוד עשרת בני המן אשר סופם להיתלות כבקשת אסתר והסכמת המלך?

זאת ועוד. בדברי רבותינו ז"ל (סוטה יז ע"א, בראשית רבה כב, יד) מבואר שבכל מקום בו מופיעה בתורה המילה 'את', הרי היא באה לרבות עוד ענין הדומה לכתוב, אשר אינו מוזכר במפורש בפסוק. והנה, שמותיהם של עשרת בני המן לא נכתבו כולם יחד במרוצה כפי שהיה ראוי שיכתב: פרשנדתא ודלפון ואספתא וכו', אלא בתוספת המילה 'ואת' בין השמות. ואכן בילקוט מעם לועז (אסתר עמוד רלז) מבואר שעשר המילים 'ואת' המופיעות כאן, מרמזות על תליית עשרה נוספים מלבד עשרת בני המן.

בנוסף, על המילה "מחר" שבתורה, אומרים חז"ל במדרש (תנחומא בא, סימן יג): "יש מחר שהוא עכשיו, ויש מחר לאחר זמן. 'פִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מִה זֹאת' (שמות יג, יד), הרי מחר לאחר זמן. 'לְמָחָר הֲיִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה' (שמות ח, יט) הרי מחר עכשיו".

• ~ נזר הקודש ~ •

ומכיוון ש"אסתר ברוח הקדש נאמרה" (מגילה ז ע"א), הרי בודאי שבקשת אסתר מאת מלכו של עולם, על תליה עתידית של עשרת בני המן נוספים, אכן תתגשם. וככתוב במגילה בתשובת המלך: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת כֵּן!"

האמנם התגשם הדבר??

נחלוף על פני כאלפיים וארבע מאות שנות היסטוריה, וניעצר בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה: "משפטי נירנברג".

נקדים שהמן היה מזרע עמלק. ומקובלנו מהגר"א ("האיש על החומה" עמ' 108) שהאומה הגרמנית הינה מזרע עמלק ביסודה.

והנה במשפטי נירנברג הועמדו לדין עשרים ושלושה פושעי מלחמה נאציים אשר מתוכם נידונו למוות אחד עשר.

בניגוד לכל הציפיות שהנידונים למוות יוצאו להורג מול כות ירי (בהיות משפט זה משפט צבאי), או יועלו על הכסא החשמלי (כנהוג בארצות הברית), גזר בית הדין להוציאם להורג בתליה.

שעתיים לפני ביצוע גזר הדין, הצליח הצורך הנודע לשימצה הרמן גרינג שר"י, ממקימי הגסטפו, להתאבד בכלאו. במעשהו זה גרם גרינג שר"י, שאל עמוד התליה יגיעו רק עשרה מצאצאי עמלק בני דורנו.

וכך, ביום כ"א תשרי תש"ז, פורסם בכותרות עיתוני העולם כי נתלו עשרה פושעי מלחמה נאציים.

נמצא שבקשת אסתר על תליית עשרה נוספים מבני עמלק, בעתיד, אכן התגשמה. והרי לנו משמעות מפליאה לעשר המילים 'את' הכתובות לכאורה כמיותרות בטור המקביל לשמותיהם של עשרת בני המן, ובאו לרבות עוד עשרה מצאצאי עמלק שייתלו בעתיד. ורק נכתבו באופן המרמז על מקום פנוי כביכול, עבור שמות עשרת הצוררים צאצאי עמלק בעתיד, אשר היו אחראים להשמדת מיליוני יהודים. (אגב, האם במקרה אותיות 'המן' נמצאות כסדרן בשמו של הרמן גרינג שר"י, אשר מת מיתה לא טבעית לפני מות "עשרת בני המן"? הנסותרות לה' אלוקינור).

אך בכך לא די. למרבה הפלא, בטור בו כתובים עשרת בני המן, בין אותיות שמותיהם

מצויות שלש אותיות חריגות, קטנות יותר ("אות זעירא"): בשם 'פרשנדתא' מופיעה ת' זעירא. בשם 'פרמשתא' – ש' זעירא. ובשם 'ויזתא' – ז' זעירא.

שלש האותיות יוצרות את המילה: תש"ז – שנת הוצאתם להורג של אותם עשרת פושעי המלחמה הנאציים.

הפליאה גדילה שבעתיים כאשר עיון בלוח העברי מגלה שיום הוצאתם להורג היה יום "הושענא רבה" הידוע כ"יום חיתום הדין"!

ובחותמת אחרונה לדברים, נצטט את פרסום סוכנות הידיעות הבינלאומית באותו היום, אודות ההוצאה להורג של יוליוס שטרייכר שר"י, עורכו של השבועון הנאצי הנודע לשימחה "דר שטירמר" אשר הפיץ שנאה וארס נגד העם היהודי במשך כעשרים ושתיים שנה, והיה העשירי שנתלה בבית הסוהר העירוני בנירנברג. בדיווח מציינים העיתונאים שנכחו במקום כי התנהגותו היתה חוצפנית יותר מכל יתר הנידונים והוא צווח בקולי קולות "הייל היטלר" בעת שעלה על המדרגות לעבר הגרדומים. "כשהגיע שטרייכר פנים אל פנים אל החבל, הוא נעץ שוב את עיניו לעבר הקצינים מבנות הברית ולעבר שמונת העתונאים שייצגו את עיתונות העולם. הללו ישבו בשורה אחת ליד שולחנות קטנים לאורך קיר בדיוק לפני הגרדומים. באש שנאה שבערה בעיניו הסתכל שטרייכר אל עדי הראייה והוא זעק: "חג פורים 1946!"

אותו רגע נותר הפתח תחתיו בקול חבטה חזקה. החבל התהדק בחזקה על צווארו, וגופו התנדנד בתנופה.

אבן התקיימה הוראת מלכו של עולם לעשות את בקשת אסתר, לתלות את עשרת 'בני' המן העתידיים. אלו הם עשרת הרשעים צאצאי עמלק, אשר כמו אביהם, המן הרשע, ביקשו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנעד ועד זקן, טף ונשים. ואסתר המלכה אשר ראתה ברוח קודשה את העתיד, שכאשר טרם שיבת עם ישראל לארץ ישראל יבקש עמלק להשמיד להרוג ולאבד את היהודים, וכמעט שיעלה הדבר בידו, התפללה על מפתם של שונאי ישראל, והטמינה את הסוד במגילה. (ועיין לעיל פרק ג, ח, בסוף הביאור לפסוק וַיֹּאמֶר הַמֶּן לְמֶלֶךְ אֶחָדָּן וְשֵׁנוּ עִם אֶחָדָּן).

הַמֶּן יִתְלוּ עַל-הָעֵץ: יד וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת כֵּן וְהַנְּתִן דָּת
בְּשׁוֹשׁן וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי-הַמֶּן תָּלוּ:

בְּנֵי דְהֶמֶן יִזְקְפוּן עַל צְלִיבָא: יד וַאֲמַר מֶלֶכָא לְאַתְעֵבְדָא כְּדִין, וְאַתְיַהֲבֵת גְּזִירַת דִּינָא
בְּשׁוֹשׁן, וְנִת עֲשֶׂרֶתִי בְּנֵי דְהֶמֶן צְלִיבוֹ, וְדִין סְדוּר צְלִיבֵתְהוֹן, דְּאֶצְמְלִיבוּ עִם הַמֶּן אֲבוּהוֹן עַל
מִיָּסָא דְזִמְן לְמַרְדֵּכִי, רוּמִיָּה חֲמִשִּׁין אַמִּין. תְּלַת אַמִּין הָוָה נְעִיז בְּאַרְעָא, וְאַרְבַּע אַמִּין וּפְלִגָּא
הָוָה רְחִיק פְּרִשְׁנָדְתָא מִן אַרְעָא, וּפְרִשְׁנָדְתָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן דְּלִפּוֹן
פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. דְּלִפּוֹן הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן אַסְפֵּתָא פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. אַסְפֵּתָא
הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן פּוֹרְתָא פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. פּוֹרְתָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין,
וְהָוָה רְחִיק מִן אֲדִלְיָא פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. אֲדִלְיָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן אֲרִידְתָא
פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. אֲרִידְתָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן פְּרַמְשֵׁתָא פְּלִגּוֹת אַמְתָּא.
פְּרַמְשֵׁתָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן אֲרִיסֵי פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. אֲרִיסֵי הָוָה צְלִיב
בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן אֲרִידֵי פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. אֲרִידֵי הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק
מִן וַיּוֹתָא פְּלִגּוֹת אַמְתָּא. וַיּוֹתָא הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק מִן הַמֶּן פְּלִגּוֹת אַמְתָּא.
הַמֶּן הָוָה צְלִיב בְּתַלְת אַמִּין, וְהָוָה רְחִיק עַל רִישֵׁיהַ תְּלַת אַמִּין, בְּגִין דְּלֹא יִיכּוֹל מְנִיָּה עוֹפָא.
וְזַרְשׁ עֲרַקְתָּ עִם שְׁבַעִין בְּגִין דְּאַשְׁתְּאֲרוּ לְהַמֶּן, דְּהָווּ חֲדָרִין עַל תְּרַעֲיָא וּמִתְפְּרָנְסִין. וְשִׁמְשֵׁי
סַפְרָא אֲתַקְטִיל בְּסִיפָא, וּמִאָּה וְתַמְנֵי מִיתוּ עִם חֲמִשׁ מִאָּה גּוֹבְרִין דְּאַתְקִטִילוּ בְּשׁוֹשׁן, דְּהָווּ
אַתְמַנֵּן עַל אֲשָׁקְי מֶלֶכָא:

רש"י

(יד) ותנתן דת. נגזר מוק מנאט המלך:

נזר הקודש

יִנְתֵּן גַּם מָחָר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁן לַעֲשׂוֹת פְּדַת חַיִּים: לפי פשט הדברים, ביקשה
אסתר יום נוסף להכות את אויבי היהודים בשושן הבירה, משום שבעיר המלוכה
היו רבים משונאי ישראל, אך הם הסתתרו ביום י"ג באדר מאחר וידעו על הגזירה,
ויצאו ממחבואם למחרת. ולכן ביקשה יום נוסף כדי להכותם בהפתעה. והגר"א
בביאורו כתב שאסתר חששה שמא יאמרו כי היא ומרדכי שינו בעורמה את הוראת
המלך שפורסמה על ידי המן להרוג את היהודים, ולא ממנו בא השינוי להרוג את
אויבי היהודים. ולפיכך ביקשה יום נוסף שאינו רק שינוי מהאגרות הראשונות, אלא
הוראה חדשה בפני עצמה מאת המלך. וכך יכירו כולם וידעו שהענין כולו מתחילתו
ועד סופו נעשה על דעת המלך, ולא יבואו בעתיד להתנכל ליהודים בטענות שוא.

וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמֶן יִתְּלוּ עַל הָעֵץ: וְאֵף עַל פִּי שַׁעֲשֶׁרֶת בְּנֵי הָמֶן כִּבְר נַהֲרֵגוּ כַּמְבוֹאֵר בַּפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים, בִּיקְשָׁה אֶסְתֵּר לְתַלּוֹתָם עַל הָעֵץ. וּמִמָּה שֶׁאֵמְרָה עַל 'הָעֵץ' וְלֹא אֵמְרָה עַל 'עֵץ', מִשְׁמַע עַל אוֹתוֹ הָעֵץ הַיְדוּעַ שְׁעָלָיו נִתְּלָה אֲבִיהֶם הָמֶן בְּשָׁנָה שֶׁעֲבָרָה בַּחֹדֶשׁ נִסָּן. וְצָרִיךְ לְהַבִּין מֵהָ רֵאתָה אֶסְתֵּר לְתַלּוֹתָם לְאַחַר שְׁנֵהֲרֵגוּ, וּמִדּוּעַ דּוֹקָא עַל אוֹתוֹ הָעֵץ.

אולם הדברים יבוארו על פי המובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מט): "באותה שעה מה עשה אליהו ז"ל? נדמה לחרבונא אחד מסריסי המלך. אמר לו: אדוני המלך, יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים, שנאמר: 'וְאֵת אוֹלָם הָעֲמוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְפוּ' (מלכים א' ז, ו). מיד ציווה המלך לתלותו".

נמצא שעץ זה אשר היה בתקרת ביתו של המן, היה עץ מקירות המקדש בירושלים, אשר הובא לבבל על ידי נבוכדנצר בין שלל כלי המקדש, כדי להראות את גדולת נצחוננו על בית ה', ואחר כך הועבר מבבל לפרס. המן העמלקי המשנה למלך אחשורוש, לקח לעצמו את הקורה ורצה להוכיח על ידה את נצחון עמלק על ישראל, בכך שקורה זו של בית ה' תשמש כקורה המרכזית של גג ביתו. אבל כשביקש לתלות את מרדכי על עץ, אמר כי דרך עדיפה יותר להראות באמצעות הקורה את נצחוננו של עמלק, תהיה בכך שמרדכי היהודי ייתלה עליה. ולבסוף נתלה הוא עצמו על הקורה, וגבר ישראל.

והנה במשך כל שבעים שנות הגלות ייחלו ישראל למלך שירשה להם לחזור לארצם ולבנות את המקדש. וכבר הכריז על כך כורש הראשון, ככתוב בספר עזרא (א, ב): 'כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרְס פֶּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בְכֶם מְפָל עִמּוֹ, יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּבֶן אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. וּלְפִיכֶם עָלוּ רַבִּים לִירוּשָׁלַם וּבִינִיהֶם מִרְדֵּכִי הַיְהוּדִי כַּכְתוּב שֵׁם (עזרא ב, א): 'וְאֵלֶּה בְּנֵי הַמְּדִינָה הָעֹלִים מִשְׁבֵּי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְבָבֶל, וַיָּשׁוּבוּ לִירוּשָׁלַם וַיְהוּדָה אִישׁ לְעִירוֹ, אֲשֶׁר בָּאוּ עִם זְרַבְבָּל, יִשׁוּעַ נְחֻמְיָה שְׁרֵיָה רַעְלִיָה מְרַדְכִי בְלָשָׁן. אֲלֹא שֶׁמֶרְדֵּכִי חָזַר לְפָרְס קוֹדֵם גְּזִירַת הָמֶן עַל הַיְהוּדִים, כְּדִי לְנַסּוֹת לְבַטֵּל אֶת אֲשֶׁר גִּרְמוּ בְּנֵי הָמֶן לְהַפְסִיק אֶת עֲבוֹדַת בְּנֵיית הַמִּקְדָּשׁ. כַּכְתוּב שֵׁם (עזרא ד, ו): 'וּבְמַלְכוּת אַחְשֹׁרוּשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ

טו וְאֶת־כִּנְשׁוֹ יְהוּדָאִין דִּי
בְּשׁוּשַׁן אֹפֶּה בְּיוֹמָא אַרְבַּע
עָסָר לַיְרַח אָדָר, וְקָטְלוּ
בְּשׁוּשַׁן תְּלַת מָאָה גּוֹבְרִין
מִדְּבֵית עֲמֻלְקָ, וּבַעֲדָתָּהּ לֹא
אוּשִׁימוּ יַת יְדִיהוּן:
טז וְשָׂאֵר יְהוּדָאִין דִּי
בְּפַלְכֵי דְמִלְכָּא אֶת־כִּנְשׁוֹ
וְקִימוּ יַת נַפְשֵׁיהוּן,
וְאֶשְׁכְּחוּ גִיחָא מִבְּעֵלֵי
דְּבִבְיָהוּן, וְקָטְלוּ בְּסַנְאִיְהוּן
שְׁבַעִין וְחֲמִשָּׁא אֲלָפִין
מִדְּבֵית עֲמֻלְקָ, וּבַעֲדָתָּהּ לֹא
אוּשִׁימוּ יַת יְדִיהוּן: יז בְּיוֹם
תְּלַת עָסָרֵי לַיְרַח אָדָר הָיָה
קָטוּל בְּזִרְעֵית דְּעֲמֻלְקָ,
וּנְיִיחָא הָיָה לְיִשְׂרָאֵל
בְּאַרְבַּע עָשָׂר בֵּיהּ, וּמַעֲבַד
יְתִיבָה יוֹם מְשִׁתָּא וְחֲדָוָא:
יח וְיְהוּדָאִין דִּי בְּשׁוּשַׁן
אֶת־כִּנְשׁוֹ לְשִׁיעָתָהּ יַת בְּנוֹי
דְּעֲמֻלְקָ בְּתַלְתַּת עָשָׂר בֵּיהּ
וּבְאַרְבַּע עָשָׂר בֵּיהּ, וְנָחוּ
בְּחֲמִשָּׁא עָשָׂר בֵּיהּ, וּמַעֲבַד יְתִיבָה יוֹם מְשִׁתָּא וְחֲדָוָא:

טו וַיִּקְהָלוּ הַיְהוּדָיִים (הַיְהוּדָיִים) אֲשֶׁר־
בְּשׁוּשַׁן גַּם בַּיּוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ אָדָר וַיַּחְרְגוּ בְּשׁוּשַׁן שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אִישׁ וּבְבֹזֶה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־
יָדָם: טז וְשָׂאֵר הַיְהוּדָיִים אֲשֶׁר
בְּמָדִינֹת הַמְּלָךְ נִקְהָלוּ וְעָמַד עַל־
נַפְשָׁם וְנֹחַ מֵאִי־בֵיתָם וְחָרַג בְּשִׁנְאֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אָלָף וּבְבֹזֶה לֹא
שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: יז בְּיוֹם־שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ אָדָר וְנֹחַ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר
בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מְשִׁתָּהּ וְשִׁמְחָה:
יח וְהַיְהוּדָיִים (וְהַיְהוּדָיִים) אֲשֶׁר־בְּשׁוּשַׁן
נִקְהָלוּ בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבַּעַת
עָשָׂר בּוֹ וְנֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ
וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מְשִׁתָּהּ וְשִׁמְחָה:

נזר הקודש

פְּתָבוּ שְׁטָנָה עַל יִשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּם. וכתב רש"י בביאורו למגילה (פרק ט, י)
כי מצא בסדר עולם שעשרת בני המן הם ששלחו את כתב השטנה וגרמו להפסקת
בניית המקדש.

ולפיכך ביקשה אסתר לתלותם על אותו העץ של בית המקדש, משתי סיבות. כדי
שייענשו על ידי מי שחטאו כנגדו, וגם למען תהיה בכך הכרזה קבל עם
ועדה כי אותם אלה שקטרגו על זה, הנה נתלו עליו בעצמם, ועם ביטולם מן העולם
בטל גם קטרוגם. ומעתה סלולה הדרך להמשיך את בניית בית המקדש.

תרגום מגילת ט, יט אפתר קיא

יט על-פֿן תִּיהוּדִים הַפְּרוּזִים (הַפְּרוּזִים) יט בְּגִין כּוּן יְהוּדָאִין פְּצִיחָאִי
הַיִּשְׁבִּים בְּעָרֵי הַפְּרוּזוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם דִּתְבִין בְּקִרְוֵי פְּצִיחָאִי,
אַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר, חֲדָתָא וּמִשְׁקָאִי עֲבָדִין ית יום אַרְבַּע עָשָׂר
וּמִשְׁתָּהּ וַיּוֹמַר מִבָּא, וּמִשְׁדָּרִין דִּירוּן לְיִבְחָ אֲדָר, חֲדָתָא וּמִשְׁקָאִי
גַבְרָ לְחַבְרִיָּה: וַיּוֹמַר מִבָּא, וּמִשְׁדָּרִין דִּירוּן

רש"י

(יט) הפרוזים. שאינם יושבים בערי חומה נו"ן כך דכשו ולמדו רזומינו: ומשלח.
בארבעה עשר ומוקפין חומה צט"ו כששן שס דנר כמו משמר משמע לפיכך הש"יין
והיקף זה לריך שיהיה מימות יהושע בן נקודה רפי:

נזר הקודש

(יט) על פֿן תִּיהוּדִים הַפְּרוּזִים הַיִּשְׁבִּים בְּעָרֵי הַפְּרוּזוֹת עֲשִׂים אֶת עַל פֿן תִּיהוּדִים
יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמֹחָה וּמִשְׁתָּהּ: שיעור השתיה בפורים מבואר
בגמרא (מגילה ז, ע"א) "אמר רבא חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור
המן לברוך מרדכי". ובפשטות משמע שהוא תשובת המשקל לתיקון חטא משתה
אחשוורוש, בו נאמר: "וַיִּזֵּן מַלְכוּת רַב כְּנֵד הַמֶּלֶךְ, וְהִשְׁתַּיָּה כְּדַת אֵין אֲנִס". ולפיכך
תיקנו חכמים שאת אשר עשו ישראל שם באיסור, יעשו מידי שנה ביום חג פורים
לשם שמים, מתוך שמחה של מצוה, לאחר ששבו בתשובה וכפרו על חטאם.
ועדיין הדבר תמוה לכאורה, שהלא שתית יין עד כדי חוסר איזון מחשבתי מנוגד
לכל הקו התורני המושתת על אדני השליטה העצמית, ובפרט השליטה
במחשבה וברגשות.

אולם בפורים ישנה מסוגלות מיוחדת להסיר את המסכה של כל השנה, בה משתמש
היצר הרע לתת ליהודי תחושה כי רחוק הוא מהקב"ה, ומייאש אותו על ידי
פירוט חטאיו וחוסר השקעתו בעבודת ה'. אבל כששונה בפורים, יום בו קיבלו
ישראל מחדש את התורה מתוך שמחה, יורד לעולם מידי שנה בשנה שפע קבלת
התורה מתוך שמחה. ועל ידי השתיה נפתח לבו של היהודי ומגלה הוא את קרבתו
האמיתית לה'. וכידוע שאצל רבים, נקודת התפנית אשר הרימה אותם בעבודת ה'
למדרגה גבוהה, היתה דווקא בפורים, כאשר גילו מתוך היין את אהבתם האמיתית
בפנימיותם לה' יתברך ותשוקתם לתורה ולקרבת ה'. וכבר הרחבנו במבוא לספר זה
בביאור הדבר, ובמעלת יום פורים כיום הכפורים.

מבל מקום הדבר ברור שאין כל אדם רשאי להשתכר אלא רק מי שבטוח בעצמו שהשכרות לא תגרום לו לעבור עבירה כל שהיא, כגון לצער אחרים במילים או במעשה, או שיגרום להם במעשיו תחושת מיאוס וגועל, או לביטול מצווה שחייב בה כגון תפילת מנחה, או ערבית, או ברכת המזון וכל כיוצא בזה. וכך אדם החלש בגופו או שאינו בריא והיין עלול להזיק לו, בודאי שפטור הוא משתיה שעלולה להזיקו, וכמו שכתב רבי יעקב עמדין בסידור שערי שמים (ח"ב, שער יג פ"ז).

אמנם בביאור דברי הגמרא נאמרו כמה דעות. הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה, פ"ב הט"ו) כתב: "כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר ויירדם בשכרות". וכוונתו לומר שעל ידי שיירדם בודאי לא יידע מתוך שינה מי ארוך ומי ברוך. וביאר כן משום שהוקשה לו כיצד יורו רבותינו ז"ל ליהודי לאבד דעתו בהיותו ער. ובהגהות מיימוניות על הרמב"ם שם כתב בשם הראב"ה שדברי הגמרא: "מחייב אינש לבסומי בפוריא" הוא רק "למצוה בעלמא ולא לעכב". כלומר שאינו חיוב ממש. ורבנו אהרן מלוניל כתב בספר ארחות חיים (מגילה ופורים אות לח) שאין לפרש את דברי הגמרא כפשוטם, מפני שהשכרות איסור גמור ואין לך עבירה גדולה מזו כי הוא מביא לדברים גרועים, אלא כוונת הגמרא שצריך לשתות מעט יותר מהרגלו, ועל ידי כך יהיה שמח וישמח את האביונים ויתן להם משלו וידבר על לבם. וכן כתב בספר הכל בו (סי' מה). והנימוקי יוסף בביאורו למסכת מגילה כתב על דברי הגמרא שם שאין הכוונה להשתגע ולהתהולל, "ולא תיקנו אלא למימר מילי דבדיחותא, עד דסברי אינשי דלא ידע". כלומר, שעל ידי שישתה, תהיה דעתו מבוסמת ושמחה, ומתוך כך יאמר מילי דבדיחותא באופן שייראה לאנשים כאילו אינו יודע להבדיל בין ארוך המן לברוך מרדכי. ועוד יש שביארו שלבסומי אינו שכרות ממש אלא שדעתו שמחה עליו מתוך היין, ושיעור הביסום עד שלא יהיה מרוכז ולא יידע לערוך את חישוב הגימטריה של 'ארור המן' מול 'ברוך מרדכי', ולגלות שמספרם זהה.

אמנם פשט הגמרא משמע שיתבסם וישתכר עד שלא יידע לומר מתוך מחשבה מהירה מי ארוך ומי ברוך, עד שיתרכז ויתבונן בדבר. וכן כתב בספר סדר היום (סדר פורים עמ' רמ) שלפי רוב הפוסקים הסבר דברי הגמרא הוא כפשוטם, שיש להשתכר ממש. וכן משמע דעת מרן השולחן ערוך (סי' תרצה ס"ב) שהעתיק את לשון הגמרא "חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארוך המן לברוך מרדכי".

ומשמע שביאר את הדברים כפשוטם. והרמ"א בהגה הוסיף: "ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים". ולענין מעשה, הכל תלוי באדם, אם שכרותו תביאהו לעליה בעבודת ה', יקיים ההלכה כפשוטה. ואם אינו בר הכי, יעשה כדעת הרמב"ם.

השתיה בפורים על פי הקבלה

אמנם עדיין תמוה השיעור שנתן רבא: "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". והלא היה די רק לומר שיש להתבסס ולהשתכר, או על כל פנים לתת שיעור אחר, ולא שיעור שיאמר דיבור של קללה למי שראוי לברכה וברכה למי שראוי לקללה.

אבל הדבר יובן לפי מה שביארו חכמי הקבלה בסוד הענין.

הנה לשון ספר שער הכוונות (דרוש פורים דף קט ע"ד): "ומה שאמרו רבותינו ז"ל חייב איניש לבסומי בפורייה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הכוונה כי לעולם תוך הקליפה יש ניצוץ של קדושה המאיר בתוכה ומחיה אותה, ולכן צריך לומר 'ברוך המן' להמשיך אל הניצוץ הקדושה שהוא אור. ולכן צריך לומר בלא כוונה, אחר שהוא שיכור ויצא מדעתו. שאם יהיה ח"ו בכוונה, יאיר גם כן אל הקליפה חס ושלום".

וביאור הענין הוא שניצוץ הקדושה המחיה את הקליפה, נמצא בתוכה בבחינת גלות, לפי שהוא כפוי להימצא שם. והטעם שהונח שם הוא משום שאין קיום לשום נמצא, ללא ניצוץ קדושה שבא מצד האמת. לפי שרק בו, ולא בצד השקר והדמיון, קיימת אפשרות של חיים וקיום. ובעת הבריאה יצר הקב"ה אפשרות של קלקול וקליפה וסיטרא אחרא, כדי לאפשר לאדם לבטל את הקלקול ולתקן את הבריאה על ידי לימוד התורה והתפילה ומעשי המצוות, למען יקבל את הטוב האלוקי כשכרו תמורת עבודתו, ולא כלחם חסד. ובזה יהיה דומה במשהו לבוראו שטובו עצמי, וגם לא יבוש בקבלת לחם חסד.

והנה כאשר נותנים תוספת אור לאותו ניצוץ קדושה שבקליפה, אבל אך ורק באופן שיגיע אליו בלבד ולא לקליפה עצמה, נותנים לו בזה כוח לפרוק מעליו את

. ❧ נזר הקודש ❧ .

עול הסטרא אחרא ולצאת לחופשי, לחזור לצד הקדושה ולהתאחד עמה. ובצאתו מתבטלת ממילא אותה קליפה אחר שאין מי שיחיה אותה. ולפי שטמון כח רב בכל דיבור ודיבור היוצא מן הפה, אם יאמר היהודי על המן לשון ברכה כשהוא בדעתו ומתכוון לכך, הרי הוא מאיר לקליפה ח"ו. אבל כשאומר מבלי להתכוון לכך, הרי הקליפה בשומעה שבחה, מאפשרת לו להיכנס לתוכה, שהרי לפי חיצוניות המילה שאומר, מחופש הוא לחייל השייך לקליפות. והיא, שכולה שקר, אינה מבחינה באמת הפנימית. אך אמנם זה השיכור שמברך לכאורה את המן, אין כוונתו לכך, אלא רצונו האמיתי לברך את מרדכי. ומאחר שניתנה לו רשות להכנס, הרי ניצוץ הקדושה שמבחין באמת מקבל מהאדם את אור ברכתו שמברך את הצדיק ההולך בדרך ה' הלא הוא מרדכי. ובכך נותן הוא בדיבורו חיות וכוח לניצוץ הקדושה שבקליפה ומאפשר לה לצאת ממנה, וממילא הקליפה מתבטלת.

ובררך אגב למדנו מכאן עד כמה גדול כוח הדיבור של כל יהודי, שאפילו מילים בעלמא, כאשר נאמרות, בכוחן לפעול ולתקן במציאות הרוחנית והאמיתית של הבריאה. וקל וחומר דברי תורה ותפילה.

ובתב הגאון רבי יוסף חיים מבל ז"ל בספר 'בן איש חיל' (דרוש א' לשבת זכור): "והנה בזה יובן בס"ד מה שאמרו חכמינו ז"ל (גיטין נו ע"ב) מבני בניו של המן למדו תורה והעמידו תלמידים הרבה. והוא רב שמואל בר שילת שהרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה, והוא היה מבני בניו של המן. והיינו שיצא מאותו ניצוץ של קדושה שיש בקליפת המן. ונראה לפרש טעם נכון על אשר אותו צדיק שיצא מן ניצוץ הטוב שבקליפת המן זכה ללמד תורה ברבים, והיינו כי אמרו רבותינו ז"ל (שבת פח ע"א): 'הדור קבלוה בימי אחשורוש'. נמצא גזירת המן היא גרמה שיקבלו ישראל התורה מחדש גם בלב, לכן אותו צדיק הנולד מכח הניצוץ שבקליפתו, זכה ללמד תורה ברבים".

ולמדנו מדבריו שניצוץ הקדושה הנמצא בקליפה, כאשר יוצא ממנה, ממשיך לפעול בעולם מתוך קשר כל שהוא עם המקום ששהה בו, אבל משתמש בטוב שיצא מתוך המעשה הרע של אותה קליפה, כדי לעשות טוב בעולם ולהגביר את כח הקדושה.

כ וכתב מרדכי ית פתגמיא האלין, וישדר פתקין לות כל יהודאין די בגל פילגי
 לרעהו: כ וכתב מרדכי את הדברים
 האלה וישלח ספרים אל כל היהודים

רש"י

(כ) וכתב מרדכי. היא המגלה הזאה כמות שהיא:

• נזר הקודש •

ומכל מקום, מהטעם שכתב בשער הכוונות לחיוב השתיה, כדי להמשיך אור לניצוץ הקדושה שבקליפה על ידי שמברך את המן בבלי דעת, וממה שכתב שיאמר כן 'אחר שהוא שיכור ויצא מדעתו', משמע שסובר שצריך שישתכר ממש עד שיטעה בברכת מרדכי ובקללת המן באמירתו, וכפשט דברי הגמרא והשלחן ערוך.

אמנם בספר פרי עץ חיים (שער ראש חודש חנוכה ופורים, פרק ו) שנכתב על ידי רבי מאיר פאפירש על פי מה ששמע ממהר"י צמח ששמע מרבי שמואל בנו של מהרח"ו, כתב "לא ישתכר, אלא יתבסס עד דלא ידע. כי במקום יין המשומר בענביו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קודש". ולכאורה הוא סותר את דברי שער הכוונות, על אף ששניהם מקורם בדברי מהרח"ו כפי מה ששמע מרבו האר"י ז"ל.

אמנם ספר 'שער הכוונות' המקורי הכתוב בכתב יד מהרח"ו עדיין נשתמר עד עצם היום הזה, ושם לא כתוב עניין המשכת האור אל ניצוץ הקדושה המופיע בשער הכוונות המודפס. ומאידך ענין זה של המשכת האור כתוב בספר 'פרי עץ חיים', לפני הקטע הנ"ל שלא ישתכר אלא יתבסס וכו', בדיוק כלשון שהודפס ב'שער הכוונות'. ברור אם כן שהמדפיסים לקחו קטע מ'פרי עץ חיים' וצירפוהו ל'שער הכוונות', כנראה כדי להשלים דברי התייחסות מהאר"י ז"ל לעניינים שלא נכתבו ב'שער בכוונות'. ומאחר שמקור שני הקטעים מספר אחד וממחבר אחד, בודאי צריך לומר שאין סתירה ביניהם. אלא יש לשתות עד שלא יהיה מרוכז דיו בדעתו להגיד כראוי מי ארוך ומי ברוך. ולזה התכוון כמה שאמר שיתבלבל באמירתו 'אחר שישתכר ויצא מדעתו'. כלומר שיצא מדעתו הצלולה רק לענין זה דווקא שיתבלבלו מילותיו בברכת מרדכי וקללת המן, אבל לא ישתכר כל כך עד שיאבד שפיותו לחלוטין ויתנהג כשוטה לכל דבר. שזה דבר המאוס לעין כל ואין מי שיתיר להשתכר עד כדי כך. וכן עיקר להלכה. אבל כאמור מי שמכיר בעצמו שעלול להימשך אחר היין עד שיפסיד מצוה, או יצער אחרים, או שהוא חלש והיין מזיק לו, פטור מכך. אלא אם יכול, ישתה יותר מהרגלו וישן. ועיין עוד בספר כף החיים (סי' תרצה אות מז) ובספר יסוד ושורש העבודה (שער יב פרק ז).

דמלכא אחשורוש, דקריבין
 ודרחיקין: כא לקנימא גזירת
 דינא עילויהון, למחוי עבדין
 ית יום ארבע עשר לנרח
 אדר, וית חמשא עשר ביה
 בכל שתא ושתא: כב בזמן
 יומיא די נחו ביהון יהודאין
 מבעלי דבביהון, ובירחא
 די אתהפיד להון מדנא
 לחדוא, ומאבלא ליומא
 טבא למעבר יתהון יום
 משתא וחדוא, ולשדרא
 דורון אנש לחבריה,

אשר בכל-מדינות המלך אחשורוש
 הקרובים והרחוקים: כא לקיים עליהם
 להיות עשים את יום ארבעה עשר
 להודש אדר ואת יום-חמשה עשר בו
 בכל-שנה ושנה: כב כימים אשר-נחו
 בהם היהודים מאיביהם והחודש אשר
 נהפך להם מינון לשמחה ומאבל
 ליום טוב לעשות אותם ימי משתה
 ושמחה ומשלח מנות איש לרעהו

נזר הקודש

כב ומשלוח מנות איש לרעהו: ארבע מצוות תיקנו חכמים לקיימם ביום חג
 הפורים: א. מקרא מגילה ב. משלוח מנות ג. מתנות לאביונים ד. משתה ויום
 טוב. אשר כולן פותחות באות מ'.

ורמז גדול יש בזה.

באות מ' טמון כוח המעבר ממקום אחד למקום שני ומדרגה אחת למדרגה אחרת,
 וכמו שהרחבנו בספרנו על אותיות הקודש. לפיכך כל תהליך התהוות יצירה
 שלימה בעולם, נמשך ארבעים יום עד התהוותו ומעברו למדרגה אחרת. כגון, יצירת
 העובר ארבעים יום, ואז עובר להיות אדם שלם. משה רבנו התקדש ארבעים יום
 בהר סיני, ואז עלה למדרגת 'איש האלוהים' וקרן עור פניו. המבול ניקה את העולם
 מזוהמת חטאי הדור ההוא במשך ארבעים יום, ואז נטהר העולם. גם במוח האדם,
 כדי לשמר בזכרונו את מה שלמדנו, יש לשנן את הדבר ולחזור עליו ארבעים פעם
 (פסחים עב ע"א), ואז נחקק הדבר בזיכרון. ואפילו לתפילה ולתענית במשך ארבעים
 יום רצופים יש משקל מיוחד, כמבואר בהקדמת זוהר הקדוש (דף ד ע"א. ועיין גיטין
 נו ע"א בענין צום רבי צדוק ובבא מציעא פח ע"א בענין צום רב יוסף), בהיותם יוצרים מבנה
 רוחני אדיר ושלים.

ממעם זה, בדיבור בשפה העברית משמשת האות מ' כאות המעבר ממקום למקום.
 כגון הכתוב: ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם? ויאמרו מחרן אנחנו (בראשית כט, ד).

והנה, פורים הוא יום של מסוגלות לעבור ממדרגה רוחנית אחת, למדרגה רוחנית גבוהה יותר. וזאת באמצעות קיום ארבע פעולות. שתי פעולות עניינם בין אדם למקום, והשתיים האחרות עניינם בדברים שבין אדם לחברו. בין אדם למקום: הכרת הטוב לרבונו של עולם בדיבור ובמעשה. ובין אדם לחברו: אהבת כל יהודי בין עשיר בין עני, וחסד לנזקקים.

אלו הן ארבע מצוות היום: הכרת הטוב לה' יתברך בדיבור — באמצעות מצוות מקרא מגילה ברוב עם לפרסומי ניסא, ובמעשה — באמצעות משתה ויום טוב. אהבת ישראל — באמצעות מצות משלוח מנות אפילו לעשירים למען הרבות אהבה ואחווה. חסד לנזקקים — באמצעות מתנות לאביונים.

ארבע מצוות אלה שכנגד ארבע אותיות שם הוי"ה וכןגד ארבע עולמות אבי"ע לפי הסדר האמור כמבואר ליודעי ח"ן, פותחות כולן באות מ' שמספרה ארבעים. (ועיין במדרש בראשית רבה ק, יא, בענין ארבעה מנהיגי ישראל בכל הדורות: משה, הלל, רבן יוחנן בן זכאי, ורבי עקיבא, אשר כל אחד מהם חי מאה עשרים שנה המחולקים לפרקי ארבעים שנה. והדברים נפלאים למתבונן). לפי שעל ידן מסוגל כל יהודי לעלות ולהתרומם ביום חג הפורים ממדרגה רוחנית אחת למדרגה רוחנית גבוהה יותר, בסוד אות המעבר, האות מ', הנקראת מ"ם על שם ה'מים' שתכונתם לזרום ולעבור ממקום למקום. שכן אין לו לאדם לעמוד במקום אחד ובמדרגה אחת, אלא לשאוף לעלות תמיד ולעבור ממדרגה אחת למדרגה גבוהה יותר.

והמים עצמם גם עוברים ויורדים מטה — במקום משופע, וגם עוברים ועולים מעלה על ידי חום ההופך אותם לאדים. ירדתם מלמדת את האדם להנמיך עצמו ולהתנהג בדרכי הענווה. כמאמר רבי חנינא בר אידי בגמרא: "מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה" (תענית ז ע"א). ואילו עלייתם על ידי חימום מלמדת את האדם מהיכן יקבל כוחות במשך כל ימי השנה לעלות ולהתרומם כמים? על ידי לימוד התורה, אשר עליה נאמר: הָלוֹא כֹה דְבַרְיָ פְּאֵשׁ נָאֵם ה' (ירמיהו כג, ט). שכשם שחימום המים משנה אותם מחומר לרוח, ונעשים אדים המשנים את מקומם ועולים מעלה, כך בכח אש התורה להפוך את חומריותו העכורה של האדם לרוחנית, לרוממו ולהעלותו ממדרגה למדרגה.

יְמֵי מוֹשֶׁה וְשִׁמְחָה: למעלה כתוב: "עַל פֶּן הִיְהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת,

וּמִתְנַזֵּת לְאֲבִינָיִם: כִּן וְקָבַל הַיְהוּדִים
 אֶת אֲשֶׁר־הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־
 כָּתַב מָרְדֳּכָי אֲלֵיהֶם: כִּד פִּי הַמֶּן בֶּן־
 הַמֶּדְתָּא הָאֲנָנִי צִרְרָא כָּל־הַיְהוּדִים
 חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים לְאַבְדָּם וְהַפִּיל פּוּר
 הוּא הַגּוֹרֵל לְהַמָּם וְלְאַבְדָּם: כִּה וּבְבֹאֵהּ
 וְלְהוֹבְדִיהוּן: כִּה וְכִד עֲלַת אֲסֶתֶר קָרָם מְלָכָא, אָמַר לָהּ מְלָכָא, יְתוּב וּמְיוֹנִיָּה בִישָׂא

רש"י

(כד) כי המן בן המדתא. חשז להומס ולאנדס: (כה) ובבאה. אסמר אל המלך להממן לו: אמר

• נזר הקודש •

עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשחה. הקדים את השמחה למשחה. וכאן כתוב: "לעשות אותם ימי משחה ומשחה", הקדים את המשחה לשמחה.

והדבר מבואר מתוכו, שבפסוק הראשון דיבר על הנכון והרצוי לכתחילה, שהשמחה תבוא קודם המשחה, על ידי ההתבוננות בחדשי ה' עמנו, שהצילנו מידי מבקשי רעתנו. ואחר כך תצטרף לזה השתיה כמצות היום. אבל בהמשך מלמדנו הכתוב, שמי שאינו מצליח להקדים בפורים את השמחה למשחה, משום דאגותיו ומחשבותיו על צרותיו הפרטיות עד שאיננו יכול לשמוח, ישתה ואחר כך וישמח. שכן היין משכיח מהאדם את דאגותיו וצרותיו, ככתוב: "יִינֵן יְשַׁמַּח לְבַב אָנוּשׁ" (תהלים קד, טו). כלומר שגורם ללב לחוש רגשות שמחה, על אף שהשכל יודע כי שרוי הוא בצרות. ומי שלא זכה לחנך את עצמו להבין בדעתו כי 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס, ע"ב), יצטרך להשתמש ביין תחילה כדי לשמוח.

ובזה יובן הכתוב על הגפן: "וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגִּפֶּן הַחֲדַלְתִּי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמְּשַׁמַּח אֲלֵהֶם וְאֲנָשִׁים" (שופטים ט, יג). ולכאורה כיצד תירוש יכול לשמח את האלקים? אלא לפי שכאשר יהודי שרוי בצער, גם השכינה הקדושה עמו בצער, בבחינת "עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו). אם מצליח הוא להיחלץ מצער על ידי התבוננות שהכל לטובה, הנה מה טוב. אבל אם איננו מצליח אלא רק על ידי טעימת מעט יין שגורם

תרגום
 מְחַשְׁבֵתוֹ הָרְעָה אֲשֶׁר-חָשַׁב עַל-
 הַיְהוּדִים עַל-רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת-
 מַלְכָּהּ לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם-הַסֵּפֶר יָשׁוּב
 וְיִצְלָבוֹן יִתִּיחַ וְיִת בְּגוֹי עַל
 קִיסָא: כּוּ בְּגִיז בֶּן קָרוּ
 לְיוֹמָא הָאֵלִין פּוֹרְיָא, עַל
 שׁוּם פּוֹסָא, בְּגִיז בֶּן נְטָרִין לִיחַ זְמַן שְׁתָּא בְּשִׁתָּא, בְּגִיז בֶּן דִּיפְרָסְמוֹן יוֹמֵי נִסְיָא וּפְתִיגְמֵי
 אַפְתָּר קִיט מוֹגִילַת ט, כה

רש"י

עם הספר. אמר המלך נפיו וכו' לכתוב ספרים שמשונו ממשנתו הרעה נראשו:

נזר הקודש

לו לשמוח, הרי בשעה שנחלץ זה מצערו ושמח — גם הקב"ה שמח עמו. וזהו אחד מסודות ה'מעט משקה' הנהוג אצל צדיקים.

כה וּבְבֹאָהּ לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ וְכו': נרמז בזה שכאשר האדם בא לפני המלך, מלכו של עולם, כדי להתפלל, ומחשבות זרות מטרידות אותו עד שאינו מכוון בתפילתו, העצה עבורו שיתפלל מתוך הספר, וכך יתבונן בעיניו בכל מילה כתובה ויהרהר בביאורה. וממילא יסתלקו כל המחשבות הרעות. וזהו שכתוב: "וּבְבֹאָהּ [מרמז על נשמת היהודי המשתוקק להתפלל מעומק הלב] לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ, [להתפלל לפניו] אָמַר [לו המלך עצה איך יכוון בתפילתו] עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרְעָה".

ומחשבה רעה זו של המתפלל באה מצד המן הוא בחינת הסטרא אחרא והיצר הרע. ולכן המילים: 'מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרְעָה' שבמגילה, מתייחסות למחשבת המן. וזהו 'אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים' — להכשילם במחשבות זרות. שהרי הנשמה הטהורה עצמה חפצה רק בטוב, והיצר הרע שהוא המלאך הנקרא ס"מ, משתמש בגוף החומרי כדי להטעות את האדם ולבלבל את מחשבותיו. שכן עיקר הקושי להתרכז במילים שבתפילה נגרם רק בגלל החשבת ענייני העולם כעיקר החיים, ולכן המתפלל חש בתוככי עצמו כי יותר חשוב לו כעת לדון במחשבתו בענייני העולם, מלהתפלל. אלא שחובה היא להתפלל ולכן עומד ועושה את הנדרש ממנו, כמצות אנשים מלומדה, ומחשבותיו אינן מכוונות עם היוצא מפיו. אולם אם היה מבין בדעתו היטב כי הטוב לו ביותר והנכון עבורו ביותר הוא להקדיש את הזמן הזה לתפילה בלבד, לפי שהיא חשובה ומועילה לו שבעתיים מכל מסקנה שיגיע אליה בדיוני מחשבותיו בענייני העולם, הלא לא היה מסיח דעתו אפילו לרגע מכל מילה שבתפילה. וזהו עיקר עבודת היצר להטעות את האדם במחשבת התפילה, על ידי שממעיט את חשיבותה ותועלתה בעיניו.

בְּנֵי עַל-הָעֵץ: כּוּ עַל-בֶּן קָרְאוּ לְיָמִים
הָאֵלֶּה פּוֹרִים עַל-שֵׁם הַפֹּר עַל-בֶּן עַל-
כָּל-דְּבָרֵי הָאֲנֶרֶת הַזֹּאת וּמִה-רָאוּ עַל-
כָּכָה וּמִה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: כּוּ קִימוּ וְקַבְּלוּ
הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל-זְרָעָם וְעַל כָּל-

קָמָא עֲלוּיָהוּן וְעֲלוּי בְּנֵיהוּן, וְעֲלוּי כָּל דְּבָרֵי דְּמִתּוּסְפִין עֲלֵיהוּן, וְלֹא יַעֲבֵר קָמָא, דִּי יְהוּן עֲבָדִין
יַת תְּרִין יוֹמֵי אֱלִין, לְמַקְרֵי יַת מִנְלָתָא בְּמַכְתָּב רוּשָׁם עֲבָרֵי בְּבֵית כְּנִישְׁתָּהוּן, בְּחַד עֶסֶר

רש"י

(כו) על בן על כל דברי האגרת הזאת. מה ראה המן שנתקנה צמרדכי ומה הגיע אליו נקצנו הימים האלה ולכן נכנסה לדעת דורות הצאים: ומה ראו. עושי המעשים האלו שעשאו: ומה הגיע אליהם. מה ראה אחשוורוש שנשמתם כלי הקודש ומה הגיע עליהם שכל שטן ורקד ציניהם והרג את ושמי,

מה ראה המן שנתקנה צמרדכי ומה הגיע אליו שכלו אומו ואת בניו, מה ראה מרדכי שלא יכרע ולא ישתחוה ומה ראתה אסתר שזימנה להמן: (כו) הנלוים עליהם. גרים העמידים להסגיר: ככתבם. שמהל המגילה כתובה כתב אשורית:

נזר הקודש

כּוּ קִימוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זְרָעָם: בגמרא (שבת פח, ע"א) מובא על הפסוק "וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵיתִי הָהָר" (שמות יט, יז): "אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה — מוטב, ואם לאו — שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא, אף על פי כן, הדור [חזרו] קבלוה בימי אחשוורוש. דכתיב 'קִימוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים', קיימו מה שקיבלו כבר". וביאר התורה תמימה (אסתר פרק ט, הערה כז) שדייק כן מהקדמת לשון 'קיימו' ל'קבלו'. שלכאורה היה צריך להיות להיפך, 'קבלו וקיימו', שהרי אי אפשר לקיים קודם שמקבלים. אלא ודאי שכוונת המגילה כאן לומר שכבר היתה קבלה שקיבלו בעבר, ועתה קיימו את מה שקבלו כבר בשעת מתן תורה.

ומבואר בדברי רבא כי את מה שקיבלו במעמד הר סיני בכפיה, חזרו וקיבלו בימי אחשוורוש ללא כפיה. וצריך להבין היכן היתה כאן קבלת התורה. ואם משום שעשו תשובה וקבלו עליהם את שמירת כל מצוות התורה, הלא היתה זו תשובה מיראה, מפחדם מגזרת המן, וכי זו היא קבלה ללא כפיה?

תרגום

מגילת ט, כח אסתר קבא

הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת
עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכַתְּבָם
וְכִזְמוֹנָם בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: כַּח וְהַיָּמִים
הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דָּוָר וְדָוָר

ותרי עֶסֶר ותלת עֶסֶר
וארבע עֶסֶר וּבְחַמְשָׁא עֶסֶר,
בְּגוּ פְּצִיחָא, וְלַחֲתָא
דְּפִלְכִיא בְּקֶרְוִיא בְּפּוּם
זְמַנְהוֹן: כַּח וְיִזְמִינָא הָאֲלִין
אֶתְחִיבוּ לְמַהוּי לְהוּן

נזר הקודש

אולם הדבר יובן על פי המבואר בכמה ספרים שכפה עליהם הר כגיגית אינו כפשוטו שהתרום ההר מעליהם, אלא עצם גודל המעמד שהיה רווי פלאות ופלאי פלאות, יצר מצב של קבלת התורה ללא אפשרות בחירה. שהרי ראו אותיות של אש בכל דיבור שיצא מפי ה', ככתוב "וְכָל הָעַם רָאִים אֶת הַקּוֹלֶת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עֹשֶׂן" (שמות כ, יד), וירדו גדודי מלאכים והניחו עליהם כתרים, וזכו למדרגת נבואה לשמוע את ה' מדבר עמהם, הרי באותה שעה לא היו ישראל במצב של בחירה, אלא כפויים היו לקבל את התורה. אבל בימי אחשורוש לא ראו שום נס גלוי, והיה באפשרותם לומר שכל ההצלה היתה רק על ידי חכמתה של אסתר וצירופי מקרים רבים, שבדיוק נדדה שנת המלך באותו הלילה, ובמקרה המן הגיע, ובמקרה חרבונה נכנס והמן נתלה. אבל לא אמרו כן. אלא ידעו שבגלל חטאינו באה הגזרה, ועל ידי שעשו תשובה בשלושת ימי הצום וקיבלו עליהם לקיים את המצוות, התבטלה הגזירה. הרי זו קבלת תורה ללא כפיית הניסים, וזהו 'הדור קיבלוה בימי אחשורוש'.

ואגב אזכיר מה שראיתי ביאור נפלא בלשון הגמרא שאמר להם הקב"ה: "ואם לאו — 'שם' תהא קבורתכם". והלא היה לו לכאורה לומר 'כאן' תהא קבורתכם?

אלא לפי שהעוזב את דרך התורה, המלמדת כיצד לחיות טוב ונכון על ידי המסגרות הנפלאות הקיימות בספר הוראותיו של "היצרן", ובכך לחיות בעונג מתוך איזון נכון, חושב הוא שאם ישמע לעצת היצר המסית לפרוץ את גבולות התורה, ייהנה יותר בעולם הזה. אבל האמת היא שהמתיר לעצמו את מה שהתורה אסרה, מגלה בשלב מסויים כי דווקא באותו התחום שפרץ את גבול התורה משום שרצה ליהנות, בו עצמו הוא סובל אחר כך כל החיים, וכפי שמעידים בעלי הנסיון. וזהו שאמר להם הקב"ה כי המתפתה אחר עצת היצר, עוזב את התורה והולך 'לשם', הרי 'שם' — במקום שהולך אליו לחיות ללא תורה — תהא קבורתו...

מִשְׁפָּחָהּ וּמִשְׁפָּחָהּ מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר
 וְעִיר וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ
 מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף
 מִזְרָעָם: כט וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה
 בֵּת-אֲבִיחַיִל וּמְרַדְכֵי הַיְהוּדִי אֶת-כָּל-
 תְּקוּף לְקַיָּם אֶת אַגְרַת הַפָּרִים הַזֹּאת
 הַשְּׁנִית: ל וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-
 הַיְהוּדִים אֶל-שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה
 מְדִינָה מַלְכוּת אַחַשְׁוֵרוּשׁ דְּבָרֵי שְׁלוֹם
 וְאַמֶּת: לא לְקַיָּם אֶת-יְמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה
 בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קָיָם עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי
 הַיְהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּכְאֲשֶׁר קִיְמוּ
 עַל-נַפְשָׁם וְעַל-זְרָעָם דְּבָרֵי הַצְּמִת
 וְזַעֲקָתָם: לב וּמֵאֲמַר אֶסְתֵּר קָיָם דְּבָרֵי
 הַפָּרִים הָאֵלֶּה וּנְכַתֵּב בַּסֵּפֶר:

דְּבָרָא, וְלֹא תַעֲבֹדָא בְּהוּן
 מִשְׁתֵּיָא בְּכָל דְּרָא וְדָרָא,
 יְחֻסָא דְכַהֲנֵי וְלִינְאֵי,
 וַיְחֻסָא דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
 דְּשָׂרְזִין בְּכָל פְּלֻכָא וּפְלֻכָא,
 וְדִירִין בְּכָל קִרְבָּא וּמְרַתָּא
 וַיְמִי פּוּרְיָא הָאֵלִין לֹא
 יַעֲבְרוּן מִנּוּ יְהוּדָאִין
 וְדְבַרְנֵהוּן לֹא יִשְׁתַּיֵּי
 מִבְּנֵיהוּן: כט וְנִכְתְּבַת אֶסְתֵּר
 מַלְכָּתָא בֵּת אֲבִיחַיִל
 וּמְרַדְכֵי הַיְהוּדִי יַת כָּל
 מְנַלְתָּא דְרָא, יַת תְּקֻפָא
 דְנִסָּא, לְקַיָּמָא יַת אַגְרַתָּא
 דְפּוּרְיָא דְרָא תְנִינְוֹתָא:
 ל וַשְׁדַּר פִּטְקִין לְוַת כָּל
 יְהוּדָאִין, לְמֵאָה וְעֶסְרִין
 וּשְׁבַע פִּילְכִין מַלְכוּת
 אַחַשְׁוֵרוּשׁ, פְּתִנְמֵי שְׁלָמָא
 וְהִימְנֹתָא: לא לְקַיָּמָא יַת
 יְמֵי פּוּרְיָא הָאֵלִין בְּאֲדַר
 פְּתִרְאָה בְּזִמְנָא עֲבוּרָא,
 הִיכְמָא דְקָיָם עֲלֵיהוּן מְרַדְכֵי
 יְהוּדָאִי וְאַסְתֵּר מַלְכָּתָא,

וְהִיכְמָא דְקָיָמוּ יְהוּדָאִי עַל נַפְשֵׁהוּן וְעַל בְּנֵיהוּן, לְמַהֲוֵיהוּן דְּבִירִין פְּתִנְמֵי צוּמְיָא וְצִלוּתֵהוּן: לב וְעַל
 מִימְרָא אֶסְתֵּר אֲתִקְוֹמוּ פְּתִנְמֵי פּוּרְיָא הָאֵלִין, וְעַל יְדוּי דְמְרַדְכֵי אֲתִפְתְּבַת מְנַלְתָּא בַּפִּטְקָא:

רש"י

(כח) גזברים. בקריאת מגילה: ונעשים. משמה ושמה ויום טוב למה מנות ומתנות: משפחה ומשפחה. מתאספין יחד ואוכלים ושומעין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו: וזכרם. קריאת מגילה: לא יסוף תרגום שלא יתוס דמתרגם עד חוס עד דסף וא"א לומר להיות מגורת (בראשית יט) פן חספה ומגורת (שמואל א כז) עמה חספה

יום אחד שאם כן היה לו לכתוב לא יספה מזרעם: (כט) את כל תקף. תוקפו של נס של אחשוורוש ושל המן ושל מרדכי ושל אסתר: השנית. לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים שיעשו פורים: (לב) ומאמר אסתר קים וגו'. אסתר נקשה מאת חכמי הדור לקצו' ולכתוב ספר זה עם שאר הכתובים וזהו ונכתב בספר:

תרגום

מגילת י, א-ג אסתר קכג

י א וַיִּשָׂם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ (אַחְשֵׁרֶשׁ) מִם
 עַל-הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם: ב וְכָל-מַעֲשֵׂה
 תִּקְפוֹ וְגִבּוֹרָתוֹ וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת מְרָדְכִי
 אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הִלּוּ-הֵם כְּתוּבִים
 עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מְדֵי
 וּפְרָס: ג כִּי מְרָדְכִי הֵיחֹדֵי מִשְׁנֵה
 לַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ וְגָדוֹל לַיְהוּדִים וְרָעוּי
 לְרַב אַחֵיו הָרַשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם
 לְכָל-זְרַעוֹ:

א ושוי מלכא אחשורוש
 כרנא על ארעא והפרכי
 ימא: ב וכל שוכדא
 דתוקפיה וגבורתיה,
 ופירוש רבות מרדכי די
 רביה מלכא, הלא אנון
 כתיבין על ספר פתגמי
 יומא למלכי מדאי
 ופרסאי: ג מטול מרדכי
 יהודאה פתשגור דמלכא
 אחשורוש, גוגרא וסבא
 דיהודאי, רב על כל
 עממא, ומסוף עלמא ועד
 סופיה אשתמע ליה
 שמעיה, וכל מלכיא דחילו

מקמיה, וכד מרדכיין ליה מודעזעין מניה, הוא מרדכי דמי לכוכב נוגהא דמזרח ביני
 כוכביא, ודמי לשפרפרא די נפק בעדן צפרא, והוא רבהון דיהודאי, ורעי בסניאותהון
 דאחוי, ותבע מבתא לעמיה וממלל שלמא לכל זרעיתיה:

רש"י

(ג) לרוב אחיו. ולא לכל אחיו מלמד שפירשו והיה בטל מתלמודו: לבל זרעו. מוסב על עמו
 ממנו מקלט סנהדרין לפי שנעשה קרוז למלכות לכל זרע עמו:

נזר הקודש

א מִם עַל הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם: בביאור הגר"א לעיל (פרק א, א) הביא את דברי המדרש
 שמאה עשרים ושבע המדינות עליהם מלך אחשוורוש, היו מחולקות: מאה
 מדינות ביבשה, ועשרים ושבע מדינות באיי הים, מלבד הכפרים והעיירות. וכתב
 שנרמז הדבר בפסוק זה: 'מס' - על הארץ (גימטריה של 'מס', מאה, זהו מספר המדינות
 שעל הארץ). 'ואי' (בגימטריה עשרים ושבע) - הים.